

Del collegio de la comp^a de Jesus de Gran^a Dolo el licenciado
Mansueto. DR.

IOANNIS

HOSMAN^B-7348

EPISCOPI MISNENSIS,
TRACTATUS

De Communione sub utraque specie.

In quo, firmissimis argumentis, ac rationibus refelluntur opi-
niones quorumcunque asserentium laicalem commu-
nionem, sub vtraque specie fieri debere.

Nunc primùm impressus, & in lucem editus.

CVM INDICE LOCUTPLTISSIMO
rerum omnium memorabilium.

CVM PRIVILEGIO.

VENETIIS, Apud Dominicum
Nicolinum. M D L X X I.

53

*Del collegio de la comp^a de Jesus de Gran^a Viala el licenciado
Mansilla.*

28

I O A N N I S

H O S M A N *B-7348*

EPISCOPI MISNENSIS,

TRACTATUS

De Communione sub utraque specie.

In quo, firmissimis argumentis, ac rationibus refelluntur opi-
niones quorumcunque asserentium laicalem commu-
nionem, sub vtraque specie fieri debere.

Nunc primùm impressus, & in lucem editus.

CVM INDICE LOCVPLETISSIMO
rerum omnium memorabilium.

CVM PRIVILEGIO.

V E N E T I I S , Apud Dominicum
Nicolinum. M D L X X I.

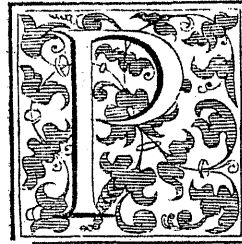
REVERENDISS. A C
ILLVSTR. D. DOMINO

IOHANNI THOMAE,

Coadiutori electo, ac confirmato

Episcopo Brixinensi digniss.

domino suo clementiss.

V L C H E R R I M V M
hunc, & longè uti-
lissimum de cõmu-
nionè sub vtraque
specie tractatum,
què eximius Theo-
logus Ioannes Ho-
smannus Misnensis

Episcopus, aduersus Hussitas nobis re-
liquit, ea potissimùm ratione Amp. V.
volui dedicare, vt illi vel exiguo hoc
munere de additissimi serui gratitu-
dine, & flagranti in fidem catholicam
zelo constaret. Idq; eo feci libentius,
quòd probè scirem, nihil tam paruùm in
hac materia posse offerri, quod Amp.
V. vehementer nõ approbaretur: cùm

ea semper fuerit eius animi pietas, & antiqua fidei pura religio, vt aduersum tot sauas hæresum pestes, quibus iam tot annos Christi populus grauissimè affligitur, non alia antidoto, non alijs armis sit vsa, quàm assidua librorum catholicorum lectione. Quibus sanctissimis Amp. V. studijs non solum diuina clementia semper fauit, dum pulcherrimos, in Ecclesiæ Brixinensis gubernatione conatus foeliciter promouet, verum etiam præfens hic author, obsequi voluisse videtur, cum re vera appareat, illum non alia ratione, à iam tot annis, libellum hunc composuisse, quam vt illi vni seruiret, & vt inconcussa eius authoritate, quoties necessitas requireret, aduersus impios hæreticorum insultus, vteretur. Approbabit igitur Amp. V. doctissimi huius theologi libellum, què existimo haud parua vtilitatem legentibus allaturum. Non solum enim catholicam fidè imbibent, sed etiam qui fuerint circa tempora Constantiensis Concilij (cui Theologus iste interfuit) multarum se-

ditionum

ditionum authores, & quibus coloribus, hæresim de cõmunionè sub vtraque specie persuaserint, facillè perspicient. Docet enim quod communicatio simplex, seu laica, sub duplici specie, scilicet panis & vini, non est de necessitate præcepti, seu iuris indispensable, seu ad salutem necessaria: sed asserere sic ipsam esse necessariam, esse contra scripturam, contra figuram, contra aliquorum hominum naturam, contra Ecclesiam non errantem, cõtra sanctorum attestationem, contra approbatam consuetudinem, contra sanctorum canonum sanctiones, contra Doctorum Catholicorum intensionem, contra Christianam veritatem, contra Christi voluntatem, contra argumentorum sumptorum ex suppositione fidei, & Ecclesiæ, & doctrinæ sanctorum, euidentem persuasibilitatem, & contra fraternam, qua debemus inuicem diligere, charitatem. Huc accedit, quòd quàm valida, quàm firma quibusve fundamentis innitatur Catholica veritas, perspicuum erit. Cæterum quid mirum?

* 3

mirum? fundata est enim supra firmam
petram, hoc est spiritum sanctum, à
quo veluti fonte veritatis inexiccabili,
fluuius originem trahit, cuius dulcissi-
mas aquas sancta mater Ecclesia, diui-
no afflata spiritu, fidelibus ministrat
hauriendam: quod hæreticis perditio-
nis filijs, non creatione, sed malitia,
non natura, sed electione, euenire non
potest. Quoniam iuxta prophetæ vati-
cinium, Dereliquerunt fontem aquæ
viuæ, foderunt sibi cisternas dissipatas,
quæ continere non valent aquas. Fre-
mât igitur Hæretici, sacras literas adul-
terent, diabolico furore ducantur, suã
temeritatem & insaniam exercent, cõ-
tra sanctam Ecclesiam, totus se profun-
dat infernus, tamen vt scriptum est, fa-
gittæ paruulorum factæ sunt plagæ eo-
rum, & dominus qui dixit, portæ inferi
non præualebunt aduersus eam, tan-
quam dux fortis pro illa pugnat. Nam
si doctrina Catholica figmentis homi-
num inuenta foret, vtique mortales,
eam aliquando non solum impugnare,
verum etiam penitus euertere possent:

& quam

& quam docet & prædicat ecclesia, non
hominum, sed Dei est, dicente Petro,
Non enim humana voluntate, allata
est aliquando prophetia, sed spiritu san-
cto inspirati, loquuti sunt sancti Dei
homines. Et dominus aiebat, Spiritus
doccebit vos omnem veritatem. Quod
si Dei est, sicuti est, potens est Deus vt
causam suam defendat, aduersus pote-
states tenebrarum. Vnus est Deus, vna
fides, vnũ Baptisma, & ab exordio na-
scentis Ecclesiæ, vsque ad finem sæculi,
unica erit sententia veritatis. Hæreti-
ci vero nunquam in eadem sententia
permanent, immo quod vnus asserit,
alius negat, & quod administratione
dignissimum est, idem hæreticus in ea-
dem re sibi aduersatur & contraria sen-
tit, ita vt serpentem imitentur antiquũ,
colubrum tortuosum, qui nescit stare
loco, & quo se vertit, torquetur, & con-
funditur. Hinc oriuntur seditiones, &
quod verbis extollunt, factis impu-
gnant. Ostendant isti, qui se profiten-
tur euangelicos, vbinam in sacris lite-
ris legerint: hominibus licere, Dei mi-

* 4 nistros

nistros contemnerē; contra sublimiores potestates erigere cornua? Templā prādari, sacra altaria conspurcare, ecclesiarum bona furari, Regna turbare, & denique omnia subuertere? Docuerunt aliquando Christi fidelibus, nec etiam contra Turcas praeliari licitum esse, & ipsi sententię prioris immemores; aduersus fratres suos iniuste preliantur, eos iugulant, & occidunt: deniq; nil nisi Christum ore profitentur, cum nil minus colant. Clericorum insectantur errores, damnant abusus, morum reformationem maximis laudibus efferunt, & quod Catholicis objiciunt, ipsimet impudenter perpetrare nō erubescunt. Non negauerim multos abusus tollendos fore, & mores in melius commutandos, verū nihil ad rem: Quid obsecro habet cōsequentię: multi tolerantur abusus, multa peccata perpetrantur, non desunt clerici discoli; idcirco ecclesiastica disciplina praua est? Itidem eadem ratione, quoniam paucissimi preceptis euāgelicis obtemperant, igitur euāgelium malum erit?

Pręte

Præterea; quia Iudæi non credunt in Christum, ideo fidem Christi vanam esse colligere licebit? quod quam validum sit argumentum, lippis etiam oculis cognitum est. Dicebat Paulus ad Romanos: Nunquid incredulitas illorum fidem euacuauit? Catholici propria facinora humiliter confitentur, & deplorant, seipfos, non legem accusantes: Hæretici autem seipfos defendentes, legem, immo ipsum Deum legis auctorem accusant. Iactabant in vulgus Hæretici. O si clerus reformaretur, & si Romana curia mores in melius commutaret, totus utique mundus sanctus efficeretur, velint, nolint, vtrumq; magna ex parte, Pio Quinto Pontifice optimo imperante, vidimus, & indies, Deo ita volente, clarius intueri speramus. At ipsi vel ita deteriores euaserunt. Quid igitur aliud expectant? Quid moras trahunt? Idcirco aperta est iniquitas illorum, detectæ sunt infidię Hipocriticę: Probè de illis dixit Esaias: populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longe est à me. Vnum potif-

potissimum respiciunt heretici, nempe
 ut omnes sublimiores potestates tollat
 è medio; quibus sublatis omnia subue-
 runt. Sed rei ueritas, longius forsàn
 quàm oportuit me digredi compulit
 Amp. Præsul, cum plura, ex ipsius do-
 ctissimi & sanctissimi viri scriptis liceat
 cognoscere; in cuius libello tanquam
 clarissimo speculo, patebunt multi hæ-
 reticæ prauitatis errores, uirtutisq; eo-
 rû, qui sanctam catholicâ & incontami-
 natâ fidem complectuntur. Peto igitur
 a singulari, & integerrima Amp. V. sa-
 pientia & clementia, ut benigno vultu,
 huius serui sui exiguum munus com-
 plectatur. Ego interim Deum preca-
 bor, ut honestissimo reformationis de-
 siderio, & sanctissimis cœptis faueat,
 eiq; diurnam vitam ad omnium bo-
 norum beneficium largiatur. Brixinæ.
 Idib. octob. Anno salutis M D LXIX.

Amp. Vestræ
 addictissimus seruus

Iosephus Cerrus
 Tridentinus.

INDEX COPIOSISSIMVS
 Eorum omnium, quæ in hoc
 Tractatu, grauiora
 continentur.

- A**BRAMAE sa-
 crificium, non
 fuit principa-
 lis figura Eu-
 charistiæ. 36.b
- Abque corpore & san-
 guine Christi, non est
 vita gratiæ, & æternæ
 iocunditatis. 147.b
- Achaici populi, qui fue-
 rint. 109.b
- Accidentalia sacramen-
 ta, quæ. 19.b
- Agapitus Papa, commu-
 nicauit mutum quendâ
 & claudum, sub vnica
 tantum specie. 46.a
- Agapiti Papæ miraculû
 in sanâdo mutû & clau-
 dum. 46.a
- Agnus Paschalis, quid
 denotabat. 38.b
- Agnus Paschalis, quomo-
 do figura Christi. 36.a
- Agnus Paschalis, fuit fi-
 gura sacramenti Eucha-
 ristia. 84.b
- Agni sanguis ad utrîque
 postem positus, quid de-
 notet. 143.a
- Agni paschalis imolatio,
 & diuisio calicis veteris
 testamenti, quid deno-
 tabant. 91.a
- Alimētum hominis, nul-
 lum perficitur sine po-
 tu. 148.b
- Altare, quod ædificauit
 Abraam ad imolandum
 Isaac filium suum, fuit
 figura nostri altaris. 37.a
- Amantem amare, est na-
 turæ. 3.a
- B. Ambrosius, cur sabba-
 to nõ ieiunauit Romæ,
 sicut fecit Mediolani. 48.a
- Amoris intentissimi ex-
 pressio inter amantes,
 quando fiat. 85.a
- Amor Dei, nunquã ocio-
 sus. 7.a
- Anima & caro Christi,
 sunt

INDEX

sunt in Eucharistia, ex naturali concomitantia. 25. b
 Animæ sedes in sanguine. 26. a. i. i. a
 Apostolos gelsisse typum omnium fidelium, quando Christus eos communicavit, minimè verum. 91. a
 Apostoli, an fuerint circuncisi. 114. b
 Apostolorum & discipulorum vices, qui teneant. 202. a
 Aquam vino, cur apponatur sacerdos. 128. b
 Aquæ quantitas in vino consecrato admiscenda, quæ. 128. b
 Articuli Thuringianorum hæreticorum, confutati. 27. a
 Artifices mechanici, quorupliciter peccare possint in suis artificijs. 186. a
 Auctoritates Bibliæ & canonis a Pragensibus hæreticis, contra catholicos allegata, circa communionem, quæ sunt. 80. b
 B. Augustinus, quo ritu in mortis articulo communicari voluit. 47. a
 Auxilium diuinum, in omni opere implorandum. 1. a
Baptismus fluminis, ex Christi præcepto, est sacramentum necessitatis. 99. b
 Baptismus, quot modis potest alicui deesse. 194. b
 Baptismus, an Christus instituerit, cum dixit, Nisi quis renatus &c. 195. a. b
 Baptismus, an differendus. 195. b
 Baptismi dilatio, an tum quolibet adulto agenda. 196. a
 Baptismus, an habeat virtutem auferendi poenitentiam præsentis vitæ. 197. b
 Baptismus, an auferat poenitentiam in vita temporali. 198. a
 Baptismus, ad quid valeat. 198. a
 Baptismus, an liberet a peccato

INDEX

peccato, & a reatu poenitentia peccati. 197. a
 Baptismi forma in primitiua Ecclesia. 207. b
 Beata Barbara preces, cum duceretur ad mortem. 47. a
 Bene docens & malè viuens, cui rei comparetur. 190. b
 B. Benedictus, ultimo suexitus die, perceptione dominici corporis se muniuit. 47. b
 Berengarij error reuocatus. 26. b
 Bohemi hæretici, quibus damnis affecerint Ecclesias, & Ecclesiæ ministros. 76. a. & infra
 Bohemorum hæreticæ opinioniones circa cõionem confutata. 77. a. & infra
 Bohemorum temeritas, in confessione & communionem. 70. b
 Bonum gētis, perfectius, ac diuinius, quàm bonum vnius. 8. a
Calicem coopertum, cur eleuent nonnulli sacerdores. 189. a
 Calix, cur populo non datur. 121. a
 Calix fractus, a Beato Donato restauratus. 130. a
 Cœlum facilius transire, quàm apicem vnum de lege cadere. 176. a
 Canonis poena, in eos, qui ostendunt sacramentum Eucharistiæ non consecratum, pro cõsecrato, quæ sit. 21. b
 Caro vera Christi, & eius verus sanguis, sunt carnis eius mysticæ, & sanguinis mystici sacramentum. 22. b
 Causæ, cur Eucharistia debeat sumi à ieiuniis. 86. a. b
 Caro Christi sumitur, pro salute corporis: sanguis verò pro salute animæ. 132. a
 Carnem Christi nõ manducans, nec sanguinè bibens, non habet vitam æternam. 137. a
 Christus, vt est totus sub specie panis: ita etiã sub specie vini. 54. a
 Christus fatiuit plura hominum milia, quinque panibus

INDEX

panibus & duobus pisci-
bus, sine potu. 54.b
 Christus obtulit in coe-
na, quod Melchisedech
representauit in figura.
36.b
 Charitatis pfectio, quæ.
6.a.b
 Christus, per quæ verba
contulit Apostolis cõse-
crandi potestatem. 21.a
 Christus totus cõtinetur
sub vtraq; specie aliter
tamen & aliter. 25.a
 Christi corpus cõtinetur
sine diminutione suæ
quantitatis, in specie pa-
nis & vini. 29.b
 Christus, in nouo testa-
mẽto instituit maiores
& minores sacerdotes.
202.a
 Christus assumpsit nram
naturam, & contulit no-
bis totã ad salutẽ. 30.a
 Christi in nos beneficia,
quæ. 30.a
 Christus, quõ nos do-
cuit in oratione domi-
nica, petere eucharistiã.
79.2
 Christus, cur cõparauit
se grano tritici. 95.b
 Christus sub specieb⁹ pa-
nis, est cib⁹ & potus spi-
ritualis animæ. 56.b
 Christus, est indiuisus
Deus & homo. 182.a
 Christus instituit Eucha-
ristiam in azimo; quem
ritum Ecclesia immuta-
uit, & postmodũ ad pri-
stinum reuocauit. 82.b
 Christus cõtinetur totus
sub vtraq; specie, quan-
tũ ad corpus & sangui-
nem. 52.b
 Christus, quandiu inter
homines cõuersatus est,
voluit esse sub lege. &
quare. 85.b
 Christus, idiuisibilis. 15.b
 Christus, Ecclesiæ spon-
sus. 15.b
 Christus, cur agnus voca-
tus. 34.a
 Christus, quando Aposto-
los communicauit, quo
vsus calice. 91.a
 Christus, cur sumatur oc-
cultus. 94.a
 Christus communicauit
Apostolos post esum a-
gni paschalis, & cur.
84.b. 85.a
 Christus, quibus de causis,

INDEX

sis, voluit nobiscũ esse,
sub signo Eucharistiz.
82.a
 Christi sanguis non pot
cõfici, nisi in vino. 149.a
 Christus comparauit se
vino & viti. 149.a
 Christũ manducantes nõ
facimus partes de illo.
45.a
 Cibus, quis prius quære-
dus. 86.a
 Cibus corporis Christi,
& sanguinis eius potus,
quid denotent. 140.a
 Circa Eucharistiæ sacra-
mentum consideranda,
quæ. 53.b
 Circa vsum sacramẽti Eu-
charistiæ, quot confide-
rari possint. 52.a
 Circumcisio, quã a Moyse
intermissa. 114.b
 Circumcisio, quando, & à
quibus sublata. 115.a
 Coma, mulieri conuenit:
viro aut e contra. 110.a
 Cõmunionis indignæ es-
fectus mali, qui. 116.a.b
 Cõmunio, cui viaticũ
dicta. 154.b
 Cõmunionem laicalem
sub vtraque specie, esse
contra Christianã vnita-
tem, pbatur multis ra-
tionibus. 57.2
 Cõmunionẽ debere fie-
ri, sub vna tantũ specie,
quibus probetur. 33.&
34. per totum.
 Cõmunicare sub sola
specie panis, an sit cõtra
Christum. 130.2
 Cõmunicantes nõ ieu-
ni, an peccent. 84.2
 Cõmunionis simplicis,
seu laicæ sub duplici spe-
cie, necessitatem, quo
probetur esse cõtra scri-
pturam, & contra figu-
ram. 32.2
 Cõmunitatem Ecclesiæ
fugere, & ad cerrarũ p-
sonarũ singularitatẽ ac-
cedere, esse valde peri-
culosum, probatur. 40.b
 Cõmunicationem lai-
calem, non esse necessa-
riam sub duplici specie,
probatur. 38.b
 Cõmunicatio sacerdo-
talis sub duplici specie,
quot modis præfigura-
ta. 38.a
 Concilij generalis descri-
ptio. 10.2
 Cõditio

INDEX

Cōditio seruitutis, habet
 mortis imaginem. 6.b
 Conditions requisitę ad
 ritę suscipiendam com-
 munionē, quot, & quę.
 154.b
 Consecrationis verba,
 quę. 28.b
 Consecrare, à sanctifica-
 re, differt. 90.a
 Conscientia pura, quę
 sit. 188.b
 Consuetudo, duplex, &
 quę. 174.b
 Consuetudo, optima le-
 gum interpret. 174.b
 Cōsuetudinem ciuitatis
 infringens, em iura ciui-
 lia, puniendus. 48.a
 Consuetudinem laudabi-
 lem Ecclesię, non licet
 immutare absq; superio-
 rum consensu. 48.b
 Cōsuetudines, diuino iu-
 ri contrarię penitus ex-
 cludendę. 174.b
 Consuetudo, pro lege ha-
 bendā est. 45.a
 Consuetudo absq; verita-
 te, est erroris vetustas.
 174.a
 Cor vnum & anima vna,
 erant in primitiua Ec-
 clesia. 68.a
 Corinthiorū scisma, quia
 quidam eorum orabant
 capite velato, & quidā
 non. 109.b
 Corporis & sanguinis do-
 minici, quando quis par-
 ticeps fiat. 24.b
 Corpus Christi asserētes
 non contineri sub sacra-
 mento altaris, quot mo-
 dis confutentur. 29.a
 Corpus Christi est in oī
 altari, vbi celebrat. 3.1.a
 Corpus & sanguis Chri-
 sti, excellit quascunque
 alias oblationes. 188.b
 Corpus Christi verū tra-
 ditū est p nobis in mor-
 tem, & verus sanguis
 effusus. 30.b
 Corpus Christi, tam con-
 tinetur integrum vera-
 citer sub specie panis, q̄
 sub specie vini. 39.b
 Corpus nō viuūt, nisi p̄
 animam. 26.a
 Corpus Christi, quando
 polluamus. 168.a.b
 Corpus & sanguis Chri-
 sti, non sumuntur sub p̄-
 pria specie. 92.b
 Corpus Christi, nemo su-
 mit

INDEX

mit sacramentaliter, nisi
 prius adoret. 89.b
 Corpus, cur consecratur
 separatū à sāguine. 83.b
 Corruptio fraterna, quę.
 11.a
 Cur quotidie mystice im-
 molat pro nobis. 145.a
 Cur in magna sexta feria
 non consecratur cor-
 pus Christi, nec eius san-
 guis. 60.b
 Cur sacerdos, in Missa o-
 stēdit Eucharistiam po-
 pulo, ipsam eleuando.
 187.b
 B. Cypriani opuscula, mi-
 nimē approbata ab ec-
 clesia. 126.b
 D
 Dilecta manifesta, ma-
 nifeste etiā corrigen-
 da sunt. 161.b
 Determinatio Concilij
 Constantiēsi. circa Eu-
 charistię sacramētum,
 quę fuerit. 39.a
 Deuotio, quo tēpore ma-
 ior. 86.a
 Deus, non est testis falsi-
 tatis, nec erroris. 46.a
 Deus, negare seipsum nō
 potest. 46.b
 Deus vult tantū q̄ pos-
 sumus. 194.b
 Deus potest nos mutare
 de culpa in gratiam, &
 de gratia i gloriā. 189.a
 Diabolus nititur magis
 impugnare solitarios,
 quā in cōe viuētes. 40.b
 Differentia inter velamē-
 tum mysticum, & ton-
 suram nostrorum reli-
 giosorum. 109.b
 Differentia inter commu-
 nionem sacerdotis, &
 laici, quę sit. 71.a
 Dilectio inimicorum, vn-
 de. 4.2.
 Dilectio inimicorū, qui-
 bus scipue pcepta. 4.2.
 Dilectionis intensā, gra-
 dus, quot, & qui. 5.2
 Dilectionis excomiū. 1.b.
 Dilectio, non potest ha-
 beri perfectissima, in-
 hac vita. 2.a
 Dilectionis perfectio, qd.
 requirat. 2.a
 Dilectionis probatio, est
 opis exhibitio. 7.a. 25.a
 Dilectionis gradus, qui,
 apud nonnullos. 3.a
 Discipuli, quo pacto pal-
 mites. 30.b
 Discipuli aliqui Christi,
 cur recesserūt ab eo. 31.a

I N D E X

Discipuli, qñ eos Christus communicavit, qui fuerint in sacerdotes ordinati, & qui non. 35.b
Doctores reprehendentes laicã sub duplici specie cõionem, qui sint. 207.a
 Doctores sãcti, habuerunt sensum Christi. 104.b
 Duellantibus, an danda Eucharistia. 156.a

E

Ecclēsia catholica & Romana, in quo differant. 14.a
 Ecclesię conditiones, & symbolum Nicenũ. 14.b
 Ecclesię vnitas, ex quot, & quibus caufferur. 14.b
 Ecclesia, quid sit. 15.a
 Ecclesia, quantum duratura. 15.a
 Ecclesia, cur Apostolica dicta. 15.a
 Ecclesię firmitas, in quo appareat. 15.a
 Ecclesia, est arca Dei. 13.a
 Ecclesia, mediũ est inter Coelum & Infernũ. 13.a
 Ecclesia, dupliciter lumitur. 13.a
 Ecclesię Romanę, qui sit caput, qui oculi, qui mēbra, & corpus. 13.a.b

Ecclesia, cur catholica dicta. 13.b
 Ecclesiam errare simpliciter & in toto, est impossibile. 41.b
 Ecclesia nullam habet rugam, nec maculam. 41.b
 Ecclesia Christi, fuit commissa Petro, & successoribus eius. 42.b
 Ecclesia Romana, est caput omnium fidelium Ecclesiarum. 70.a
 Ecclesia, est mē fidei. 70.b
 Ecclesia, est indiuisa. 16.a
 Ecclesia primitiua, q̄. 16.a
 Ecclesia moderna, q̄. 16.a
 Ecclesia Græca, & Latina. 16.b
 Ecclesiastica vnitas consistat ex multis fidelibus. 22.a
 Ecclesia, quem modũ cõmunicãdi seruat in bona sexta feria. 38.a
 Ecclesia, & eius Pontifices, cur immutarunt quotidianã cõionem. 66.a
 Ecclesia, cur dispensatur summptione dñici corporis sub spē panis tm̄. 51.a.b
 Ecclesia, an potuerit immutare vsum cõicandi laicos sub duplici spē. 114.a. & deinceps.

Eccle-

I N D E X

Ecclesia nõ fallit, nec fallit, sed eius Prelati. 43.b
 Ecclesia habet spm̄ Dei & sponsi sui. 43.a
 Ecclesia, vivit in æternũ. 32.b
 Ecclesia, cur sagenã comparata. 12.b
 Ecclesia, quot modis sumatur. 9.b. 11.b
 Ecclesia oriētalis, in quibus differat ab occidentali. 120.b
 Ecclesia moderna, quę immutavit de primitiua. 193.b
 Ecclesia, an potuerit tollerit ritũ cõicandi laicis sub duplici spē. 208.a
 Elementum cibi & porus esse in sacramēto Eucharistia, cur benedicta, ascripta, rata, rationalis, & acceptabilis vocata. 188.b
 B. Eusebius, cùm laboraret in extremis, quomodo communicavit. 46.b
 Eucharistiam ministrantes sub vtraque specie, efficiuntur isismatici. 65.a
 Eucharistia tripliciter sumitur. 233.a
 Eucharistię sacramentũ, suscipiunt quottidie sacerdotes, nedum pro se, sed etiam pro populo. 35.a
 Eucharistiam percipere sub duplici specie, quibus concessum. 36.a
 Eucharistia, an possit percipi post coenam. 39.b
 Eucharistia, an sumi possit a non ieiunis. 39.b
 Eucharistia, quomodo recipiebatur in primitiua Ecclesia. 39.b
 Eucharistia, vnde dicta. 17.b
 Eucharistiam non consecratam, pro consecrata ostendentes, faciunt idolatrare. 21.b
 Eucharistia, cur benedicta, ascripta, rata, rationalis, & acceptabilis vocata. 188.b
 B. Eusebius, cùm laboraret in extremis, quomodo communicavit. 46.b
 Eucharistiam ministrantes sub vtraque specie, efficiuntur isismatici. 65.a
 Eucharistia tripliciter sumitur. 233.a
 Eucharistię sacramentũ, suscipiunt quottidie sacerdotes, nedum pro se, sed etiam pro populo. 35.a
 Eucharistiam percipere sub duplici specie, quibus concessum. 36.a
 Eucharistia, an possit percipi post coenam. 39.b
 Eucharistia, an sumi possit a non ieiunis. 39.b
 Eucharistia, quomodo recipiebatur in primitiua Ecclesia. 39.b
 Eucharistia, vnde dicta. 17.b
 Eucharistiam non consecratam, pro consecrata ostendentes, faciunt idolatrare. 21.b
 Eucharistia, cur benedicta, ascripta, rata, rationalis, & acceptabilis vocata. 188.b
 B. Eusebius, cùm laboraret in extremis, quomodo communicavit. 46.b
 Eucharistiam ministrantes sub vtraque specie, efficiuntur isismatici. 65.a
 Eucharistia tripliciter sumitur. 233.a
 Eucharistię sacramentũ, suscipiunt quottidie sacerdotes, nedum pro se, sed etiam pro populo. 35.a

** 2 benfem

I N D E X

bentem voluntatē peccandi, magis grauat ū purificet. 67.2
 Eucharistia, eiusdem est efficacix si sumpta fuerit, sub vna specie, ac si sub ambabus. 71.b
 Eucharistiæ sacramentū, cur nō institutum, quādiu Christus conuersatus est cum hominibus in propria specie. 85.a
 Eucharistiæ sacramentū, vt conficiatur, quæ requirantur. 19.b
 Eucharistiæ sacramentū, & eius consecratio, in quo differant. 19.2
 Eucharistiæ diffinitio. 17.b
 Eucharistiæ diuersa nomina. 18.2
 Eucharistiæ sacramentū, quo pacto ab alijs differat sacramentis. 14.a
 Eucharistia, ab aliquibus seruata, propter maleficium exercendum. 53.a
 Eucharistia, an dāda pro furti purgatione. 156.2
 Euāgelia, a pluribus scripta. 10.b
 Eucharistiæ sacramentū, quādo institutum. 84.b
 Eucharistia, quādo amen-
 tibus & furiosis conce-
 denda. 155.b
 Eucharistia, an dāda, no-
 cturna pollutione polluti-
 tis. 156.b
 Eucharistia, est de neces-
 sitate salutis. 105.a
 Eucharistia pignus futu-
 ræ gloriæ, & æternæ pa-
 triæ. 82.2
 Eucharistiā sumpturus,
 quo pacto debeat se præ-
 parare. 111.b
 Eucharistiam sumētium
 munus, quod. 52.2
 Eucharistia, quare suma-
 tur sub aliena specie. 93.b.94.a
 Eucharistia, cur ieiuno
 stomacho sumēda. 82.b
 Eucharistia, non nisi à ie-
 iunis sumenda. 20.a
 Eucharistia græcè, quo-
 modo interpretetur La-
 tinè. 168.2
 Eucharistia, an danda ad
 bellum euntibus. 156.a
 Eucharistiæ consecratio,
 quid propriè. 83.b

F

 Fabianus Papa, cur or-
 dinauit ter in anno,
 ad minus communica-
 ri.

I N D E X

ri: 66.b
 Falsum est, Christum bis sanguinem consecrasse. 91.a
 Fides nostra, quid profiteatur. 114.a
 Fides, quando merito vacua sit. 93.b
 Fidei meritum, in quibus consistat. 93.b
 Fides sine operibus, mortua est. 179.b
 Figura in lege, quid sit. 35.b
 Figuris veteris testamēti debet correspondere veritas in nouo testamento. 32.b
 Figuræ principales Eucharistiam figurantes, quot sint. 36.a
 Fructus spirituales Eucharistiæ, quot, & qui. 153.b
 Fractio hostiæ, quid denotet. 137.b
 Fundator Ecclesiæ, Spiritus sanctus. 43.a

G

 Glose in iure, quæ autentice, & quæ non. 122.b
 Gratiam agentis, refamulari oportet. 2.b
 Græci, conficientes in fermento, an verò conficiant. 98.a
 Gregorius montem miraculosè mouit. 130.a

H

 Hæresis prima, inter Christi discipulos, vnde. 27.b
 Herodis in Christum sequitiam, vnde. 141.a
 S. Hieronymus, cum infirmare ad mortē, quo pacto sacramentum Eucharistiæ suscepit. 46.b
 Histrionibus, apostatis & manifesto infamib⁹, an dāda Eucharistia. 161.a
 Homicidis comparatur, qui se nō præparant cōmunicari determinato tempore. 106.b
 Homines, à communione exclusi, qui. 106.a
 Hominis cuiuslibet corpus, viuunt de spiritu suo. 92.b
 Homo, quando efficiatur deiformis. 81.a
 Homo animalis, quæ percipiat. 31.a
 Homo, cur odit sibi contrarium. 3.b
 Hostia consecrata in eleuatione,

INDEX

uatione, vel post, an de
 beat simpliciter & sine
 aliqua conditione ado-
 rari à fidelibus. 189.a
 Hostia, vt adoretur, quid
 requiritur. 189.b
 Hostia, cur frangatur in
 altari. 138.a
 Hostia, cur in tres diuida-
 tur partes. 138.a
 Hostiæ intinctio in vinū
 non consecratum, quid
 denotet. 90.a
 Hostia, cur non detur in-
 cincta in Christi sangui-
 nem. 127.a
 Hostiæ vnus oblatione,
 omnes redimimur, & à
 peccatis absoluihur. 29. b
 Hostia sacramentaliter
 sumpta à sacerdote, qui
 bus profit. 194.a
 Hostia, quia corpus Chri-
 sti cōficitur, qualis esse
 debeat. 96. b. 97. a
 Hostia, cur sic dicta. 18. b

I

Iacobitæ hæretici vn-
 de dicti, & quis eorū
 in communione ordo. 67. a
 Iacobitarū hæresis. 27. a
 Ieiunium, quoruplex fit. 84. a

Ieiunium naturæ, quale
 fit. 84. a
 Ieiunium, quando impe-
 diatur. 84. a
 Ieiunium naturæ, quan-
 do incipiat. 84. a
 Ieiunium Ecclesiæ, quale
 fit. 84. a
 Iesus, cur permisit Disci-
 pulos eum non agno-
 uisse, in Emaus. 45. b
 Iesus, quæ docuit discipu-
 los orare. 32. b
 Iesus Christus, quo die
 circumcisus. 114. b
 Imolatio, vnde dicta. 18. b

Increduli cuiusdam mi-
 raculum, cui non cre-
 denti, sanguinem esse
 sub specie panis, exiuit
 sanguis de hostia in os
 accepta. 67. b
 Incredulæ mulieris mira-
 culum, quæ non crede-
 bat corpus Christi ve-
 rum, & sanguinem, sub
 speciebus panis posse
 consistere. 68. a

Innocentij Papæ decre-
 tum de seruanda Eucha-
 ristia à die coenæ sub spe-
 cie panis. 60. b

Indignus

INDEX

Indignus suscipere cor-
 pus domini, qui dica-
 tur. 111. a
 Infituenti quicquā præ-
 ter Christi ordinem, an
 debeamus obedire. 136. a
 Iocunditas cordis, est vi-
 ta hominis. 211. b
 Iudæorum multi, credi-
 derunt in Iesum, licet
 occiderint. 136. b
 Iudicatis ad mortem: pu-
 ta ad suspendium, vel
 ad decollationem, an
 dandum sacramentum
 Eucharistiæ. 161. b

L

Laiicis cōmunio sub
 vtraque specie, est cō-
 tra voluntatem Christi,
 & quare. 58. b
 Laica communicatio, an
 per vnam tantum spe-
 cie sufficenter fiat. 45. a
 Laicus, non tenetur ad
 sumptionem sanguinis,
 post cōmunionem cor-
 poris Christi. 55. b
 Laico, cur datur commu-
 nio sub vna tantum spe-
 cie. 67. b
 Laicos communicari sub
 vna tantum specie, cur
 ordinauit Ecclesia. 65. b
 Laicalem simplicem cō-
 munionem, esse contra
 fraternam charitatem,
 quomodo probetur. 64. a. b. & infra.
 Laboratoris, principalis
 intentio, quæ esse de-
 beat. 186. a
 Laica cōmunio fit sub
 vna specie, ne populus
 credat, quod vnus Chri-
 stus sumatur sub vna
 specie, & alius sub alia.
 68. a
 Laici, an debeant quoti-
 die accipere Eucharis-
 tiam. 133. a
 B. Laurétij munus, quod.
 151. b 152. a
 Laici, quo ritu se com-
 municabant in primiti-
 ua Ecclesia. 111. b
 Laica communicatio, nō
 est contra ius naturale,
 aut diuinum, nec indu-
 cit salutis periculum.
 178. a
 Laico sub vna specie cō-
 municati, datur eadem
 gratia, quæ sacerdoti
 sub duabus. 183. a
 Laicalem cōmunionē
 non esse necessariā sub
 vtraque

INDEX

vtraque specie, quib. ra
tionibus pbaf. 120. a b
Laici, quando spiritualiter
bibant. 136. a
Laicis debet dari sim-
plex vinum nō cōsecra-
tum, & cur. 53. a
Laicalem communionē,
sub duplici specie, esse
contra approbatam Ec-
clesiæ consuetudinem,
quibus rationib. decla-
retur. 47. b
Laica communio quoru-
pliciter à sacris Docto-
ribus interpretata. 51. a
Legislator, non potest re-
spicere ad omnes parti-
culares euentus. 86. b
Leprosi, an danda Eu-
charistia. 156. b
Lex noua, debet veteri le-
gi correspondere. 36. a
Lex, cur præcepit nō mā-
ducari sanguinē. 132. b
B. Lucia, post gladij in-
guttur eius immersio-
nem, non reddidit spiri-
tum domino, denec à
sacerdote non fuerit cō-
municata. 47. a

M

M Ala, non sunt agen-
da, vt eueniant bo-

na. 160. b
Malitia hominum crescē-
te, refriguit multorum
charitas. 66. b
Māducare, quid sit. 103. b
Mandatum latum, quale
sit. 2. b
Manducationis spiritua-
lis, signa, quæ sint. 24. b
Manducatio & bibitio in
sacramēto Eucharistiæ,
quotupliciter fiat. 92. a
Manna, quid figurabat.
38. b
Manna figurabat corpus
Christi. 32. a
Manichæi negabāt Chri-
stum à mortuis surrexif-
se. & ideo nolebant ce-
lebrare diem Domini-
cum. 142. b
Manna, Christum signi-
ficauit. 102. a
Manichæi ex infidelitate
non cōmunicabant sub
specie sanguinis. 142. b
Manichæi non sumebant
sanguinem sub vini spe-
cie. 142. a
Materia debita, ex qua cō-
secrat corpus Christi,
quæ nam sit. 95. a
Mediolani monstratur ce-
ra, quam apes fecerunt
corpori

INDEX

corpori Christi. 53. a
Melchisedech oblatio,
quæ fuerit. 36. b
Ministri malitia, non pol-
luit ecclesiastica sacra-
menta. 168. a
Miraculum, de concauo
patenæ, sanguine reple-
to, & ad congregationē
partium hostiæ, in se re-
gresso. 51. b
Mos populi Dei, & insti-
tuta maiorum, quando
pro lege tenenda sunt.
48. a
Moyses & Samuel orabāt
cælato capite. 109. b
Mulieribus, an danda Eu-
charistia, menstrui tem-
pore. 156. b
Mulieri, cur impositum
velamen. 110. a
Mulieres, an licitē sese or-
nare possint. 185. b
Munditiæ gradus ad san-
ctitatem requisiti, quot,
& qui. 124. a
Munditia immaculata,
quæ. 124. b

N

Necessitatem cōmuni-
cationis laicalis sub
duplici specie, esse con-
tra ecclesiam, quibus ra-

tionibus probetur. 39. a
Nemo sentire debet con-
tra Ecclesiæ fundatissi-
mum morem. 47. b
Nemo saluatur extra vni-
uersalem fidelii Ecclē-
siam. 17. a. 28. b
Nemo in toto errans, po-
test alium in veritate di-
rigere. 43. a
Nemo dat, quod non ha-
bet. 64. a
Nestorianorum de com-
munionē falsa opinio.
69. a
Nestorij & Pelagij error
circa communionem.
71. b
Nisi quis renatus fuerit
ex aqua & spiritu san-
cto, non intrabit in re-
gnum cœlorum. 123. a
Non debet fieri per plu-
ra, quod potest fieri per
pauciora. 60. a
Nullo vnquam tempore
Christus communica-
uit discipulos, præter-
quam in bona quinta fe-
ria. 145. a

O

Oblatio maior & po-
tior, quæ. 85. a
Officium sacrificandi &
offerend.

INDEX

offerēdi, quibus voluit
comitti Christus. 154.a
Omne malum, vitādum
& fugiendum. 61.a
Omne, quod non est ex
fide, peccatum est. 174.a
Opposita, nata sunt fieri
circa illud. 191.b
Origenes, antiquissimus
Doctor. 121.b
Ordinis sacramentū, per
q̄ verba institutū. 83.a
Ordo sacerdotalis dupli-
ci decoratus p̄tate. 83.a
Ordo sacerdotalis, peri-
culosissimus. 190.a
P
Pactum Dei, cū Abra-
ham & semine suo in
circumcisione. 114.a.b
Panis, quō coagulet. 95.b
Panis triticeus, vtrum sit
materia debita sacra-
menti Eucharistię. 95.b
Panis conuersio, non fit,
nisi in carnem, nec vi-
ni, nisi in sanguinem, in
Eucharistia. 25.b
Panis Angelorum, est fa-
ctus hoīum cibus. 43.b
Panis azimus tātum, vel
fermētatus tantum, vel
vterque, an sit materia
consecrabilis. 97.b
Passio Christi ē sufficiēs
satisfactio pro omnibus
peccatis hominū. 197.b
Panis subeinericius, ab
Angelo ad caput Heliaę
positus, qd denotet. 18.a
Panis super substantialis,
cur dictus. 33.b
Panis propositionis, non
erat cōcessum laicis mā-
ducare: tamen Dauid,
necessitate impulsus,
dedit ad māducandum
pueris suis. 115.a
Panis tantum, conuertit
in corpus Christi. 25.b
Panis Christi, in digitū
sanguinolentū conuer-
sus, ad p̄ces B. Greg. 68.a
Panis, cum cōsecratur in
corpus Christi, muta-
tur eius natura. 90.a
Panis subiēs animā nr̄a
substantiā, qui sit. 44.a
Panis, quem fregit Iesus
in Emaus, corpus eius
fuit, s̄m nōnullos. 45.b
Pars omnis, vniverso suo
non congruens, turpis
est. 177.a
Patrinus suscipiens ali-
quem de sacro fonte, an
obligetur ad eius instru-
ctionem. 197.a
Pars

INDEX

Pars terra hostię, quā in
calice ponitur, quid de-
fignet. 138.b
Papę ritus, in communi-
cando. 53.a
Papę, licet malo, obediē-
dum. 41.a
Participes corporis & sā-
guinis Christi, quando
fiamus. 105.b
Pascha vetus, cur Christ⁹
voluerit celebrare. 91.a
Pasta triticea nō cocta in
fornace, sed alio modo,
an sit materia apta ad
cōficiendū corpus Chri-
sti. 97.b
Peccator quotupliciter di-
citur quis. 196.a
Petronilla, beati Petri A-
postoli filia, triduo ante
quam moreretur, corp⁹
domini suscepit. 47.a
Petrus, cur vertex Eccle-
się vocatus. 15.a
Perfectū, quale sit. 124.a
Pietas, deuotio, & gratia
nr̄a actio penitus tolle-
retur, si non corpus aut
sanguis Christi, sed tan-
tum signum eius nobis
propōneretur. 30.a
Piscis assus, quem Chri-
stus vnā cum discipulis
comedit, quid præfigu-
ret. 35.b
Pœna peccati gehenna-
lis & temporalis, quotu-
plex. 197.b
Poetas, cū suis figmentis
& ludibrijs, Plato aie-
bat ē ciuitatibus pellem-
dos. 185.b
Populo, quoties cōican-
dum in anno. 53.b
Populus, in primitiua Ec-
clesia, communicabat
quotidie. 66.a
Potationis vini, vel eius
imolationis, nulla fit
mentio in lege veteri.
28.b. & quare.
Portę inferi, secundum
Diuum Hieronymum,
quę dicantur. 42.a
Post resurrectionē Chri-
sti, sāguis est vnitus cor-
pori, & permanebit sic
in æternum. 56.a
Potentia Dei altius ma-
nifestatur in sacro alta-
ris, q̄ in alijs sacris. 29.a
Præses hæretici, statim
post baptismum bap-
tizabant infantes. 72.b
Præsbyter, debet semper
habere Eucharistiā pa-
ratam. 122.b
Prædi-

INDEX

Prædicatio ordinata, quæ de. 85. a
 fit. 77. a
 Prælati prouidi, & prædicatores debent informare populum, & Eucharistia ministratur ei trimodo sub specie panis. 193. a
 Prælatorum autoritas incorrigibiles. 11. b
 Prælati, qui sint. 10. b
 Prælatorum autoritas in sibi subiectos. 11. b
 Prophetæ, in nouo testamento, qui dicti. 8. a
 Probatio, in Euch. fumen da, quæ nã eẽ debeat. 117. a
 Psalmista, cur in enumerãdo decẽ dona Dei, distinguit corpus & sanguinem Christi. 13. b
 Pueri, cur non communicandi. 182. b
 Pueri, vsque ad quot annos debeant à cõione prohiberi. 155. a
 Pueri, cur non admittendi ad communionẽ. 72. b
Quando sacerdos celebrat nõ ieiunus. 79. b
 Quando non cõsecratur calix. 89. a
 Quænam profundius imprimatur in nostro corde.

Quicquid Ecclesia nõ recipit, minimè recipiendum. 60. b
 Quibus casibus Eucharistia, potest à non ieiunis sumi. 87. b
 Quod rarum, charum: uelicit quottidianum. 66. b
 Quotupliciter indignè sumitur Euchar. 115. b
 Quotidie lauat nos à peccatis Deus. 146. b
 Quot requirant ad dignè sumendã cõionem. 77. b
 Quottidianus panis, qui figuraliter fit. 33. a
 Quottidianum panem, cur debeamus petere. 33. a
 Quotupliciter potest excludi quis ab Eucharistia sacramento. 72. a
 Quotupliciter peccent non cõicantes determinato tempore. 106. a

R

Responsiones factæ ad quatuor articulos prægensium hæreticorum. & qui sint articuli illi. 79. a. & infra.
 Reus corporis, & sanguinis dñi, quis dicat. 111. b
 Romana Ecclesia, caput & re-

INDEX

& reatrix omnium ecclesiarum. 205. b
S
 Sacerdos, non proferes uerba consecrationis, non consecrat. 20. b
 Sacerdos infirmus, uel sanus, in necessitate potest sumere corpus Christi absque uino. 50. a
 Sacerdotes, quando debeant laicaliter tantum communicari. 50. b
 Sacerdos, quã teneatur Missam dimittere, & quando non. 86. b. 87. a
 Sacerdos, an possit abbiuare canonem in missa. 88. b
 Sacerdotes Græci, in quo à Latinis differant. 16. b
 Sacerdos solus, communicat sanguini: non sacrificantes uerò, tantummodo corpori. 51. b
 Sacerdos offert sanguinẽ in persona omnium fidelium. 68. b
 Sacerdotibus magis congruit quã laicis, sumere sanguinẽ de calice. 68. b
 Sacerdos, fundes guttam sanguinis Christi, quot diebus debeat poenitere, & de pilla, lapide, uel terra, in qua fuerit fusus sanguis, quid agendum. 65. a
 Sacerdos debet esse honestijs munitus, ne uacuu reuertatur, & ne hoies adorãdo decipiant. 49. b
 Sacerdos, ut munus suum debitè exerceat, quæ requirantur. 191. b
 Sacerdos potest abstinere à sanguinis assuptioe. 52. b
 Sacerdos celebrans, si alterum trãsumeret, imperfecte pageret sacram. 52. b
 Sacerdos leprosus, an possit Euchar. sumere. 156. b
 Sacerdos, licet malus: trãsfacta eiã uera sũt. 168. a
 Sacerdos solus, est Eucharistia dispensator. 198. b
 Sacerdos aliqua labe peccati pollutus, non accedat offerre dño oblationes. 135. a
 Sacerdos, quoties sumere debet corpus Christi. 166. a
 Sacerdotes primitiua Ecclesie multipliciter errabant, circa ministratiõnem Eucharistia. 126. b
 Sacerdotes, comunicantes laicos sub utraq; specie,

cie,

I N D E X

cie, à sancta Synodo ex-
 cōicati : & tanquā hare-
 tici coercenti. 40.a
 Sacerdotes infirmi, quō
 communicent. 38.b
 Sacerdotes boni, duplici
 honore digni sunt. 192.
 a.b
 Sacerdotes custodire de-
 bent reliquias corporis
 Christi, cōsecratas pro
 laicis, & deinde sume-
 re. 49.b
 Sacerdos debet deferre
 corpus Christi ad infir-
 mos, non laicus. 49.b
 Sacerdotes, ministrantes
 sub specie vini, impiē
 agunt. 135.b
 Sacerdotum, est sacrifici-
 re, non aliorum. 136.a
 Sacerdotes, in primitiua
 Ecclesia, erant vxorati,
 207.b
 Sacerdotiū, cui rei com-
 paratum à beato Chry-
 sostomo. 190.b
 Sacerdoti, quoties in die
 cōicare sufficiat. 53.b
 Sacerdotibus, quis vxo-
 res abstulit. 116.b
 Sacram Eucharist. cur in-
 stitutum. 81.a. & deinceps
 Sacram Eucharist. sumens
 sub specie panis, sumit
 cibum & potum. 112.b
 Sacram Eucharistiae, cur
 potius fumatur sub illis
 speciebus, quam sub al-
 lijs. 94.a.b.95.a
 Sacrorū institutiones, quā
 de iure diuino: quā vero
 de iure positivo. 192
 Sacram Euchar. si daretur
 vulgo sub vtraque specie,
 quale sequeretur incon-
 ueniens. 68.b
 Sacramēto Euchar. an de-
 roget, si vulgus fumat
 absque calice. 68.b
 Sacram Euchar. nō pficit so-
 lū sacerdoti sumēti, sed
 ēt toti ecclesie, & ēt illis
 q. sūt ī purgatorio. 55.a
 Sacramentum, quot mo-
 dis polluat. 168.b
 Sacra, vnde dicta. 168.a
 Sacri sūptio sub spēs pa-
 nis tm̄, an sufficiat. 44.a
 Sacram Euchar. cur accipiat
 in similitudine. 43.a
 Sacerdotes Euchar. seruiē-
 tes, & populis diuidētes
 sāguinē dñi, impiē agūt
 in legem Christi, 44.b
 Sacra ministrans contra
 Ecclesie ritum, incurrit
 vitium falsitatis. 44.b
 Sacra-

I N D E X

Sacramenti efficacia, in
 quo consistat. 53.b
 Sacrificia veteris legis, fi-
 gurabāt oblationē Chri-
 sti in cruce, & Eucharis-
 tiæ sacramentum. 36.b
 Sacrificia Christianorū
 p̄cessisse ea Iudeorū,
 probatur. 36.b
 Sacrificiū legale p̄cessit
 sacrificium Euange-
 licum. 37.a
 Salutis nostræ p̄cessus, in
 quo fundetur. 1.a
 Sancti Græcis celebrati,
 qui. 16.b
 Sanguis fusus sup altare,
 in sacrificijs veteris le-
 gis, qd designabat. 37.b
 Sanguis, in Eucharistia,
 cur subtrahitur laicis.
 52.b
 Sāguis Christi, per quos
 populo dispēlabat. 151.b
 Sanguis dñi, cur populis
 sumi nō concessus. 52.a
 Sanguis Christi, non p̄-
 cipitur seruari. 50.a
 Sapiētiae locus, cor. 191.a
 Scisma, inter diuerso mo-
 do cōmunicantes. 57.b
 Scisma, vnde dictum, se-
 cundum Isidorum. 58.a
 Scismæ definitio. 57.b
 Scismatici, qui efficien-
 tur. 172
 Scisma, qd propriè. 17.b
 Sēsus humanus abhorret
 videri crudā carnē. 93.b
 Sensum corrumpit, excel-
 lens sensibile. 94.a
 Serpens æneus, quem ere-
 xit Moyses in deserto,
 quid p̄figurauit. 188.a
 Sine baptisate, an salua-
 ri q̄s possit. 194.b. & ifr.
 Singulis diebus cōicari,
 B. Augustinus, nec lau-
 dat, nec vituperat. 67.a
 Spiritus viuificat, caro nō
 hil prodest. 27. b
 Spiritus sanctus, Ecclesie
 regit. 43.a
 Spiritualis refectio, quo-
 modo fiat. 112.b
 Spiritus sanctus ordina-
 uit multa, quæ Christus
 reliquit. 129.b
 T
 T Vrpis est omnis pars,
 quæ non cōgruit suo
 vniuerso. 172.a
 Tentatio humana, quæ,
 163.b
 V
 V Afa, cū quibus sacrifi-
 candū est, debēt esse
 oīum mūdiisima. 149.b
 Vbi

INDEX

Vbi corpus Christi, ibi & sanguis. 50.a
 Verba cōsecrationis, sūt de necessitate sacramēti Eucharistiæ. 20. b
 Verba cōsecrationis calicis, quæ sūt, & q̄ nō. 21. a
 Verba Christi, in consecratione, creaturā mutant. 28. a
 Verba Christi, ad discipulos incredulos. 27. b
 Verba sacerdotis porrigētis alijs Eucharistiā, quæ. 53. b
 Veritas Christi, vbiq; diffusa. 28. a
 Vistima, vnde dicta. 18. b
 Vinum tantū, cōuertitur in sanguinē Chri. 25. b
 Vinū, aliquibus inuisum, ex sua natura. 38. b
 Vinum lætificat cor hominis. 94. b
 Vinum debile, vel foetidum apponens in sacrificio Missæ, quid incurrat. 149. b
 Vinū, qd̄ designet. 128. b
 Vinum in sacrificijs offerendum, quale esse debeat. 129. a
 Vinum, quando non potest haberi, an possit cōfici sine eo. 129. a
 Virga Ionathæ mellita, quid præfigurabat. 37. b
 Vita sacerdotū, est liber & exēplar laicorū. 190. b
 Vitulus faginatus, qd̄ denoter in Euāgelio. 34. b
 Vsurarius, quo pacto à quodam sacerdote decēptus. ex quo vsuram restituit. 160. b
 Vtens in consecrando pane speltæ, vel cuiuscunque alterius segetis, quā de tritico, an conficiat corpus Christi. 66. a
 Vtrum consecrabilis hostia, possit fieri de amido. 97. a
 Vtrum sacerdos credere debeat subdito asserēti se esse ab alio cōfessum, vt sic det ei Euch. 159. a
 Vtrum sacerdos cōicans quempiam existentē inmortali, peccet. 159. b
 Vtrū liceat corpus Christi sumere sub specie panis tantum. 51. a
 Vuitclef renouauit errorem Berengarij, qui asserēbat corpus Christi esse tantū in signo. 26. b

F I N I S.

M. IOANNIS HOSMAN

SVPER COMMVNIONE

SVB VTRAQVE SPECIE

CONTRA HVSSISTAS,

TRACTATVS.

DE BEMVS inuicem diligere, scribitur 1. Ioan. 4. ca. originaliter, & legitur transumptiue in currentis Dominicæ missali officio epistolariter. Reuerendi Patres, ac fratres in Christo dilectissimi, cæteri q; præclarissimi, cum in omni opere, præsertim quod salutem respicit animarum, implorandum sit diuinum auxilium, non minus in præsentī, quia in eo principaliter salus queritur animarum, necessarium est nobis deuotis orationibus diuinum auxilium inuocare. Et, quoniam processus nostræ salutis in dilectione fundatur; quia sic Deus dilexit mundū, vt filium suum vnigenitum daret, vt mundus saluaretur per ipsum, Ioan. 3. Ideo ad matrem pulchræ dilectionis & sanctæ spei, quæ nec in alijs inuocata.

A deficere

deficere solet, vno animo, eodemq; cōsensū, tanquā fratres inuicem diligētes, cum omni fiducia deuotissime recurramus, vt auxiliū Diuinæ gratiæ nobis impetrare dignetur: ipsam salutantes salutatione angelica, dicentes, Aue Maria, gratia plena, &c.

Debemus inuicem diligere. scribitur libro & cap. vbi supra. Reuerendi, &c. Venerabilis Prosper in libro suo de vita contemplatiua, utilitatē edisserens dilectionis, inquit, Dilectio summa est actionum bonarum, salus morum, finis cœlestium præceptorum, virtus pugnantium, palma iustorum, mors criminum, vita virtutum, sine qua nullus Deo placuit, cum qua nec quis potuit peccare: quia sicut fluit cera, à facie ignis, sic pereūt vitia à facie dilectionis. Merito igitur nobis omnibus beatus Ioannes dilectionem videtur persuadere, dicens, Debemus inuicem diligere. & subdit Venerabilis Prosper: Dilectio fructuosa est in pœnitentibus, læta in proficientibus, gloriosa in perseverantibus, victoriosa in martiribus, operosa in omnibus fidelibus, ex qua quicquid est bonis operibus viget. Pulchre igitur admonemur si volumus in bono proficere, quòd debemus inuicem diligere. Vnde secundū beatum Augustinum in Omiliis super prima Canonica beati Ioannis. Dilectio, inquit, mox vt nascitur perfecta est. Et respōdet, vt perficiatur, nascitur,

nascitur, cum nata fuerit nutritur, cū fuerit nutrita roboratur, & cū fuerit roborata perficitur. hæc ille. Rationabiliter igitur ad perfectionem dilectionis beatus Ioannes volens nos tendere, dicit, Debemus inuicem diligere. & quia secundum eundem beatum Augustinum in quadam Epistola ad beatum Hieronymum: Dilectio in quibusdam imperfecta est, perfectissima autē in hac vita haberi nō potest. nam vt dicit Glosa super Epistolā ad Eph. Nemo tam perfectus est, quin possit crescere. Vnde & summe virtuosus nemo dicendus est. Ideo nobis singulis in quocunque gradu dilectionis constitutis, non dicit Bea. Ioan. superuacue, Debemus inuicem diligere: perfectio autem dilectionis, qua debemus inuicem diligere, requirit primo latam extensionem: deponit secundo firmam intensiōem: ac postulat tertio multam impensionem. primū respicit obiectum dilectionis nullum excludentis propter odium: secundum, affectum dilectionis malum sustinentis propter proximum: & tertium, affectum dilectionis bonum impendentis, circa proximum. Hæc tria, Venerabiles Patres Domini & Prælati, clerici, sacerdotes & curati, oportet nos fratribus & proximis exhibere si volumus, sicut debemus, inuicem diligere, &c.

Dixi itaque primo, quòd perfectio dilectionis, qua debemus inuicem diligere, latam
A 2 requirat

requirat extensionem. Patet hæc propositio per illud in Pſal. 118. latum mandatum tuum nimis. Vbi dicit Gloſ. Mandatum illud latum, eſt dilectio, in qua nullæ anguſtiæ ſunt, Spiritus ſanctus anguſtam viam facit ire, in qua tota lex pendet & Prophetæ. Et ſubdit Gloſa ad propositum, mādatum dilectionis eſt nimis latum mihi, quia etiam inimicos diligo. Anguſta namq; via per gratiam, eſt nimis lata, vt etiam inimicos diligere faciat. hæc Gloſa. Perfectio igitur dilectionis qua inuicem debemus diligere, latam uidetur extensionem requirere. Vnde ſecundum Thomam in lib. de perfectione ſpiritualis uitæ, quāto ad plures dilectio extenditur, tanto ipſa magis perfecta videtur. In hac autem dilectionis extenſione triplicem gradum contingit conſiderare, &c.

SVnt enim nonnulli, qui alios diligunt, uel propter beneficia ſibi impenſa. Nam reſamulari oportet ei qui gratiam fecit. 2. Ethicorum. & per conſequens ex charitate diligere, uel propter vim naturalis cognationis, quia ſunt parentes, fratres, uel alii amici naturales. uel propter uinculum communitatis ciuiliſ, quia ſunt eiufdem ciuitatis municipes, uel quia ſunt focii in negociando, uel in militando, uel in quocunq; alio artificio. & iſte dilectionis gradus, terminus naturalis, uel ciuiliſ amicitia coarctatur. Vnde
 Dominus

Dominus dixit Matth. 2. Si diligitis eos, qui uos diligunt, quam mercedem habebitis? Gloſa, nullam in cælo. Amare enim amantem naturæ eſt: Vnde & ſequitur, nonne hoc publicani faciunt? Vbi Rabanus ſuper Matth. Peccatores erga ſuos dilectores natura duce uolunt eſſe benefici. Quia uero in hoc gradu primo non eſt dilectionis perfectio: Ideo nos omnes & ſinguli ſacerdotes uidelicet & prælati, altius debemus condeſcendere, ſi uolumus meritoriè inuicem diligere. Sunt in ſuper ſecundo alii, qui dilectionis affectum etiam ad extraneos extendunt, dum tamen in ipſis nihil inueniant, quod eis aduerſetur. Et hic quidem dilectionis gradus quodammodo coarctatur ſub naturæ limitibus: quia enim omnes homines conueniunt in natura ſpeciei, omnis homo omni homini naturaliter eſt amicus. 9. Ethicorum. Et hoc manifeſtè oſtenditur in hoc, quod homo alium errantem in uia dirigit, à caſu ſubleuat, ſalutat, & alios huiuſmodi dilectionis affectus impendit. Et iſte gradus dilectionis proximi cum gradu præcedenti honeſtus quidem, & rectus eſſe poteſt. Sed non ex hoc dicitur ſanctus. Sed ex hoc, quia dilectio proximi ordinatur in Deum. Dicitur enim aliquid ſanctum ex hoc, quia ordinatur in Deum. Vnde & altare dicitur ſanctum, quaſi Deo dicatum, & alia huiuſmodi, quæ diuino miſterio mancipantur. Ideo dicit bea. Greg. in Omel. Euāgelio-

rum 2. Amici, parentes, & extranei, sunt in Deo diligendi. Verum in hoc secundo gradu dilectionis, adhuc non stat perfectio eius. Ideo dilectio ad extraneos habenda, in nobis magis debet abundare, si perfectè debemus inuicem diligere. Et insuper tertius gradus dilectionis ut dilectio proximi, &c. ad inimicos extendatur dicente Domino, Mat. 5. Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt uos. Hæc autem dilectio non comprehenditur intra limites naturalis dilectionis. Nam quia quibus homo naturaliter se ipsum magis quam alium amat, eo quod amabilia, quæ sunt ad alterum, ueniunt ex amabilibus, quæ sunt ad seipsum. 8. & 9. Ethicorum: Ideo ex eadem radice procedit, ut aliquid diligatur, & eius contrarium odio habeatur. Quia primo homo naturaliter seipsum diligit, naturaliter inimicum sibi contrarium odit. Vnde dicit beatus Chrysostomus, super Math. in opere imperfecto, sicut quod dictum est, Nō concupisces, non dictum est ad carnem, sed ad animam: sic hoc, Diligite inimicos uestros. Caro quidem inimicū suum diligere non potest: quando enim uocemur ab aliquo & si sentimus odium & exequi nolumus cognoscere, quia caro odit inimicū, anima uero diligit. hæc ille. & quia secundum Remigium super Matt. Perfectio dilectionis ultra dilectionem inimicorum non potest procedere: Ideo postquam præcepit Dominus dili-

gere

gere inimicos, in hoc gradu perfectionem dilectionis demonstrans, concludit subdens: Estote ergo perfecti, sicut Pater uester cœlestis perfectus est. ut omnipotēs homo autem, ut ab omnipotenti adiutus. hæc ille. huiusmodi enim inimicorum dilectio secundum bea. Thomam, ubi prius, deriuatur directè ex sola diuina charitate. In aliis enim dilectionibus ad diligendum manet aliquod aliud bonum puta uel beneficium exhibitum, uel cōmunio sanguinis, uel unitas ciuitatis, aut aliquod huiusmodi. Sed ad diligendum inimicos nihil monere potest, nisi solus Deus. Diliguntur enim, in quantum sunt Dei, quasi ad eius imaginem facti, & ipsius capaces. Et quia charitas Deum præfert omnibus aliis bonis, non considerat, cuiuscunque boni temporalis detrimentum, quod ab hostibus patitur, ad hoc quod eos odiat, sed magis considerat diuinum bonū, ut eos diligit. Vnde quanto perfectius uiget in homine charitas Dei, tanto facilius animus eius flectitur; ut diligit inimicum. hæc ille. Et licet omnibus hominibus dilectio huiusmodi inimicorum sit aliquo modo cōsulta, & aliquo modo præcepta, præcipuè tamen sacerdotibus & prælatis. Vnde beatus Cirillus dicit, Conueniens erat huiusmodi conuersatio. s. diligere inimicos & eis benefacere, prælatis & doctoribus sanctis, qui prædicaturi erant ubique terrarum salutarem sermonem, quos si contingeret uelle recipere de-

A 4 perfe-

persequentibus vindictam, omisissent eos ad congregationem veritatis uocare. hæc ille. Quia igitur vos Venerabiles Patres & fratres carissimi, estis super alios tanquam rectores & doctores constituti, ut valeatis amicos & extraneos, necnon inimicos ad cognitionem veritatis docendo, & bonis exemplis dilectionem uestram extendendo, inducere, debetis inuicem diligere. & tantum de primo principali, &c.

Dixi denique secundo, quòd perfectio dilectionis, qua debemus inuicem diligere, firmam deposcit intensionem. patet hoc per illud 1. Ioann. 3. Non diligamus uerbo neque lingua, sed opere, & ueritate, ubi Glo. dicit. In uerbo pura locutio non opus, in lingua multiplex oratio intelligitur, sicut quidam sæpe repetitis sermonibus affectum suum commendant. hæc ibi. Et Apostolus scribit ad Philippen. primo. Cupio uos omnes in uisceribus Iesu Christi. Glosa. Id est, in intimo amore Christi, ut ab eo perfecte diligamini, vel eo affectu diligatis Deum & proximum, quo Christus, qui animam suam posuit. hæc Glo. Et ita intèsiuè nos dilexit. Quare perfectio dilectionis, qua inuicè diligere debemus, firmam deposcit intensionem. Quanto autem intensius aliquid diligitur, tãto facilius alia propter ipsum contemnuntur. ut dicit bea. Thomas in Tractatu, Vbi prius, &c. Ex his ergo, quæ
quis

quis propter dilectionem proximi contemnit, considerari potest an talis dilectio sit perfecta, uel intensa. Huius autem intensionis & perfectionis, triplex gradus inuenitur.

Primus est, ut quis exteriora bona contemnat propter proximorù dilectionem, ea vel particulariter proximis administrans, vel totaliter omnia erogans necessitatibus proximorù. primum est bonum, sed melius est secundum, dicente bea. Augustino in lib. de Ecclesiasticis dogmatibus cap. 3. Bonum est facultates cum dispensatione pauperibus erogare: melius est, pro intentione sequendi Dominum semel donare, & absolutum à solitudine cum Christo egere. hæc ille. Hunc charitatis gradum Apostolus tangere uidetur, dicens, Corinth. 13. Si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas. Et Can. 8. dicitur. Si dederit homo omnem substantiam domus suæ pro dilectione, quasi nihil despiciet. Et Saluator innuit hunc gradum, dicens cuidam Iuueni, Matt. 19. Si vis perfectus esse, uade & uende omnia quæ habes, & da pauperibus, & ueni & sequere me. Ad eundem dilectionis gradum pertinet, si quis damnum in exterioribus rebus pati non recusat, propter dilectionem proximi. Vnde Apostolus commendat quosdam ad Heb. 10. dicens, Vincitis compassi estis, & rapinam bonorum uestrorum cum gaudio suscepistis. Glo. Vincitis qui non poterant sibi necessaria quærere compassi estis subministrando

frando necessaria, pro qua causa vestris vobis ablati gaufi estis. Ab hoc autem gradu dilectionis deficiunt, qui de bonis, quae habent, proximis necessitatem habentibus non curant subuenire. Vnde prima Ioan. 3. dicitur. Qui habuerit substantiam huius mundi, & viderit fratrem suum necessitatem patientem. *Glos.* Victus uel uestitus, & clausit uiscera sua ab eo, ut non compatiatur miseriae illius, uel nihil det etiam si compatiatur, quomodo charitas Dei manet in eo? quasi diceret, nullo modo. Nos autem dilectissimi, ne indictis hunc gradum dilectionis concernentibus deficiamus, debemus necessitatibus proximorum indefinenter succurrere, si uolumus mandatum de dilectione beati Ioannis, imo quod uerius est, Christi Domini nostri, adimplere, quo iubemur inuicem diligere. Sed tamen in hoc primo gradu non est adhuc completa intensio dilectionis. Et ideo secundum bea. Thomam, ubi prius.

Secundus gradus dilectionis est, ut quis corpus suum laboribus exponat propter proximorum dilectionem. cuius rei exemplum Apostolus in seipso ostendit, cum dicit. 2. ad Thessalon. 3. In labore, & in fatigatione nocte & die laborantes. Et secunda Corinth. 1. 1. In labore & erumna, in vigiliis multis, in fame & siti, & in ieiuniis multis, in frigore & nuditate. Ad eundem secundum gradum pertinet si quis tribulationes & persecutiones propter proximorum amorem pati non recusat.

Vnde

Vnde Apostolus dicit de seipso 2. ad Corinth. 1. Siue tribulamur pro uestra scilicet exhortatione & salute est. Et 2. ad Thimo. 1. Laboro usque ad uincula, quasi male operans. Ideo omnia sustineo propter electos, ut & ipsi salutem consequantur. Ab hoc autem gradu secundo deficiunt hi sacerdotes & praelati, qui de suis deliciis nihil omittunt, aut aliquid incommodi sustinent, nec sustinere uellent proximorum amore. contra quos dicitur Ezech. 13. Non ascendistis ex aduerso, nec opposuistis uos murum pro domo Israel. Et quoniam nos praelati & sacerdotes sumus Apostolorum successores, ideo oportet nos pro ueritate mente & corpore fatigari, & si opus esset, ipsam defendere ad comprobationem dilectionis proximorum. Quare in hoc secundo gradu dilectionis non debemus deficere, sed potius inuicem diligere. Insuper ultra hunc gradum dilectionis est adhuc

Tertius ille, scilicet, ut aliquis animam suam pro fratribus ponat, uel saltem ponere sit paratus. De hoc dicitur 1. Ioan. 3. In hoc cognouimus charitatem Dei quemadmodum ille pro nobis animam suam posuit, & nos debemus pro fratribus animam ponere. *Glos.* Propositis multis rationibus de habenda charitate, tandem supponit de charitatis perfectione sub exemplo dominicae passionis. Quia non est perfecta charitas in eo qui animam suam non ponit pro fratribus, ultra

hunc

hunc gradum, dilectio proximi non potest intēdi. Dicit enim Saluator, Ioā. 15. Maiorem charitatem hac nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis. In hoc gradu tertio perfectio mutuae fraternae dilectionis constituitur. in hoc gradu Apostolus stetit, cū dixit 2. ad Corin. 12. Ego libentissime impendam & super impendar ipse pro animabus uestris. Vbi Glosa. Perfecta charitas est, ut quis libenter paratus sit etiam pro fratribus mori. ad eandem dilectionis perfectionem pertinere uidetur, ut aliquis se ipsum praearet seruituti corporali subiici propter amorem proximi. Conditio enim seruitutis habet quādam mortis similitudinem, quasi mors ciuilis. Primus autem istorum graduum, est quaedam dispositio ad hunc tertium. Vnde dicit Beda super 1. Ioan. 3. Qui habuerit substantiam huius mundi, &c. Si uel ex temporis opportunitate, uel ex humana infirmitate nō contingit animas ponere, debemus saltem res misericorditer pro fratribus deponere. & hoc est nutrimentum charitatis, quia qui didicit rem suam dare, quandoque poterit seipsum deponere. hęc ille. In his igitur gradibus intensiois mutuae fraternae dilectionis nos omnes & singuli debemus abundare, ut posimus charitatiue inuicem diligere. & tantum de secundo principali.

Dixi tandem tertio, qđ perfectio dilectionis, quā inuicē diligere debemus, multā postulat impensionem.

pensionem: Probatio enim dilectionis secundum beatum Gregorium in Omelia Euāgeliorum. 30. exhibitio est operis: nunquam enim amor Dei est ociosus: operatur enim magna, si est. Si autem operari renunciauerit, amor non est. hęc ille, perfectio igitur mutuae dilectionis multam postulat impensionem. quare secundum beatum Thomam in tractatu ubi prius, Quanto maiora bona proximis impendimus, tanto perfectior dilectio esse uidetur. In hac autem operum erga proximum impensione, sunt tres gradus considerandi.

Primus, sunt enim nonnulli, qui proximis obsequuntur in corporalibus bonis: puta qui uestiunt nudos, pascunt famelicos, infirmis ministrant, & alia huiusmodi misericordiae opera faciunt corporalia, quae sibi Dominus reputat exhiberi, uidelicet Matth. 25. hi ergo sunt constituti in primo gradu. Nos autem praelati & sacerdotes, in his misericordiae operibus debemus nos frequenter excitare, ut ualeamus ad altiora conscendere, & perfectius inuicem diligere.

Secundus. sunt denique secundo aliqui, qui spiritualia bona proximis largiuntur, quae tamen non excedunt conditionem humanam, sicut qui docet ignorantes, consulit dubios, & reuocat errantem, & alia huiusmodi. De quo gradu commendatur beatus Iob. 4. cap. libri sui.

Ecce docuisti plurimos & manus lassas roborasti, uacillantes confirmauerunt sermones tui, & genua tremencia confortasti. In hoc secundo gradu dilectionis mutua possunt esse communiter Christiani exercetes se erga proximos in uirtutibus moralibus, quas describunt philosophi. Vos autem Venerabiles Patres, fratres in Christo Reuerendis. non solum estis simplices Christiani, quin potius ultra hoc debetis esse morales & Theologi, ut possitis decetius inuicem diligere.

Tertius. Sunt insuper tertio aliqui qui bona spiritualia & diuina supra naturam & rationem existetia proximis largiuntur. scilicet doctrinam diuinorum, manu ductionem ad Deum, & spiritualium sacramentorum communicationem. De his bonis Apostolus facit mentionem dicens de seipso ad Gal. 3. Qui scilicet Paulus tribuit uobis spiritum, & operatur uirtutes in uobis. Et 2. Corin. 1. Despondi uos uni uiro uirginem castam exhibere Christo. Et ad Thess. 2. Cum accepissetis a nobis uerbum auditus Dei, accepistis illud non ut uerbum hominum, sed sicut est uere uerbum Dei. huiusmodi autem bonorum impensio ad quandam singularem perfectionem pertinet fraternae & supernae dilectionis: quia per haec bona homo ultimo fini coniungitur, in quo summa hominis perfectio consistit. Unde ad hanc perfectionem ostendam dicit Iob. 34. De sanctis doctoribus & praedicatoribus. Numquid nostis semitas nubium
magnas

magnas & perfectas scientias? ubi per nubes secundum bea. Gregor. in Glosa, sancti praedicatorum intelliguntur. Habent autem illae nubes semitas subtilissimas, secundum sanctae praedicationis uias, & perfectas scientias, dum de suis meritis se nihil esse sciunt, quia ea quae proximis impendunt, supra ipsos existunt. Additur autem ad hanc perfectionem, si huiusmodi spiritualia bona non uni tantum uel duobus, sed toti multitudini exhibentur fidelium, quia secundum philosophum 1. Ethicorum. Bonum gentis perfectius est, & diuinius quam bonum unius. Unde & Apostolus dicit ad Eph. 4. c. Dedit quosdam quidem Apostolos. Glos. Vicarios praedicationis suae. quosdam autem Prophetas. Glos. Scripturarum interpretes. In nouo enim testamento prophetae dicuntur explanatores scripturarum. Alios uero Euangelistas. Gl. Euangelistae, diaconi sunt. Alios autem pastores & doctores. Glosa. Ut Episcopus qui uerbo & exemplo docere debent ad consummationem sanctorum. Glos. Ut consummat eos, qui iam sunt in opus ministerii. Glos. Ut quisque posset plene facere opus ministracionis sibi traditae. Si enim omnia unus facere deberet, non perfecte singula ageret. Et hoc in aedificationem corporis Christi. Gl. Ut aedificet eos in corpus Christi, qui adhuc sunt alieni. In corpus quidem Christi mysticum, quod est unitas ecclesiastica omnium fidelium in Christo. A qua tamen ecclesiastica unitate quidam moderni

derni temporis homines pestilentes, mente corrupti, doctrinis uanis & superstitiosis inhaerentes, nescio quo spiritu uanitatis & erroris ducti, recedunt, auertentes à sana doctrina ecclesiae & doctorum sanctorum, auditum. Et secundum similitudinem serpentis & aspidis surdæ, obturantes aures cordis prudentiæ suæ. Innitentes spiritualia sacramenta aliter quam debent ministrantes, signâter laicos sub duplici specie, scilicet panis & uini cõmunicando, dogmatizantes hanc cõmunicationem esse iuris diuini indispenfabilis, & de necessitate salutis, puram multorum & sinceram fidem multipliciter turbando, quorum professio secundum Magistrum in prologo libri sententiarum est, magis placita quam docenda. habent enim fucum sapientiæ in superstitione, quia fidei deuotionem sequitur hipocrisis mendax. ut sit uel in uerbis pietas, quã amiserit conscientia, ipsamq; simulatam pietatem plurimorũ uerborum mendacio impiam reddunt, falsæ doctrinæ institutis fidei sanctitatem corrumpere molientes, auriumq; pruriginem sub nouello sui desiderii dogmate aliis ingerentes, qui contentioni studentes contra ueritatem sine foedere bellant. Inter ueri namq; assertionem & placiti defensionem pertinax pugna est, dum se & ueritas tenet, & se uoluntas erroris tuetur. hæc ibi. De quibus dicit Princeps Apostolorum beatus Petrus, 2. Petri. 2. capit. Magistri mendaces introducetes

ceteros sectas perditionis, & cum qui eruit eos Deum negant superducetes sibi celerem perditionem, per quos uia ueritatis blasphematur, maledictionis filii, derelinquentes uiam rectam, errauerunt, secuti uiam Baalam Exosozi qui mercedem iniquitatis amant, hi sunt fontes sine aqua, & nebulæ turbidibus exagitatae, quibus caligo tenebrarum reseruat. Melius enim erat illis non cognoscere uiam iustitiæ, quam post agnitionem retrorsum conuerti ab eo, quod illis traditum est sancto mandato. Hos autem singulos repellit & cõfutat ecclesiae Catholicæ approbata consuetudo, & eiusdem determinatio atque sanctorum Doctorum simulque scholasticorum multiplex attestatio, multis uulgariter & uarie nota. quos in hac materia profunda & multum ardua sequendo, dico sub protestatione laudabili sapius per me posita, quam hic habere uolo pro repetita, imo usquequo uixero in humanis, quod cõmunicatio simplex seu laica sub duplici specie, scilicet panis & uini non est de necessitate præcepti diuini, & iuris indispenfabilis, seu ad salutem necessaria, sed asserere sic ipsam esse necessariam, est contra scripturam, cõtra figuram, contra aliorum hominum naturam, contra Ecclesiam non errantem, contra sanctorum attestationem, contra approbatam consuetudinem, contra sanctorum Canonum sanctionem, contra Doctorum Catholicorum intencionem, contra Chri-

affianam unitatem, contra Christi uoluntatem, contra argumentorum sumptorum ex suppositione fidei & Ecclesie & doctrinae Sanctorum, evidentem persuasibilitatem, & contra fraternam, qua debemus inuicem diligere, charitatem. Pro quorum clariori intelligentia, præmittam primo aliqua notabilia. Secundo, deducam per ordinem singula hæc mēbra. Tertio, addā quare modum comunicandi sub ytraq; specie immutauit Ecclesia Romana. Quarto, subiungam solutiones auctoritatum & rationū, quibus se munit pars aduersa. Et quinto, inferā ex dictis aliqua correlaria. Pro materia primæ partis, est primo notandum, ex quo sæpius in præsentī materia fit mētio de illo termino Ecclesia, & quia propter æquiuocationem eius multi decipiuntur: Ideo conueniens est significationem eius non ignorare. Sumitur autem Ecclesia sex modis: Primo pro templo materiali, in quo laudatur & glorificatur Deus, ut in Psal. 25. In Ecclesijs benedicam te Domine. Secundo accipitur pro congregatione malorū & iniquorum hominum, ut hæreticorum, scismaticorum, Vnitellessitarum, & Husfistarū, & sic accipitur abusive, & ideo nō meretur dici Ecclesia simpliciter, sed cū determinatione distrahente, scilicet Ecclesia malignantium, & cum impijs non sedebo. Tertio sumitur pro concilio generali in factō fidei vel Ecclesie congregatæ. Potest autem

Concilium

Concilium generaliter sic describi. Est congregatio legitima auctoritate facta ad aliquem locū ex omni statu Ierarchico totius Ecclesie Catholice, nulla fidei persona, quæ audiri requirat, exclusi, ad salubriter tractandum, & ordinandum ea, quæ ad debitum regimen eiusdē Ecclesie in fide & moribus requiruntur, & sic ecclesia accipitur Actuum 15. cum dicitur, Placuit Apostolis & Senioribus, cū omni Ecclesia eligere viros & mittere Anthiochiam cum Paulo & Barnaba. Et per talem ecclesiam Concilia sunt instituta, quibus parēdum & obediendū est. Vnde beatus Augustinus ad Cassulanum presbyterū dicit, In his rebus de quibus nihil certi statuit Diuina scriptura, mos populi Dei, & instituta maiorum pro lege sunt habenda: & sicut præuaticatores Diuinarum, ita contemptores consuetudinū ecclesiasticarum coercendi sunt, tunc à fortiori contemptores Canonum & Conciliorū, sicut sunt moderni imitatores diaboli Hushitæ uidelicet, & Vnitellessitæ dicentes epistolas & determinationes Apostolicorum & Conciliorum esse Apocryphas. Contra quos dicit beatus Augustinus. I 1. libro contra Faustum, & in libro contra Epistolani fundamenti, Ego Euangelio non crederē, nisi me ecclesie Catholice auctoritas commoueret. Notum est autem, quod plures Euangelia scripserūt, ut Thomas, Matthias, Nicodemus & alij, ex quibus tantum quatuor auctorita-

B 2 tis

ris habent testimonium, ut dicit beatus Hieronymus in prologo super Matt. Vbi post pauca subdit. Vnde & aliorum euangelia de cetero, nec recepta sunt, eo quod testimonium ab ecclesia & auctoritatem non habuerunt. Et magister Nicolaus de Lyra, in expositione eiusdem Prologi super Matt. dicit quod aliqui scripserunt euangelia sub nomine uerorum Apostolorum & Christi discipulorum, immiscetes ibidem falsitates, ut facilius fideles deciperent. & ad hoc euitandum quatuor euangelia quorum scriptores certi sunt & non auctoritatis habent testimonium, ut dicit Hieronymus. hoc autem testimonium non est omnium fidelium, cum tales simul nunquam fuerunt congregati, quando haec quatuor & non alia approbavit, & acceptauit ecclesia. Sed ipse proprie, cum Concilio coepiscoporum & maiorum, ad hoc acceptandum & approbandum in nomine Christi congregatorum. Talis igitur ecclesiae commonitus auctoritate, dicit beatus Augustinus se euangelio non credere, & non aliter ut est praallegatum. Quarto accipitur pro praetatis & maioribus, qui praesunt in ecclesia, ut sunt Papa, Cardinales, Patriarchae primates, Archiepiscopi & Episcopi, & alii superiores Praetati. Et illo modo sumitur, Matth. 18. ubi dicitur. Si te non audierit, dic ecclesiae, idest Praetatis ecclesiae, quam si non audierit, sit tibi, sicut ethnicus & publicanus. Non potest autem intelligi ibi per ecclesiam

ecclesiam tota multitudo fidelium, nec ipsa communitas laicorum, quia prima nunquam posset coporari pro fratrum correctione. Ad secundum autem, scilicet communitatem laicorum, non pertinet auctoritativa correctio in factis ecclesiasticis, sed ad solos praetatos, licet ad omnes fraternam, & de utraque loquitur Saluator, ubi supra dicens: Si peccauerit in te, scilicet qui te solum laesit, uel quia te solo sciente peccauit frater tuus, fide uel ordine, uade & corripe ipsum inter te & ipsum solum. Glos. interlinearis, ne publice correptus perdat uerecundiam. Si te audierit penitendo & cessando a peccatis, uoratus es fratrem tuum, & animam fratris tui, & eius reuocatio cedet tibi in lucrum spirituale. Glos. interlinearis, per salutem alterius salus tibi acquiritur. Si autem te non audierit, idest correctionem secretam non susceperit, adhibe. Glos. interlinearis, studio corrigendi uel conuincendi sub testibus, tecum unum uel duos. Ecce fraterna correctio. Et subditur, quod si non audierit, scilicet te & eos, dic ecclesiae, idest praetatis, qui habent officium ex auctoritate corrigendi. Si autem ecclesiam non audierit praetatum praetatum, contemnendo, sit tibi sicut ethnicus & publicanus, idest, separetur ab aliis fidelibus per excommunicationem & censuram ecclesiasticam, & tunc deuita eum tanquam excommunicatum. Et quod flati possunt talia incorrigibilibus inferre, patet.

per hoc quod subditur, Amen, idest, fideliter dico uobis, quæcunque alligaueritis uinculo anathematis super terram, idest, in Ecclesia militante, erunt ligata & in cælis, idest, talis sententia confirmatur diuino iudicio. Et quæcunq; solueritis super terram, reuocando ad ecclesiæ unitatem, erunt soluta & in cælis: quia Deus talia approbat, si iudiciū ecclesiæ nō errat. Ex quibus sequitur contra Husistas & Vuitcleffistas, quòd in utroque foro, scilicet conscientiæ & contentioso, Prælati habēt auctoritatem super sibi subiectos. In foro enim conscientiæ habent absolvere à peccatis & ad pœnam ligare. & hoc conceditur eis Matt. 16. ubi dicitur. Et quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cælis. Et quodcunq; solueris super terram, erit solutum & in cælis. Et 20. Quorum remisieritis peccata remittuntur eis. In foro autem contentioso habent ligare uinculo anathematis, & absolvere à uinculo excommunicationis. Et hoc conceditur eis Matth. 18. Quæcunque alligaueritis, &c. Quinto, accipitur ecclesia pro uniuersali & totali congregatione omnium prædestinatorum, siue fidelium, qui sunt in charitate formata uniti, & spiritu Christi uiuificati. Vnde Apostolus, Qui nōn habet spiritum Christi, hic nō est eius. Et illo modo loquitur de ecclesia, Venerabilis Hugo de sancto Victore, lib. 2. de Sacramentis, parte secunda, dicens. Ecclesia sancta corpus Christi,

Christi,

Christi, eius uno spiritu uiuifica, & uincit fide sanctificata, & huius corporis membra singuli quiq; fidelium existunt, omnes corpus unū sunt propter spiritum unum & fidem unam. hæc ille. Sic etiam sæpe alii loquuntur doctores de Ecclesia. Hæc autem ecclesia non est in officio & auctoritate cognoscendi & diffiniendi causas catholicas & ecclesiasticas, eum nunquam talis fuerit simul cōgregata, nec scitur de aliquo uel aliquibus, qui sit prædestinatus uel prædestinati. Et sic nulli uel nullis esset standum in materia catholica uel ecclesiastica. Ideo necessarium est pro regimine ecclesiæ in tali officio esse manifestos & ueros successores principis Apostolorum Petri, & collegii aliorum Apostolorum, nec alii tales successores, nisi Papa & Cardinales aliorumque prælatorum collegium dari uel reperiri possunt super terram. Etiam si præfata ecclesia esset in officio huiusmodi, sequitur quòd nulla fuisset determinatio Sanctæ Matris Ecclesiæ huiusmodi facta, nec fieri possēt, nec aliquod Conciliū celebratum, eo quòd nunquam hæc multitudo fuit congregata, nec congregari potest modo humano, cum nullus sciat, nedum de alio, sed etiam de seipso an sit in gratia, uel in odio, & an sit de prædestinatis uel præstitis. hoc autem dicere est ualde erroneū, irrationabile, & stolidorū Vuitcleffistarum & Husistarum. Sexto accipitur ecclesia pro communitate omnium baptizatorum.

credulitatē duodecim articuloꝝ fidei habentium. Illo modo Saluator comparat regnum Cœlorum. i. ecclesiam militantem decem virginibus prudentibus & fatuis, Matth. 25. Et iterū agro seminato, in quo crescit triticum & zizania, Matth. 13. Ideo dicit beatus Gregor. in Omelia euangelioꝝ. 3. 8. Hęc autem uita, quę inter Cœlum & Infernum sita est, sicut in medio subsistit, ita utrarumq; partium ciues communiter respicit, quos tamen sancta ecclesia indistincte suscipit, & postmodum in egressione discernit hęc ille. Item Omelia. 1. 1. Euangelioꝝ super id Matt. 13. Simile est Regnum Cœlorum sagenę miscę in mare; dicit: Sancta Ecclesia sagenę comparatur, quia & piscatoribus est commissa, & per eam quisque ad æternum Regnum a præsentis seculi fluctibus trahitur, ne in æternę mortis profundo mergatur. Quę ex omni genere piscium congregat, quia ad peccatorum ueniam sapientes & fatuos, liberos & seruos, pauperes & diuites, fortes & infirmos uocat. Et infra. Nunc enim bonos malosq; communiter, quasi permixtos pisces fidei sagenę cõtinet. Sed littus Sanctę ecclesię, iudicat, quod sagenę trahebat. Idem in Omelia. 1. 2. euangelioꝝ super illo Matth. 25. Simile est Regnum Cœlorum decem virginibus. Dicit, Ecclesia decem virginibus esse similis denunciatur, in qua quia mali cū bonis, & reprobi cum electis cõmixti sunt, recte

virginibus

virginibus similis prudentibus & fatuis esse perhibetur. Et beatus Augustinus in libro de fide ad Petrum cap. 43. dicit, Firmissime tene & nullatenus dubites, Archam Dei esse ecclesiam, & in ea usque in finem seculi frumento permixtas paleas contineri, & in omni professione siue clericorum, siue laicorū, siue monachorum bonos esse simul & malos, nec pro malis bonos esse deserendos, sed pro bonis malos in quantum exigit fidei & cõmunitatis ratio tollerandos. Et Christus super illo Matth. 2. 2. Congregauerunt omnes quos inuenerunt bonos & malos, dicit: Ecclesia media est inter cœlum, quod locus tantum bonorum, & Infernum, qui est locus tantū malorum: quia ipsa indifferenter bonos & malos colligit. quod significatū est in Archa Noe, ubi animalia mitia simul cum immitibus fuerunt. Et quoniam in sequentibus sæpe mentio fit de Ecclesia Romana & Catholica: Ideo secundo notandum, quod ecclesia Romana sumitur dupliciter, uno modo materialiter, alio modo formaliter. Primo modo tripliciter, uno modo pro lapidibus & lignis ecclesię sancti Petri in Roma. Et sic raro doctores utuntur illo termino. Secundo capitur ecclesia Romana, pro Romano Pontifice & eius assessoribus Cardinalibus & episcopis consiliariis & doctoribus. Et huius ecclesię Romanę Papa est caput, Cardinales oculi, cæterique Prælati & Doctores & singuli spirituales dicuntur

dicuatur membra & corpus eiusdem ecclesie. Tertio sumitur Romana ecclesia pro congregatione omnium fidelium subiecta Romano Pontifici, à quo & à suis assessoribus pluit regimen, & ordinatio in omnes fideles. Alio modo capitur Ecclesia Romana formaliter pro constitutionibus, decretis, & statutis, consuetudinibus & ordinationibus, & obseruationibus, quæ procedunt ab ipso Romano Pontifice & suis assessoribus Cardinalibus, Episcopis, Doctoribus & Prælatibus. Et describitur Ecclesia Romana formaliter capta, sic. Est statutorum, constitutionum, ordinationum, decretorum, consuetudinum precedentium à summo Romano Pontifice, & assessoribus Cardinalibus, aliisque Episcopis, Prælatibus, Conciliis & Doctoribus consulentibus circa fidem & regimen fidelium ordinata & perseverans ordinatio. Et sic capiendi Romanam Ecclesiam formaliter ipsa præsupponit ecclesiam Romanam materialiter. Secundo modo captam tanquam agens principale requisitum ad introductionem ecclesie Romanæ formaliter captæ. Tertio notandum, quod ecclesia uno modo attenditur quo ad collectionem omnium fidelium absolute & simpliciter, & sic vocatur Catholica, idest uniuersalis, à cathòs Græce, quod commune seu uniuersale Latine: hoc est collectio omnium fidelium. Secundo modo quo ad regimen & directionem. Et illo modo Romana Ecclesia uocatur uniuersalis

falis ratione regiminis, & sic unica est Ecclesia in collectione & regimine secundum rem, licet diuersa fortiatur nomina, scilicet catholica & Romana, quæ non conueniunt, & differunt. Conueniunt in hoc, quia utraque est fidelium, & credentium collectio. Differunt autem ab inuicem quatuor modis. Primo, quia Catholica dicitur mater collectionis fidelium. Sed Romana dicitur mater regiminis fidelium. Secundo catholica habet se ut totum, Romana autem ut pars eius dignior & nobilior. Tertio, Romana continetur in catholica, sed non uice uersa. Quarto, Romana habet se ut rex, catholica ut regnum. Romana ut rector nauis, catholica ut fluctuans nauis. Romana ut anima, catholica ut corpus, quæ patent per quandam similitudinem. Nam sicut regnum per regem regitur, sic catholica per Romanam. Vel, sicut rex habet se in medio catholicæ undiquaque; regens catholicam obedientem, idest, sicut nauis fluctuans, siue rector periclitatur, sic catholica sine regimine Romanæ est periclitabilis. Et sicut anima dum corpus regit corpus bene regitur, & non econuerso. Sic dum Romana catholicam regit, & non econuerso. Et si quandoque Ecclesia Romana dicitur catholica ut in tali locutione, Ego sum de fide Romanæ, idest Catholicæ Ecclesie: hoc est ratione regiminis & directionis intelligendum, quia Romana regit & dirigit catholicam. Quarto, notandum

dum quod in symbolo Niceno tágútur quatuor conditiones Ecclesiæ. Prima, quòd ipsa sit una secundum illud Cant. 6. Vna est columba mea. Ideo dicitur in symbolo, & in unâ. Vnde beatus Bernardus in epistola ad Petrum dicit, Domus sponsæ suæ Ecclesiæ nobile indulfit dotalicium, ut ipsa tanquam columba unica teneret memoriale dilecti sui. Et bea. Augustinus dicit, & habetur. 2. 4. q. 1. Scisma corpus Christi constat esse ecclesiam; quæ in duo diuidi non potest. Unitas autem illa ecclesiæ ex tribus causatur. Primo ex unitate fidei: omnes enim Christiani idem credunt corde, & ore confitentur. Ideo dicit Apostolus ad Eph. 4. Vnus Deus, una fides, unū baptisma. Secundo, ex unitate spei; quia omnes firmati sunt in una spe perueniendi ad uitam æternam. Ad Ephes. 4. Vnus spiritus & unum corpus in una spe uocationis. Tertio, ex unitate charitatis, quia ecclesia omnis conuenit in amore Dei, & etiam ad inuicem in amore mutuo, secundum illud Ioã. 17. Volo quòd unum sitis, sicut ego & Pater unū sumus. Secunda conditio quòd sit sancta: Ideo in symbolo dicitur, Sanctã. Et dicitur sancta, quia sanguine Christi tincta & purificata, uel quia multi sancti fuerunt & sunt in ea; uel dicitur sancta propter regimẽ Spiritus sancti, qui ipsam regit: Et ideo in symbolo prædicto statim post articulum de Spiritu sancto, iubemur credere unã sanctã Catholicã & Apo-

stolicã

stolicã Ecclesiam. Tertia conditio, quòd dicitur catholica, idest uniuersalis. & hoc primo quantum ad locũ, quia per totum mundũ est dilatata. Ecclesia enim est cõgregatio fidelium. fides aut in mundũ est dispersa. Vnde Mar. ultimo. Eũtes in mundũ uniuersum prædicate Euãgelium, &c. Et Psal. 18. In omnem terrã exiuit sonus eorum. Secundo dicitur uniuersalis quantum ad conditiones hominum, quia nullus abiicitur, nec masculus, nec femina, non dominus, nec seruus, nõ diues, nec pauper. Tertio quantum ad tempus, quia usque in finem seculi durabit. Quarta conditio quòd dicitur Apostolica, idest firma ratione doctrinæ Apostolorum, quia per documenta Apostolica in unitate fidei sunt adunati. Et bene dicitur Apostolica, idest firma, quia habet firmum fundamentum, scilicet Christũ, prima ad Cor. 4. Et fundamẽtum aliud nemo potest ponere, præter id quod positum est, quod est Christus. Fundamẽtum autem secundarum sunt Apostoli: Et ideo dicitur Apostolica, idest firmiter in Apostolis fundata. Vnde Apoc. 21. dicitur. Ciuitas habebat duodecim fundamẽta, & erãt ibi scripta nomina duodecim Apostolorum. Ideo ad designandum firmitatem ecclesiæ vertex vocatus est Petrus, idest firmus. firmitas autem ecclesiæ apparet, quia nullo modo potuit à tyrannibus & peccatoribus destrui; imo in persecutionibus magis creuit, quia fundata erat supra firmam petram

petram, idest, Christum. Ex his notabilibus sequuntur correlaria, &c.

Primum tantum una & per se diuisa est Ecclesia, patet ex notabilibus prædictis, & præsertim ex notabili. 4. Et probatur ratione. sicut unus est Christus, qui unus Christus plurificari & in duos diuidi non potest: Sic & Ecclesia diuidi & plurificari non potest. Sed unus Christus plurificari & diuidi non potest, igitur nec Ecclesia. consequentia tenet ex terminis, sed maior patet per beatum Augustinum, & habetur. 24. q. 1. Scisma. Vbi dicitur. Cum duæ Ecclesiæ esse non possunt, nec diuisum Christum poterit quisquam sine Apostoli reprobatione confringere, unam, sæpe dictum est, quæ corpus Christi est, constat esse Ecclesiam, quæ in duo uel in plura diuidi non potest. Sed minor patet ex symbolo Athanasii in quo dicitur, non duo tamen sed unus est Christus. Etiam si Christus esset plurificabilis, plures essent filii Dei in diuinis, & sic plures quam tres personæ in diuinis. quod asserere est hæresis manifesta. Item Christus, qui est sponsus unicus Ecclesiæ, secundum illud Apostoli. 2. ad Cor. 6. Despondi uos uni uiro Virginem castam exhibere Christo, quod secundum expositionem beati Augustini in sermone quodam de Virginibus, intelligitur de Ecclesia, unicam debet habere sponsam, ut patet per illud Canonicoꝝ. 4. Si autem Ecclesia

Ecclesia secundum se esset plurificabilis, Christus plures sponsas haberet, quod non est dicendum. igitur, &c. & dico notanter per se in correlario, quia per accidens ratione personarum, quæ sunt in Ecclesia, ipsa quandoque dicitur diuidi, ut in Scismate: Sed talis diuisio non attenditur ratione Ecclesiæ secundum se, sed eorum qui ab Ecclesia recedunt, unde & tales Scismatici dicuntur, non autem manentes.

Secundum correlarium, licet aliqua Ecclesia dicatur primitiua & aliqua moderna, una tamen & indiuisa est Sancta Mater Ecclesia. Secunda pars patet ex dictis, sed prima pars patet ex communi modo loquendi doctorum dicentium, quod primitiua Ecclesia dicitur ritus consuetudo & obseruantia Ecclesiæ fidelium circa fidem tempore Apostolorum, & septuaginta duorum Discipulorum, & sequacium ipsorum, usque ad sanctum Siluestrum Papam, & non longe ultra perdurans. Sed moderna Ecclesia dicitur ritus, consuetudo, & obseruatiua Ecclesiæ fidelium circa fidem, incipiens à beato Siluestro, uel prope, usque in finem mundi perdurans.

Tertium correlarium, licet secundum Doctorum communem locutionem & denominationem aliqua Ecclesia dicatur Latina & aliqua Græca: secunda tamen non dicitur Ecclesia, nisi secundum

secundum quid, prima pars patet inspiciēti scripta Doctorum, qui sæpius dicunt aliquam Ecclesiam esse Græcam seu Orientalē, & aliam Latinā & Occidentalem. Sed secunda pars patet, quia Ecclesia Græca solummodo dicitur Ecclesia secundum fidem informem. Pro quo aduertendum quamuis Doctores appellant aliquam Ecclesiam Græcam: hoc faciunt ideo quod uellent Ecclesiam diuidere & plurificare, quia licet Græci in certis articulis discrepāt à nobis, & in certis obseruantis, quia conficiunt in fermentato, baptizant in aqua non consecrata, extra necessitatem, utuntur uxoribus legitimis, & dicunt Spiritū sanctum à solo Patre & à Filio procedere, & ita de pluribus aliis, propter quos articulos & ipsorum inobedientiam Scismatici sunt: tamen quia in genere nobiscum profitentur eandem fidem & Christiani dicuntur: ideo nomen Ecclesiæ retinent, licet secundum quid etiam illa cōgregatio nomen Ecclesiæ obtinet, propter sanctos plures & famosos, qui Græci fuerunt. Vt beatus Dionysius, Chrysostronus, Ioannes Damascenus, Dydimus, Anastasius, & multi alii. dicit tamen rationale Diuinorum de articulo processionis Spiritus sancti à Patre & non à Filio, quod Græci uidentes se errasse in hoc articulo, quosdam Prælatos de suis ad generale Cōcilium Lugdunense sub Gregor. 10. celebratum miserunt, qui in dicto Concilio suo & omnium Prælatorum,

&

& eorum Imperatoris nomine p̄fessi sunt, quod Spiritus sanctus æternaliter à Patre & Filio, non tanquam ex duobus principiis, sed tanquam ex uno non duabus spirationibus, sed unica spiratione procedit, prout in eiusdem Gregor. constitutionibus lucidius continetur.

Quartum correlarium. Habendo Christum ad uerum regimen totius Ecclesiæ militantis: Sola Romana Ecclesia dicitur Ecclesia, ratione cuius, & à qua, omnes aliæ Ecclesiæ fidelium reguntur & disponuntur: patet ex notabilibus prædictis, & patet in Canone sacrosanctæ Romanæ. 22. distinctione. Vbi sic dicitur ex uerbis Anacleti Papæ. hæc uero Romana & Apostolica sedes caput & cardo est omnium Ecclesiarum à Domino, & non ab alio constituta. Et sicut cardine ostiū uoluitur, sic huius sanctæ sedis Apostolicæ auctoritate omnes Ecclesiæ Domino disponente reguntur. hæc ibi.

Quintum correlarium. Nullus debet uelle abiici, excommunicari, seu separari ab unitate illius Ecclesiæ patet. quia ipsa est una, extra quam nullus saluatur, sicut extra Archam Noë tempore Diluuii nullus saluabatur.

Sextum correlarium. Separantes & diuidentes se à Romana Ecclesia Scismatici efficiuntur:

C patet

patet, quia nec iam dictum propter hoc Græci Scismatici dicuntur & dicti sunt, qui à Romana ecclesia, & ab eius obedientia se diuiserunt. Etiam quia scisma secundum bea. Thomam in secunda secundæ. q. 38. artic. 1. est ecclesiæ Romanæ, & eius Pontifici non obedire, sed diuidentes & separantes se ab ipsa ei non obediunt, igitur.

Septimum correlarium. Communio moderna laica sub duplici specie uidetur scisma sentire, patet ex correlario præcedenti. Nam practi- cantes ipsam separant & diuidunt se à Romana ecclesia, quæ eandem non habet in praxi, imo est contra eius consuetudinem laudabilem multis temporibus ex causis rationabilibus, ut post dicitur, obseruatam, & contra ipsius rationabilissimam & fundatissimam in Concilio Constantien. determinationem. ergo &c.

Quinto notandum. Eucharistia dicitur ab eu, quod est bonum, & caris, seu caritû gratia, quasi bona gratia, & capta pro totali sacramēto, quod est aggregatum ex specie panis & uini, & unum unitate integritatis. Sic potest breuiter diffiniri: Est signû sensibile ex institutione diuina post consecrationem materiæ debitæ rite factam corporis Christi, & eius sanguinis ueraciter contentium. uel diffinitur sic secundum Scotum: Eucharistia est sacramentum corporis Christi,

Christi, & eius sanguinis ueraciter contenti sub speciebus panis & uini post consecrationem factam à sacerdote sub uerbis certis cû debita intentione prolatis ex institutione diuina ueraciter significas corpus Christi, & sanguinem sub eis realiter cõtineri. Et diuersis nominatur modis. dicitur enim sacrificium, quia est signum rememoratiuum passionis Christi, & eiusdem expressiuum, quæ uerum fuit sacrificium. Vnde Lucæ. 22. dicitur. Hoc facite in meam commemorationem. dicitur etiam synaxis Græce, idest cõmunio Latine, quia est signum unionis ecclesiæ. Vnde Damascenus lib. 4. ait. Communio dicitur, quia per ipsam Christo communicamus, & quia participamus eius carnem & deitatem, & quia cõmmunicamus & unimur ei inuicẽ per ipsum. uel dicitur communio, quia in hoc sacramento Christus se nobis communicat. uel dicitur communio à communitate, quia hoc sacramentum cõmune est omnibus fidelibus. Tertio dicitur uaticum, quia præbet uiam ueniendi ad patriam in quantum signat sumptionẽ sui infide futuram Dei uisionem, quæ erit clara specie uel facie. uel dicitur uaticum, quia datur transeuntibus de hac uita ad Deum, uel secundû Magistrum in s. dist. 8. in principio. Quia in uia nos reficit, & usque in patriam deducit. Quod figuratum fuit 3. Regum 19. In pane sub cinericio, quem Angelus posuit ad caput Helia, dicens ei.

Surge & comede, grandis restat tibi uia . qui surgens comedit , & ambulauit in fortitudine cibi illius , usque ad montem Dei Oreb . Sic & nos uiatores de præsentis peregrinationis exilio re-
fecti , hoc salutari uiatico , tendere debemus ad monté Dei Oreb, idest ad supernæ patriæ mansionem beatam . Quarto dicitur eucharistia an-
tonomastice, quia cōtinet realiter Christum, qui est fons & origo omnis gratiæ , ut dicit Magister in principio. 8. d.f. De cuius plenitudine omnes accepimus gratiam pro gratia, Ioan. 1. Et gratia Dei uita æterna. Ad Rom. 6. Quinto dicitur misterium secundum Gregor. in Canone, Multi secularium. 1. q. 1. eo quòd secretam & re-
conditam habet dispensationem , idest uirtutem & gratiam à Deo dispensatā & collatam , secundum Glosam, ibidem. Sexto dicitur hostia, ut in Psal. 15. Tibi sacrificabo hostiam laudis . Nam hostia secundū Isidorum dicitur ab hostibus uin-
cendis, sicut uictima à uictis . Vnde antiquitus antequam ibant ad bellum faciebant Diis sacrificium, & uocabatur hostia: sed quando uictores redibant, iterum sacrificabant, & uocabatur uictima : & quia hoc sacramentum cōfertur in ecclesia ad uincédum demones nostros inimicos, merito hostia nuncupatur . Septimo uocatur imolatio . Sed secundum Isidorum imolatio dicitur ab in & moles , quia apud ueteres in mole altaris sacrificabatur . & quia hoc sacrificium in altari

altari debet offerri : ideo rationabiliter & pprie dicitur imolatio. Differt autem Eucharistiæ sacramentum ab aliis secundum Scotum . Primo, quia ipsum est similiter ueracissimum, in significando, quia nunquam caret suo signato . & licet alia sacramēta ueracia sint in significando quantum est ex se, tamen quandoq; non habent effectum suum propter indispositionem suscipientis. Secundo, quia hoc sacramentum realiter cōtinet quod significat, alia autem nō. Tertio, quia alia sacramenta, significāt gratiam accidentalem, inhærentem suscipienti . Istud autem significat gratiam subsistentē, scilicet uerum corpus Christi ibi existens .

Sexto notandum , quòd circa institutionē sacramētōrum quædam sunt de necessitate sacramenti & de iure Diuino : quædam uero sunt tantummodo de necessitate præcepti & de iure humano , seu positiuo . Exemplum de materia nostra . Aliud est sacramentum eucharistiæ , & aliud confectio, seu consecratio eius . Sacramentum enim est res permanens etiam post consecrationem in altari aut pixide . Confectio uero aut consecratio est actus transiens, cuius consecutionis, seu cōsecrationis sunt quædā quasi substantialia, & de necessitate sacramenti, & de iure Diuino, scilicet certa materia circa uerborū formā, sacerdotalis ordo & intētio ad conficiendū.

Et hæc quatuor dicuntur substántialia seu essentialia consecrationis, & de necessitate sacraménti & iuris diuini, quia taliter sunt ad eam requisita de necessitate, quòd Ecclesia nõ potest ista mutare. Et quod semper eis positus ponitur consecratio, ut dicunt concorditur Doctores.

Vnde uersus,

Verbum, materies, intentio, sensus, & ordo,

Conueniunt corpus ut Christi conficiatur.

Alia uero omnia sunt Sacramentalia, aut eius consecrationi extrinseca, & tanquam accidentalialia, aut prædictis essentialibus accidentaliter annexa, ut sunt solemnitates, quæ fiunt in Missa, modus sumendi seu usus sacramenti, & quòd fiat in templo seu in altari sacro, & uestibus consecratis cum lumine, cum talibus orationibus, Epistola, Euangelio, ieiuno stomacho, & dicuntur accidentalialia, eo quòd illis deficientibus, uel aliquo ipsorum potest fieri consecratio, & esset uerum sacramentum. Et etiam ideo, quia Ecclesia potest ista mutare, & circa ea ordinare & disponere prout uidebitur congruere reuerentiæ tanti sacramenti, & saluti fidelium. Accidentalialia omnia dimisit Christus in potestate Ecclesiæ, ut circa ista ordinaret prout ei Spiritus sanctus rector Ecclesiæ pro tempore inspiraret, quòd patet inductiue. Primo de solemnitatibus, quæ fiunt in missa, quas quia Ecclesia instituit, posset ex causis circa eas aliter ordinare. Secundo de

tempore sumptionis: nam licet Dominus hoc sacramentum confecerit & ministrauerit Discipulis, post alios cibos, Ecclesia tamen illud mutauit statuens, quòd extra certos casus nõ sumatur, nisi à ieiunis: & hoc rationabiliter propter multas causas, postea dicendas. Tertio de conditione accidentali materiæ huius sacramenti, patet: nam licet Dominus instituendo hoc sacramentum confecerit illud in azimo, & ita in primitiua Ecclesia fecerunt Apostoli, quem etiam morem Romana Ecclesia ab Apostolis, qui eam fundauerunt accepit, & usq; ad tempora Leonis primi continuauit. Et tunc imminente hæresi Ebionitarum dicentium de necessitate salutis oportere quemlibet hominem, cum obseruantia Euangelii obseruare cerimonialia & legis præcepta, & per cõsequens celebrare in azimo. Sancti Patres ne eis consentire uiderentur, & Spiritus sancti instinctu uoluerunt ad tempus conficere in fermentato: deinde post aliquorum annorum curricula, dicta hæresi poenitus eliminata & extirpata, Romana Ecclesia ad pristinum morem, rediit, eo quòd clare deducitur ex Euangelio. 13. in azimo confecisse. Græcis tamen permanentibus circa consecrationem in fermentato. Sacerdos aut Romanæ Ecclesiæ, qui contra istum morem conficiendi in azimo, nunc faceret conficendo in fermentato, quamuis uere conficeret, grauius tamen peccaret. Simili modo posset

hoc ostendi de conditionibus accidētibus aliorum substantialium consecrationis huius sacramenti. hæc enim omnia & similia sunt de solo præcepto humano & uariabili, quod sic Ecclesia potest ex causis rationabilibus, ut tactum est, præmissa omnia & aliqua talium immutare, immutata sub præcepto tradere sic, quod tunc peccaret faciendo illud, in quo nunc meretur homo. Ex prima parte illius notabilis sexti, sequitur primo, quod sacerdos celebrans, non dicens uerba consecrationis, non consecrat sacramentum Eucharistiæ: patet, quia uerba consecrationis sunt de necessitate sacramenti Eucharistiæ, ut dixit prima pars notabilis, & in illo concordant omnes Doctores. Secundo sequitur quod non sacerdos, fingens se sacerdotem, dicens uerba consecrationis, non consecrat: patet, quia deficit sibi ordo sacerdotalis, qui est de necessitate illius sacramenti, seu eius consecrationis. Tertio sequitur, quod sacerdos dicens uerba consecrationis, non tamen intendens per ea cōficere actualiter, habitualiter, uel uirtualiter, non conficit Eucharistiam: patet, quia intentio ad minimum habitualis, uel uirtualis est de necessitate cōsecrationis huius sacramenti. Quarto sequitur, quod intendens consecrare sanguinem Christi per illa uerba, & non alia, hæc quotienscunque feceritis in mei memoriam facietis, non consecrat: patet, quia illa uerba sola non sunt præcisa forma consecrationis

secrationis calicis. Sed ita bene referuntur ad corpus Christi, sicut ad sanguinem etiam Ecclesia non utitur istis uerbis pro forma. Sed istis quæ ponuntur in Canone missæ, ut dicit Innocentius. III. in cap. Cum in arte, de celebratione missarum. Etiam præceptum de usu & frequentatione consecrationis, non est forma consecrationis, sed illa sunt huiusmodi, ergo &c. Itæ per illa uerba Christus contulit Apostolis potestatem consecrandi, per hæc enim ordinat eos sacerdotes. Collatio aut potestatis consecrandi non fit per uerba pertinentia ad consecrationem, quia consecrationis materiã respiciunt, quæ cōsecratur. Verba autem potestatem conferentia respiciunt potestatem quam conferunt, & istum cui confertur, ergo. Cor. uerum. Vbi aduertendum, quod hodie reperiuntur multi simplices sacerdotes, qui credunt prædicta uerba esse præcisam formam consecrationis calicis, & utuntur eis pro tali forma. Intendentes solummodo per illa calicem consecrare, & unum ex eis ego noui, & credo ipsum hodie uiuere, cui & similibus sibi dico, quod quotienscunque sit celebrauerunt grauiter peccauerunt, quia sanguinem Christi non consecrauerunt: eo quod illa uerba non sunt forma consecrationis sanguinis Christi, ut prædictum est. licet enim in generali tales intendunt secundum morẽ Ecclesiæ Romanæ celebrare: tamen intentio particularis, qua per uerba ista, hæc quotiens-

quotienscunque, &c. intendunt consecrare, cōtrariantur intentioni generali, etiam forte cum proferunt ista uerba, Quotienscunque, &c. habent actualem intentionem consecrandi per ea solum uel ad minus habitualem, seu uirtualem, cum semper prius quando deliberāt illud actualiter uolunt. Modo talis uirtualis intentio sufficit, ut dictum est. Igitur tales non consecrant sanguinem propter defectum debitum intentionis. Ex quibus patet quanti periculi iam sunt tales sibi ipsis & aliis, & quanti peccati: quia si non consecrant, ut timeo, tunc ostendunt calicem non consecratum pro consecrato. Et sic quantum in eis est faciunt homines idolatrare. Item si non consecrant, tunc diuidunt sacramentum, quod sine grandi sacrilegio peruenire non potest, ut dicit Canon Gelasii. Comprimus de consecratione distinctione secunda, & consequenter incidunt pœnam Canonis, quæ est repulsio à communione per unum annum. Suadendum est ergo talibus, quod à celebratione cessēt, quousque discretis uiris intentionem & modum ipsorum celebrandi exponant, secundum illorum consilium acturi, &c.

Septimo notandum, quod secundum Magistrū. distin. 8. s. 1. In sacramēto Eucharistiæ species uisibilis panis & uini, quæ post consecrationem manet, est sacramentum tantum, quia sacræ rei signum:

signum: huius aut sacramenti duæ sunt res, una contenta & significata, & est caro Christi, quam de Virgine traxit, & sanguis, quem pro nobis in cruce fudit. Alia est res huius sacramenti per ipsum sacramentū significata, sed non sub eo contenta, & est unitas Ecclesiæ. Illæ duæ res sunt duplex caro Christi. Vnde Hieronymus super Epistolam ad Ephes. & ponitur in Glos. 1. ad Corint. 11. Dupliciter intelligitur caro Christi & sanguis, uel ista quæ crucifixæ est, & sepulta, & sanguis qui militis lanca effusus est: uel ista spiritualis & diuina & mistica, de qua Dominus ait, Caro mea uere est cibus, & sanguis meus uere est potus. Qui manducat meam carnem & bibit meum sanguinem in me manet, & ego in eo. hæc ille. huius geminæ carnis Christi ipsa uisibilis species sacramentum est, quia utramque significat, idest utriusque similitudinem gerit. Sicut enim panis præ cæteris cibus corpus reficit & sustentat, & uinum hominem lætificat atque inebriati: Sic uerba Christi caro, & eius sanguis plus cæteris gratiis interior hominem reficit & saginat. & sicut ex multis granis conficitur unus panis, & ex pluribus acinis uinum, & in unum confluit: Sic ex multis fidelium personis unitas Ecclesiastica constat. Quare Apostolus prima ad Corinthios decimo, dicit, Unus panis & unum corpus multi sumus. Vbi dicit Augustinus, & ponitur
in

in Glo. ibidem. Vnus panis & unum corpus Ecclesia dicitur, pro eo quod sicut unis panis ex multis granis, & unum corpus ex multis membris componitur: Sic Ecclesia ex multis fidelibus charitate copulata connectitur. hæc ille. Item ipsa uera caro Christi aut eius uerus sanguis est etiam carnis mysticæ, aut sanguinis eius mystici signum & sacramentum. Sicut enim caro Christi uera ex multis membris purissimis & immaculatis, & sanguis eius uerus ex multis guttulis purissimis & immaculatis constat: Sic caro Christi mystica, quæ est societas Ecclesiastica, ex multis personis à criminali macula liberis consistit. Pro illo notabili est Innocentius in sua summa de officio missæ lib. 4. cap. 37. dicēs. Tria quippe in hoc sacramento sunt discreta, scilicet forma uisibilis, ueritas corporis, & uirtus spiritualis. forma panis & uini, Veritas carnis & sanguinis, Virtus unitatis & charitatis. Primum oculo cernitur. Secundum animo creditur. Tertium corde percipitur. Primum est sacramentum & non res. Secundum autem est sacramentum & res. Tertium est res & non sacramentum. Sed primum est sacramentum geminæ rei. Tertium uero res gemini sacramenti. Secundum autem sacramentum unius & res alterius. Nam forma panis utramque carnem Christi significat: mysticam uero significat, sed non continet. hæc ille.

Octauo

Octauo uero triplex est māducatio & bibitio huius sacramenti secundum Richardum. Prima carnalis, qua comestum masticatur, & in stomachum traicitur. similiter & bibitum. & postea digeritur, & ultimo in substantiam sumētis conuertitur, & sic uere manducantur & bibuntur & illæ species sub quibus realiter continetur corpus Christi, & eius uerus sanguis. Alia est māducatio & bibitio eius sacramentalis, & est sumptio ueri corporis & sanguinis Christi sub speciebus panis aut ueri sanguinis & corporis Christi sub speciebus uini cum intētionē taliter sumendi. Et de illa dicitur Matth. 26. Accipite & comedite, hoc est corpus meum. Et ibidem, Bibite ex hoc omnes. Et illa uno modo fit in sacrificii oblatione. Matth. 22. Hoc facite, id est conficite in meam cōmemorationem secundum Vuillelmum de Monte Lauduno, & secundum Ioannem Andræ, & sic sub duplici specie. Alio modo fit in laica & simplici communionē, & illa secundum dispositionem & obseruationem Ecclesiæ fit sub una specie tātum, ut dicit Albertus Magnus in Tractatu suo de corpore Christi, ad quam populus admittitur ut buccella corporis Christi satiatur. hæc ille. Et hæc duæ māducationes pertinent ad os corporis. Alia est māducatio & bibitio spiritualis, & illa pertinet ad os animæ. Et est duplex secundum quod duplex est res huius sacramenti. Prima est spiritualis sumptio

sumptio primæ rei huius sacramenti, scilicet ueræ carnis, aut ueri sanguinis Christi, & est deuota recogitatio passionis Domini nostri Iesu Christi, seu meditatio Christi, ut est sub sacramento, cum corpore suo uero, in quo multiplicem passionem sustinuit, & uero sanguine, quæ pro nobis in ara crucis fudit, & ipsius recogitans ad cogitatum per actum amoris unio. Sicut enim ad manducationem cibi corporalis requiritur masticatio eius, & consequenter incorporatio, Sic ad manducationem spiritualem cibi animæ, scilicet ueri corporis Christi, requiruntur secundum aliquos etiam duo. Primo enim requiritur, quod homo in uera fide recogitet deuote passionem Christi, cuius memoriale est hoc uenerabile Sacramentum, & hoc sufficiat quod ad minores seu uulgares. Sed quo ad maiores, ultra hoc requiritur, quod deuote recogitent quomodo sub istis speciebus est realiter & uere totus Christus Deus & homo, cum suo sacratissimo corpore, quod pro nobis exposuit tam multiplici passioni, & quod illud dedit nobis in cibum animarum nostrarum, & ita de similibus. Et illud correspondet masticationi. Secundo requiritur secundum eosdem, ut recogitas per actum amoris uniatu ipsi cogitato, scilicet Christo Domino, & illud correspondet incorporationi. Et suo modo dici potest de bibitione spirituali ueri sanguinis Christi. Differentia tamen est inter hunc,

scilicet

scilicet corporalem, & illam, scilicet spiritualem. quia in corporali manducans conuertit in se cibum sua uirtute, quia est dignior cibo. In illa spirituali autem fit econuerso, quia cibus spiritualis est nobilior & completior manducante. propter quod beatus Augustinus. 7. Confessionum capit. 10. dicit sibi fuisse dictum, Cibus sum grandium, crede cresces & manducabis me, non tu me mutabis in te, sed tu mutaberis in me. Secunda est manducatio & bibitio spiritualis secundæ rei huius sacramenti, scilicet carnis Christi mystici, aut eius sanguinis, & est consecutio unionis, seu adeptio per fidem & charitatem ad membra Ecclesiæ, & cum capite Christo: quam unionem hoc sacramentum significat. Pro tertia parte illius notabilis est beatus Augustinus, & allegatur in Glos. super prima Ioannis, ad Corinth. decimo. Quoniam unus panis. Vbi dicit Glosa. Exponit quomodo calix benedictionis; & panis fiant accipienti caro & sanguis Christi quasi per hoc sumus unum cum Christo, quoniam omnes, qui participamus spiritualiter & digne de uno pane, scilicet corpore Christi, & de uno calice, scilicet sanguine eius, licet multi sumus, tamen sumus unus panis unione fidei, spei, & charitatis, & unum corpus illius capitis, quod est Christus sumus per subministrationem operum charitatis. idest unum omnes sumus, una ecclesia, idest

uniti

uniti uinculo charitatis fidei & spei, & mutua operum Dei exhibitione. Per unitatem enim panis & unitatem corporis fidem & charitatē oportet intelligi, quæ si desit, iudicium sibi sumit qui sumit. Et, quoniam unum sumus, unum sentire debere dicit, ut fides una unum habeat sensum, & opus. Tipice autem unus panis & unum corpus ecclesia Christi dicitur. Pro eo quod sicut unus panis ex multis granis, & unum corpus ex multis membris componitur: Sic etiā Christus ex multis fidelibus charitate copulante conuertitur. hoc misterium pacis & unitatis nostræ Christus in sua mēsa cōsecrauit, qui accipit misterium unitatis, & non tenet uinculū pacis, non misterium accipit pro se, sed contra se, nullique ambigendū est, tunc quemque corporis, sanguinisq; Dominici participem fieri, quando membrum corporis Christi efficitur, nec alienari ab illius panis calicisque consortio; & si antequam panem illum edat, & calicem bibat de hoc seculo in unitate corporis Christi constitutus abscedit: quia illius sacramenti beneficio non priuatur, quando ille hoc quod illud sacramentum significat inuenitur habere. In illo enim sacramento corpus & sanguinem suum commendauit nobis, quod etiā fecit & nos ipsos: nam & nos corpus ipsius facti sumus. hæc ibi. Sunt aut quatuor signa manducationis spiritualis secundum sanctum Doctorem: quorum primum est uerbū Dei libenter

libenter audire, de quo dicitur Ioannis. 8. Qui ex Deo est, uerbum Dei audit. Secundum, in bonis operibus se exercere, de quo dicit Gregor. in Omel. euangel. 30. Probatio dilectionis est exhibitio operis. Tertium, de malis præteritis ueraciter dolere. De quo Hieremiæ. 6. Luctum quasi unigeniti fac tibi. Quartum, firmiter uelle à futuris malis abstinere, de quo Can. 5. Laui pedes meos, quomodo inquinabo eos? Et Venerabilis Anselmus addit adhuc alia duo signa. primū bonis aliorum compati. superaddit, &c. Casiodorus secundū, scilicet & lædentibus & offendentibus se faciliter ignoscere.

NOtandum nono, quod sub utraque specie huius sacramenti totus Christus realiter & ueraciter continetur, dicente beato Ambrosio in libro de officiis. In illo sacramento Christus est. Et super illud primo ad Cor. I I. Similiter & calicem dedit. Glo. Sub utraque specie idem sumitur. Et in cap. firmiter de summa Trinitate & fide catholica, dicitur. Iesus Christus sacerdos est & sacrificium, cuius caro & sanguis in sacramento altaris sub speciebus panis & uini ueraciter continetur. Vnde sequitur, quod sub utraque specie, scilicet panis & uini totus Christus continetur, aliter tamen & aliter. Ex vi enim consecrationis sub speciebus panis continetur tantum corpus Christi, & sub speciebus uini tantū san-

D. guis

guis Christi, & hoc directe tanquam terminus consecrationis. Nam ex vi verborum consecrationis panis tantum conuertitur in corpus Christi, ut patet ex verbis consecrationis corporis Christi. In quibus dicitur, Hoc est corpus meum. Similiter & vinum virtute consecrationis conuertitur tantum in sanguinem, vt patet ex forma consecrationis calicis. Et ista est intentio Magistri in 4. in fine. d. 4. 1. Vbi post plures auctoritates sanctorum concludit, dicens. Ex his aliisq; pluribus constat verum corpus Christi & sanguinem in altari esse, imo integrum Christum sub vtraq; specie & substantiam panis in corpus, Viniq; substantiam in sanguinem conuerti. Et dist. 11. ca. 3. dicit. Et licet sub vtraq; specie totus Christus sumatur, tamen non fit conuersio panis, nisi in carnem, nec vini nisi in sanguinem. Vbi per carnem secundum sanctum Thomam parte ult. q. 78. art. 1. intelligitur totum corpus Christi ex carne ossibus & nervis, & aliis huiusmodi consistens. Ex quibus sequitur quauis sub vtraque specie huius sacramenti sint Christi diuinitas anima corpus & sanguis integraliter, hoc tamen aliter & aliter: patet quia sub specie panis est tantum corpus Christi ex vi sacramenti directe tanquam terminus consecrationis, eo quod solum in corpus Christi substantia panis conuertitur. Anima vero Christi & sanguis eius sunt ibi ex naturali comitantia, eo quod corpori Christi realiter & naturaliter

turaliter sunt vnita, quia ut dicitur ad Ro. 6. Christus resurgens ex mortuis, iam non moritur, mors illi ultra non dominabitur: quod autem uiuit, uiuit Deo. Vnde cum corpus non uiuat, nisi per animam, consequens est quod anima sit corpori realiter unita. Sed quia anima animalis in sanguine est, iuxta illud Gen. 9. Sanguinem animarum uestrarum requiram de manu carnarum bestiarum, & de manu hominum: ergo et oportet ex naturali & reali comitantia ibi esse sanguinem. Diuinitas uero absolute considerata est ibi de per se ratione sue immensitatis. Considerata uero ut hypostatice unita corpori in persona filii et est ibi ex reali comitantia. Diuinitas enim, quia corpus assumptum nunquam deposuit, oportet ut ubicunque est corpus Christi, quod et ibi sit diuinitas dicto modo corpori Christi unita. Similiter sub speciebus uini, & tantum sanguis Christi ex vi sacramenti directe tanquam terminus per se consecrationis. Corpus uero & anima & diuinitas ut sanguini dicto modo unita sunt ibi ex reali uel naturali comitantia, eo quod sanguis Christi non est sine eius corpore & anima & deitate. Ex notabilibus premissis, uidelicet 5. 6. 7. 8. & 9. propulsari potest ab ecclesie liminibus error detestabilis quorundam tam antiquorum quam modernorum haereticorum: qui Dei uirtutem iuxta modum rerum naturalium metientes, in tantam ausu sunt proflire insaniam, ut asserere non uereantur in altari post consecrationem non esse corpus Christi, quod traxit de Virgine, nec sanguinem quem

pro nobis fudit in cruce, nec substantiam panis & uini in substantiam carnis & sanguinis Christi conuerti. Sed ita Christum dixisse, Hoc est corpus meum: sicut Apostolus dixit primo ad Cor. 10. Petra erat Christus, ut sit sufficiens secundum eos, hoc est corpus meum, ac si diceret Christus, demonstratum. s. panis, est signum vel figura corporis mei. Dicunt. n. corpus Christi ibi esse tantum in sacramento. i. tantum in signo, & tantum in signo, non secundum rei ueritatem a nobis manducari. De quorum numero erat Berengarius, de cuius reuocatione, & illius erroris abiuratione facta coram Papa Nicolao & ceterum, 13. Episcopis habetur de consec. dist. 3. Ego Berengarius. Et per Magistrum in 4. d. 12. Hunc denique errorem multis annorum spatiis decursis, perniciosissimus Ioannes Wuitcleff damnatae memoriae de Anglia, renouauit, asserens Christum non esse in sacramento idemplice realiter & vere in propria persona corporali, uidelicet in articulis suis, in Concilio Constantien. & in pluribus uniuersitatibus condemnatur articulo, 3. & fuerunt insuper adhuc alii moderniores nostris temporibus in Thuringia haeretici flagellatores seu circratres nuncupati in Sangerhaufe, & quibusdam aliis locis uicinis ante paucos annos cremati, quanquam ut plurimi asseruerant, nondum omnes extirpati, qui in eandem uesaniem prolapsi inter caeteros, quasi innumerabiles erro-

rores

rores tenuerunt & asseruerunt, tenent & asserunt articulos infra scriptos, Deum & corpus Christi uerum non continere sub se realiter altaris sacramentum. Si hoc esset uerum, quod in sacramento altaris uerus existeret Christus Deus, diu esset deuoratus, etiam si esset inges ut mons magnus: Quia Christus a mortuis resurgens, uolenti eum tangere, dixit Magdalena tantum humanae manus sunt infectiuae, quod ammodo in ipsas nolo uenire. Et sic patet Christum ueraciter in sacramento non existere, sacerdotum auaritia totum sibi sic substravit mundum, quod tam care hominibus uendunt panem tantillum, cuiusmodi est oblata, pro qua ad minus uolunt habere denarium. Si Christus ueraciter esset in sacramento altaris, tunc Iuda proditore, qui eundem Christum dedit pro triginta argenteis, sacerdotes moderni peiores essent, qui Christum pro uno denario populis uendunt. Altaris sacramentum non est aliud, nisi Cucuc sacerdotum. haec ille. Praeterea sunt iterum alii hodie in Bohemia haeretici Iacobitae, secundum aliquos nuncupati, praecedentium insaniam audacius & periculose sectantes: qui non erubescunt dogmatizare, nec uerentur asserere haesim esse genua flectere coram sacramento corporis Christi, ex hac radice, quia ibi non uerum corpus Christi, sed tantum panis consecratus & manna, nec uerus sanguis, sed tantum uinum consecratum, quae

D 3 homines

homines percipere debent ad corporis & animæ aliqualem confortationem. Hi omnes & singuli occasionem errandi sumpserunt & sumunt à uerbis ueritatis. Vnde prima hæresis facta est inter discipulos Christi. Vtrum patet per beatum Augustinum super Psal. 44. ut refert Magister in 4. distinctione. 10. cap. 1. Cum enim Christus diceret, Nisi manducaueritis carnem filii hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis uitam in uobis. Ioan. 6. Multi ex discipulis eius audiètes, & non intelligentes, dixerunt. Durus est hic sermo, quis potest eum audire? & abierunt retro. Illis discedentibus instruxit duodecim, qui remanserunt. Spiritus est inquit, qui uiuificat, caro nihil prodest. Verba quæ locutus sum, spiritus & uita sunt, quasi dicat, secundum beatum Augustinum super Psalmum præallegatum, spiritualiter intelligite quæ locutus sum, nõ hoc corpus quod uidetur manducaturi estis, & bibituri illum sanguinem quem fusuri sunt, qui me crucifigent. Sacramentum aliquod uobis commendauit, quod spiritualiter intellectum uiuificat uos, caro autem non prodest quicquam. Item Matth. ultimo, dicit Christus. Ecce uobiscum sum usque ad consumationem seculi. Quod exponens beatus Augustinus, dicit, Donec seculum finiatur, forsan & de minus. Sed tamen etiã hic uobiscum est ueritas Domini. Corpus enim, in quo resurrexit, uno loco esse oportet. Veritas:

autem

autem eius ubique diffusa est, ex quo uidetur licet Christi diuinitas, quæ & per essentiam ueritas sit ubique, corpus tamen eius tantum est in uno loco, scilicet in cœlo, & per consequens in altari non est uerum corpus Christi, sed solum sacramentũ, seu signum eius. Et idem uidetur esse iudicium de sanguine. his, & aliis rationibus utuntur prædicti erroris assertores ad ipsius confirmationem. Sed error iste execrabilis est & omnino periculosus in populo dei. Tum primo quia est contra primæuam huius sacramenti per Christum Dominum nostrũ institutioni traditionem. Dum enim Saluator in ultima cœna Eucharistiæ sacramentum institueret, formam consecrationis ipsius, discipulis & per eos nobis tradidit, dicens, Hoc est corpus meum, Hic est calix sanguinis, &c. Matth. 26. Mar. 14. & Luc. 22. Hæc autem uerba non solum sunt significatiua, sed etiam operatiua illius quod significatur, dicente beato Ambrosio in libro de sacramentis, Sermone Christi conficitur hoc sacramentum, quia sermo eius creaturam mutat, & sic ex pane fit corpus Christi, & uinum cum aqua in calicem missum fit sanguis Christi consecratione uerbi cœlestis, prout etiam allegat Magister in 4. distinctione. 8. Tum secundo, quia iste error est contra beati Pauli Apostoli confirmationem, qui scribens de hoc sacramẽto 1. ad Cor. 11. dicit, Ego accepi à Domino, quod & tradidi uobis, &c.

D 4 Et

Et post pauca subiungit uerba consecrationis, dicens, Hoc est corpus meum: Et hic calix nouū testamentum, &c. Et iterum subdit, dicens ita: quicumque manducauerit panem & biberit calicem Domini indigne, reus erit corporis & sanguinis Domini. qui enim manducat & bibit indigne, iudiciū sibi manducat & bibit; non diiudicans corpus Domini. Sed si ibi esset corpus Christi solum secundum significationem similiter & sanguis nō oporteret tam districtē diiudicare hunc potum, uel hunc cibum, eo quod quilibet panis eadem ratione significat corpus Christi, & quodlibet uinum sanguinem. oportet ergo ponere quod in hoc sacramento in cuius sumptione requiritur tam districta diiudicatio illius, quod sumitur ab aliis cibus & potibus sit uerum corpus sub speciebus panis, & uerus sanguis Christi sub speciebus uini. Tum tertio error ille dudum ab Ecclesiæ liminibus in exilium est relegatus per Ecclesiæ determinationem factam in Concilio generali sub Innocen. III. quæ ponitur in cap. Firmiter, de summa Trinitate & fide catholica. Vna uero est fidelium uniuersalis ecclesia, extra quam nullus omnino saluatur. In qua ipse idem sacerdos & sacrificiū Iesus Christus, cuius corpus & sanguis in sacramento altaris sub speciebus panis & uini ueraciter continentur transubstantiato pane in corpus, & uino in sanguinem potestate Diuina. Tum quarto, quia ille

ille error est, extra sanctorum & scholasticorum Doctorum communem assertionem. Vnde beatus Hilarius .8. de Trinitate, dicit de ueritate carnis & sanguinis non est relictus ambigēdi locus. Nunc enim & ipsius Domini professione, & fide nostra, caro eius uere est cibus, & sanguis eius uere est potus. Et beatus Ambrosius in lib. de Sacramentis dicit. Sicut uere Dei filius est Dominus Iesus Christus: Ita uera caro Christi est quam accipimus, & uerus sanguis eius est potus, plures alias auctoritates adducit Magister in 4. distinctione. 10. Et beatus Thomas in summa sua tertia parte. quæst. 75. artic. primo, & contra Gentiles libro. 4. ca. 62. & pluribus sequentibus. Et in script. 4. distinctione. 10. quæstione. 1. articulo. 1. Et Bonauentura, Scotus, Petrus de Tharantasia, Egidius, Thomas de Argentina, & cæteri Doctores circa eandem distinctionē hanc opinionem ostendunt esse hæreticam & à fide catholica pœnitus alienam. Vnde & Richardus de Mediauilla in scripto suo super 4. distinctio. 10. dicit. Quod omnes catholici summe debent detestari & persequi errorem istum pessimum asserentem corpus Christi non realiter contineri sub sacramento altaris, sed tantum ibi esse, sicut in signo. Hæc ille. Tum quinto, quia ille error est contra huius Sacramenti excellentiam & dignitatem, in quo altius quam in aliis Sacramentis manifestatur Dei potentia in operis singularitate,

gularitate, cum panis in corpus, & uinum in sanguinem Christi conuertitur: ac per hoc ipse idē Christus uerus Deus & uerus homo simul in cælo & in pluribus terræ locis constituitur, & totus ipse sine diminutione suæ quantitatis aut futuræ in tam parua specie panis, aut uini continetur. Relucet & ibi Dei sapientia multiplici congruitate, qua sacramētum hoc in quo ueraciter corpus Christi continetur & sanguis, congruit Ecclesiæ fidelium, qui quidem fideles, quia multi sunt ad constituendum ordinatius unum corpus tanquam membra indigent connexionē. Quia uiatores indigent refectione, quia cottidianis peccatis implicati indigent oblatione. Sed hæc omnia fiunt in nobis, & pro nobis per hoc sacramentum salutiferum corporis & sanguinis Domini nostri Iesu Christi. In quo oēs Christi fideles unam escam manducādo & unum potum bibendo unūtur & reficiūtur, & unius hostiæ oblatione redimuntur, & à peccatis absolūtur. Ideo Apostolus ad Hebr. 10. dicit. Sanctificati sumus per oblationē corporis Iesu Christi. Tum sexto iste error perniciosissimus est cōtra fidei Christianæ pietatem. Pietas nempe fidei Christianæ monet quamlibet mentem deuotam ad acceptum tātum à Deo beneficium recognoscendum & gratias agendū, de hoc quod unigenitus Dei filius suæ diuinitatis uolens nos esse participes, naturā nostram assumpsit, totā nobis contulit

Super commu. sub utraq; specie. 30
 contulit ad salutem: corpus namque suum pro nostra reconciliatione in ara crucis obtulit Deo Patri, sanguinem fudit in precium simul & lauacrum, ut redempti à miserabili seruitute, à peccatis omnibus mundaremur, & ut tanti beneficii iugis maneret in nobis memoria, corpus suum in cibum & sanguinem suum in potum sub specie panis & uini sumendum fidelibus dereliquit. Sed hæc fidei pietas, hæc deuotio fidelium, hæc gratiarum actio pœnitus tolleretur, si non ipse Christus, nec uerum corpus eius, nec uerus sanguis eius, sed tantum aliquod signum aut figura ipsius nobis in hoc sacramento proponeretur. nec locum aut colorem habere potest illa hæreticorum expositio, qua dicunt hæc Christi uerba: Hoc est corpus meum: Hic est calix sanguinis mei, &c. esse figuratiue dicta, sicut illud quod ait Christus, Ioannis 15. Ego sum uitis uera, & uos palmites. Et illud primo ad Corint. 10. Petra autem erat Christus: Nam omnino illud esse contra Saluatoris intentionem potest clare apparere ex contextu scripturæ, ubi talia uerba ponuntur, quia dicit beatus Augustinus in libro octuagesimo tertio quaestionum. q. 69. Solet circumstantia scripturarum illuminare substantiam, uniuersaliter autē intellectus uerborum Christi an figuratiue dicta sunt an non, colligi potest ex præcedentibus, uel ex sequentibus, itidem, uel simul ex utrifque, vel

vel ex aliis locis scripturæ. Vnde cum Christus ait, Ego sum vitis vera: subiunxit, & vos palmites. Sed manifestum est, quod discipuli non erant palmites naturales, sed tantum figurales, & figurally. Sed cum dicit, Hoc est corpus meum: subdit, quod pro vobis tradetur. Cum etiam dixisset, Hic est calix sanguinis mei: subdit, qui pro vobis effundetur. Constat autem quod verum corpus eius pro nobis traditum est in mortem, & verus sanguis effusus, non signum aliquod aut figura aliqua. patet hoc idem alibi Ioan. 6. Christus dicit. Caro mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus. Et panis, quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita. Sed veritas distinguitur contra figuram. Cum ergo dicit carnem suam esse vere cibum, & panem vere reficientem ad vitam æternam, manifestum est, quod non loquitur de aliquo signo, nec de figura aliqua corporis aut sanguinis. Vnde etiam & manifeste hunc panem quem dicit carnem suam distinguit contra figuram, dum in eodem contextu literæ, dicit: Non sicut manducaverunt Patres vestri manna in deserto, & mortui sunt, qui manducat hunc panem vivit in æternum. Et ex hoc colligitur aliud argumentum, figuris veteris testamenti correspondere debet veritas in Novo Testamento. Sed agnus qui figurabat Christum in veteri testamento sumebatur in cibum, vt Exod. 12. Ergo in Novo Testamento

verum

verum corpus Christi, quod per agnum figurative, debet manducari vere in sacramento Eucharistiæ, & non tantum figura eius aut signum. Quia vero, vt dicit Apostolus primo ad Corin. 2. Animalis homo percipit ea, quæ spiritus Dei sunt: Ideo sicut illi de discipulis Christi, quibus dixit, Nisi manducaveritis, cum essent animales & carnales non intelligentes verba Christi, quæ intellectum spiritualem requirebant, occasionem errandi ex verbis illis sumpserunt, & ab eo recesserunt: Ita & isti hæretici ex verbis Christi, quibus spiritualem intellectum priorum verborum apponit, dicens, Spiritus est qui vivificat, caro non prodest quicquam, erroris sui receperunt fulcrum, non attendentes ad intellectum verborum, qui haberi potest per relationem ad verba præcedentia. Vnde secundum beatum Augustinum super Ioan. cum Christus dixit caro non prodest quicquam, subintelligendum est illo modo quo illi carnales Discipuli intellexerunt, carnem Christi esse manducandum, scilicet quomodo in cadavere dilaniatur, aut in macello venditur, non quomodo spiritu regatur. Accedat spiritus ad carnem, & prodest plurimum: nam si caro non prodesset, verbum caro non fieret vt habitaret in nobis. Etiam secundum beatum Augustinum, eadem caro Christi coniuncta verbo & spiritui, vivificat: in se autem, scilicet sine verbo & spiritu, non prodest quicquam. Sicut carbo non vivit

sine

sine igne. Et ideo subdit Christus, Verba quæ locutus sum spiritus & uita sunt: idest referenda sunt ad spiritum coniunctum Christi, & sic intellecta, uita sunt. Nam sicut corpus uiuit uita corporali per spiritum corporalem, sic anima uiuit uita spirituali per spiritum sanctum. Ex his patet quomodo intelligendum sit dictum beati Augustini super Psal. 54. quo dicit non hoc corpus quod uidetis mâducaturi estis, &c. Per hoc enim non întēdit excludere ueritatem corporis Christi in sacramento Eucharistiæ, sed ostēdere uult, quod non erat uisibiliter manducandum in hac specie seu forma humana, quia ab eis uidebatur, ita ut discerperetur per partes, sicut carnes aliorum animalium. Similiter cum subdit. Sacramentum uobis aliquod commendaui, quod spiritualiter intellectum uiuificabit uos: non intendit quod corpus Christi sit in hoc sacramento solum secundum mysticam significationē & figuram: sed spiritualiter ibi esse dicitur, idest uisibiliter, & per uirtutē spiritus per quam nos uiuificat. Vnde beatus Augustinus in Epistolam ad Ireneum dicit, Ipsum quidē & nō ipsum corpus quod uidebatur manducatur, manducatur ipsum uisibiliter non ipsum uisibiliter. Et suo modo intelligēdum est de sanguine. Eodē etiam modo intelligendum est dictum aliud beati Augustini, donec seculum finiatur, forsan & Dominus, &c. Intelligendum est enim corpus Christi esse

esse tantum in uno loco uisibiliter in forma humana: ueritas tamen eius, idest diuinitas ubiq; est, cum quo stat, quod uerum corpus Christi in omni altari est, ubi celebratur. Et hæc est întētio Magistri in 4. d. 5. Sancti Thomæ & cæterorum Doctorū, qui cōiter cōtra hanc hæresim scripserunt ipsam reprobādo, eo quod per ipsam deuotio fidelium ad sacramentum tam salutiferum tepesceret, & ueritas Dei in magna parte deperiret. & tantum de materia primæ partis principalis.

IAm consequenter in secunda parte principali habeo declarare, & deducere in speciali, quod necessitas cōmunionis simplicis, seu laicæ sub duplici specie sit contra scripturam, contra figurā, contra aliquorum hominū naturam, &c. Quorū primum patet per illud Ioan. 6. Hic est panis de cælo descendens, ut si quis manducauerit ex eo, nō moriatur. Et subditur. Ego sum panis uiuus qui de cælo descēdi: si quis manducauerit ex hoc pane, uiuet in æternū. Vbi p panē scđm Chrisof. Corpus Christi, quod aīam cōseruat intelligitur. & scđm Gl. ille panis intelligitur, q per māna significatur. sed māna figurabat corpus Christi. & ibidem. Panis quē ego dabo caro mea est pro mūdi uita. Et iterum. Qui manducat me, & ipse uiuet ppter me. Et paucis interpositis subditur. Qui manducat hunc panē uiuet in æternū. Vbi dicit Hiero. Ille panis caro Christi est, quæ pro mundi uita

vita in ara crucis imolata est. hunc autem manducat Ecclesia. Ideoque non moritur sed uiuit in æternum. hæc ille. In quibus locis scripturæ Dominus videtur uelle, quod sufficit sacramenti sumptio, sub vna specie, scilicet panis, eo quod nullam de vino, seu altera specie facit mentionē. Non enim dicit, hoc est uinum de cælo descendens, ut si quis bibit ex eo nō moriatur, sed dicit, Hic est panis, &c. Nec dicit, Ego sum uinum uiuens de cælo descendens, si quis biberit ex hoc uino, uiuet in æternum: sed dicit, Ego sum panis, &c. Nec dicit, Vinum quod ego dabo sanguis meus est pro mundi uita: sed dicit, Panis quem ego dabo, &c. Nec dicit, & qui bibit me, & ipse uiuet propter me: sed dicit, Et qui manducat me, &c. Nec dicit qui bibit hoc uinum uiuet in æternum: sed, Qui māducat hunc panem uiuet in æternum. Ecce quomodo Dominus tantum vnā speciē, scilicet panis exprimit, inuens per hoc māducaionem Eucharistiæ sub vna specie, scilicet panis sufficere pro uita æterna capescenda. Nihil in his auctoritatibus de altera specie mentionando. & Luc. 11. scribitur, quod vnus ex discipulis dixit, Iesu Domine doce nos orare: Et ait illis, Cum oratis, Dicite Pater noster, Sanctificetur nomen tuum, Adueniat regnum tuum. Panem nostrum cottidianum da nobis hodie. Vbi Matt. 6. habetur, Panem nostrū supersubstantialē da nobis hodie. Et secundum

plures

plures doctores, quos allegat beatus Thomas in Glof. continuā per panem corpus Christi, seu panis sacramentalis debet intelligi. Vnde dicit beatus Hieronymus. Quando petimus ut peculiarem uel præcipuū, uel supersubstantialē Deus panem nobis tribuat, illum petimus, qui dicit in Euāgelio, Ego sum panis uiuus, qui de cælo descendendi. Et beatus Cyprianus dicit. Panis uitæ Christus est, & panis hic omnium nō est, sed noster est. Hunc autem panem dari nobis cottidie postulamus, ne qui in Christo sumus & Eucharistiā cottidie accipimus intercedente aliquo grauiore delicto, cum à cælesti pane phibemur, à Christi corpore separemur. Petimus ergo, ut qui in Christo manemus, à sanctificatione eius & corpore non recedamus. Et beatus Augustinus in libro de bono perseuerantiæ, dicit perseuerantiam ergo à Domino sancti petūt, quando petūt ne à corpore Christi separentur, sed in ea sanctitate permaneant, ut nullum crimen committant. Et in collationibus patrum dicitur. Cū dicit hodie, ostendit eum cottidie esse sumendū in omni tempore. hæc oratio debet cottidie profundī, quia non est dies, quo non opus sit nobis huius panis perceptione cor interioris hominis confirmare. hæc beatus Thomas in Glof. continua super Matth. Et Titus dicit, Panis iste medicina est animarum deferens ad uitam perhēnem. Hūc igitur cottidie accipe, ut tibi cottidie profit:

E sic

fic viue, vt cottidie merearis accipere. Et Lira tractans illud Matt. 6. Panem nostrū, &c. dicit. Omnia sacramenta ordinantur ad sacramētum, quod petimus, quando dicimus, Panem nostrum super substantialē. Dicitur autem supersubstantialis, quia transcendit uitam corporalem, & perducit ad uitam aeternam. Ioannis. 6. Ego sum panis viuus, qui de cœlo descendi, si quis manducauerit ex hoc pane, uiuet in aeternum. Et petendo hoc sacramentum, petimus omnia alia, quæ ordinantur ad ipsum. Et subdit Luc. 11. capit. Vocat eum panem cottidianum, quia cottidie ipsum sumimus per ministros Ecclesiæ, qui hoc sacramentum percipiunt pro se, & pro tota cœmunitate. hæc ille. Ex quibus patet, quod in oratione Dominica per panem cottidianū, seu supersubstantialē, uno modo corpus Christi intelligitur, quod docet nos Saluator petere à deo Patre sub speciebus panis, nullam de uino seu de eius specie faciens mentionem. Per hoc innuens sumptionē corporis Christi sub una specie, scilicet panis, pro tempore & loco sufficere ad salutem. Si ergo ad Christi informationem petimus illum panem supersubstantialē, scilicet, qui est corpus Christi, nobis cottidie sub una specie dari. Quare ergo sumptio eiusdem sic petiti ad informationem Christi, non sufficeret fidelibus ad salutem? Item Ioā. 1. dicitur. Ecce agnus Dei, Ecce qui tollit peccata mundi. Vbi per agnum

secundum

Super commu. sub utraq; specie. 34
 secundum Doctores Christus intelligitur, & sic iterum Eucharistia sub una specie, scilicet comestibili exprimitur. Dicitur autem Christus agnus multiplici de causa. Primo ratione puritatis propter peccati immunitatem. Exod. 12. Erit agnus masculus, anniculus, sine macula. Masculus propter inuictam fortitudinem: anniculus propter humilitatis celsitudinem: & immaculatus propter totius sanctitatis plenitudinem. Secundo Christus dicitur agnus ratione benignitatis propter patientiæ lenitatē. Tertio ratione amoris & charitatis, quia pro nobis imolari uoluit propter amoris immensitatem. Quarto ratione fructus & utilitatis propter cibi & uestis pretiositatem. Quinto ratione præfigurationis propter præfigurati ueritatem. Sexto ratione innocentiae, & sinceritatis propter doli defectiuitatem. Septimo ratione amministrationis propter uariam utilitatem. Item Apostolus Paulus. 1. ad Corin. 5. dicit, Pascha nostrum, scilicet Christus, per quem transire debemus de hoc mundo ad Patrem, ut dicit Glosa, imolatus est, quæ scilicet edere debemus. & non dicit imolatum est, uinum aut sanguis, quem bibere debemus. Et subditur ibidem, Itaque epulemur. & post pauca, in azimis sinceritatis. Vbi solum mentio fit de pane, scilicet azimo, & non de uino. Et in distinctione. 11. in fine capituli, dicit. Itaque fratres mei, cum conuenietis in unum ad similitudinem Dominicæ

cœnæ secundū Glo. ad manducandū. Gl. Corpus Domini inuicem expectantem, idest ieiuni dum omnes cōueniant, ut multorum oblatio in simul celebretur, ut dicit Ambrosius. Siquis autē esurit: Glo. Et impatiens non uult expectare, domi manducet suos cibos, idest pane terreno pascat, nec post Eucharistiam sumat. Et est Glosa Beati Ambrosii, ut nō in iudicium damnationis secundum Glosam. Conueniatur. ubi notanter dicitur ad manducandum, & non ad bibendum. Item secundo dicitur: Erant autem perseverantes in doctrina Apostolorum & cōmunicatione fractionis panis, sancti scđ in Glos. & nō dicit in cōmunicatione bibitionis uini. Et Magister in Scholastica, exponit fractione panis, idest Eucharistiæ: Quia in primitiua Ecclesia crebro cōueniebant ad percipiendum Eucharistiam. hæc ille. Item Luc. 15. habetur de filio prodigo, quod ei pater occidit uitulum faginatam, per quem Christus significatur, ppter gratiæ pinguedinē, qui uitulus occisus manducabatur. Vbi nulla mentio de bibitione. Vbi dicit Lira, Adducite uitulum faginatam ut epulemur, & occidite ut manducemus, idest sacramentū Eucharistiæ fide libus ministrare, in quo imolatur Christus, qui est uitulus faginatus propter gratiæ plenitudinē, & pinguedinem, & manducemus, quia in primitiua Ecclesia non solum ministri Ecclesiæ sumebant hoc sacramentum, sed etiam omnis populus

Super commu. sub utraq; specie. 35
 populus cottidie, ut habetur Act. 2. Erant perseverantes; &c. Hæc ille. Et adhuc secundum statum Ecclesiæ de pœnitentia & remissionibus omnis utriusq; sexus, omnis fidelis adultus & doli capax, semel in anno ad minus in Pascha sacramentaliter tenetur refici hoc sacramento, nisi forte de proprii sacerdotis consilio ob aliquam rationalē causam ad tempus à bonis perceptione sacramentali duxerit abstinendum, uel alia extrinseca impedimēta habuerit, ppter quæ merito poterit excusare. Et subdit Lira, ubi supra. Et etiam ipso fideles reficiuntur cottidie, quia sacerdotes non solum sumunt hoc sacramentū pro se, sed etiā pro populo. Hæc ille. Item hoc idem patet ex satiationibus Christi quibus satiauit turbas & discipulos ante & post suā resurrectionem. Scribitur enim Matth. 14. Mar. 6. Lucæ. 9. Et Ioannis. 6. Quod Dominus satiauit quinque milia hominum de quinque panibus & duobus piscibus. Et Mar. 8. habetur, quod satiauit quatuor milia de septem panibus, & tamen non dicit ibi, quod potauit tot milia uino uel aqua, seu alio liquore. Item Lucæ ultimo dicitur. Et factum est cum discumberet Iesus in Emaus cum illis, scilicet duobus discipulis, scilicet Cleopha & alio quem Euangelista non exprimit. Accepit panem, benedixit & fregit, & porrigebat illis. Vbi secundum multos Doctores corpus suum solum sub speciebus panis eis

tradidit, eo quòd nihil dicit de uino. Illi autem discipuli fuerunt adhuc laici, quia non erant de illis duodecim, qui solum in sacerdotes per Dominum in ultima cœna fuerunt ordinati secundum aliquorum Doctorum assertionem. & dato quòd fuissent sacerdotes, quia tamè pro tunc non sacrificabant, ergo licite sub una specie sumebant, sicut hodie faciunt sacerdotes extra sacrificium communicantes. Item Ioannis ultima. Christus manifestauit se Discipulis septem ad mare Tiberiadis. Vbi accepit panem & piscem assum & dabat eis. Quod tractans Innocentius in sua summa de officio missæ libro. 6. cap. 9. dicit. Per assum piscem quem Christus cum Discipulis suis comedit, intelligi debet corpus Christi, quod in ara crucis assatum fuit. Hæc Innocentius. & beatus Gregorius in Omelia Euangeliorum 24. dicit, Quòd per assum piscem, debet intelligi mediator Dei & hominum pro nobis passus. Vbi iterum nulla fit mentio de uino, &c.

S. T. sic patet primum præmissorum, &c.

Secundum uero, quod sit contra figuram, patet, quia ut elicitur ex dictis sancti Thomæ, figura in lege est quoddam pronosticum signû significans exemplariter aliquid, vel aliqua in noua lege ueteri correspondentia euenire. Oportet enim quòd ueritas, idest noua lex correspondeat

deat umbræ, idest ueteri legi, quæ erat figura nouæ dicente Apostolo prima ad Corinth. 10. Omnia in figura cõtinebant illis, lex autem uetus multifarie figurans sacramentum illud principale nouæ legis, scilicet Eucharistiæ, multis figuris ostendit, quòd sacerdotes sacrificantes sub duplici specie sacramentali, debent hoc sacramentum percipere, & non sacrificantes sacerdotes & laici sub vna specie tantum, scilicet panis, possunt communicare. Vbi sciendum, quòd tantum quatuor sunt figuræ principales Eucharistiam figurantes, secundum Magistrum in 4. distinctione, comm. 1. scilicet sacrificium Melchisedech in lege naturæ, Agnus paschalis & manna in lege Moyfi, & Sanguis & aqua quæ fluxerunt tempore passionis de Christi latere, in lege gratiæ. Quod sic declaratur. Sacramentû Eucharistiæ, aut fuit præfiguratum per illud, quod est signum & causa, & sic effusio sanguinis, & aquæ ex latere Christi fuit figura eius: aut per illud, quod est signum tantum, & sic quantum ad illud quod est solum sacramentum in Eucharistia, oblatio Melchisedech fuit eius figura. Sed quantum ad illud quod est res, & sacramentum, scilicet, quantum ad Christum passum, Agnus paschalis fuit eius figura. Quantum uero ad illud quod est res tantum, scilicet, quantum ad unionem fidelium per gratiam, manna fuit eius figura. Ex quo sequitur,

quòd sacrificium Abrahæ non fuit figura principalis Eucharistiæ, & ita de sacrificio Abel, & aliis oblationibus ueteris testamenti: omnes tamen oblationes & omnia sacrificia ueteris testamenti reducuntur ad agnum paschalem. Sic & omnes cibi sacramentales eiusdem testamēti reducuntur ad manna. Secundo sequitur quamuis omnia sacrificia tempore naturæ & legis ab Abel iusto primo incipiendo & descendendo ad Noe, Melchisedech, Abraham, usque ad sacrificia legalia Aaron & filiorum eius, figurabant illud unicum & singulare sacrificium, scilicet oblationem Christi in cruce, & sacramentum Eucharistiæ, in cuius fide cætera omnia Deo placuerunt, non tamen æquè principaliter omnia illa hoc figurabant: patet ex præcedenti, quo præmissa declaratur. Primum, scilicet, quòd sacrificantes sub duplici specie debent Eucharistiã percipere: illud enim primo præfiguratum erat. Genes. 14. In oblatione Melchisedech panis & uinum erat, quia sacerdos Dei altissimi. De qua dicit Ambrosius super primo Matth. 26. Accipite & comedite. Christus, inquit, suis discipulis obtulit in cœna quod Melchisedech representauit in figura. Et in libro de sacramentis, & allegatur per Magistrum in 4. distinctio. 8. in fine capituli primi, dicit. Ex hoc accipe anteriora sacrificia Christianorum quam Iudæorum. Obtulit enim Melchisedech panem & uinũ,

similis

similis per omnia filio Dei, cui dicitur, Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech. Et beatus Hieronimus tractans illud Matth. 26. Cœnantibus illis accepit, & cæt. Dicit postquam tipicum Pascha fuerat impletum, & carnes agni cum Apostolis comederet, ad uerum Paschæ transgreditur sacramētum, ut sicut in præfiguratione eius Melchisedech summi Dei sacerdos panem & uinum offerens, fecerat ipse quoque in ueritate sui corporis & sanguinis; sic figuratum præsentaret. Et Vuillelmus in suo sacramentali dicit, quod sacrificium legale præcesit sacrificium Euangelicum: hoc enim sacrificium primus Melchisedech legitur celebrasse, quia ipse erat sacerdos Dei altissimi. Hæc ille. Vnde canit Ecclesia. Sacerdos in æternum Christus Dominus secundum ordinem Melchisedech, panem & uinum obtulit, & Ecclesia cotidie offert utrumq; pro peccatis omnium fidelium, quia oblatio Melchisedech figuratio fuit specierum sensibilium in altari nostro offerendarum. Nam & altare quod ædificabat Abraham ad imolandum Isaac filium suum. Genes 20. secundum Glosam, ibidem, figura erat nostri altaris, in quo consecratur corpus & sanguis Domini nostri Iesu Christi. Item Hugo de Argentina in suo Compendio catholice ueritatis libro sexto: Præfigurationem utriusque speciei sacerdotalē ponit in uirga Ionathæ melilita

lita de qua habetur primo Reg. 4. ubi secundum eum figuratur quis debeat offerre, quia Ionathas qui sacrificantem præfiguratur, per fauam autem mellis sanguis Christi designatur cum offerentis deuotione, quod est officium sacerdotis. Item in sacrificiis ueteris testamēti sanguis fundebatur super altare, ut ibi consumeretur, ad designandum, quod sacerdotes Noui Testamenti in altari sanguinem Christi sub specie uini deberent percipere. Vnde Leuit. primo dicitur de sacerdotibus, Sanguinem fundens in altari. Et in 4. capitulo eiusdem libri dicitur pro peccato sacerdotis, uel etiam totius multitudinis, sacerdos offerat uitulum, cuius sanguinem aspergat contra uelum Sanctuarii, & de eodem ponat super cornua altaris, tymiamatis residuum fundendo in basium altaris holocausti, & decimo-septimo, ibidem dicitur, Sanguinem dedi uobis, ut super altare meum expietis illum pro animabus uestris. Deuteronomii duodecimo, dicitur laicis, Cum obtuleris carnem & sanguinem super altare Domini Dei tui, sanguinem hostiarum fundens in altari, scilicet per manus sacerdotum & leuitarum & carnibus ipse uesceris. Vbi iterum figuratur, quod soli sacrificantes sub duplici specie deberent sacramentum eucharistiæ percipere. In cuius signum soli sacerdotes ueteris testamenti utebantur libaminibus, id est his quæ fiebant ex fluuida materia,

teria,

teria, scilicet, oleo, melle, & uino. Et Hugo præallegatus in sexto libro sui Compendii, ubi ponit figuras huius sacramenti, deducit ex libro Leuitici, quod communicatio sub duplici specie in sacrificio, quæ sacerdotalis dicitur, præfigurata fuit in hostia, quæ significabat reconciliationem in uictima, quæ importabat pro peccatis satisfactionem. Et in holocausto, quod designabat totius corporis Christi læsionem. Christus enim qui in sua passione hostia uictima & holocaustum fuit, in sacrificio altaris pro peccatis omnium offertur, quo ad sufficientiam, licet non quo ad efficientiam. Secundum uero, uidelicet de non sacrificantibus, quod illi solum sub specie panis possunt percipere sacramentum eucharistiæ, patet primo de sacerdotibus per illud prim. Reg. secundo in fine, Dimitte me obsecro ad unam partem sacerdotalem, ut comedam buccellam panis. Vbi uidetur figurari non sacrificantes licite sub sola panis specie posse communicare. & hunc modum seruat ecclesia in bona sexta feria, in qua solum sub specie panis fit communicatio. Sanguis enim illo die sub specie uini non consecratur, nec à præcedenti reseruatur die. Illo etiam modo infirmi & debiles communicantur sacerdotes. Sic enim beatus Hieronymus, Ambrosius, Eusebius, Benedictus, Dominicus, & multi alii in extremis

in extremis communicauerūt, patet etiam de laicis, & indifferenter de omnibus non sacrificantibus. Nam agnus paschalis, manna, esca Angelorum figurabāt Agnum uerum Dominum nostrum Iesum Christum. Sed in imolatione agni paschalis, Exod. 12. & in manducatione mannae, ibidem 16. nulla fiebat mentio de potatione uel imolatione uini. Et iterum cū Sapientia 16. ubi dicitur, Esca Angelorum nutriuisti populum tuum, & paratum panem de caelo praestitisti illis sine labore, & omne delectamentum in se habentem, & omnis saporis suauitatem. Et Psalm. 77. Panem caeli dedit eis, Panem Angelorum manducauit homo: nulla fiebat mentio de potatione & uino. Creditur hoc factum ad designandū quod simplices & fideles solum communicātes, & non sacrificantes, licite sub vna specie possunt Eucharistiam percipere, quod erat probandum. & tantum de secundo principali.

In super tertium. uidelicet, quod laicalis communicationis necessitas sub duplici specie sit, contra aliquorum hominū naturam: patet, quia reperiūtur aliqui homines, qui ex natura sua nullo modo possunt bibere uel odorare uinum: & per consequens, nec sub speciebus uini communicare. Modo si communicatio utriusque speciei esset de necessitate praecipii Diuini, & salutis, omnes tales essent in statu damnationis. quod

quod non est dicendum. quia si propter inexistentiā à natura nullus est uituperādus. 2. Ethic. tunc nec propterea aliquis est damnandus, &c.

Porro quartum, quod illa necessitas sit contra Ecclesiam non errātem: patet, quia est contra Ecclesiam, quae errare non potest. ergo assumptum pro prima parte, scilicet, quod sit contra Ecclesiam, patet multipliciter. primo, quia est contra eius determinationē in Concilio Constantien. Cuius determinationis tenor per omnia sequitur in haec uerba. Cū in nonnullis partibus quidā temerarie asserere praesumant populum Christianum debere sacrum eucharistiae sacramentū sub panis & uini specie suscipere, & nō solum sub specie panis, sed etiam sub specie uini, populum laicum passim cōmunicent etiam post cœnā, uel &c. non ieiundū & communicandū esse pertinaciter asserunt contra laudabilem consuetudinē, rationabiliter approbatā, quam tanquam sacrilegam damnabiliter reprobare conātur: hinc est, quod sacrum Constantien. Conciliū aduersus hunc errorem salutem fideliū prouidere fatagens, matura pluriū doctorū tam diuini quā humani iuris deliberatione praehabita decernit, declarat & diffinit, quod licet Christus, post cœnā instituerit, & suis Apostolis ministrauerit sub utraque specie panis & uini hoc Venerabile sacramentum: tamen hoc non obstāte, sacrorum

Ioannis Hofman Tractatus,

Canonum auctoritas, laudabilis & approbata consuetudo ecclesiae, seruauit & seruat, quod huiusmodi sacramentum non debet confici post coenam, neque à fidelibus recipi non ieiunus, nisi in casu infirmitatis, aut alterius necessitatis, à iure uel ab ecclesia concessio, uel admissio. Et sicut hæc consuetudo ad uitandum aliqua pericula & scandala rationabiliter introducta est. Sic potuit simili aut maiori, ratione introduci, & rationabiliter obseruari, quod licet in primitiua ecclesia huiusmodi sacramentum recipere à fidelibus sub utraque specie: tamen postea à conficiantibus sub utraque specie, & à laicis tantummodo sub specie panis suscipiatur. Cum firmissime credendum sit, & nullatenus dubitandum integrum corpus Christi, & sanguinem tam sub specie panis quam sub specie uini ueraciter contineri. Vnde cum huiusmodi consuetudo ab ecclesia rationabiliter introducta & ductissime sit obseruata, habenda est pro lege, quam non licet reprobare aut sine ecclesiae auctoritate pro libito immutare. Quapropter dicere, quod hanc consuetudinem aut legem obseruare sit sacrilegium, aut illicitum, censeretur debet erroneum, & pertinaciter asserentes, oppositum præmissorum tanquam hæretici arcendi sunt, & grauiter puniendi per diocesanos locorum, seu officiales eorum, aut inquisitores hæreticæ prauitatis in Regnis aut Prouinciis,

Super commu. sub utraq; specie. 40

nunciis, in quibus contra hoc decretum aliquid forsitan fuerit attemptatum aut præsumptum iuxta Canonicas & legitimas sanctiones in fauorem Catholicæ fidei contra hæreticos, & eorum fautores salubriter adiuuentas. Item ipsa sancta Synodus decernit & declarat super illa materia, Reuerendisimis in Christo patribus & Dominis Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis, Episcopis, & eorum in spiritualibus Vicariis ubilibet constitutis processus esse dirigendos, à quibus eis committatur & mandetur auctoritate huius sacri Concilii sub poena excommunicationis, ut effectualiter puniant contra hoc decretum extendentes. Eos uero, qui communicando populum sub utraque specie exorbitauerunt, & sic faciendum docuerunt, si ad poenitentiam redierint, ad gremium ecclesiae suscipiant iniuncta eis pro modo culpæ poenitentia salutari. Qui uero ex illis ad poenitentiam redire non curauerint, omnino indurato per censuras ecclesiasticas per eos, ut hæretici sunt cohercendi. Inuocato etiam ad hoc, si opus fuerit auxilio, brachio seculari. Item ecclesia non ministrat laicis sub bina specie sacramentum eucharistiæ: ergo aliter ministrans, nõ ministrat, sicut ecclesia ministrat & obseruat. Et per consequens contra ecclesiam facit: Qui enim non est mecum, contra me est. Matth. 12. Quid de hæreticis & scismaticis, qui contra Christum sunt,

funt, & eius Ecclesiam, potest intelligi. ut dicit beatus Hieronymus. Et allegat beatus Thomas in Glos. continua super Matth. Item qui ab uniuersali obseruatione Ecclesiae recedit, contra ecclesiam facit. Sed dogmatizantes duplicem speciem esse de necessitate salutis, & illo modo ministrantes ab uniuersali obseruatione ecclesiae recedunt, quae sic non dogmatizat, nec ministrat, ergo, &c. Valde enim incautum est, & insegurum recedere à totius ecclesiae communitate, & accedere ad certarum personarum singularitatem prout deducit beatus Augustinus de duobus discipulis euntibus in Emaus, dicens Diabolus oculos eorum in uia obumbrasse, ut Christum non agnoscerent, dum se à communitate aliorum discipulorum separassent: quia quam cito quis à communitate separatur eligendo singularitatem, Diabolus plus & fortius ipsum nititur impugnare, & tentare, ut facilius accidit Heremitis & solitarie uiuentibus. Ita etiam & Iudas postquam separabatur à communitate discipulorum, statim ipsum Diabolus instigauit & ligauit, ut Christum traderet, & se ipsum postea suspendio interimeret: Sic ad propositum uidemus, totam Dei ecclesiam sub una specie quo ad non sacrificantes obseruare communionem. Si igitur nolumus laqueis Diabolicis ligari, maneamus circa obseruationem ecclesiae uniuersalem, singularitatem in hac communicatione declinando, cum non sit possibile stare dispositione

dispositione Ecclesiae ipsam circa tam dignissimum sacramentum, & eius dispensationem errare. Item qui excommunicantur ab Ecclesia faciunt contra Ecclesiam, quia alias per excommunicationem non rescinderentur ab ea. Sed sic dogmatizantes, & ministrantes excommunicantur ab ecclesia, ut in cap. Ad abolendum de haereticis: ubi dicitur uniuersos & singulos, qui de sacramento corporis & sanguinis Domini aliter sentire & docere non metuerunt, quam sacrosancta Romana praedicat ecclesia & obseruat, uinculo perpetui anathematis innodamus. Item beatus August. 1. 1. contra Faustum praefert auctoritatem ecclesiae euangelio, dicens, Euangelio non crederem, nisi auctoritas ecclesiae me comoneret. Sed quia communicationem utriusque speciei esse necessariam laicis est contra euangelium, ut ex praedictis: ergo est contra ecclesiam. Et in libro. 2. de gratia Christi contra Pelagium & Celestinum scribens Aug. sic dicit, In Romana Ecclesia semper Apostolicae Cathedrae uiguit principatus, & sibi subiicit imperium, ideo ad sepulchrum piscatoris submisso capite supplicandum est, & etiam malo Papae obediendum. haec ille. Et quia & ecclesia mandat laicam communionem sub una specie esse obseruandam: Igitur tali mandato est obtemperandum & obediendum, cuius contrarium faciunt aduersarii dogmatizantes & praedicantes utramque speciem in laica communiōe, & per

11 Ioannis Hofman Tractatus,

consequens contra ecclesiam, quæ sic non dogmatizat & prædicat, faciunt. Sed etiam pro secunda parte, quod sit contra non errantem, patet, quia impossibile est ecclesiam errare simpliciter, & in toto. etiam patet per Apostolum, ad Ephes. 5. dicentem, Christus dilexit ecclesiam & semetipsum tradidit pro ea, ut eam sanctificaret mundas lauacro aquæ in verbo vitæ, ut exhiberet ipse sibi gloriosam ecclesiam, non habentem maculam, aut rugam aut aliquod huiusmodi, sed ut sit sancta & immaculata. hoc secundum Glosam & Augustinum intelligitur de ecclesia militate. Ex quibus patet, quod si ecclesia est immaculata rugam non habes, quod impossibile est eam errare simpliciter & in toto. Si enim erraret macula criminalis peccati ab extra, & rugam mortalis peccati intus haberet, quod est contradictio. quia per actionem bonam munda est à macula, & per spem tensa est ad superiora, ut dicit Glosa. Et beatus Hilarius tractans illud Matt. 16. Et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam. Est autem in nuncupatione noui nominis scilicet ecclesie fundamentum, dignumque ædificatione petra, quæ infernales leges & Tartari portas & omnia mortis claustra dissoluit. Vnde ad ostendendum firmitatem ecclesie supra petram fundatæ, subditur per Dominum, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam. hæc ille. Vbi dicit

Glos.

Super commu. sub utraq; specie. 42

Glos. Ideoq; non separabunt eam. scilicet ecclesiam, & à charitate mea & fide. Et beatus Hieronymus dicit Ego portas inferi vitia reor & peccata: uel certe hæreticorum doctrinas, per quas hoies ducuntur ad tartarum. Illæ portæ non præualebunt aduersus eam. Et Origenes dicit, singulæ spirituales nequitie in cœlestibus portis portæ sunt inferorum, quibus contrariatur portæ iustitiæ, uidelicet ecclesie. Et Rabanus, Portæ quoq; inferi & tormeta & blandimenta sunt persecutorum seculi, & praua infidelium opa, ineptaq; colloquia, portæ sunt inferi: quia iter ostendunt perditionis. oēs hæc non præualebunt aduersus ecclesiam. Concordat Cirillus. Scdm hæc inquit Domini permissione, ecclesia apostolica Petri ab omni seductione hæretica & circūuersione immaculata manet, sup oēs præpositos, episcopos, Primates ecclesiarum & populorum in suis potestaticibus in fide plenissima, & auctoritate Petri immobilis existit. Et cum alie ecclesie quorundam errore sint uerecundatæ, ipsa sola regnat inuasibiliter stabilita, imponens silentium & obturans ora hæreticorum, & nos typum ueritatis & sanctæ Apostolicæ traditionis una cum ipsa cõfitemur, & prædicamus. Et Innocentius lib. 1. de officio missæ ca. 8. dicit & fides Apostolicæ sedis supra firmam petram stabili soliditate fundatæ nullis unquam errorum sordibus potuit inquinari, sed absque ruga manens & macula pro necessitate temporum à ceteris maculas deterfit errorum.

F 2 hæc

hæc ille. Ex quibus auctoritatibus apparet stabilitas atque firmitas ecclesiæ, contra omnes insultationes hæreticorum. Et beatus Hieronymus, & habetur 24. q. 1. Hæc est fides, dicit, Sancta Romana Ecclesia, quæ semper immaculata permansit Domino providente, & beato Apostolo Petro opem ferente, in futurum manebit sine ulla hæreticorum insultatione atque firma & immobilis omni tempore persistit. ubi innuit beatus Hieronymus ecclesiæ immaculatam persistere & immobilem. Si autem erraret, tunc maculata per errorem fieret, & per consequens non firma sed mobilis existeret. Et beatus August. dicit, & habetur in Glos. ad Ephes. 5. Proinde uestis eius in monte tanquam nix albata effulsit, quæ significabat ecclesiæ omni macula peccati mundatam, quæ per Christi extensionem in cruce extensa est à ruga. hæc ille. Sed si ecclesiæ quandoque erraret, ipsa quandoque maculata & rugata esset: cuius contrarium innuit beatus Augustinus, & super illo Lucae 22. Ego pro te rogaui Petre, ut non deficiat fides tua. dicit Glos. id est ecclesiæ tibi commissæ, quæ per Spiritum sanctum nõ errantem regitur, secundum illud Apostoli. 1. ad Cor. 12. Idem Deus & spiritus est, qui operatur omnia in omnibus. Sed manifestum est, quod tota congregatio fidelium sibi, & successoribus suis fuit commissæ. Si autem illa quandoque erraret simpliciter, & in toto: tunc quandoque fides

des eius deficeret, quia pro illo tempore in quo erraret: quod tamen non est dicendū. Item nullus in toto errans potest alium in ueritate dirigere & ab errore educere, secundum illud, Si cæcus cæco ducatum præbet, nonne ambo in foueam cadunt? Matth. 15. Si igitur ecclesiæ posset in toto errare, cõueniēter Christus de errantibus & peruersis diceret, Matth. 18. Si te non audierit, dic ecclesiæ: quam si non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus: in nullo enim errore potest quis Deo, qui est pura ueritas, placere. Item Act. 15. dicit prima synodus in ecclesia congregata, Visum est Spiritui sancto, & nobis. Ex quo elicitur, quod Spiritus sanctus, qui errare non potest, ecclesiæ regit & gubernat fidelium. Et iterum primo ad Cor. 2. dicit Apostolus in persona ecclesiæ, Nos Christi sensum habemus. Glos. fide certa tenentes ea, quæ sunt Christi. Sed hoc non esset uerum si ipsa quandoque in toto erraret. Et beatus Bern. in uno sermone de palmis, Non sine causa spiritum spõsi pariter & Dei sui habet ecclesiæ. Si igitur habet ecclesiæ spiritum sponsi pariter & Dei sui, uidetur quod non possit errare. Item Spiritus sanctus est rector, uiuificator, institutor & fundator ecclesiæ, ut elicitur ex symbolo Apostolorum & Concilii Niceni: ubi statim post Spiritum sanctum, mentio fit de ecclesiæ. hoc autem non fieret si ipsa secundum se totam posset errare: partialiter tamen & in

parte quandoque aliquæ personæ ecclesiæ errât. Vnde in ca. A uobis. 2. de sententia excommunicationis dicitur, quod ecclesia quandoque fallit & fallitur, quod de ecclesia quarto modo dicta intelligitur, scilicet de prælato, seu iudice ecclesiastico, dicente ibidem ecclesia, idest iudex ecclesiasticus sæpe fallitur per falsam testimonii depositionem ad ferendam sententiam iniustam, & ita errat & fallit sæpe, quando ad fauorem unius partis iniustam fert sententiam: & sic iterum errat. Et sic etiam patet quartum principale.

Rursum quintum, quod necessitas communicationis simplicis, seu laicalis sub utraque specie sit contra sanctorum attestationem, patet primo auctoritate beati Ambrosii in lib. de Sacramentis dicentis. Ista esca quam accipitis, iste panis uiuus, qui de cælo descendit, uitæ æternæ substantiam ministrat, & quicumque hunc panem manducauerit, non morietur in æternum, quia corpus Christi est. hæc ille. Et habetur de conf. d. 2. Reuera. Et idem dicit Christi caro, cum digne percipitur, uita utiq; æterna in nobis reparatur. Panem quidem istum sumimus in ministro. Illum utique intelligo panem, qui manu Spiritus sancti formatus est in utero uirginis, & igne passionis decoctus in ara crucis. Panis enim Angelorum factus est cibus hominum. Vnde ipse ait, Ego sum panis uiuus, qui de cælo descendi.

Et

Et uerus panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi uita. hæc ille. Et habetur de consecr. d. 2. Omnia. Et idem in libro de officiis dicit, Qui manducat hoc corpus fiet ei remissio peccatorum. Et habetur de consecrat. distinct. 2. ante benedictionem. Et in libro de sacramentis dicit, Non est panis, qui uadit in corpus, sed panis uitæ æternæ, qui animæ nostræ substantiam subit. Iste panis cottidianus est. Accipe cottidie, quæ cottidie tibi profunt: sic uiue, ut cottidie merearis accipere. Et habetur de consecratio. distinctioe secunda, Non est iste. Ex quibus patet, quod secundum intentionem beati Ambrosii sufficit sumptio Sacramenti sub speciebus panis, eo quod sub illis uerum corpus Christi, & uerus sanguis sumuntur. Et quod hoc sit uerum, declarat per unam dubitationem, quam mouet in libro de officiis, dicens, Sed forte dicis speciem sanguinis non uideo. Respondet Ambrosius. Ideo in similitudine accipis Sacramentum, ne horror quidam esset cruoris, sed manet gratia Redemptoris. Sed ueræ naturæ uirtutem gloriamque consequeris. Ego sum inquit panis uiuus, qui de cælo descendi. hæc Ambrosius. Et habetur de consecratio. distinctio. secunda. forte patet hoc idem attestatione & auctoritate beati Hierony. in Leniti. dicentis, de hac quidem hostia, quæ in Christi commemoratione mirabiliter fit, edere licet: de hac uero,

F 4 quam

quam Christus in ara crucis obtulit, secundum se nulli edere licet. Vbi notanter dicit edere, & nihil de bibere. Et habetur de consec. d. 2. de hac. Et idem in Sophonia dicit & habetur 1. q. 1. Sacerdotes: Sacerdotes qui eucharistiæ seruiunt, & sanguinem Domini, idest sacramentum sanguinis populis diuidunt, impie agunt in legem Christi. Tales autem uidentur esse sacerdotes, qui laicos sub duplici specie comunicant. Et idem beatus Gregorius in quadam epistola contra Vigilantium, dicit: Quid necesse est in manus sumere, quod ecclesia non recipit, nisi forte Manichæi ridiculum perquiris. hæc ille: Et quia in communicatione laica ecclesia non recipit utramque speciem: Est igitur perniciosum & superfluum, ipsam extra sacrificium recipere, propter quod dicit beatus Thomas in secunda secundæ. q. 92. artic. 1. Sicut uitium falsitatis incurreret, & perniciose ageret, qui aliqua ex parte alicuius ut commissarius, cuius tamen non esset commissarius, ageret, & proponeret: sic uitium falsitatis & pernicii incurrit, qui ex parte ecclesiæ sacramenta ministrat contra modum, diuina auctoritate ab ecclesia constitutum, & in ipsa consuetum. Et artic. 2. dicit. Si est aliquod quod de se non pertinet ad Dei gloriam, neque ad hoc quod mens hominis Deo subiiciatur, & in ipsum feratur: aut quod carnis concupiscentiæ moderate refrenentur: aut etiam si est præter Dei & ecclesiæ institutionem,

Super commu. sub utraq; specie. 45
 tionem, uel contra consuetudinē, quæ secundum Augustinum pro lege habēda est, totum hoc reputandum est superfluum & superstitiosum. hæc ille. Et idem beatus Hieronimus in quodam sermone dominicali post Epiphaniā dicit. Singuli autem Christum dominū, & in singulis portionibus totus est, nec per singulos imminuitur, sed integrum se præbet in singulis. hæc ille. & habetur de consec. d. 2. singuli. Ex quibus auctoritatibus Hieronimus habetur quod communicatio laica sufficienter fit per unam speciem. Et sic dupliciter species in laicis non est de necessitate salutis. Tertio patet hoc idem attestacione & auctoritate beati Augustini in epistola ad Ireneum dicentis, Christus panis est, de quo qui manducat uiuit in æternum. De quo ipsemet dicit, Et panis quem ego dabo caro mea est pro mundi uita. hæc ille. Vbi solum facit mentionem de specie panis, & eius sufficientia. Et habetur de consec. dist. 2. Christus. Et in sermone de uerbis Domini dicit, & habetur in Glos. 1. ad Corin. 10. Non ergo timeamus fratres manducare istum panem, ne forte finiamus, idest consumamus illum, & postea quod manducemus non intueniamus. Manducetur Christus, uiuit manducatus, quia surrexit occisus, nec quando manducamus partes de illo facimus. Et quidem in sacramento sic fit. Et . . . fideles quemadmodū manducant carnē uel corpus Christi. hæc ille. In qua auctoritate facit

facit mentionem de sola corporis Christi per fideles manducatione, & nihil de bibitione. Et habetur de consec. d. 2. Qui manducat. Et super psalmum. 27. dicit de carne Mariæ carnem accepit, & ipsam carnem ad manducandum ad salutem dedit. hæc ille. Et super psalmum. 44. dicit, Iudæi pascebantur tanquam de pœna Domini, & nos de cruce Domini pascimur, quia corpus Christi manducamus. In quibus auctoritatibus nullam de sanguine facit mentionem. Ideo ad salutem sufficere uidetur manducatio Sacramenti sub specie panis. & in lib. de Concordia Evangelistarum uidetur uelle quod panis quem Christus fregit in Emaus, corpus suum fuit. Et sicut tunc ibi sub una specie illos Discipulos communicauit, & sic ambæ nõ fuerunt necessariae. Dicit enim sic Augustinus, A Christo facta est pmissio impedimenti usque ad Sacramentum panis, ut unitate corporis participata remoueri intelligatur impedimentum inimici ut Christus possit cognosci. hæc Augustinus. Cui etiam dicto concordat Venerabilis Beda super illo Luc. 24. Duo ex Discipulis Iesu ibant in Emaus, sic dicens. Cum enim benedictum panem porrigit, aperiuntur oculi eorum, ut eum cognoscant, & remouetur impedimentum, quod à Sathana fiebat ab oculis eorum, ne Iesum cognoscerent, & impedimentum permittit esse Dominus, donec ad Sacramentum perueniatur. Sed percepta

ueritate

ueritate corporis Christi, impedimentum auferitur inimici, ut Christus possit cognosci. hæc ille. Quarto attestatur hæc idem beatus Gregorius quarto Dialogorum, 3. capitulo, dicens, Quod beatus Agapytus Papa quendam claudum & mutum communicauit sub una specie: dicit enim sic, post non multum uero temporis exigente causa Doctorum, Vir beatissimus Agapytus, huius sanctæ Ecclesiæ Romanæ Pontifex, cui Deo dispensante deseruio, ad Iustinianum Principem accessit, cui adhuc pergeti, quadam die in Græciarum partibus curandus oblatu est mutus & claudus, qui neque ulla uerba edere, neq; ex terra unquam surgere ualebat. cumque hunc propinqui illius stentes obtulissent, Vir Domini sollicitè requisit, an curationis illius haberent fidem. cui cum in uirtute Dei ex auctoritate Petri factam salutis illius spem habere se dicerent, protinus uenerandus uir orationi incubuit, & missarum solemniam exorsus, sacrificium in conspectu Domini omnipotentis imolauit. quo peracto ab altari exiens, claudi manum tenuit, atque assistente & aspiciente populo, eum mox à terra in propriis gressibus erexit. cumque ei dominicum corpus in os mitteret, illa diu muta ad loquendum lingua soluta est. hæc ille. Sed Deus non est testis falsitatis, & erroris, quia ipsum mentiri est impossibile.

Ad Heb. 6. Etiam seipsum negare non potest, ut dicit Apostolus, ergo &c. Quinto idem sentit beatus Hilarius dicens, Si non sunt tanta peccata, ut quis excommunicetur, non se debet a medicina corporis Domini separare. hæc ille. & habetur de consec. d. 2. Si non. Et octavo de Trinitate dicit. In Christo Pater, & Christus in nobis est unum, in his esse nos faciunt, si uere carnem corporis nostri Christus assumpsit, & uere ille homo Christus est, nosq; uere sub misterio carne corporis sui sumimus. Per hoc unum eximus, quia Pater in eo est, & ille in nobis. hæc ille. Et habetur de consec. d. 2. in Christo. Vbi nullâ de sumptione sanguinis, sed solius corporis facit mentionem. Sexto idem attestator beatus Eusebius ad Damasum Papam de morte gloriosi Hieronymi, ubi inter cetera refert quomodo beatus Hieronymus uarie & multipliciter sacramentum dominicum recommendauit, qua recommendatione finita, eucharistiæ sacramentum sub speciebus panis tantum, ab alio suscepit, sicut & hodie faciunt sacerdotes non sacrificantes. Sic & idem beatus Eusebius in extremis sub sola specie panis communicauit, ut de eo scribit beatus Cirillus, in Epistola ad beatum Augustinum de miraculis gloriosi Hieronymi. Consimile refert Vuillelmus de Monte Lauduno in suo sacramentali, sanctum Victorem egisse. Illo etiam modo beatus Augustinus in extremis communicauit de

manibus

manibus Honorati Vercellæ. Episcopi, ut scribit de eo Paulinus episcopus Volacien. in epistola de ipsius uita ad beatum Augustinum. Et de beato Benedicto scribitur in sua legenda, quod ultimo die exitus sui, in oratorium portari se fecit, & ibi exitum suum dominici corporis perceptione adiuuauit. Et de sancta Petronella beati Apostoli Petri filia, legitur in legenda sua, quod in extremis post multa ieiunia & orationes, corpus Domini suscepit, & demum in lecto se reclinans post triduum ad Christum migrauit. Et in legenda sanctæ Lucie scribitur, quod ipsa spiritu non tradidit post gladii in guttur eius immersionem, donec sacerdos corpus Dominicum ei traderet, & tunc spiritum emisit. Et in legenda de sancta Barbara habetur, quod ipsa cum duceretur ad mortem, inter cetera, sic orabat, Domine Iesu Christe, cui omnia obediunt, præsta mihi hanc petitionem, ut si quis mei memor fuerit, & diem passionis meæ ad tuum honorem celebrauerit, ne recorderis peccatorum eius in die iudicii. Estque propitius ei, ut in hora mortis sine communionem corporis tui sacri non decedat. hæc ibi. Et in legenda de Sancta scribitur, quod ipsa postquam 27. annis in quodam deserto prope Iordanem fluuium pœnituisset, Vt beatus Zozimas Abbas illuc uenisset eidem inter cetera fertur dixisse. Obsecro Domine, ut in die dominicæ cœnæ ad Iordanem tendas, & corpus Domini tecum feras.

ego

Ego tibi ibidem occurram, & de tua manu corpus illud sacrum suscipiam, nā à die qua huc ueni communionem Domini non accepi, quod & factum fuit; ut in legenda satis late hoc declaratur. Et in legenda sanctorum Francisci, Dominici, & multorum aliorum sanctorum, consimilia ponuntur. Ecce quamdiu durauit hæc simplex sub una specie comunicatio, quā sancti in se & in aliis uarie & multipliciter practicarunt, quod utique nullo modo fecissent, si sumptio utriusque speciei de necessitate salutis fuisset. & tantum de quinto principali.

Praeterea sextum, quod necessitas laicæ communicationis sub duplici specie fit contra consuetudinē approbatam, sic declaratur. Quia ecclesia cōmunicationem laicā sub vna specie. s. panis à mille annis & ultra seruauit, & si hunc modum nō approbasset, nequaquam ipsum obseruasset: Igitur facientes & docentes contrarium, docent & faciunt contra consuetudinē ab Ecclesia approbatam, non aduertētes dictum beati Augustini epistola 17. ad beatum Hieronymum, dicentē, Contra ecclesiæ fundatissimum morem nemo sentiat. & 11. d. c. Consuetudinis paragrapho. Cū uero dicitur. Cum uero nec sacris Canonibus, nec humanis legibus consuetudo obuiare monstratur & concussa seruanda est, Et idem ca. Consuetudinē, dicit ex uerbis beati Augustini

Augustini ad Cassulanum præbyterum. Consuetudinem laudamus, quæ tamen contra fidē catholicam nihil usurpare dignoscitur. Et iterum ad eundem dicit. in his rebus, de quibus nihil certi statuit Diuina scriptura, mos populi Dei, & instituta maiorū pro lege tenenda sunt. Et præuaricatores legum diuinarum, ita contēptores consuetudinū ecclesiasticarum coercēdi sunt. hæc ille. Hinc est quod b. Ambrosius sabbato nō ieiunauit Romæ, sicut fecit Mediolani secundum illud, Si fueris Romæ Romano uiuito more, Si fueris alibi, uiuito sicut ibi. Si hoc in ieiuno & cibus, multo fortius in sacramentis dādis. uel sumēdis. Si. n. in lege ciuili infringens consuetudinē ciuitatis punitur, à fortiori frangēs ecclesiæ ritū & consuetudinē meretur pœnā. Et 11. d. Quis nesciat, Scribit Innocent. Decentino episco. inter cetera dicens. Sæpe dilectionem tuā ad urbem uenisse, & nobiscum in ecclesia cōuenisse non dubiū est, & quē morē uel in cōsecrandis mysteriis uel ceteris agēdis archanis teneat agnouisse, & quibusdam interpositis subditur. Quibus idcirco respōdemus maiori auctoritate uel tuos instituas, uel siqui à Romanæ eccles. institutionibus errāt, aut cōueniemus, aut iudicare nō deseras, ut scire ualeamus, qui sint qui aut nouitates inducūt, aut alius ecclesiæ quam Romanæ existimant, inducunt consuetudinē esse seruandam. hæc ille. Et in capit. Consuetudines, de Consuetudinibus, habetur

habetur quòd laudabilem consuetudinem ecclesie sine consensu superiorum immutare non licet. quòd tamen faciunt obseruantes in communione laica utramque speciem, & male. Et Lyra super illo, prima ad Cor. 11. Cetera cum uenero disponam, dicit, ex hoc patet, quòd ecclesia multa tenet ex ordinatione Apostolorum, quæ tamè expresse non habentur in Sacra scriptura. Idem dicit expresse Damascenus in quarto suarum sententiarum, propter quod còsuetudo ecclesie est obseruanda, & contrarium dogmatizantes, & sua praxi infirmantes, nò sunt audiendi: quales sunt moderni in Bohemia hæretici. Vnde si consuetudinem approbatam & lógisimis temporibus ab omnibus tam maioribus, quam minoribus totius regni Bohemie laudabiliter tentam & obseruatam aliqua priuata persona false propria uoluntate sufficientibus & euidētissimis motiuis publice doceret esse, & semper fuisse malam & iniquam, & eam propria auctoritate mutaret, ac in toto regno mutare conaretur, non habito super hoc consilio sapientum illius regni, nec requisiti de super rege & maioribus regni, puta quòd talis homo secundum rectæ rationis iudiciū non esset sequendus, sed potius contemptor regis & uiolator iurium regni ab omnibus reputandus. Quāto magis, qui consuetudinem laudabilē sub uniuersali ecclesia circa hoc saluberrimū sacramentum longisimīs temporibus sine contradictione

ditione aliqua sapientum tentam propria uoluntate uiolat, & populū uiolare suadet incòsultam de ecclesia uiris peritisimīs & maxime superioribus suis ad quorum hoc pertinet auctoritatem, non est sequendus uel audiendus. Sed potius standum est consuetudini approbatæ, quæ nò arenoso, sed fixo innititur fundamento, ex quibus omnibus elicitur sextum præmissorū, uidelicet quòd necessitas communicationis laicæ sub duplici specie est contra consuetudinem ecclesie approbatam, & quòd ministrantes laicis sub duplici specie, faciunt contra consuetudinem ecclesie, & tantum de sexto.

DEnique septimum. s. quòd necessitas còmunicationis laicalis sub duplici specie sit còtra sanctorum Canonum sanctionem, patet primo per Concilium Romanum, cui bea. Leo Papa præsidet, & habetur de consec. d. 2. In quibus. In quo dicitur, Idem est corpus de quo dictum est, Caro mea uere est esca, & sanguis meus uere est potus: illud edimus, ut uitæ æternæ possimus esse participes, & non dicitur bibimus. q. diceret, Sumptio sacramenti sub una specie extra sacrificium sufficit pro salute adipiscenda. Item in capitibus gradibus, de còse. d. 2. dicit Clemēs Papa. Tribus gradibus commissa sacramenta diuinorū sacramentorum præbytero, diacono, & ministro, qui cum tremore & timore Clericorum,

reliquias corporis Domini custodire debent sacramentorum. Et subdit ibidem. Tanta in altari circa holocausta offeruntur, quanta populo sufficere debeant, quòd si remanserint in crastino, non referuentur, sed cum tremore & timore clericorum & diligentia consumantur: qui autem residua corporis Domini, qui in sacrario relicta sunt consumunt, non statim ad accipiendos communes cibos conueniant. hæc ibi. In quo Canone manifeste habetur, quòd sacerdotes reliquias corporis Christi pro laicis consecratas custodire debent, & postea sumere. Vbi iterum nulla mentio fit de custodia, & sumptione specierum vini per laicos uel sacerdotes non officiantes relictorum. Item in cap. peruenit de consec. d. 2. Ex Còcilio Remensi habetur, quòd quidam præbyteri sacrum corpus Christi tradiderunt laicis personis, ad deferendum infirmis, quòd ibi Còciliū reprehendit, & statuit, quòd talis temeraria præsumptio amplius fieri non debet, sed præbyter per semetipsum infirmum debet communicare, Vbi dicit Archidiaconus, quòd sacerdos per semetipsum debet corpus Christi deferre, & referre. Et idem dicit Honorius Papa in cap. Sanè, de celebratione missarum. & addit Archidiaconus, quòd psbyter debet esse munitus hostiis, ne vacuus reuertatur, & ne homines adorando decipiantur. Et si propter multitudinem infirmorum totum expendit, in reuertendo cessare faciat sonitum

nitum campanarum, uel aliud signum det, per quòd certificentur fideles, sacramentum ibi non adesse. Ex quibus luculèter patet, quòd infirmi laici per solam speciem panis sufficienter communicantur. Item in cap. præbyter, de consec. d. 2. dicitur, Quòd præbyter eucharistiam, alias hostiam semper habeat paratam, ut quando quis infirmatus fuerit, statim eum còmunicet, ne sine communionem moriatur. Vbi iterum nulla fit mentio de bibitione. & dicit Gl. ibidem. Sanguinem: non pcepimus seruare, quia opus esset sine nimia cautela. Archidiaconus dicit. Attemptare non est opus, quia ubi est corpus, ibi est & sanguis. Et in Glosa super Canonem, Comperimus, super uerbo aut integra dicitur, hoc de conficiente. Nam infirmus sacerdos, uel sanus in necessitate sine uino corpus Christi sumere potest. Et si infirmus sacerdos, à fortiori etiam laicus. Item ex Concilio Sardinienfi de electione & electi potestate in capitulo, Ofius dicitur. Ofius Episcopus dixit, Siquis ita extiterit temerarius, ut talem excusationem afferes asseueret, quòd literas populi accipit, cum manifestum sit potuisse plures eorum, qui sinceram fidem non habent, præmio, & mercede corrumpi, ut clamarent in ecclesia, & ipsum petere uiderentur, omnino fraudes has dånandas esse arbitror. Ita nec laicam communionem, nisi pœniteat, in fine, recipiat. hæc ibidem. Vbi per laicam

communione sumptio Eucharistiæ sub una specie intelligitur. Et si diceretur, quod per laicam communionem intelligi deberet conuersatio cum laicis in futurum non habenda, illa Gl. omnino impertinens est, ad propositum & contra textum dicentem in fine, idest in extremis recipiat semper laicam communionem. Pro tunc enim superflua & inutilis esset sibi conuersatio humana laicalis. Etiam communiter doctores in hoc cap. per laicam communionem, intelligunt Eucharistiæ sub specie panis perceptionem. Et in ca. si episcopus. l. d. ex Concilio Agath. habetur, Quod si episcopus præbyter aut diaconus capitale crimine commiserit, aut cartam falsauerit, aut falsum testimonium dixerit, & ab officii honore depositus in monasterium detrudatur, & ibi quod diu uixerit laicam tantummodo communionem recipiat. hæc ibi. Vbi notanter dicitur, laicam communionem. Et sic patet ex uerbis Conciliorum, quod per amplius tales sacerdotes non debent uti sacerdotali communionem sub utraque specie, sed tantum laicali, puta sub una specie. Et consimile habetur. 5 j. d. Si euangelica. Vbi archidiaconus super uerbo, tantum laica communionem sibi concessa, dicit, ut non offerat ut sacerdos, sed ab alio suscipiat ut laicus, scilicet sub una specie tantum. Quod autem per communionem laicam intelligi debet communio simplex sub una specie, dicunt Doctores super ca. Olius, de electione & electi

& electi potestate. Vnde Abbas exponit laicam communionem, idest corpus Christi: Innocentius idest uaticum. Et Hostien. exponit laicam communionem, idest panem benedictum, uel corpus Christi. Et idem dicit Ioannes Andreas in Nouella. Ecce Doctores primam speciem intelligunt per laicam communionem, in auctoribus iam præallegatis. Ex quibus patet quod necessitas communionis laicalis sub duplici specie est contra sanctorum Canonum sanctionem. & tantum de septimo principali.

DEnum, octauum, scilicet quod necessitas communionis laicalis sub duplici specie sit contra Doctorum Catholicorum intentionem, patet, quia multipliciter & uarie Doctores catholici determinant, quod licitum sit laicis tantum sub una specie sacramentum eucharistiæ percipere. Vnde Alexander de Haliis, in quarta parte suæ summæ de materia Sacramenti eucharistiæ, querit utrum liceat corpus Christi sumere sub specie panis tantum, sine sumptione sub specie uini. & respondendo ad illud dubium dicit, quod quia Christus integre sumitur sub utraque specie, bene licet sumere Christum sub specie panis tantum. Sic uere fit ubique à laicis in ecclesia. Quod autem dicit Canon, Comperimus, &c. intelligitur de conficiente. Ecclesia autem illud sacramentum dispensare consuevit sub specie panis

tantū ppter periculū effusionis, qđ forte accide-
ret, si sub spē uini dispēfaretur. Tum ppuitiū infi-
delitatis, quod se nō in merito suppliciū in men-
tibus ingerēt, si sub spēbus panis & uini daretur.
Pofsēt. n. simplices credere, quod Christus nō cō-
tinereur integre sub altera specie, sicut cōtingit
quandoq; . Vnde aliquibus religiosi appetētibz,
& instantibus, ut sub utraque specie sumerent
hoc sacramentum, sacerdote quodam pio cele-
brante, cum faceret fractionem, concauū patenæ
rotum uisum est repleri sanguine. ad quod ob-
stupuerunt ipsi & circumstantes. Sed cū coniu-
geret sacerdos partes hostiæ, totus ille sanguis
uisus est reintrare, & sic petitioni & tētationi il-
lorum fuit penitus satisfactum. Et in scripto suo
super Ioannem. Vbi exponens illud Ioann. 6.
Nisi manducaueritis, &c. dicit, quod solus sacer-
dos communicat sanguini: Reliqui uero scilicet
nō sacrificātes, corpori. Item Albertus Magnus
in Tractatu de corpore Christi dicit, hoc est
quod dicitur primo Reg. 2. cap. In desiderio po-
puli hunc cibum desiderantis, dimitte me obse-
cro ad unam partem sacerdotalem, ut comedam
buccellam panis: vnica enim & singularis pars
sacerdotalis, est hostia corporis Christi, ad quā
populus dimittitur, ut buccella corporis Domi-
nici satiatur. Et consequenter subdit figuram
unius speciei in tribus scitis dominus. Et hoc est
figuratum, Gen. 18. ubi dicitur. Cum Abraham
federet

federet in hostio tabernaculi sui, uidit tres Ange-
los descendentes per uiam, quibus tria sata fari-
næ similæ cōmixta parari fecit in subcinericios
& azimos panes. hæc Albertus. per quæ uerba
innuit laicos solum ad unam speciem esse ad-
mittendos, eo quod de nullo uino mentionem
facit. Item beatus Thomas in tertia Summa par-
te suæ Summæ, quæstione lxx. artic. 12. in
responsione ad illum articulum, sic dicit, Cir-
ca vsus huius sacramenti duo possunt considera-
ri. Vnum ex parte sacramenti: aliud ex parte su-
mentium. Ex parte sacramenti conuenit, quod
vtrunque sumatur, scilicet corpus & sanguis,
quia in utroque consistit perfectio sacramenti.
Et ideo quia ad sacerdotem pertinet hoc sa-
cramentum consecrare, & perficere, nullo mo-
do debet corpus Christi sumere sine sanguine.
Ex parte autem sumentium reuerentia summa
requiritur & cautela, ne aliquod accidat, quod
vergat in iniuriam cauti misterii, quod præcipue
posset accidere in sanguinis sumptione. qui
quidem si incaute sumeretur, de facili posset
effundi. & quia crescente multitudine popu-
li Christiani, in qua continentur senes, iuue-
nes, & paruuli, quorum quidam non sunt tan-
tæ discretionis, ut cautelam debitam circa u-
sum huius sacramenti adhiberent: Ideo pro-
uide in quibusdam Ecclesiis seruetur, ut san-
guis populis sumendus non detur. Sed solum

à sacerdote sumatur. hæc ille. Et in scripto suo super Ioannem, dicit, Quod secundum antiquam consuetudinem ecclesiæ, omnes sicut communibant corpori: ita etiam sanguini, quod &c. adhuc in quibusdam ecclesiis seruatur. Vbi ministri altaris continue & corpore & sanguine communicantur. Sed propter periculum effusionis in quibusdam ecclesiis, solus sacerdos communicat corpori & sanguini: reliqui uero corpori. nec tamen hoc est contra sententiam Domini, quia qui communicat corpori communicat etiam sanguini, cum sub utraque specie totus Christus contineatur, etiam quantum ad corpus & sanguinem. Et in scripto suo super 4. d. 12. sic arguit, Communicatio corporis & sanguinis æqualiter dantur omnibus membris Christi. Sed quia aliis datur corpus sine sanguine: Igitur sacerdos pariter assumptione sanguinis abstinere potest. Soluit sanctus Thomas, quod perfectio huius sacramenti sub utroque consistit. Et ideo sacerdos celebrans, qui alterum tantum sumeret, imperfecte sacramentum perageret. Vnde reus sacrilegii esset secundum Canonem. de conse. d. 2. Comperimus. Secus est autem de aliis, qui non perficiunt sacramentum. Istitis enim subtrahitur sanguis propter periculum. Vnde sacerdos in parasceutis, quando non consecrat corpus Christi, sine sanguine sumit, hæc sunt uerba beati Thomæ in propria forma. Item in Glos. continua, super illo

Lucæ

Lucæ. 24. Cognouerunt eum in fractione panis, allegat Theophylum, qui uidetur innuere Christum solum sub specie panis duobus Discipulis corpus suum tradidisse. Vnde dicit sic Theophylus. Sed & aliud innuit, quod s. sumētib; sacrum panem aperiuntur oculi corū, ut eum agnoscat: magnam enim habet & ineffabilem Domini caruirtutem. hæc ille. Cui dicto, consonat Innocē. in sua summa de officio missæ lib. 6. ca. 9. dicens, Romanus pontifex ad altare frangit: sed ad sedem communicat hostiam, quia in Emaus coram duobus discipulis fregit, & in Hierusalem coram Apostolis manducauit in emaus legitur fregisse, sed in Hierusalem comedisse. hæc ille. Si ergo Christus sub una specie ministravit hoc sacramentum: quare etiam sine peccato alii sic non ministraret? Item in alio loco dicit sanctus Thomas, quod laicis. debet dari simplex uinum non consecratum, aut aqua pro ablutione, non tamen propter ministerium aliquod sed ut lauētur ora fumentium, ne remaneant aliqua reliquæ eucharistiæ infra dentes uel gingiuas, & etiam ut non seruetur eucharistia in ore propter maleficium exercendum: ut expertum fuit tempore sancti Ambrosii, quando in trunco apem hostia consecrata, per unam mulierē fuit seruata, & absōsa, ut apes auerentur. quod tunc accidit. Vbi signum habetur hodie in Mediolano ubi monstratur cera quam apes corpori Christi tunc fecerunt.

fecerunt. Et ulterius dicit, quòd sacerdoti semel sufficit in die communicare. Aliis autem probatis & perfectis sufficit de octava in octavam: communi autem populo, qui non se cum magna deuotione occupat, semel in anno. Et consequenter dicit sacerdos porrigens aliis Eucharistiam sub una specie, potest illa, uel similia uerba proferre. Corpus & sanguis Domini nostri Iesu Christi proficiat tibi in uitam aeternam, id est non solum corpus Domini nostri Iesu Christi, &c. Et dans uinum simplex pro ablutione, debet uel potest dicere. In nomine Domini nostri Iesu Christi, &c. Amen. hæc ille. Et Bonauentura distinctione. 11. 4. dicit, Similiter duo sunt circa hoc sacramentum consideranda. Primum est eius efficacia. Secundum est eius significatio. Et sic aliquid potest esse de integritate, aut perfectione huius sacramenti dupliciter. Primo quo ad efficaciam, scilicet illud quod ex parte sacramenti requiritur ad totalem efficaciam eius, & sic neutra species est de integritate sacramenti. Sed qualibet quantum est ex opere operato sufficit sine alia ad causandum totalem sacramenti effectum. Et hoc ideo, quia efficacia sacramenti non est ratione signi, sed ratione contenti sub sacramento. Idem autem continetur sub utraque specie, & secundum eundem modum existendi, nec plus sumit, qui sumit utranque speciem, quam qui sumit alteram tantum, ut docet

Magister

Magister distinct. 11. 4. Vnde sicut sub speciebus panis est totus Christus cum corpore anima sanguine & deitate: Ita sub speciebus uini est totus Christus cum omnibus eisdem: & secundum eundem modum existendi. Quia sicut sub speciebus panis, deitas est unita humanitati: sic sub speciebus uini. Et sicut hic anima informat corpus, ita ibi. & sicut hic sanguis est inclusus intra uenas corporis: ita ibi sub speciebus uini. & ita in modo existendi nulla est diuersitas hic & ibi, quamuis in conuersione sit diuersitas: quia conuertitur in corpus tantummodo. Et cetera sunt ibi concomitanter, & unum conuertitur in sanguinem tantum: & cetera sunt ibi etiam concomitanter: Alio modo aliquid est de integritate sacramenti quantum ad eius significationem. scilicet illud quod requiritur ad totalem & ad completam illius sacramenti significationem, hoc modo ambæ spēs sunt. Et qualibet illarum est de integritate & perfectione sacramenti, eo quod per ambas & per nullam earum seorsum sufficenter & complete exprimitur huius sacramenti significatio. quod sic patet. hoc sacramentum significat Christum, ut nutrimentum perfecte reficiens se dignè maducates sacramentaliter. Sed cum perfecta refectio corporalis ut coiter, seu sine miraculo non fiat in pane solo, sed in utro, non potest una spēs sola significare Christum ut perfecte reficientem, sed una. scilicet cum per modum cibi reficientis ratione corporis sui, & alia per modum potus

potus ratione sanguinis; ambo uero simul hoc complere significant. quare ambæ requiruntur ad integritatem significationis huius sacramenti. Et dico notanter ut communiter seu sine miraculo, quia in satiationibus Christi quibus plura milia quinque panibus & duobus piscibus satiavit, populus plene ac perfecte fuit refectus sine potu. Tunc ad argumentum primum respondendo dicit. Et si totum in utraq; specie contineatur, nõ tamen per alterum perfecte significatur. Et ideo fideles perfectum sacramentũ recipiunt, quia ad efficaciam recipiunt. Sed quantum ad significationem, sufficit quod ecclesia faciat in eorum presentia. Subdit nec oportet quod ipsi recipiant sub speciebus uini propter periculum effusionis & erroris. Item Petrus de Tarentasia dist. 11. 4. dicit, Cum enim in hoc sacramento sit ratio signi, scilicet significatio pertinens ad sapientiam. Et ideo causæ seu causalitas pertinens ad gratiam. Et quia gratia est omnibus necessaria: Ideo omnibus traditur sub una specie perfecte causatiua gratiæ sub qua cum maiori cautela & reuerentia potest tradi. Sed sapientia non est omnibus sic necessaria. Ideo à solis maioribus, idest p̄byteris uel ministris altaris sumitur sub utraque specie: quia maiorem cautelam & reuerentiam seruare sciunt. hæc ille. Item Richardus de Mediavilla dist. 11. 4. dicit communiter non debet hoc sacramentum dari populo sub utraq;

specie,

specie, propter periculum effusionis sanguinis, & etiam propter periculũ erroris, ne scilicet populus communis crederet Christum non totum esse sub utraque specie, maioribus tamen in quibus neutrum prædictorum periculorum probabiliter timetur sub utraque specie dari potest, nõ tamen minorem efficaciam recipiunt illi, quibus datur sub altera specie tantum, quam illi quibus datur sub utraque specie, eo quod sub utraq; totus est Christus. Sumptio tamen sub utraq; specie facit ad expressionẽ misterii significationum. Item Lyra tractans illud Ioannis. 6. Nisi manducaueritis, &c. dicit, Non est intelligendum, quod hoc sacramentum sub utraq; specie fidelibus sit exhibendum. sed tantum hoc modo à sacerdote est sumendum: licet enim in primitiua ecclesia populus sub utraq; specie communicaret: tamẽ postea proinde ordinatum est, ut nõ communicet sub specie uini propter periculum effusionis. Et quia sub specie panis accipitur quodãmodo sanguis, in quantum ibi continetur, quia sub utraque specie est totus Christus: tamen aliter & aliter, quia sub specie panis est uera caro Christi uirtute sacramenti: cetera uero sunt ibi ex concomitantia, & eodem modo sub specie uini est sanguis Christi ex vi sacramenti, & cetera uero cõcomitatiue. Et ibidem dicit, sacramentũ eucharistiæ nõ solum perficit sacerdoti sumenti: sed etiã toti ecclesiæ, & etiã illis qui sunt in purgatorio, cuius ratio

ratio est, quia eucharistia non tantum est sacramentum, sed &c. & sacrificiū ecclesiæ, inquantū continet Christum passum, & ideo perficit omnibus fidelibus. Si autē sumatur alio modo, ut à laico, tunc perficit soli ipsi sumenti, quia officium eius non est offerre sacrificium: sed tantum suscipere sacramentum. Item sup Apostoli. I. ad Cor. II. Probet autē seipsum hō, dicit idē, hic fit mentio de duplici specie. Nam in primitiua ecclesia sic dabatur fidelibus. Sed propter periculum effusionis sanguinis, modo tantum datur sub specie panis. Sacerdos tamen celebrans, accipit sub utraque specie, non tantum pro se, sed etiā pro aliis. hęc ille. Item Scotus in 4. d. 8. in illa. q. Vtrū hoc sacramentū à nō ieiunis possit recipi, dicit quod sacerdos post consecrationē habet rigidissimum mandatum ecclesiæ ad hoc, ut percipiat utrunq; laicus autē non habet aliquod mandatum & statutum, ad hoc quod utrunque percipiat. & ergo non est necessitatis. hęc ille. Item Thomas de Argentina super 4. d. 8. dicit, Sicut sacerdos in die parasceues celebrando non debet uti uino consecrato ex statuto ecclesiæ, sed sola hostia referuata in præcedenti die, nec obligatur ad consecrandum, nec sumēdum sanguinem sub specie uini tali die: sic nec laica persona post communionem corporis Christi tenetur ad sumptionē sanguinis. Sed potest sumere uinum non consecratum. hęc ille. Et idem in alia, quasi dicat, licet

in

in passione Domini sanguis fuit separatus à corpore usq; ad horam qua surrexit à mortuis. Et si in medio tempore fuisset consecratum corpus Christi, fuisset corpus sine sanguine: & si calix fuisset consecratus, fuisset sanguis sine corpore. Sed post resurrectionem sanguis est vnitus corpori & in sempiternum sic manebit, & propter hanc unionem realem sanguinis & corporis Christi sub utraque specie panis & uini recipiēs, habet totum corpus Christi & totum sanguinē. Idem cōmuni populo secundum cōsuetudinem Romanæ Ecclesiæ ueritas corporis & sanguinis datur sub specie panis tantum. Et propter periculum distillationis sanguinis, quod posset accidere si sub specie uini rudi & impetuoso populo traderetur sacramentum sanguinis. Et consequēter arguit pro utraq; specie, sic. Sanguis per modum potus solū datur sub specie uini, ergo cuilibet Christiano debet sanguis dari sub specie uini ne priuetur uita spirituali. respōdetur, cui datur corpus Christi, illi datur spiritualis refectio per modum cibi & potus, quātum ad rem significatam, licet non quo ad speciem significatam. Et consequenter arguit, omnis ordinata refectio de communi lege & sine miraculo datur per modum cibi & potus. Sed istius sacramenti communio est quædam ordinata refectio, ergo debet dari per modum cibi & potus. Respondet quod qui digne recipit corpus Christi sub specie

panis

panis vere manducat eius carnem & bibit eius sanguinem, quamuis hoc non fiat ita sub proprio signo expresso, sicut si reciperet illud sub speciebus uini. Nam Christus sub speciebus panis est animæ spiritalis cibus & potus. hæc ille. Item ibidem arguit sic. Si sub speciebus haberetur sanguis Christi, tunc in uanum iterum sacerdos confeceret sanguinem calicis benedictione, consecratiã tenet, quia frustra ordinatur aliquis actus ad habendum, quod de facto habetur realiter. Respondet. Quia ideo distinctim & diuim debet fieri consecratio sanguinis, ut expresse significetur, quod in Christi passione sanguis per confusionem fuit separatus a corpore. ergo quãuis sanguis Christi concomitanter sit sub speciebus panis, sub quibus corpus unitum est, & sanguinis ex vi sacramenti, propter tamen differentiã significationum, idem sanguis ex vi sacramenti est sub speciebus uini, & corpus cõcomitanter. Et ideo non est frustra, quia ille actus, qui ordinatur ad sanguinem, est alius ex vi uerborum sacramenti, quam ille, qui est ex vi uerborum sacramenti panis. hæc ille. Patet insuper per conclusiones doctorum Concilii Constãtien. Quæ sunt septem. Prima Christus post cœnã instituit & ministravit sub utraque specie panis & uini sui sacratissimi corporis & sanguinis sacramentum. Secunda, non obstante huiusmodi institutione & ministratiõne laudabilis & approbata consuetudo ecclesiæ

ecclesiæ seruauit, & seruat, quod huiusmodi sacramentum non debet confici post cœnam, & recipi à Christi fidelibus, nisi in casu infirmitatis, vel alterius necessitatis mortem comminantis. Tertia conclusio, licet in primitiua ecclesia huiusmodi sacramentum à Christi fidelibus reciperetur sub utraq; specie: tamen ad euitandum aliqua pericula, potuit simili, aut maiori ratione introduci, & introductum est, quod à fidelibus conficientibus sub utraque specie, & à laicis sub speciebus panis tantum, suscipiatur. Quarta conclusio. Cum huiusmodi consuetudo sit ab ecclesia introducta, & diutissime ex causis rationabilibus obseruata, habenda est pro lege, quam non licet reprobare, aut sine auctoritate ecclesiæ pro libito mutare. Quinta conclusio, dicere quod hanc consuetudinẽ, aut legem seruare sit sacrilegum, aut illicitum, censeri debet erroneum. Sexta conclusio, pertinaciter asserentes oppositum præmissorum, censendi sunt hæretici, & tanquam tales arceri, & puniendi. Has conclusiones doctorum, Concilium approbavit, tanq̃ veras, & licitas, ab omnibus Christi fidelibus sub anathemate obseruandas. Ex quibus clare patet illud quod restat probandum. & tantum de octauo principali.

DEinde nonũ, videlicet quod necessitas communionis laicalis sub utraque specie, sit contra christianam unitatem, sic ostenditur. Docen-

tes illum modum, & sacramentum eucharistiæ sic ministrantes, diuisionē, & scissionē in populo faciunt christiano. scisma autem & diuissio fidelis populi directe est contra christianam unitatem: ergo &c. maior patet, quia per hoc, quod sic docent, & illo modo sacramentum ministrant, faciunt quod populus ad duplicem indultus, rancorem, & odium gerit contra populum sub vna specie secundum ordinationem ecclesiæ communicantem, dicens vnus alteri, tu male sub vna, tu male sub duabus communicas speciebus, & ego recipio totum sacramentum, tu solum partem. Alii autem, nec sic nec sic cōmunicare volunt omnino turbati dubitantes quid facere debeant, suspensi manent sine communicatione. Ecce diuissio, & scisma in populo christiano. Et hoc primum malum de quo Apostolus reprehendit Corinthios circa sumptionē eucharistiæ vt tenet prima ad Corint. 11. in Glo. super illo nō laudans, quod non in melius: vbi dicit Gloss. Postquam egit de velamine capitis, vbi plurimum à veritate deuiabant, incipit de dominica cœna agere. In qua ipsi iidem multum peccabāt. Primum quod conuenientibus vobis in ecclesiā audio scissuras, & discordias esse inter vos. Dicendo primum, ostendit, quod primum malum, dissensio, vnde cætera deriuantur. Vbi enim dissensio est, nihil rectum est. Et infra, alius autē ebrius est, tangit eos multipliciter: quia & pransi sumebant

bant corpus domini & de prandio suo luxurioso nihil tribuebāt esurientibus, & hoc faciebāt in ecclesia. Et Glo. Ambr. notat illos qui munera offerebant altaribus, sibi resumebant, nec aliis non habentibus cōmunicari sinebant. offerebant diuites panem & vinum abundanter vt benedictione & consecratione sacerdotali sanctificaretur & dominici corporis & sanguinis sacramentū conficeretur. Post celebrationem vero sacri misterii & consecrationem panis & vini suas oblationes vendicabant & aliis non communicantes soli sumebant, vt inde etiā inebriarentur aliis esurientibus, & ita egerunt contra significationem & ordinem sacramenti. Munus enim oblatum totius populi fit, id est vniuersis communicari debet, quia in vno Patre omnes figurātur. Per id enim quod omnes vnus sunt de vno oportet sumere, hos ergo notat quos in ecclesiam vbi causa unitatis & misterii cōuenitur suas oblationes causa dispensationis quā pseudo seminauerūt sibi vendicabant: tantas enim dissensiones inter eos pseudo seminauerunt vt suas zelarent oblationes & uendicaret cum vna eademq; prece omnium oblationes benedicerentur, & hoc ita faciebant vt cæteri vnde offerrent nō habentes, pudore confunderentur, non sumentes partē, & hoc tam cito agebant vt superuenientes nihil inuenirent quod ederēt. hæc ibi. Sed minor patet, quia scisma secundum Isidorum dicitur à scissione animorum. Scisma

verò opponitur vnioni, ergo &c. Vnde & scisma est illicita dissensio vel discessio eorū inter quos vnitus esse debet vel illicitus discessus ab vnitate Ecclesiæ per inobedienciã factus. Sicut isti de vtraque specie inter quos & alios Christi fideles deberet esse vnitas in ministrando sacramentum, fit diuisio & illicitus discessus ab vnitate Ecclesiæ, q̄ sub vna specie ministrat in hoc quòd sub duabus contra morem Ecclesiæ ministrat, & ita contra vnitatem Christianam perperam agunt & scismatici efficiuntur. Et tantū de nono principali, &c.

Post hæc declaratur decimum illud, videlicet, quòd necessitas cõmunionis laicalis sub vtraque specie fit contra Christi voluntatē, quia Christus in vltima cœna solos discipulos sub vna specie communicauit prout communiter sentiūt doctores: sed si illa communicatio fuisset de necessitate salutis, & de ipsius voluntate ipse vtrique matrem suam benedictam, & secundum aliquos. 72. discipulos hospitē domus Nicodemum, Ioseph ab Arimathia, Lazarum, Martham & Magdalená aliosq; sibi familiares non exclusisset. quod tamen fecit vt diligenter inspicienti textum Euangelii. dicitur enim Matt. 26. Vespere autem facto discumbebat cum 12. dicit. s. discipulis, vbi dicit Remigius cum 12. dicit, quia Iudas adhuc erat in numero, qui iã recesserat merito. Ecce quia Euangelista non dicit absolute cum discipulis, sed 12. infinuans

insinuans, per hoc videtur, & alios nõ interfuisse. eo quòd cum 12. dicitur distribuissē, & non cum aliis quibuscunque. Sic & Ioan. 13. lauit 12. Discipulorū pedes in cœna, & non aliis vt communiter æstimator. Et Matt. 12. dicitur, Vespere autē facto venit cum 12. & discumbentibus eis. s. 12. Discipul. & manducantibus, dixit, Amen dico vobis, quia vnus ex vobis me tradet, qui mecum manducat. Et Luc. 22. dicitur. Et cum facta esset hora discubuit, & cum eo Apostoli eius 12. Item Christus docuit nos in oratione dominica petere eucharistiam sub speciebus panis solum dicens, Panem nostrum super substantialē da nobis hodie, vt dictum est prius: Si autem communicatio sub duplici specie quo ad oēs indifferenter fuisset iuris indispensabilis & de voluntate ipse docuisset nos sub duplici sp̄e eucharistiã petere, qd̄ tamen non fecit per hoc designans, quòd eucharistia licite sub vna specie extra sacrificium recipiatur. Et confirmatur si eucharistia licite petitur à deo Patre sub vna specie, vt 6. Et Lucæ 11. Ergo licite sumitur sub vna specie, & per consequens voluntatis suæ, ut sic sumatur & necessitas sumptionis sub duplici specie contra ipsius voluntatem. Item si necessitas illius cõmunionis fuisset de uolūtate Christi, ipse non dixisset Ioan. 6. Siquis māducauerit ex hoc pane viuet in æternū, & ibidem: Qui manducat hūc uiuet in æternum, quia aliàs sibi ipsi contra dixisset, quod absurdum

est, non solum dicere, sed imo etiam cogitare. Et arguitur ratione, Si necessitas communionis laicalis sub duplici specie esset de voluntate Christi, maxime propter illa verba Christi, Ioann. 6. Nisi manducaueritis carnem filii hominis, & biberitis eius sanguinem non habebitis vitam in uobis: Vbi per aduersarios, qui non manducat sub utraque specie non habet uitam in se? Et quia in eodem Euangelio, & cap. Christus dicit: Qui manducat hunc panem non morietur. Et iterum qui manducat hunc panem uiuet in æternum: ergo manducans hunc panem, idest sacramentum sub una specie, quia de altera non facit mentionem, habet uitam in se, & tamen idem non habet uitam in se quia non sumit sub specie uini, ut dicunt aduersarii. Ergo idem Xpianus eiusdem habebit uitam in se & non habebit uitam in se, quod est cōtradictio. Item plures sancti practicauerunt tam quo ad se quam quo ad alios ad cōmunionem sub una specie, hoc autem nullo modo fecissent si ambæ species de necessitate salutis, & de præcepto diuino indispensabili, & de uolūtate Christi quo ad omnes fuisset. ergo maior nota ex supradictis, minor patet. quia aliàs non fuissent sancti, per consequens necessitas duplicis speciei est contra Christi uolūtatem, & tantū de decimo principali, &c.

Penultimū vero scilicet quòd necessitas communionis laicalis sub utraque specie sit contra euidētem argumentorum sumptorum ex supposito-

positione fidei ecclesiæ & doctrinæ sanctorum persuasibilitatem, sic arguitur: Omnis substantia habens omnem perfectionem & virtutē sub vno accidente, sicut sub pluribus, & nihil capiens ab accidentibus dum talis substantia recipitur sub vno accidente non est necesse, quod capiatur sub pluribus sine Christi præcepto, & Ecclesiæ statuto. sed Christus est substantia omnem perfectionem & virtutem habēs sub vno accidente sub specie panis vel etiā sub specie uini, ergo si recipitur sub vno accidente, uidelicet panis, non est necesse quòd capiatur sub pluribus, nisi obstaret Christi præceptum, nec Ecclesiæ statutum, ut ex dictis, & dicendis. maior patet per illud philosophi. 8. phisicorum. Et primo peccatum est fieri per plura, quòd æque potest fieri per pauciora. sed minor patet, quia si Christus non haberet omnem perfectionē sub vno accidente, sicut sub alio, tunc Christus sub vno accidente non esset perfectus, quod nullus mentatus, dicit. Sed quicquid Ecclesia dei in apostolicis sedibus roborata spernit & detestatur, hoc omnis catholicus spernere & detestari tenetur. Sed laicum populum sub utraque specie communicare omnis catholicus spernere & detestari tenetur, consequentia nota est, & maior est beati augustini in lib. qui intitulatur Fundamentum fidei contra Marichæos, ubi sic dicit: Omnis catholicus securus eā partem detestetur, cui Ecclesiam in apostolicis

sedibus roboratā communicare non cognoscit: & habetur 24. q. 1. Scisma. Sed minor est manifesta per experientiam. Tertio quicquid ecclesia non recipit non est recipiendum. Sed vtrunque speciem in laica communione ecclesia non recipit, ergo vtraque species in laica communione non est recipienda. consequentia nota est similiter, & minor. Sed maior est beati Hieronymi. in 4. Epistola contra vigilantium hæreticum, dicentis: Quid necesse est in manus sumere, quod ecclesia non recipit, nisi forte Manichæi ridiculū perquiris? Quarto si sacerdotibus quandoque congruit communicare sub vna specie tantum, sine peccato, tunc à fortiori laicis. sed de facto sacerdotibus in magna sexta feria congruit sic communicare, ergo & laicis. consequentia tenet per regulā topicalē. si id quod minus videtur inesse inest, tunc id quod magis. maior nota est per eandem. sed minor, statutum est ecclesiæ. statuit enim Innocentius. Papa eucaristiam à die cœnæ seruari sub specie panis pro fidelibus comunicandis & adimplendum officium diei sequentis quo sacramentum conficitur, ergo sub sola specie panis, ecclesia licite illo die communicat fideles, & per consequens duplex species non de necessitate salutis. Et Archidiaconus ostendit causam quare ipso die corpus Christi, & eius sanguis non consecratur, dicens, In signū huius, quia in magna sexta feria sanguis fuit effusus de corpore Domini, & diui-

diuisus à corpore, & sic in memoriam dominicæ passionis, & illius diuisionis non recipitur, illo die sanguis in calice aut sub forma vini. hæc ille. Et in Glo. ca. visum est de consec. distinc. 1. super verb. Excipitur, dicitur In sexta feria ante Pascha secundum ordinem Romanum non conficitur, sed hostia præcedentis diei cum vino sumitur non consecrato. hæc ibi. Et confirmatur, eodē die sumit sacerdos sacramentum tantum sub specie panis ex statuto prædicto. Et etiam propter hoc ut dicit Bonaventura distinc. 12. quar. Quia isto die sumit plus ad refectionem quā significationem. Isto enim die non oportet significari passionem per sacramentum eo quod tota ista dies & totū eius officium est memoriale passionis. Conuenit tamen tunc sumere ad refectionem sacerdotis, quā sufficiēter fit sub vna specie eo, quod totus Christus est sub ea. ergo ex eadem causa licite & rationally ecclesia communicat laicos sub sola specie panis, eo quod ipsi sacramentum recipiunt plus ad refectionem quā ad significationem, ergo duplex species non est necessaria. Quinto omne malum est vitandū & fugiendū, sed recedere ab obseruatione ecclesiæ vnius speciei in laica comunione est malum, ergo recedere ab obseruatione ecclesiæ vnius speciei in laica comunione est vitandū & fugiendū. consequentia tenet in tertio modo primæ figuræ. sed maior est principium philosophiæ moralis. Vnde in Ps. 33. dicitur, Diuerte

Diuerſe à malo & fac bonum. Sed maior patet,
per id quod dicitur in cap. Significasti, de electio-
ne & electi potestate. Malum est ab ecclesie vni-
tate & ab obedientia Sedis Apostolicæ resili-
re. Ecclesia autem in laica communione vnam spe-
ciem obseruat, ergo receden. ab vna specie in pri-
ma coniunctione & sub pluribus laicos commu-
nicantes sine auctoritate Ecclesie ab obedientia
& vnitae Ecclesie recedunt, ergo male faciunt,
quod erat probandum. Sexto omne illud quod
consensione vniuersalis Ecclesie roboratum est,
id scientia & voce asserere & tenere securum est.
Sed laicalem populum sub vna specie communi-
care consensione vniuersalis Ecclesie roboratum
est, ergo laicalem populum sub vna specie comu-
nicare voce & scientia asserere & tenere securum
est. consequentia nota est de se, & maior est bea-
ti Augustini in lib. præallegato, qui dicitur, Fun-
damentum fidei, sub his verbis. Id autem scientia
vocis asserere securum est, quod in gubernatio-
ne Dei Saluatoris Domini nostri Iesu Christi
vniuersalis ecclesie consensione roboratum est.
Augusti. Vnde etiam epistola beati Pauli non fo-
rent autentica, nisi auctoritate ecclesie essent ro-
borata & approbata. dicit enim Apostolus met
ad Galath. 2. Deinde post annos. 14. Glos. à
Christi passione. iterum ascendi Hierosolymam.
ascendi autem, Gl. Non solú mea dispensatione,
sed secundum reuelationem Domini, & contuli
cum

cum illis Euangelium, quod prædico gentibus.
Glo. Hoc fecit per assertionem prædicationis: quia
multis erat scrupulus in doctrina Apostoli pertur-
bantibus Iudæis. per hoc ergo quod ait & con-
tulit cum illis, ostendit secundum beatum Hiero-
nymum, se non habuisse securitatem Euangelii,
nisi esset auctoritate Petri & aliorum roboratum.
Apostolus enim Paulus post Christi ascensionem
de cælo vocatus, si non apostolis communica-
ret, & cum eis Euangelium conferret, quomodo
eiusdem societatis esse appareret, ecclesia omni-
no illi non crederet. Sed cum cognouissent eum
hoc annunciantem quod illi, & in eorum communio-
ne & vnitae viuentem, accedentibus etiã per eum
talibus signis, qualia & ipsi operabantur: Ita eum
domino commendante auctoritatem meruit, vt
verba illius sic audiantur in ecclesia tanquam in
illo Christus dixit, Ipse verissime dixit, locutus
audiatur. Et infra dicit Glos. ex verbis Augusti-
ni. Ipsa enim collatio vnam doctrinæ speciem ex-
cussa omnium lepræ varietate ministravit. Et
infra. Vt ergo apostoli prædicatione ab omni cor-
ruptionis lepra libera ministraretur cû aliis apo-
stolicis contulit Euangelium: aliter enim crede-
ret ecclesia ei qui non fuerat cum domino. hæc
Gl. Caueant ergo sibi consuetudines, assertiones,
& doctrinæ ab ecclesia Dei non approbata: imo
plus caueant sibi prædicatorum inuentores & as-
sertores, & contra Ecclesiam dogmatizantes:
quo-

quoniam omnes qui talia agunt, regnum Dei nõ consequentur. Sed minor est cottidiana experientia à multis annis in ecclesia obseruata. Septimo quicquid sancti Dei professi sunt, & quorum professio recepta est in ecclesia Dei, hoc idem omnis fidelis profiteri debet. Sed beatus Hieronymus, Ambrosius, & alii sancti in omnibus professi sunt sanctam sequi Romanam ecclesiam: quorum professio in sancta Dei ecclesia recepta est. ergo hoc idem omnis fidelis profiteri debet. consequentia nota de se, similiter maior, sed minor patet, quia Ambrosius in omnibus se sequi magistram sanctam Romanam profiteretur ecclesiam, vt habetur distinctione Omnes, in fine. Et confimile habetur de sancto Hieronymo. 24. quæstio. 1. Hæc est fides, & de pluribus aliis sanctis posset hoc declarari. Tunc sic omnis fidelis hoc profiteri tenetur, quòd sancta profitemur Romana ecclesia. Sed illa profitemur laicam communionem solum sub vna specie, igitur illam profiteri debent omnes fideles, & per consequens non sub duabus. Octauo. Si communicare sub vtraque specie laicos, esset de necessitate salutis, sequeretur quòd pro omnibus illis, qui sic non communicassent non esset orandum, ut alia suffragia facienda. & sic pro parentibus, & aliis fidelibus defunctis suffragia non deberent fieri cum omnes tales essent in statu damnationis,

ex quo

ex quo de hoc non pœnituerunt, eo quòd de hoc nullam conscientiam habuerunt. Et si diceretur quòd prædecessores per vnam speciem sunt saluati, quia non habuerunt notitiam scripturarum, sed quia scripturæ absconsæ iam sunt apertæ, ergo iã nullus communicans sub vna specie potest saluari. Sed contra nullus excusatur per ignorantiam alicuius, quòd de necessitate scire tenetur. ignorans enim ignorabitur. Etiam scripturæ de quibus gloriantur aduersarii ante multorum centena annorum à sanctis patribus sensum Christi secundum Apostolum habentibus à sapientibus vtriusque facultatum theologiæ, & Canonum doctoribus sunt visæ lectæ optime expositæ & in tellectæ atq; optimo fundamêto stabilitæ, & per singula studia firmatæ & approbatæ. Qui si necessitatem huiusmodi communionis in his scripturis sensissent, vtique ipsam à populo nullatenus abstraxissent, imo dudum huiusmodi communicatio pro valido statuto ecclesiæ fuisset consignata, cuius oppositum tamẽ manifeste relucet, non enim est verisimile sanctos viros & sapientes, atque totam ecclesiam per tantum spacium annorum errasse, & hodie in errore persistere, cum ipsa spiritu sancto regatur & gubernetur, vt prius est declaratum, & patet singulariter Ioannis 16. Ille. s. Spiritus sanctus docebit vos omnem veritatem. Gl. necessariam ad salutem. Nono si communicatio laica duplicis speciei esset de necessitate

tate

tate salutis, sequeretur, quod omnes sacerdotes ab illo tempore quo laici sub vna specie inceperunt communicare peccassent mortaliter, & hodie sic communicantes peccarent. hoc autem dicere est erroneum & falsum, quia ex hoc sequitur, quod omnes tales essent damnandi, & damnati, quod esset manifestus error, quia sic sanctus Hieronymus, Ambrosius, Augustinus, Gregorius, & alii quasi innumerabiles sanctissimi viri essent damnati, quod pia aures audire perhorrescunt. Sed quod hoc sequitur arguitur sic, Omnis qui peccat, aut peccauit mortaliter non confusus, nec contritus de tali peccato damnatur, aut damnatus est, si sic moritur. Sed omnes sacerdotes sub vtraque specie sic laicos non communicantes sunt, aut fuerunt homines mortaliter peccantes non confessi aut contriti, de hoc ergo omnes tales dānati sunt, aut dānantur. consequentia nota est, similiter & maior. Sed prima pars minoris patet per aduersarios dicentes hanc communicationem esse necessariam, ergo eam non practicantes peccant mortaliter. Sed secunda pars minoris, scilicet, quod de hoc non pœnituerunt, patet, quia per illam practicam non æstimabant se peccare. Decimo non est necesse fieri per plura, quod æque bene saluari potest per pauciora, vt allegatum est in prima ratione. Sed laica cōmuniō æque bene potest saluari per vnam speciem, & cum maiori reuerentia, & cautela; ergo nō est necesse

necesse ipsam fieri sub duab. speciebus, ergo &c. Minor sic patet. Omnis effectus, omnes gratiæ, omnis efficacia, omnia merita & dona quæ fiunt sub duabus speciebus fiunt etiā sub vna, ergo &c. Argumentum patet si quia non detur ergo oppositum quod alii & alii effectus, alia dona, aliæ gratiæ, & aliæ efficiaciæ acquiruntur sub speciebus vini, quam sub speciebus panis. Tunc quæritur an talia proueniunt ex parte Christi, qui est sub illis speciebus, vel solum ex parte specierum vini, non secundum, quia nullus dat quod non habet. primo & secundo elencorum, sed species & accidentia vini nullam gratiam, nec aliquod donum habent, ergo in illis secundum se donum datur, & per consequens talis efficacia & gratia non prouenit ex parte specierum vini, secundum se. oportet ergo quod talia proueniant ex parte Christi, qui est sub speciebus vini. sed quia etiam totus Christus est sub speciebus panis, ergo omnes gratiæ, & omnis efficacia, & omnia dona, quæ fiunt sub duabus speciebus etiam fiunt sub vna, quod fuit probandum, & tantum de 1. principali, &c.

Vltimum autem & finale, scilicet quod necessitas communionis simplicis, seu laicalis sub vtraque specie sit contra fraternam qua debemus inuicem diligere charitatem, sic patet: nam ministrans eucharistiam sub vna specie peccat, & facit alium peccare mortaliter, sed peccans & faciens

ciens alium peccare mortaliter facit contra fraternam qua debemus inuicem diligere charitatem, ergo &c. consequentia nota est, sed minor patet, quia facit contra statuta & contra consuetudinem approbatam & laudabilem ecclesiae, sicut ex supradictis patet. sed minor patet per illud Matth. 18. Qui non audierit Ecclesiam sit tibi sicut aethnicus & publicanus. sed esse aethnicum & publicanum non est sine peccato mortali. Et confirmatur secundum Augustinum, exponens se voluntarie & sine necessitate periculo peccati mortalis videtur peccare mortaliter, quia videtur Deum tentare. Sed ministrans laicis eucharistiam sub duplici specie exponit se voluntarie, & sine necessitate periculo peccati mortalis, quia exponit se periculo effusionis seu distillationis sanguinis Christi, quem fundere est peccatum mortale. Vnde dicit August. in li. 50. Omeliarum, & habetur prima q. 1. Interrogo, ubi sic dicit Canon: Interrogo vos fratres vel sorores dicite mihi quid plus esse videtur vobis corpus Christi, vel verbum Christi? Si vultis vere respondere hoc dicere debetis, quod non sit minus verbum Dei quam corpus Christi. Et ideo quanta sollicitudine obseruamus quando vobis corpus Christi seruetur, ministratur, ut nihil vel ex ipsa de manibus nostris in terram cadat, tanta sollicitudine obseruemus, ne verbum Dei quod vobis erogatur dum aliud aut cogitamus aut loquimur de corde puro deperat, quia non

non minus reus erit qui verbum dei negligenter audierit, quam ille qui corpus Christi sua negligentia in terram cadere permisit. Et si dicitur tamen sanguis domini nostri Iesu Christi etiam prius fusus fuit tempore passionis in terram, igitur nullum est inconueniens si iam funditur. Respondetur, licet sanguis Christi mortalis, & diuisibilis per crucifixores fusus fuit in terram ex dei voluntate pro salute fidelium: grande tamen, & mortale peccatum commiserunt sic ipsum fundentes. Nunc autem non sic funditur, sed per malitiam, aut voluntatem propriam, & sicut illi grauissime peccauerunt, sic & isti. Si enim sacerdos per negligentiam guttam sanguinis Christi super terram, aut pallam fundens debet penitere x. diebus, & palla comburi, & lapis radi, & terra lambi, & in sacrarium reponi, ut dicitur de conse. dif. 2. Si per negligentiam a maiori pepla, & barbæ sanguine Christi madidatæ debent comburi, eo quod ex proposito sanguine Christi sic perfunditur, & personis quibus hæc contingunt magna poenitentia deberet iniungi pro excessibus sic commissis, quam laici cum difficultate possent sufferre: Et ideo congrue communicatio laica ad vnam speciem est redacta. Item omnes dogmatizantes vtramque speciem, & sub eis eucharistiam ministrantes, generant scisma in populo dei, & scismatici efficiuntur. Sed omnes tales peccant, & faciunt eis consentientes mortaliter peccare, ergo omnes

tales faciunt contra fraternam charitatem. maior patet ex declaratione articuli noni præcedentis. Sed minor patet per Pelagium Papam in capi. Scisma 24. q. 1. dicentē. Scismatici, quia in unitate non sunt, ideo spiritum sanctum non habēt, nec corporis Christi sacrificium habere possunt, & per consequens sacrificantes, & eucharistiam illo modo ministrantes peccant, & alios faciunt peccare etiam, quia origo scismatica secundum beatum Augustinum in libro primo de baptismo contra Donatistas, est pertinacia, & odiū fraternum. Et in lib. 2. de verbis Domini sermone 12. dicit ex causa scismatis est, fraterna inimicitia. Nulli enim scismata facerent, si fraterno odio nō excæarentur. Talia autem sunt contra fraternā, qua debemus inuicem diligere charitatem, & sic patet vltimum præmissorum. & tantum sit dictū de materia secundæ partis principalis, &c.

NVnc in tertia parte principali ponendæ sunt aliquæ congruentiæ, & rationabiles causæ, propter quas modum communicandi laicos sub vtraque specie in vnam mutauit Romana ecclesia; pro quo aduertendū, quod principalissima huius immutationis causa fuit voluntas, & auctoritas ecclesiæ vniuersalis, quæ ab inferioribus, & subditis non curiose est discutienda: sed humiliter, & reuerenter sustinenda cum ipsa errare non possit, eo quod spiritu sancto duce regitur, & gubernatur

bernatur, vt in præcedenti parte articulo 4. varie est deductum. Sicut igitur cōmunicatio laica duplicis speciei non est iuris diuini indispensabilis, nec de Christi præcepto, vt in parte præcedenti sufficienter probatum est, & declaratum: Sic nec communicatio laica quotidiana est eiusdem iuris, & de Christi præcepto, prout concorditer dicunt doctores ab ecclesia approbati, non obstante, quod quotidie in primitiua ecclesia populus communicabat, & plures etiā sub duplici specie, quamuis non omnes secundum aliquorum doctorum probabilem æstimationem. Quantæ ergo auctoritatis, & potestatis fuit ecclesia, & eius Pontifex in dispensando contra quotidianam primitiuæ ecclesiæ communicationem, ipsam ex certis causis, & rationibus intercisam, seu interpolatam mutando, tantæ ecclesiæ auctoritatis, & potestatis fuit in mutando vtramque speciem propter certas causas rationales in vnam, quia non videtur quare vnū possit facere, & non aliud, cum sit par, & ratio vtriusque. Sed ecclesia, & eius Pontifex ex certis, & rationalibus causis quas ponunt doctores communionem quotidianam immutat. In primitiua enim ecclesia erat multitudinis credētium cor vnum, & anima vna. Act. 4. Et charitas dei diffusa erat in cordibus hominū: vt etiam ad mortem pro fide Christi certatim currere festinarent. Et ideo necessariū erat hoc salubre sacramentum quotidie ad mortem

præparatis. Tunc enim in missa omnes præsentés communicabant. Postea vero crescente ecclesia, & cessante persecutione, & deuotione aliquo modo in cordibus hominum tepescente secundum prouerbium vulgare, Quod rarum carum, vilescit quotidianum: Institutum fuit, quòd de octaua in octauâ fideles communicarent, adhibito hoc remedio, vt videlicet pro eo, quòd singulis diebus communicabatur, singulis diebus osculû pacis daretur, & panis benedictus. Et quia in xl. a singulis benedictus panis sumi non potuit ieiuno saluo, institutum fuit, vt diceretur collecta super populum in fine missæ cum diaconus dicit, Humiliate capita vestra deo. Sed heu, crescēte malitia hominum, refriguit charitas multorû. Ideo statuit & Fabianus Papa, ut dicit Augu. in primo dist. 1. 2. cap. vltimo, ut habetur de consecr. dist. 2. Et si non. Quòd homines si non frequentius, tamen ad minus ter in anno. in pascha, pen-
tecoste, & in natali domini deberent communicare. Sed heu, peccatis nostris exigentibus super abundante, & supercrescente malitia hominum, decreuit, & diminuta est deuotio, & pene totius boni religio est deteriorata. Ideo statuit Innocentius tertius, vt saltē ad minus semel in anno quilibet Christi fidelium communicaret, scilicet in Pascha sub pœna excôicationis, & carentia ecclesiasticæ sepulturæ, ut habetur in cap. Omnis vtriusque sexus, de pœnitentiis, & remissionibus. Ec-

ce quomodo ecclesia ducta motiuis, & causis rationabilibus communicationem quotidianam ecclesiæ primitiuæ successiue, & per processum temporis uarie, & finaliter usque ad annualem reduxit. Ex quo patet errare modernos in Bohemiâ hæreticos uidelicet Iacobitas a quodam Iacobello dicto de Misa, ut æstimo, exorti, dicētes, & expresse dogmatizantes, quòd quilibet homo debet quotidie sacramentaliter communicare sub pœna perditionis æternæ. Quia si esset necessitatis sic communicare, ecclesia contrariû non statuisset, nec beatus Augustinus diceret, Quotidie eucharistiam sumere, nec laudo, nec uitupero: omnibus tamen dominicis diebus communicandum exhortor, si tamen mens in affectu peccandi non sit. nam habentem uoluntatem peccandi grauius magis dico eucharistiæ perceptione, quam purificari. Hæc ille. Et habetur in Canone de consecr. dist. 2. Quotidie. Et sicut communicatio quotidiana uariata est, & mutata est in annualem, ut prædictum est: Ita suo modo ecclesiæ communicationem laicâ duplicis speciei secundum morem primitiuæ ecclesiæ in vnam propter plures causas rationabiles hoc expetentes, quas ponunt doctores Sanctus Thomas, Alexander de Ales, Bonauentura, Petrus de Tarentasia, Thomas de Argentina, & plures alii, potuit uariare, & immutare, quemadmodum & immutauit. Quarum causarum prima est, &c.

Prima est, ut evitetur periculum distillationis, & effusionis sanguinis domini nostri Iesu Christi, quem tractare est valde periculosum propter specierum naturalem fluxibilitatem, quæ de facili fundi possent: & præsertim cum in multitudine frequenter sit prestura, & ad communicationem conveniant homines tremuli, & barbati, infirmi, & parvuli, circa quorum sacramenti sumptionem effusionis periculum immineret, & ita acciderent gravia, & magna peccata, quæ de facili non possent evitari, &c.

Secunda causa propter evitare periculum erroris, ne populus communis qui tantum iudicat secundum sensum, credat Christum non esse totum sub una specie, sicut quidam hæretici æstimabāt, non eē sub vna specie totū, sed in vna mediam, & in altera similiter mediam contineri. Si enim ei ministraretur sub duabus speciebus, æstimare posset se non capere totum Christum sub panis specie, & sic consequenter credere ipsum non esse totum sub illa specie. Datur ergo ei sub vna specie, scilicet panis, vt credat, quod sub una specie totum corpus christi, sicut sub duabus continetur. Et ponit Bonaventura exemplum de quodam incredulo, cui exiit sanguis de hostia in os accepta. qui non credebat, quod esset sanguis sub speciebus panis. Simile accidit tempore beati Gregorii de quadam muliere incredula, quæ

quæ non credebat esse verum corpus christi, & sanguinem sub speciebus panis vsquequo miraculose vidit per preces beati Grego. sacramentum sub specie panis cōverti in digitum sanguinolentum. Ideo de eo cantat ecclesia. Vere felicem præfulem, vere fidei doctorem, quo petente panis christi formam accepit digiti. Ad formandam plebis fidem versus incruentam carnem, ad designandum, quod in sacra hostia etiam sit sanguis, &c.

Tertia ratio est ne populus credat, quod unus christus sumatur sub una specie, & alius sub alia, cum secundum iudicium ipsius idem corpus non possit simul, & semel esse in diversis locis. & per consequens nec idem christus simul, & semel sub speciebus panis, & vini. & ita periculum infidelitatis de facili possit oriri. Summo opere autem cauenda sunt pericula circa tam venerabile sacramentum. Vnde Petrus de Tarentasia dicit, omne quod est periculosum circa hoc sacramentum cauendum est. sed tradere populo sub specie vini sanguinem christi est periculosum, tum propter effusionem cum etiam propter simplicium errorem, & dubitationem: igitur, &c.

Quarta ratio est beati Thomæ in 3. parte. q. 80. de usu sacramenti eucharistiæ dicentis, nihil derogat huic sacramento si vulgus sumit

sine calice, quia sacerdos in persona omnium fidelium, tam viuorum, quam in purgatorio existentium, offert sanguinem. Ideo non est sub specie vini laicos sanguinē sumere. Concordat Lyra super 10. Ioann. 6. Panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita. dicens, Sacramentum eucharistiæ non solum proficit sacerdoti sumenti, sed etiam toti ecclesiæ, & etiam illis, qui sunt in purgatorio. Hæc ille.

Quinta ratio est eiusdem beati Thomæ in sermonibus, venite, & comedite, sic inquietis. Sacerdotes propter characterem, seu significationē sacerdotalem, & officium ad quod obligantur cæteris paribus, sunt vasa magis congrua ad recipiendum sanguinem de calice, quàm laici. & in alio sermone qui incipit, Memoriam fecit mirabilium, dicit, Si vulgus reciperet sanguinem sub specie vini vix illū crederet esse sub speciebus panis. Hæc ille. & Hugo de Argenti. in suo compendio dicit, Si daretur vulgo hoc sacramentum sub vtraque specie, posset credere, quod totus Christus non esset sub vtraque specie diuisim. Hæc ille.

Sexta ratio est Alexandri de Ales, & Bonauenturæ dicentium, sanguis bibitur ab omnibus communicantibus sub speciebus panis, licet non sub proprio signo, seu specie. Eodem modo christi sanguis glorificatus realiter, & existenter sub specie-

speciebus panis sicut sub speciebus vini: quia vtroque inclusus in corpore, & venis Christi, & per consequens sicut potatur, & bibitur sub speciebus vini, sic et bibitur, & potatur sub speciebus panis. non enim recipitur sub speciebus vini, ut liquor realiter a corpore Christi separatus, ut æstimant Nestoriani, & eorum sequaces, quia Christus in sua resurrectione omnem sanguinem suum inseparabiliter resumpsit, eo quod tamen integritate corporis sui resurrexit, ut late deducunt doctores in 3. Sententiarum, & B. Thomas similiter in 3. parte suæ summæ. q. lv. articulo. 3. & quæst. lv. artic. 6. &c.

Septima propter infirmos pro quibus debetur sanguis sub speciebus vini in sacrario reservari: & quia si sic reservaretur, de facili congelaretur, vel in acetum tranmutaretur, & ita sacramentum, & acetum purum pro sanguine Christi fidelibus daretur, & per consequens idolatria de facili committeretur. Etiam si deberet seruari illo modo, tunc in ætate de facili vermes, aut musculæ in eo generarentur quantumcunque etiam vas esset clausum, & fieret tunc quasi abominabile ad bibendum. Et dato, quod tempore bellorum centum milia communicari deberent, quæritur in quo vase fieret tanti vini consecratio, & ubi caperetur vinum in tanta copia, & maxime in illis locis, ubi defectus vini existit in tantum, quod vix pro sacerdotibus vinum potest comparari.

Octava secundum Hugonem de Argentina, vt dicit, veritas respondeat umbræ. in veteri enim lege de libaminibus per quæ sanguis Christi significabatur, nihil sumebant laici, sed soli sacerdotes, ut p̄dictum est: sic in noua lege laici nihil debent recipere de sanguine sub specie vini, &c.

Nona ne credatur sic communicare esse necessitatis, & consequenter omnes prædecessores nostros, qui non sic communicauerunt esse damnatos. quod asserere esset magnæ impietatis, & cætera.

Decima ne credatur virtus huius sacramenti æque principaliter, vel principalius esse in sumptione, quam in consecratione. Si enim laici ad vtramque speciem æqualiter sacerdotibus admitterentur, & sub duplici specie communicarentur: & quia, heu, de die in diem crescit temeritas, & malitia hominū, timendū esset ne clerici nō ordinati, vel laici litterati, imo & quæ proniores ad malum, seu in vetitum sunt mulierculæ audaciam conficiendi sacramentum Dominicum assumerent: nā temeritate sua eos instigante dicere possent. In quo differimus a presbyteris? Si sumimus & debemus sumere prout iā docemur, & practicamus corporis, & sanguinis Christi misteria, quæ admodum presbyteri sub duplici forma, quis no-
bis

bis prohibere poterit legere collectas, epistolas, & euangelia Christi, necnon & alia ad missam pertinētia, cum illa legere, & facere sint valde bonæ? Nonne bonus laicus dignior est, & melior coram Deo, quam concubinarus, vel alius prauus sacerdos? Ex his, & similibus argumentationibus timendum est ne ponerent se tales ad missarum solemnita peragenda, sicut & aliqui actu Bohemi artifices confessiones aliorum præsumperint audire, & hodie multi ex eis accedunt ad altare dei cum lingua suscipientes seipfos non desistunt communicare. Alii vero seipfos de altari propriis manibus, & etiam alios passim communicant dicentes, quod manus sacerdotis consecrati non sit dignior ad porrigendū sacramentum, q̄ manus cuiuslibet layci vel alterius hominis non ordinati, & quod populus laycalis potest seipsum communicare dummodo per sacerdotem eis sacramētū ad altare ponatur. ne ergo talia & similia inter fideles contingant, placuit spiritui sancto vt presbyteri in sacrificio sub duplici specie: layci vero tantummodo per manus sacerdotum sub vna communicent specie.

Vndecima ne æstimetur, quod Romana Ecclesia non rite sentiret vel sensisset de ecclesiasticis sacramentis. Ipsa. n. mater origo & caput omnium fidelium ecclesiarū. xxii. distinct. Sacra-
lar. ca.

Ioannis Hofman Tractatus,

sancta, paragrapho. hoc vero. Vbi dicit Canon hoc vero Apostolica sedes & cardo, vt p̄fatum est, a domino & nō ab alio constituta est. Et sicut cardine ostium regitur, sic sanctæ huius Apostolicæ sedis auctoritate omnes ecclesiæ Domino disponente reguntur. Et in capitulo præcedenti dicitur quod Christus Dominus solus ipsam fundauit. Et infra eodem dicitur esse mater fidei. Et sanctus ambrosius se in omnibus sequi magistræ sanctam Romanam Ecclesiam profiteatur. hæc ibi. Si igitur talis est, quomodo posset male de ecclesiasticis sacramentis sentire?

DVo decima, ne credatur quod generalia Cōcilia, & principaliter Cōstantien. in fide errauerint, & bonis moribus, quæ communicationem laycam sub vna specie pro ualido cōsignauerunt statuto, vt ex prædictis patet sufficienter.

DEcimatertia ne talis cōmunicatio esset multiplicium seductionum, & scismatum in christianitate nostra. sicut experientia nunc manifestat in Bohemia, quæ seditio (quod dolenter referendum) ne dum ad spiritualem, sed ad temporalem eiusdem regni dissipationem, & multorum christianorum interfectionem cooperatur.

DEcimaquarta, vt in communicatione laica, & sacerdotali in sacrificio notabilis appareat differentia, sacrificans enim ex necessitate obligatu:

Super comm. sub vtraq; specie. 71

gatur ad perceptionem vtriusque speciei, vt dicitur in Canone. Comperimus. de consec. distin. 2. Sed non sacrificans, ut talis non obligatur ad perceptionem vtriusque. Si autem per aduersarium laicus obligaretur ad vtramque æqualiter sacerdotibus sacrificantibus videretur omnino aptus esse ad hæc misteria sacra peragenda. quod nullus sanæ mentis dicit eo quod magna est, & debet esse differentia inter communicationem sacerdotis celebrantis, & communicationem laici, vel alterius non officiantis. Sacerdos enim celebrans offert sacramentum, & communicat pro omnibus fidelibus viuis, & defunctis. sed non sacrificans non offert, sic nec communicat, sed tantum pro seipso. Etiam sacerdos celebrat in persona Christi, qui vtrumque percipit. igitur etiã sacerdos tenetur vtrumque percipere: sed laicus, vel non sacrificans non tenet vicem christi, ergo non tenetur eodẽ modo percipere sicut sacerdos, sed sufficit sibi una species secundum ecclesiæ dispositionem. Item sacerdos offert sacramentum in persona totius ecclesiæ, & ideo qualiter offert, taliter percipit. Sed laicus non communicat in persona omnium fidelium, & totius ecclesiæ, ergo differenter debent se etiam in sumptione habere, &c.

DEcimaquinta causa est, quia populi sumentes eucharistiã sub sola specie panis, sumunt integrum sacramentum, quo ad eius efficaciam, ut
patet

patet ex dictis Bonauenturae allegatis articulo in præcedenti parte. Efficacia autem illa est, solū ratione contenti, & non plus sumitur, aut continetur, sub ambabus, quam sub altera tantum, & per consequens, quicquid habet efficaciae sumptio sub vtraque specie, illud habet sumptio sub sola specie panis. Et ergo communicatio populi sub vtraque specie non solum esset frustra, & sine utilitate, sed etiam periculosa, & nociua, propter pericula iam enarrata, &c.

Decimasexta, propter evitare errores hæreticorum, scilicet Nestorii, & Pelagii, & eorum sequaces. Nestorius enim ideo populum laicalem sub vtraque specie sacramentali communicauit, quia dixit, quod sub specie panis tantum esset corpus christi, & sub specie vini tantum esset sanguis Christi. cuius rationem dixit esse illam, quia in die parasceues corpus fuit diuisum a sanguine, & contra sanguis a corpore, & sic etiam credebatur esse in sacramento, videlicet quod corpus esset diuisum a sanguine, & contra sanguis a corpore. quod est omnino falsum, erroneum, & hæreticum: quia corpus christi est corpus uiuum: corpus autem uiuum non est sine sanguine, & anima. Pelagius autem, & sui sequaces innitentes dicto Saluatoris Ioan. 6. Nisi manducaueritis carnem filii hominis, & biberitis eius sanguinem, communicauerunt populum laicalem sub vtraque specie,

specie, & consequenter populum induxerunt, ut paruulos statim post baptismum sub vtraque specie communicarent. & si speciem panis sacramentalem sumere non possent, quod ipsa conteri deberet cum sanguine, & infundi in ora ipsorum. & si quid eicerent, dixerunt illud esse comburendum, assignantes pro illo scripturam Exo. 7. Si quod residuum fuerit, igne comburetis. Et declarabant se hac ratione. Pueri sunt innocentes, nec superbi, nec auari, nec inuidi, nec luxuriosi, nec aliis peccatis obnoxii, igitur sunt merito taliter communicandi. Etiam si ab eis auferetur communio, tunc ab eis auferetur salus, & vita æterna. Sed talia ab eis non debent auferri. Sed hoc dictum est omnino erroneum, & hæreticum. huius Pelagii errorem sequuntur, heu, moderni Pragenses hæretici, qui infantes statim post baptismum, & alios quoslibet, ante usum debitum rationis, passim communicare non desistunt, ducti motiuis iam præmissis. Et ut relatione intellexi, si tales, ut præmittitur, infantes, corpus christi sumere, & deglutire non possunt, nutrices, uel matres eorum digitis ipsum uenerabile sacramentum eis imprimunt uelut alium cibum corporalem. Ecce ad quantam uesaniam hi miseri peruenerunt, pro cuius tamen erroris eliminatione, & confutatione est notandum illud, quod dicit beatus Thomas in 2. distin. 9. & similiter Petrus de Tarentasia, Quod tripliciter aliquis potest excludi a sacramento eucharistia li-

ne culpa sua. Primo propter reuerentiam exterioris sacramenti, & sic excludit, immundicia corporalis ad sensum postea dicenda. Secundo propter reuerentiã rei contentæ, & sic excludit defectus discretionis cognitionis, & ratiois, ut in pueris, amentibus, & naturaliter fatuis. Tertio propter reuerentiam rei supradictæ, scilicet unitatem corporis mystici, & sic excludit uinculum interdicti suspensionis, vel etiam excommunicationis iniustæ. Ex quibus elicitur quod ad dignam huius sacramenti perceptionem non sufficit sola innocentia, & præsertim naturæ: Sed etiã requiruntur alia, scilicet cognitio & discretio inter cibum corporalem & sacramentalem. quod innuit Apostolus. I. ad Corinthios. 6. dicens, probet autem seipsum homo, &c. Probatio autem præsupponit cognitionem. Et ibidem. Qui manducat, & bibit indigne, iudicium sibi manducat, & bibit, non diiudicans corpus domini: ubi dicit Glo. i. non discernens corpus domini ab aliis cibis. per hoc docet Apostolus de uote, & cum discretionem esse accedendum. pueri discretionem, & deuotionem non habent, igitur non sunt comunicandi. Ad auctoritatem Saluatoris, Ioan. 6. dicitur in parte sequenti, & quando dicitur, quod Pelagiani induxerunt populũ, ut pueros statim post baptismum communicarent, dicitur, quod in hoc grauiter errauerunt, præterdentes baptismum paruulis non conferre gratiam. Et quando ulterius dicitur de contritione hostiæ, &

infusione,

infusione, &c. dicitur, quod ille comunicandi nõ habet aliquod fundamentum ex scripturis. nulli enim Christus, vel sui Apostoli huiusmodi infusionem, & contritionem mandauerunt, vel in scripturis reliquerunt. immo ex tali contritione & commixtione specierum definit ibi esse species panis, & vini, eo quod fit pasta, quæ non est panis, & per consequens definit esse sacramentum. Igitur adorantes talem pastam, idolatriam committunt, & perperam agunt: quod voluit inimicus humani generis, scilicet diabolus introducere. Sed auctoritas Exod. vii. non est ad propositum, quæ loquitur de agno paschali, qui solũ ab adultis concedebatur, & plures requirebat comedentes. Ad argumentũ eorum primũ negatur consequentia, quia ad communionem non solum sufficit innocentia, sed etiam requiritur discretio, & cognitio, &c. vel dicitur quod ad summptionem eucharistiæ non sufficit innocentia naturæ, sed requiritur innocentia gratiæ, secundum illud apostoli, Probet autem seipsum homo, &c. Quam distinctionem ignorauit Pelagius. Ad secundum dicitur negando illam conditionalem, quia eucharistia non sacramentum necessitatis, & si sic per aduersarium, tunc baptismus, uel esset superfluous in pueris, vel non conferret gratiam eis, quorum utrumque est erroneum. Etiam per baptismum datur pueris salus, ideo non est necesse, ut comunicetur pro salutis adeptione. Sed diceres,

K tamen

Ioannis Hofman Tractatus,

tamen in hymno completorii de corpore Christi dicitur, Dedit fragilibus corporis ferculū, id est pueris qui fragiles sunt. respondetur, quod illa est omnino impertinens, sed sic debet intelligi, dedit fragilibus, id est apostolis Christum negaturis, & ab eo in fugam imminentem recessuris. & tantum sit dictum de materia tertiæ partis principalis, &c.

Consequenter in quarta parte principali exponendæ sunt auctoritates, & soluendæ rationes, quibus semunit pars aduersa. ubi quatuor occurrunt expedienda. primo præmittendæ sunt declarationes quatuor articulorum Reuerendi in Christo patris ac Domine Domini Feruendi Lucensis Episcopi sedis Apostolicæ legati. quos articulos ipsi aduersarii illustribus, & orthodoxis principibus Friderico, & Vuillelmo Lantgrauis Thuringiæ, & Marchionibus Misnæ fratribus germanis, pluribusque aliis principibus cum Christi fidelibus ad exercitum ante Pragam transmiserūt. Secundo exponendæ sunt auctoritates canonis Bibliæ, quas in his, & in aliis eorum scriptis pro suo palliando errore, allegāt, & allegauerunt. Tertio declarandæ sunt auctoritates sanctorum, & scolasticorum doctorum, conciliorum, & sacrorum canonum, quas sæpius ineptæ, & truncatæ pro se trahentes male intelligūt, & intellexerunt. Et quarto soluendæ sunt ratio-

nes

Super comm. sub vtraq; specie. 74

nes eorum sophisticæ, quibus fideles simplices, & minus intelligentes decipiunt, & deceperunt. Circa primum, aduertendum quod prædicti aduersarii, & præsumptores, de anno Domini Millesimo quadagesimo, vicesimosexto die mensis Iulii, apud eos multū celebri, & festiuo, in recordationem damnatæ memoriæ quōdam Ioannis Hus hæresiarchæ, & seductorum ipsorum, cuius memoria in maledictione est, & finis sine honore, quandam epistolam Misnam antedictis Marchionibus, & principibus direxerunt, persuadentes in eadem, & desiderantes, vt inuictissimo principi ac domino domino Sigismundo Romanorum Regi, Vngariæ, Bohemiæ, &c. Regi semper Augusto, contra eos non assisterent cum gente armorum, eo quod propter traditiones diuinas, & euangelicas eos inuadere, & penitus exterminare niteretur, reducetes præfatas traditiones ad quatuor articulos ipsos in idem missiue in cartula quadam includentes. Et quoniam primus, tertius, & quartus non deseruierunt proposito nostro, & postea compendiosius in scripto domini Feruendi antedicti proponentur: Ideo solum initiū eiusdem cædulæ inclusæ cum secundo articulo plus ad propositum deseruienti, volo recitare. Scribunt enim sic, notum sit omnibus Christi fidelibus præsentium tenorem inspecturis, quod nostris insonuit auribus, quō nonnulli Principes, Comites, Barones, milites, & militares cliē-

tes, ciues, & villani, non scientes causam rixæ ac litis in regno Bohemiæ Christi fidelium, nunc existentes à Sigismundo Rege Vngariæ cæterisque suis sequacibus exortam. Cæterumque, quod pseudo ac mendaces præfati litigii causæ præfatis principibus atque dominis proponuntur. Ob quod non pauci, immo multi principes milites ac militares corpus, & animam perdentes, cum eisdem periclitantur, & enormiter illuduntur. Hinc est, quod vniuersi, & singuli Christi fideles, immo boni Christiani regni Bohemiæ prædicti, diuino intuitu largiente, post actum rege Vngariæ Sigismundo, suorumque adiutorio ob articulorum sequentium veritatem viriliter recalcitrare conantur, quoniam præfati Christi fideles libertatē prædictorum articulorum cupientes sibi dari per regnum Bohemiæ ab antedicto Rege Vngariæ Sigismundo instantè deprecabatur, & affirmabatur. quibus si consensum præberet, ipsum pro domino, atque rege sæpe dicti regni Bohemiæ proponeret captare. quibus tamen articulis, utique nostro, ut innotuit auditui, quibusdam episcopis ac prælatis, reliquisque cupidis sacerdotibus non impediens consensisset. hæc ille. Quibus præmissis statim sequuntur articuli. Sed dimisso primo, qui est de libera prædicatione verbi Dei, similiter tertio, & quarto, de quibus statim in scripto domini Feruendi dicitur, &c.

Secundus

Secundus articulus sequitur, de quo sic scribunt. **S** Articulus secundus, quod sacramentum diuinissimæ eucharistiæ sub vtraque specie, scilicet panis, & vini, omnibus Christi fidelibus nullo peccato mortali indispositis libere ministraretur, iuxta sententiam, & institutionem Saluatoris, qui dixit. Accipite, & comedite, hoc est corpus meum, & bibite ex hoc omnes, hic est sanguis meus noui testamenti, qui pro multis effundetur. Matth. 26. artic. 14. & Luc. 22. Vbi datur etiam præceptum apostolis, cum dicitur, hoc facite. Glossa interlinearis, id est accipite, & aliis date in meam commemorationem. Et Ioan. 6. Saluator omnes fideles obligat ad sumptionem huius sacramenti, dicens. Amen amen dico vobis, nisi manducaueritis, &c. Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in eo. Similiter prima ad Corinth. 11. Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat. Et ad idem est Canon de consecr. dist. 2. Comperimus. & Concilium Carthaginense, & ponitur in Canone 26. q. 6. Is qui. Et canon beati Gregorii in Omelia paschali. & ponitur de consecr. dist. 2. Quid sit. Et canon Augustini eadem dist. cum frangitur. Et canon eiusdem. Quia passus. Et canon beati Hieronymi super Sophoniã prophetam. & ponitur prima q. 1. Sacerdotes. & idem docet beatus Dionysius in libro de Ecclesiastica Hierarchia, capitulo de eucharistia. Et Cyprianus

nus magister epistol. 37. de lapsis. Et beatus Ambrosius in libro de sacramētis, & ponitur de consecrat. dist. 2. huius sacramenti. & Origenes Omelia 16. super Num. et Augustinus libro primo de Symbolo. et idem in sermone quadragesimali. & Ambrosius in cantico suo. exultet iam angelica turba cœlorum. et in lib. Tripartitæ historiæ. et Beda in Omelia super Ioannem primo capite. et Leo papa in sermone quadragesimali, qui sic incipit. Prædicaturus vobis. et Fulgentius de diuinis officiis in libro cuius prologus sic incipit, Eaqu; per anni circulum. et Remigius super illo primo ad Corinth. 10. Calix cui benedicimus. et sanctus Thomas super quarto q. 47. et idē parte 3. q. 73. arti. 2. et q. 87. artic. 3. et Innocentius in suo libro de sacramentis cap. 5. & cap. 16. & 20. et Lira super illo Prouerb. 9. Venite, & comedite panem meum. Idem super prima ad Corin. 11. Et Vuillelmus de monte Lauduno in suo sacramentali. et Albertus Magnus in tractatu suo de officio missæ. quorum scripta, & testimonia reliquimus lectori propter breuitatem. Hæc ibi. Declaratio nē vero domini Feruendi quatuor articulorū antedictorum per modū epistolæ reperi descriptā hoc sub tenore, &c. Feruendus Dei gratia Lucen. episcopus, necnon in regnis Vngariæ, & Bohemiæ cæterisque terris, & dominiis eisdem regnis suppositis apostolicæ sedis legatus, Salutem, & ea quæ sunt salutis, sobrie, & cum humilitate sentire.

tire. Nuper in regnum Bohemiæ venientes, ad quod sumus transmissi pro salute incolarum, & reductione oberrantium in viam salutis, & pacis, plurima abominabilia, & detestanda, oculis nostris perspeximus, quæ ante cum audiremus vix fidem adhibere potuimus, videlicet mirabilem euerfionem ecclesiarum, impiam exustionem Monasteriorum, truncationem sacrarum imaginum, expulsionemqu; accedere sacerdotum, & clericorum, propter quæ cultus diuinus, & in quibusdā est totaliter destitutus. Harum autem rerum auctores dicuntur esse apud vos, vobiscum commorari, vosque eorum viribus, & audacia speratis posse defendi. Miramur equidem si vos qui legis Dei esse gloriamini zelatores, & qui pro ea vsque ad mortem stare parati estis, inimicos Dei in vestram defensionem assumitis, aut si confidentes in talibus vltimum auxilium sperare potestis. Quid enim est aliud euertere ecclesiam, nisi domū Dei diruere? Quid expellere sacerdotē, aut interimere, nisi ministrum Dei auferre? qui quamuis alii quando malus sit: tamen semper supportatur ab eo, & expectatur ad pœnitentiam. quid aliud indecens truncatio, aut mutilatio sacrarum imaginum, nisi totaliter irreuerentia erga Deum, & sanctos suos? In quo facto illud dolenter, & multo mœrore conspeximus, quod imagines quas illi mutilauerant omnes, aut truncato naso, abscisso capite, aut effossis oculis, aut omnimode in fa-

ciem læsæ cernebantur , quasi illi putauerint se viuos homines, aut eos quorum erant imagines, ferire. quod si ideo fecerunt, vt sic sanctiores ex hoc vobis viderentur non intelligimus, quæ sit hæc sanctitas, quæ in obseruatione legis Dei, & præceptis euāgelii gloriamini, cum iam diu opinio de tollēdis imaginibus non quidem ita turpiter, & irreuerenter, sed quæ assererat: quamuis tamen friuola ratione non sinendas esse in ecclesiis imagines fuerit ab omni ecclesia reprobaturum. Si autem ita agunt, vt terribiliores vobis, & cæteris appareat, quia imagines Dei, & sanctorum aggredi; & exterminare non formidant, vana est illis spes in eis, & vobis vana fiducia. Intelligent enim, vt speramus, si adhuc deuentum fuerit, aliud esse pugnare cum hominibus, aliud cum imaginibus, & eos quorum illæ erant imagines, vt firmiter, & credimus aduersarios habebunt, suarumque iniuriarum vitores. Omittimus autem communicationem infantium sub vtraque specie, & alia multa enormia, quæ facta fuisse, & quotidie fieri diulgantur. Verum, quia non oēs ita sentiunt, & si ita sentiunt, plerique tamen sub specie magis apparenti honestare se moliantur: Inferimus tenorem cuiusdā cedulae, quæ a vobis dicitur prodiisse quatuor capitula continētis, cuius tenor de verbo ad verbum sequitur. & est talis, &c.

In

IN primis instamus pro perceptione corporis & sanguinis sub vtraque specie communi populo ministrandi, cum simus integre ex euangelio, & nouo testamento informati, quod sic dominus Christus instituit, & præcepit, & sic distribuit, & apostoli primi, & primitiua ecclesia sancta sic tenuit, & porrexit, sicut & Constantiense Concilium nobis recognouit. Secundo pro ordinata, & libera prædicatione verbi Dei, & omnimodæ eius veritatis. Tertio quod sacerdotes, a Papa incipiendo, suam pompam, avaritiam, & inordinatam dominationē in superfluitate bonorum temporalium dimittentes, nobis sic exemplariter viuant, sicut dominus Christus ipsis præcepit, & eius apostoli, & post eos sancti patres instituerunt, & soli sic vixerunt. Quarto pro expurgatione, & desistentia omnium publicorum peccatorum mortalium, quilibet in sua persona, & expurgatione malæ, & indirectæ infamæ linguæ, & regni Bohemiæ, & penes hoc pro communi bono terræ nostræ. Nos vero imprimis quærimus quid sibi vult illud quod ponitur in secundo loco, quod instatis pro ordinata, & libera prædicatione verbi Dei, & omnimodæ eius veritatis. legi quidem Dei repugnat, quisquis ordinatæ prædicationi repugnat. Ordinata autem prædicatione eius, quæ non ab vno quoque fit, sed ab eo qui missus est, & auctoritatem recipit prædicandi. Vnde dicit apostolus. Quomodo prædicabunt, nisi

nisi mittantur? Si autem ista sic ordinata libera prædicatio, vt liceat cuilibet indistincte prædicare, & quicquid voluerit prædicare, iam non est ordinata. Insuper si contra doctrinam ecclesiæ prædicet quisquam, aut contra statuta sanctorum patrum, aut si ea, quæ sunt indeterminata, tanquam certa, & determinata prædicet, non erit prædicatio ordinata, ne credant se soli vestri scire verbi Dei omnimodam veritatem, quæ nondum vlli puro homini in hac vita cognita est. Tertium ad quod instatis. Si per bonos mores, & rationales instatis, credimus non esse vituperabile. Verum non decet esse vos iudices de superfluitate bonorum temporalium clericorum, nec sub isto colore ab ecclesiis repellere sacerdotes, vt bona eorum diripiatis, & cum volueritis auaritiam eorum minuere, vestram augetis, cum videamus magis eorum opes quærere, quam exemplum bonæ vitæ desiderare. Quartum laudabile est, cum pro expurgatione, & desistentia infisitis, omnium publicorum peccatorum mortalium: nam quilibet, & in se, & in proximo curare tenetur, tenemini quoque ad expurgationem infamiae linguæ, & regni Bohemiarum. sed hoc modo, vt illi, qui si sint infecti erroribus, aut hæreses defendunt, deistant ab eis, & reconcilientur ecclesiæ: non autem vt opponendo se, aut etiam rebellando regi, & domino suo naturali, vltra infamiam, hæresis crimen, & infamiam læsæ maiestatis incurrant. Male autem se

expur-

expurgat, qui in eadem labe perseverat. male se expurgat, qui in sordibus sordes lauat. Ad primum autem venientes, de communione corporis, & sanguinis domini sub vtraque specie communi populo ministranda, in solo, quo plerique vestrum instare, & persistere se dicunt, & fatemur vobis, ita fuisse hoc sacramentum a Christo institutum, ac sub vtraque specie apostolis ministratum, & primitiuam ecclesiam ita obseruasse. Verum negamus hoc fuisse Christi præceptum, fuisse aut esse de lege euangelica, quæ obligat contrafacientem ad pœnam damnationis æternæ. Quamuis enim Doctores sacre scripturæ varie in hoc senserunt: tamen auctoritas vniuersalis ecclesiæ, quæ maior est omnibus, & quæ deficere non potest vsque in finem seculi, ita interpretata, & ita recepit, vt non sit necessaria ad salutem in laico communicatio sub vtraque specie. Quod igitur velitis nunc tenere, & docere contrarium, non est nisi totum residuum Christianitatis velle condemnare, & asserere vos solos esse saluandos, vel approbare ecclesiam græcam, quæ morem habent seruare, dicitur & condemnare latinam. Quamuis autem, & apud nos in pluribus ecclesiis siue monasteriis ex privilegio, vel ex consuetudine seruetur, vt non solum conficiens: sed etiam alii sub vtraque specie communicent: tamen nemo sentit hoc esse de necessitate salutis. Sic aliàs eos qui non sic communicarent cum possent, vel

communione aliis denegarent, iudicaretis esse in statu damnationis æternæ. Si igitur non est de necessitate salutis talis communio, sicut clare cõstat, quæ est vestra insania, vt in tali causa constitutatis vos scismaticos aduersus summum Pontificem, & Romanam ecclesiam, & efficiamini rebelles contra regem, & dominũ vestrum, ac infames reddamini toti mundo, & insuper personas, & bona vestra subiiciatis tanto periculo, totũque regnum multis damnis, & grauisimis iacturis? Et quamuis communio sub vtraque specie esset fortitan perfectior magisque meritoria prout quidã doctores asseruerunt, tamen eligibilis est per humilitatem augere meritum, abstinendo a comunione calicis, ex quo consuetudo vniuersalis ecclesiæ ex rationalibus causis est in contrarium. & decretum insuper Constantiensis Concilii super hoc emanauit, quam superbe sibi arrogando augere crimina, & cumulare pericula. Aut si maius meritum ea via consequi omnino velletis, exorandus esset ille, qui potest hoc concedere, & habet res ecclesiæ dispensare, non a Serenissimo Rege petendo; qui habet temporalia ministrare. Nam, vt in quibusdam vestris literis ad Marchionatum, & ciuitatem Budisnensem vestro sigillo sigillatis nuper legimus, vt illum fateamini hæreditarium regni Bohemæ successorem: negatis tamen vos ei parituros, nisi hunc articulum vobis concessisset. Quoniam autem his solis insistere

vide

videmini, quæ honestatis faciem prætendunt, vos fratres, & eis, & aliis quæcunque proponere volueritis, vos parati sumus audire. Nam cum ab eodem Serenissimo rege audientiam petieritis, ille noluit in his causis, quæ causæ sunt fidei sine nobis se ad audientiam exhibere. Significamus igitur vobis, quod de nostro consensu, idem Serenissimus rex præstabit si petieritis, saluum conductum, pro sufficienti tempore his personis, quas pro ista causa duxerit destinandas. & si quid sentire bene, & sobrie volueritis, non solum veniæ, sed etiam gratiæ locus erit. Si in contumacia autẽ perstiteritis, nolueritisque viam amplecti salutis, tanto grauius vobiscum procedetur, quanto maior fuit hucusque patientia, & dissimulatio erga habita. Datum, &c. Quidam alii Doctores cum prædicto domino rege in eodem exercitu constituti reperiuntur ad prædictos articulos, licet sub alio ordine positos taliter suis scriptis respondisse. Cui quidem scripto talis præmittitur titulus. Istæ sunt responsiones factæ ad quatuor articulos datos per illos de Praga. Primus articulus, scilicet verbum Dei per regnum Bohemæ libere a sacerdotibus domini prædicetur. Ad istum articulum sic summarie respondemus. ergo si per libere prædicare intelligatur, quod omnes sacerdotes possent indifferenter exercere officium prædicationis, etiam non missi per suos superiores, tunc hoc esset turbare totum statum ecclesiæ: quia qui-

libet

libet posset præsumere se sufficientē, & idoneū ad hoc faciendū, & posset præsumere, quòd prædicet sanam doctrinā. Si autem intelligatur, quòd sacerdotes misi per eos ad quos spectat, qui habent vigilare tanquam boni pastores, ne tales sub specie ouina sint lupi rapaces destruentes sibi gem commissum: tūc non solum volumus, quòd verbum Dei libere prædicetur in Bohemia, sed etiam per totum mundum. Et in isto intellectu concordauerunt nobiscum. Verum est, quòd ipsi prædicauerunt non misi: immo etiam contra voluntatem suorum superiorum. Secundus articulus, quòd dominium seculare cum superbia, & diuitiis temporalibus, quòd clericus occupat ab eo auferatur. Ad istum articulū respondemus, quòd si ipsi intelligant, quòd clericus non debet habere nec possidere temporalia, nos non sumus cum ipsis: quia in hoc condemnant sanctos, quia talia possiderunt. Sed si intelligunt, quòd in ordinationes factus, vel superbiæ, quæ sunt circa clericum rite, & debite reformentur per illos ad quos pertinet, videlicet prælatos, & generalia Concilia, bene placet nobis, & super hoc fuit iam materia mota in Concilio Constantiensi, & aliqua fuerunt reformata. Et ad istum intellectum concordabāt nobiscum, quia contrarium facere, vt dicebamus, potius foret deformare, quam reformare, si ad arbitrium vniuscuiusque talia liceret occupare. Tertius articulus est, omnia peccata mortalia, aliāq; de-

deordinationes legi Dei contrariæ prohibeantur, & destruantur. Ad istum articulum respōdemus, quòd aliqua peccata permittuntur in re publica, vt grauiora tollantur: tamen bene volumus, quòd in quantum fragilitas humana permittit, peccata mortalia rite, & rationabiliter in quolibet statu per eos ad quos spectat tollantur, & destruantur. Aliās si liceret cuilibet peccata indifferenter corrigere, tunc cessaret iustitia publica, & humana participatio, & quilibet esset iudex constitutus alterius, contra apostolum Petrum. Omnis anima sit subiecta sublimioribus potestatibus. Et cum his circumstantiis breuiter, & summarie adiectis nisi aliud haberent in corde nobiscum publice cōfitebantur esse concordēs. Quartus articulus, quòd sacramentum eucharistiæ sub vtraque specie omnibus Christi fidelibus ad hoc rite dispositis libere ministraretur. Respondemus, quòd si intelligatur, quòd hoc sacramentum sic sumere, sit de necessitate salutis, sine quo nemo potest saluari, nos non sumus cum eis, neque ecclesia Dei, & in hoc remansimus discordes, quia communicare hoc sacramentum potest bene, & male fieri, vt dicit Augustinus, & sic recessimus abinuicem. Hæc ibi. Et tantum de prima parte huius partis principalis, &c.

IN secunda parte huius quartæ partis principalis, iam consequenter adducendæ, & exponendæ sunt auctoritates Canonis, Bibliæ, quas aduersarii

uerfarii pro suo palliâdo errore allegant, & allegauerunt. Primo enim adducunt illud 26. Matth. Cenantibus illis accepit Iesus panem, & benedixit, & fregit, deditque discipulis suis, & ait. Accipite, & comedite, hoc est corpus meum. Et accipiens calicem, gratias egit, & dedit illis, dicens. Bibite ex hoc omnes, hic est sanguis noui testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Idem habetur Matth. 14. Et Luc. 22. ubi etiam additur, hoc facite in meâ côm memoratiônẽ. & in eo, quòd dominus dicit, hoc facite in meâ côm memoratiônẽ, præcepit apostolis sic cõicere, secundum intentionem Gloss. interlinearis, dicentis: Accipite, & date aliis in meam commemorationem. Ex quibus dictis eliciunt aduerfarii necessitatem communicationis laicalis, sub vtraque specie, dicentes illam dominũ inuenerabiliter præcepisse. Vbi sciendum est, quòd in hac auctoritate tangitur institutio sacramenti eucharistiæ post conuiuium legale. Vnde venerabilis Beda, tractans illud Marc. 14. Et manducantibus illis accepit Iesus panem, &c. dicit finitis Paschæ veteris solemnis, trãsiit ad nouũ, vt scilicet pro carne agni ac sanguine sui corporis sanguinisq; sacramentum substitueret, vt ipsum se esse mōstraret, cui iurat dominus, Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech. Hæc ille. Sunt autem plures causæ huius institutionis. primo in recordatione dominicæ passionis, vt per hoc dominus

minus recordatus illius, & ex dilectione in proximum, dederit se suis in cibum ad comedendũ. Sũmus enim & maximus amor est dare seipsum in cibum. Nam in aliis prædictis est donum in aliqua diuisione, & separatione, ab illo cui datur. Diuisio enim est inter socium & socium, & inter magistrum & discipulum. Inter exemplar, & exemplatum, inter pretium & pretio emptũ. Sed cibus datur nõ ad separationẽ, sed ad vnionem, seu ad vnitatem. nam ex cibo & cibato efficitur vnum: & inde est, quòd amantes volentes exprimere affectum amoris, quẽ habent in mente erga aliquem, non satis exprimunt, cum dicunt Ego darem, vel facerem, vel sustinerem talia pro illo. Sed cum aliquis tantum diligit, quòd dicit, Ego darem ei ad comedendum de carne mea & sanguine, ibi effert expressio intentissimi amoris. Sic ergo cum dominus dedit se nobis in sua incarnatione, tunc factus est Deus homo. Sed in hoc sacramento homo efficitur deiformis, quia comedens mutatur quodammodo in cibum, scilicet homo in Christum, secundum quod dictum est de beato Augustino 7. cõfessionum cap. 10. Non tu me mutabis in te, sicut cibũ carnis tuæ: Sed tu mutaberis in me. Secũdo institutũ est hoc venerabile sacramentum in robur confirmationis spiritualis: Nam sicut panis materialis cõfirmat, & confortat corpus: sic iste panis viuus, qui de cœlo descendit, confortat animam. Tertio, vt per cibum suæ carnis ad gustum æternæ

diuini tatis inuitaret, de quo venerabilis Hugo sic dicit: Sapientia increata, quæ se per visibilia manifestat, voluit ostendere, quomodo animarum cibis, & refectio est. Et ideo assumptam carnem nobis in edulium proposuit in sacramento, vt per cibum carnis ad gustum nos mutaret diuinitatis. per corpus enim Christi in sacramento sensus quodam signo sensibili detinetur, & fouetur, intellectus lumine fidæ confortatur, caritate voluntas inflammatur, & sic quodammodo per ipsum tanquam per ostium, & viam ad gustum suæ diuinitatis peruenitur. Hæc ille. &c. Quarto institutum est hoc sacramentum in viaticum præsentis peregrinationis, quod figuratum fuit in pane, quo refectus Helias ambulauit vsque ad montem Dei Oreb, vt habetur 4. Reg. Quinto in remediū, & satisfactionem pro peccatis. Christus enim assumpsit in se pœnitentiam pro omnibus, vt daret gloriam vniuersis. Vnde Chrysostomus in quadam Omelia, Sanguis agni effusus est in Aegypto pro salute primogenitorum: hic autem in remissionem peccatorū vniuersi orbis terrarum. Sexto, & vltimo institutū est hoc sacm in pignus, & arram ad accipiendum æternā hæreditatem, Matth. vlt. Ecce vobiscū sum omnibus diebus vsq; ad cōsummationē sæculi. quod exponit beatus Aug. in lib. 83. Quæst. q. 2. Ad litteram de reali, & vera pœnitētia Christi in ecclesia per eucharistiæ sacramentū, s. sub speciebus panis, & vini. Cōgruū autem est, Christum nobiscū esse sub

tali

tali sensibili signo. Primo, quod magis excitetur quilibet ad reuerentiam, & deuotionem ad Christū, quod de facto patet per hoc, quod quasi omnis deuotio in ecclesia est in ordine ad illud sacramentum: propter hoc enim clerus in ecclesia cum maiori reuerentia persoluit diuinū officiū in Missa: ppter hoc etiā populus deuotius audit Missam quàm aliquod aliud ecclesiasticū officiū. propter hoc etiam singuli confitentur cū maiori attētionē, quando secundū præceptum ecclesiæ semel in anno volunt cōicere. Secundo congruū fuit vt signum sensibile, sub quo Deus voluit se nobis dare, haberet ordinē ad aliqua verba a ministro excellēti, scilicet sacerdote ecclesiæ Dei proferenda: quia aliter nesciremus, quando sub tali signo esset Christus, & periret reuerētia debita, & deuotio ad illud sacramentum. Congruissime ergo Christus est, & erit cū sua ecclesia vsq; ad cōsummationē sæculi, vt simul idē Christus in cœlis, & in terris adoretur ab hominibus, qui se totaliter obrulit pro redemptione, & salute ipsorū, & dedit se eis tanquam arram, & pignus hæreditatis æternæ. Et ideo sancta canit ecclesia, Mens impletur gratia, Et futuræ gloriæ nobis pignus datur. Ecce eucharistia est pignus futuræ gloriæ, & æternæ patriæ. Rationabiliter ergo hoc sacramentum propter causas iam dictas, est institutū. Et hoc patet ad auctoritatē Matt. Mar. & Luc. præallegatā. Ex ipsa. n. habetur, quod dñs hoc sacm instituit, & quod sub vtraq; specie su-

L 2 mendum

mendū suis discipulis tradidit. Sed non habētur exempla, quōd omnibus posteris, & præsertim non significantibus legem imposuerit ipsum sub vtraq; specie sumendi. Nam sicut patet ex sexto notabili, Dominus, & saluator noster hoc sacramentum in vltima cœna instituendo essentialia cōsecrationis spiritus sic inuariabiliter determinat, quōd ecclesia ea mutare non potest, vt concorditer loquuntur doctores. & hoc vult auctoritas præallegata. Accidentalibus tamen omnia dimisit in potestate ecclesiæ, vt circa ista ordinarer, prout ei spiritus sanctus rationem eiusdem ecclesiæ pro tempore inspiraret, quod est factū Christus enim post cœnam non ieiunus confecit, & illo modo discipulis tradidit. ecclesia autē statuit, vt inantea non ieiunus non reciperetur, certis casibus demptis, de quibus statim infra dicetur. Vnde beatus Augustinus ad inquisitiones Ianuarii dicit, & habetur in Glo. prima ad Cor. 11. Complacuit spiritui sancto, vt in honorem tanti sacramenti prius in os Christiani dominicū corpus intraret, quàm cæteri cibi. Igitur mos ille vbiq; seruatur, & allegatur. de consec. di. 2. liquido. Et sicut dominus instituendo hoc sacramentum, confecit illud in azimo, & apostoli in ecclesia primitiua sic confecerunt. Ecclesia tamē propter certa motiua, illum morem ad aliquod tempus suspendit, & in fermentato confecit. postea ad pristinum modum reuertēdo, vt tacitum est in notabili 6. & si sic, non videtur assignabilis

lis esse ratio, quare potius potuit vnum facere, quàm aliud, cum sicut ista non sunt de essentia sacramenti, aut eius consecrationis, sic nec illud: & sicut ministratio sub vtraque specie fuit obseruata, sic consecratio in azimo, & sumptio post cibum, quæ tamen ecclesia rationabiliter posterius immutauit, vt videtur aduersarii nobiscum sentire. Et quando vltterius arguitur in eo, quod dominus dicit, hoc facite, præcepit apostolis sic communicare. Ibi dico, quod in cœna Christus corpus, & sanguinem suum consecrauit, & hoc apostolis faciendis commendat dicens, hoc facite, idest conficite, vel consecrate in meam commemorationem, vt exponit Scotus, Guilielmus de monte Lauduno, & dominus Ioan. Andreas, & beatus Ambrosius super epistolâ ad Hebr. 11. & habetur de consecrat. dist. 2. In Christo, in fine dicit: Quod nos facimus semper consecrando in commemorationem fit eius quod factum est: hoc enim facite, ait, in meam commemorationem. vbi dicit Glo. Per hæc verba, hoc facite &c. dominus apostolos sacerdotes, & episcopos ordinauit. Et idem dicit Glo. 21. dist. In nouo testamento, super verbo pari confortio. Et Archidiaconus ibidem. Et ita patet, quod dominus sacramētum ordinis per illa verba instituit, pro quo aduertendum sicut dicunt doctores. Ordo sacerdotalis habet duplicem potestatem: Vnani ligandi, & soluendi, & hanc tradidit Christus sacerdotibus, quando sacramentū pœnitentiæ

tiæ instituit, dicens: Quorum remisistis peccata remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt, Ioan. 20. Aliam consecrandi, quam tribuit, cum sacramentum eucharistiæ instituit, dicens: Hoc facite in meam commemorationem &c. Et sic saluator instituit hæc duo sacramenta, scilicet pœnitentiæ, & eucharistiæ, cum illis sacramentum ordinis instituit. Ex quibus patet, quod per illa verba, Christus non præcipit apostolis principaliter cõicere. Sed principalius venerabile sacramentũ eucharistiæ conficere, & consecrare ad honorẽ Dei in memoriã passionis Christi. Sed ad glosam allegatã dico, quod debet sic intelligi: Accipite vos. s. duodecim apostoli sub duplici specie, & post vos alii sacrificantes, & date aliis suo modo, quo ecclesia facit. Sed quia illa iã sub vna specie dat, ergo &c. & hoc in meã, idest passionis meæ commemorationem. Super quo verbo dicit beatus Basil. Disce autem quo pacto doceat edere corpus Christi in memoriam, scilicet obedientiæ Christi vsq; ad mortem. hæc ille. Concordat Lyra dicens, hoc facite in meam commemoratiõem, quia eucharistiæ consecratio est quãdã dominicæ passionis rememoratio: & propter hoc separatũ corpus consecratur a sanguine, quia in passione sanguis fuit separatus a corpore. hæc ille. Et quia dictũ est, quod hoc sacramentum a solis ieiunis est sumendum, demptis certis casibus: Ideo dubitatur, an sine peccato hoc sacramentum a non ieiunis possit quandoq; sumi

fumi. Pro quo sciendum, quod duplex est ieiunium, quoddam naturæ, & quoddam ecclesiæ. Ieiunium naturæ est carentia cibi, quo quis ieiunus dicitur ante cibum sumptum illo die, etiam si pluries postea eodem die esset comesturus. vñ de hoc dicitur ieiunium ex priuatione cibi prius præassumpti. vel secundum Petrum de Tarentasia, ieiunium naturæ est, quod importat priuationem cuiuscunq; præassumpti per modũ cibi, vel potus, siue ipsum nutriat, siue non, aut per se, aut cum aliis, dummodo sumatur per modum cibi, vel potus. Ex quo sequitur, quod quælibet cibi corporalis, & exterioris sumptio, hoc ieiunium tollit, nec solum cibi sumptio: Sed etiã potus quælibet tollit hoc ieiunium, vt dicunt sanctus Thomas, & Petrus de Palude. Secũdo sequitur, quod ea, quæ interius geruntur, sine exterioris cibi sumptione, non soluunt ieiunium naturæ, vt deglutitio saliuæ, vel casualis deglutitio reliquiarum inter dentes remanentium. Incipit autem hoc ieiunium naturæ a mediã nocte, scilicet quando homo illa die nihil cibi, vel potus sumpsit ex intentione a mediã nocte. Sed ieiunium ecclesiæ secundum sanctum Thomam dicitur, quo quis dicitur ieiunus secundum modum ab ecclesia institutum, quo ad carnis afflictionem, & hoc ieiunium manet post vnicam comestionem ordinatam secundum morem ecclesiæ, nec soluit nisi per secundã sumptionem illorum, quæ in cibum, & refectionem secundum se consueuerunt

assumi. Ex quo sequitur, quod sumptionem medicinalium, vel eorum, quæ propter alios cibos accipi consueverunt, vel digerendos, sicut speciei, vel electuaria, vel deducendos per membra, sicut potus saltem post prandium, secundum Scotum, hoc ieiunium non soluitur, nisi ad crapulam & ad fraudem statuti ecclesiæ sumerentur, & hæc sunt de mente sancti Thomæ, & Petri de Palude. Quibus præmissis dicitur, Quamuis Christus post cœnam dederit discipulis suis sacramentum eucharistiæ, tamen non recipitur nisi a ieiunis ieiuniū, naturæ est sumendum sacramentaliter, licet in aliquibus casibus sumere possunt etiam non ieiuni. Prima pars patet ex euangeliis Matth. 26. Marc. 19. Luc. 22. ubi habetur, quod post esum agni paschalis typici Christus instituit hoc sacramentum in eo, quod dedit discipulis corpus suum ad manducandum, & sanguinem ad bibendum. Et hoc tunc fuit rationabile propter aliquas causas primâ, quia ibi debuit inchoari veritas ubi cessauit. Secunda autem huius sacramenti figura fuit immolatio agni paschalis, quæ inter cætera sacrificia veteris legis facit sacrificium magis principale. Et ideo post illius agni esum Christus rationaliter instituit hoc sacramentum, & suis discipulis dedit ipse. Secundo, ut ex loco institutionis Christus iret ad passionem, cuius memoriale est hoc sacramentum: ipsum enim est reputatiuum dominicæ passionis, igitur conuenienter passione imminente institutum

tum, sed illa post cœnam imminebat. Tertio, ut per hoc sacramentum instante hora passionis, & mortis suæ vltimum cõderet testamentum, de quo Innocentius Ecius in summa sua de officio Missæ lib. 4. cap. 26. sic ait. Ob id etiam corpus suum, & sanguinem Christi post cœnam, dedit apostolis, ut hoc sacramentum velut vltimum testatoris mandatum arctius memoriæ commendaret. Vnde nouissimum condens hæredibus testamentū, inquit, vos estis, qui permanistis mecum in tentationibus meis, & ego dispono vobis sicut disposuit mihi pater regnū, ut edatis, & bibatis supra mensam meam in regno meo. Luc. 22. Quarto, ut hoc firmiter maneret impressum cordibus discipulorum, quod vltimo eis tradebatur. Illud enim magis memoriæ commendatur, & firmiter tenetur, quod vltimo & in vltimo recessu amico traditur, eo quod tunc magis affectus amicorum adiuuicem, & inflammatur. Sed illa ad quæ magis afficimur profundius omnino imprimuntur. Sed in sacrificiis nihil potest esse maius, quàm corpus, & sanguis domini nostri Iesu Christi, nec vlla oblatio hac potior est. Sed hæc omnes præcellit, ut dicit Alexander Papa. Et habetur de consecrat. distinc. 2. Nihil. Quinto ad perfectionem hominum exigebatur, ut caput, scilicet Christus eis realiter coniungeretur, & ideo quandiu cum hominibus conuersatus est in propria specie, non oportebat hoc sacramentum institui, sed quando eius corporali præsen-

præsentia destituenda erat ecclesia: & hoc erat in vltima cœna, vel cito post. Vnde Eusebius Emiffenus hanc rationem tangens, dicit: Quia corpus assumptum ablaturus erat ab oculis hominum, & illaturus fideribus, necesse erat, vt die cœnæ sacramentum nobis corporis, & sanguinis consecraret, vt toleretur iugiter per mysterium, quòd semel offerebatur in precium: hæc ille. & allegatur per Magistrum in 4. distinct. 8. cap. 2. Sexta ratio, Christus quandiu in mundo conuersatus est, figuras legis obseruare voluit: factus est enim sub lege, vt eos, qui sub lege erant, redimeret, vt dicit Apostolus ad Gal. 4. Et quia veniente veritate cessat figura: Ideo congrue institutum est hoc sacramentum, Christo per mortem abscedente, quando legis veteris figuræ erant terminandæ. sed hoc fuit in cœna. igitur &c.

Secunda pars propositionis patet per auctoritatem beati Aug. ad inquisitionem Ianuarii prius allegatam, vt habetur de conse. dist. 2. liquido. Et ibidem dicit Aug. non quia post cibos dominus dedit eucharistiam discipulis, propterea pransi, aut cœnati fratres ad illud sacramentum accipiendum venire debent, vt faciebant illi, quos Apost. redarguit. 1. ad Cor. 11. Et subdit causam quare Christus hoc tunc fecit, dicens: Nam Saluator, (quo vehemētius commēdaret ministeriū huius altitudinem) vltimum voluit hoc insigere cordibus discipulorum. quo autem ordine deinceps sumeretur apostolis, per quos ecclesiam disposi-
turus

turus erat, referuauit docendum. Et allegat hoc idem Magister in 4. dist. 8. cap. 4. Quod autem regulariter a ieiunis sumi debet eucharistia, ratio est institutio diuina, quam vel Christus discipulis, vel per ipsos promulgauit, vel eis instituentem reliquit. Fuit autem hæc institutio facta ex rationali congruentia, quia congruū est propter reuerentiam tanti sacramenti, vt os Christiani, quo sumendum est, non sit alio cibo prius imbutum: sed quasi nouum, & purum ad eius perceptionem seruetur, vt dicit sanctus Thomas ex verbis beati Augustini. Secundo congruum est ideo, quia prius quærendus est cibus spiritualis, quàm corporalis. Tertio, propter deuotionem, quæ exigitur ex parte recipientis, quæ ex cibis impediri posset. Regulariter enim minor est deuotio, & discretio in pranso, quàm in ieiuno. Quarto, propter periculum vomitus, vel alterius periculi ex cibo prouenientis. Quinto propter significationē, vt detur intelligi, quod Christus res sacramenti, & etiam charitas eius deberet fundari in cordibus nostris. Iuxta illud Matthæ. 6. Quærite primum regnum Dei, & iustitiā eius. Et idem dicit Magist. 4. dist. 8. Ex ista parte propositionis sequitur primo, quòd quantalibet cibi, vel potus ab exteriori sumptio, quocunque etiā sine fiat, impedit dignā eucharistiæ sumptionē, extra tamē casus in tertia parte propositionis dicēdos: patet, quia soluit ieiuniū naturæ, dum odo traiciatur in ventrem vel stomachū. Secūdo
sequitur

sequitur, quòd sumptio medicinæ, vel cuiuscùq; alterius cibi non impediens: sed magis promotiva vsus rationis impedit sumptionem sacramenti. patet per primas duas congruentias præmissas, & etiam quia legislator nō potest ad omnes euentus particulares respicere, non attendit ea, quæ vt plurimum accidunt. §. Ethicorum. Ideo statuit legem vniuersalem: & quia, vt frequenter per cibum turbatur hominis discretio, & sobrietas, quæ præcipue in hoc sacramento exigitur: Ideo vniuersaliter prohibitum est, & statutum post cibum nō sumi corpus Christi, etiam quia medicina, seu sumptio eius tollit ieiunium naturæ, immutat stomachum, & quandoque pro uocat vomitum, vt dicit Petrus de Tarentasia. Ex quo patet errare dicentes, sacerdotem licite post sumptionem medicinæ eodem die posse celebrare. Tertio sequitur, quòd sumptio salis benedicti impedit huius sacramenti dignam sumptionem. Quarto sequitur, quòd deglutio saliuæ vel reliquiarum cibi, vel aquæ remanentis post lotionem oris, vel dentium non impedit huius sacramenti sumptionem. Illud enim non soluit ieiunium naturæ, vt prius dictum est, dummodo tamen non fiat a proposito. Etiam patet per Richardum dicentem, Si presbyter ante missam os suum propter sacramenti reuerentiam aqua lauet, & aliqua gutta casu stomachum intret, non propter hoc tenetur missam dimittere, maxime in die solemni, quia hoc non videtur impedire dignam

dignam præparationem presbyteri, neque reuerentiam sacramenti. Et idē dicit Hosti. & plures alii doctores. secus si illam guttam ex proposito deglutiret. Hæc ille. Quinto sequitur, quòd bibens, vel modicum comedens ante mediam noctem, etiam post matutinas in sero dictas, propter hoc non tenetur a communionem, vel celebrationem a die sequenti abstinere. patet quia dies nō incipit ab officio matutino: sed a media nocte: tamen nō decet multum bibere post matutinas, & minus decet comedere, vt dicit Petrus de Palude. Sexto sequitur, quòd recipiens medicinam ante mediam noctem, vel comedens, vel bibens, non tamen ex post dormiens licite potest cæteris paribus sequenti die communicare, vel missam celebrare: patet secundum Petrum de Palude, quia dormitio nihil facit ad communionem. Multi enim ducunt noctes insomnes, quia non possunt dormire, vel orare, vel propter alias causas rationales. nec obstat illud, quod dicitur de accusationib. cap. Si cōstiterit. vbi habetur, quòd presbyter ebriosus, qui non præmissa digestionem missam celebrarit, beneficio suo priuatus fuit, quia miratur de illo presbytero, qui in taberna vbi cōtinue vinum apponitur, tota nocte pernoctauit sine somno. Et sic verisimile est, quòd post mediam noctem bibit. quare si celebret die sequenti, priuatur ecclesia sua, quasi non ieiunus celebrarit, & hoc præsumptione iuris, cui statuitur quando contrarium nō probatur. Et dato, quòd
ieiun

ieiunus mansisset post mediam noctem, tamen celebrare post tantam deordinationem, & dissolutionem statim fuit magnæ irreuerentiæ, & indevotionis, propter hoc meruit priuari. Septimo sequitur, quod celebrans, seu eucharistiam sumens extra casum necessitatis in nocte Christi ante mediâ noctem grauiter peccat. patet, quod talis celebrat, vel sumit non ieiunus naturæ. ergo &c. Tertia pars patet, quia hoc sacramentum in tribus casibus potest a non ieiuno percipi. Primus est, quando de propinquo imminet periculum mortis, vel phrænesis, vel alterius infirmitatis, impediens sumptionem huius sacramenti, tunc ne contingat talem decedere sine viatico, dandum est sibi illud sacramentum licet pranso: dummodo tamen fideliter appetat. tali enim de negare esset periculofum. dādum est ergo ei, qui proficiscitur de mundo, vt per ipsum tunc ducatur ad terminū. Secundus casus est, posito quod sacerdos cum deberet sanguinem sumere in altari inueniat solam aquam in calice, nec hoc percipiat, donec aquam deglutiat, vel saltem deglutire oportet, puta quia habet eam in ore, & quia tetigit corpus Christi, vel reliquias eius: tūc enim non licet illam aquam de ore reuicere. Sumpta igitur illa aqua sacerdos non est ieiunus ieiunio naturæ, vt notum est, & tamen ipse ex statuto ecclesiæ tenetur sanguinem consecrare, & sumere an tequam Missam finiat, vt patet de consec. dist. 2. Ex concilio Toletano cap. Relatum, vbi dicitur:

Certum

Certū est, quod qui sacrificantes non edunt, rei sunt dominici sacramenti. & sequitur: Talis a cōmunionem vno anno se cognoscat repulsum. Et subditur ibidem: Omnibus ergo modis tenendū est, vt quotiescunque sacrificans corpus, & sanguinem domini nostri Iesu Christi in altari immolat, totiens perceptionis corporis, & sanguinis participem se præbeat. Et ibidem cap. Comperimus, de sacerdotibus conficientibus, dicit Gelasius Papa, quod quidam sumpta tantummodo corporis Christi portione a calice sacramenti cruoris abstinent. Et subditur, aut integra sacramenta recipiant, aut ab integris arceantur: quia diuisio vnius eiusdem mysterii sine grandi sacrilegio non potest peruenire. Isto ergo necessario tenetur ex institutione Christi propter integritatem sacramenti sanguinem cōficere. Et ex strictissimo præcepto ecclesiæ sub poena repulsæ vno anno a cōmunionem consecratum recipere. Et si dicitur ex mandato ecclesiæ nullus debet reddi perplexus, ita quod non posset vitare peccatū mortale. Sed sic esset in pposito: quia si cōsecrat sanguinem, & sumit eum, tūc peccat mortaliter, quia cōtra mandatum de ieiunio. Si autem nō cōsecrat, vel consecratum non sumit, peccat cōtra statutū ecclesiæ, & sacrilegiū cōmittit. Rūdetur, quod talis sacerdos nō est pplexus, quia duobus mādatis simul cōcurrentibus, quorum vnū præcipitur strictius altero, si nequaquam poterunt simul obseruari, tunc non peccatur, si dimittitur minus stricte

ſtriſte præceptum propter obſeruantiam illius, quod magis ſtriſte præcipitur, vel diſciſtur eſſe præceptum . Modo magis ſtriſte videtur eſſe prohibutum ſacerdotem celebrantem ſumere corpus Chriſti ſine ſanguinis, ſuſceptione, & conſecratione, ſub proprio ſigno, ſeu ſpecie, quam quam ſumat ſanguinem non ieiunus : quia primum eſt graue ſacrilegium, ſecundum autē non, nec in iſto caſu eccleſia voluit illū ligare ad hoc ſecundum præceptum, ſed magis ad oppoſitum. Sed diceres, Si talis ſcādalizat populum, videtur mortaliter peccare, iuxta dictum Saluatoris, vꝛ homini, per quem ſcandalum venit . Sed ſi reincipiat Canonem de nouo conſecrando ſanguinem, ſcandalizat populum fidelem, ſinem Miſſæ expectantem . Reſpondetur, quòd populus nequaquam de hoc debet ſcandalizari; quia non habet iudicare de hoc, quòd ſacerdos aliquando diutius moram trahat in canone : quia hoc quandoquē ex diuina inſpiratione, & ſingulari deuotione prouenire poteſt . Aliter dicitur ſecūdum Thomam de Argentina, Scotum, & cōmuniter Modernos, quòd ſacerdos ſi caute vult agere, poteſt a ſcandalo cauere: non enim eſt neceſſe lege totum Canonē ab iſto loco, ſimili modo vſq; ad finē. Ideo agilis, & prudens ſacerdos, ad hoc, quod non contingat ſcandalum, poteſt accedere ad cornu altaris, & recipere vinum, & quaſi ad ablutionē calicis, & parū de aqua, ſi nil manſerit in calice, & cum reuerentia redire ad medium altaris,

taris,

taris, & dicere verba Canonis ab iſta parte. Simili modo, vſque ad illam partem, vnde & memores. Et ſic conſecratione facta ponat calicem ſuper altare, & immediate reſumat eum, dicens : Sanguis domini noſtri Ieſu Chriſti &c. Et ſic ſumpto ſanguine, procedat ad finem Miſſæ modo cōſueto, & hoc totum in breui tempore poteſt ſic fieri, quòd non percipiatur a populo. Si tamen populus ſcandalizaretur, hoc eſſet ſcandalum Phariſæorum receptum, & non datum, & propter hoc non eſt dimittendum . Tertius caſus eſt, nam ſæpius contingit in communicatione laicorum, ſacramentum adhærere palato, etiam poſt binam, vel trinam ablutionis ſumptionem . Et quando hoc contingit, tunc talis laicus non ieiunus ieiunio naturæ ſumit ſacramentum eucharistiæ . Etiam in die paraſceues particula poſita in calice, percipitur a ſacerdote cum vino non conſecrato, quia iſto die non conſecratur calix, nec a die præcedenti conſecratus reſeruat, ſicut corpus, & veriſimile eſt, quòd vinum citius deſcendit in ventrem, ſeu ſtomachum, quàm illa particula: ergo ex conſuetudine eccleſiæ ſacerdos percipit ibi eucharistiā non ieiunus . Ex quo ſequitur, quòd vinum in calice illo die per contactum hoſtiæ non conſecratur in Chriſti ſanguinem . Hæc dicit beatus Thomas parte tertia, & rationale diuinorum officiorum, & patet ſic, quia conſecratio fit per certa verba ad hoc a Chriſto, inſtituta, quæ ibi

M non

non proferuntur, etiam si vinum ex contactu hostiæ consecraretur, sequitur, quod nunquam posset fami ablutio sine sacramento sanguinis, quod omnino falsum est. probatur tamen consequentia, quia semper aliquis humor vini consecrati, quantumcumque modicus adhæret calici, & sic dum infunderetur vinum non consecratum ex contactu vini prius in calice existentis consecrati per aduersarium consecraretur, & iterum alius liquor, & sic in infinitum. Item si sic, tunc mille hostiæ consecrarentur ad contactum vnus contacti consecrati, quod nullus sanæ mentis dicit. Secundo sequitur, quod per orationem dominicam illo die non fit consecratio illius vini, sicut quidam opinati sunt: patet, quia illa oratio non est de forma consecrationis, ergo &c. Etiam si sic, tunc illo die licite posset fieri consecratio, cuius oppositum seruat ecclesia, & etiam est extra decretum Innocentii Papæ. Tertio sequitur, quod adorantes, & fumentes illum liquorem Christi committunt idolatriam, & grauius peccant: patet, quia nemo sumit corpus Christi sacramentaliter, nisi prius adoret, vt dicit Augustinus super psal. 27. & habetur de consecr. dist. 2. Accesserunt. Quarto, sequitur, quod hoc notabile breuiarii rubricæ ecclesiæ Misnensis in die parasceues. Sanctificatur autem vinum non consecratum per corpus domini, non debet sic intelligi, quod vinum ex contactu corporis Christi sanctificatur, & consecratur in sanguinem Christi. patet

patet ex prædictis. Etiam quia aliud est consecrare, aliud sanctificare. Consecrare enim est naturam mutare. Vnde quando panis in corpus Christi consecratur, eius natura mutatur. Sed per sanctificationem non auferitur natura, vt dicit Guilielmus in rationali. Sed quæreret aliquis quid designat intinctio hostiæ in vinum non consecratum? Respondetur, per hoc significatur, quod corpus eo die totum immersum erat aquis tribulationis, vt figuratum fuit Ionæ 1. vbi dicitur: Tolle, & dimitte me in mare. Vnde & in persona Christi dicit Propheta: Saluum me fac Deus, intrauerunt aquæ &c. Secundo, per hoc designatur, quod Christus illo die totaliter suo sanguine fuit immersus, & eo madefactus.

SECUNDO adducunt aduersarii illud Matthæ. 26. Bibite ex hoc omnes: vbi Christus secundum hæreticos, & aduersarios nostros, omnes fideles præsentis, & futuros vtriusque sexus videtur denotare, & communicationem enim vtriusque speciei sacramentalem omnibus imperare per verbum imperatiui modi: quia qui dicit omnes, neminem excipit. de maiestate, & obedientia, solite in glos. 29. distinct. Si Romanum. Respondetur, quod Christus in cœna duodecim suis apostolis dedit hoc venerabile sacramentum sub duplici specie. Luca 22. dicitur: Et cum facta esset hora, discubuit, & cum eo duodecim apostoli eius. Et ergo Christus

loquebatur hæc verba, non ad omnes homines tunc existentes, nec ad futuros, sed ad præsentem, scilicet duodecim apostolos, & dixit omnes, ne Iudam suum traditorem videretur excludere. Et quòd hoc sit verum, patet, quia dominus loquebatur per verbum præsentis temporis, non ampliatum ad futurum, scilicet bibite. & non loquebatur per verbum futuri temporis bibetis. cum ergo omnes duodecim bibissent, Marc. I 4. cap. euangelii sui. Et biberunt ex eo omnes, quia aliàs falsum diceret, si de futuris & omnibus tunc existentibus dictum Marci intelligi deberet: quia non omnes futuri tunc existebant, nec omnes tunc existentes cum Christo cœnabant, sed duodecim discipuli, vt conformiter dicunt tres euangelistæ. Vel potest dici, quòd litera præceptiue, & vniuersaliter debet intelligi de bibitione spiritali, & mystica sanctæ rei huius sacramenti, & non de bibitione sacramentali, vel etiam mystica primæ rei, id est veri sanguinis domini nostri Iesu Christi.

TERTIO adducunt illud Lucæ. 22. Accipite, & diuidite inter vos. vbi Christus significat calicem diuidi inter oēs fideles futuros, quorū typum, & figuram, tunc discipuli gesserunt &c. Respondetur, quòd hæc verba secundū glo. Bedæ dicta sunt, quando Christus comedebat agnum, & celebrabat pascha vetus. Ideo illa verba pertinent ad calicem veterem, qui recipit diuisionem

nem substantialem non ad nouum, qui tantum recipit diuisionem accidentalem, scilicet quo ad species exteriores. Calicem enim veterem iussit accipere. sed nouum manu propria singulis tribuit apostolis, quem postea instituit, vt dicitur Lucæ 22. & hæc verba, Accipite, & diuidite inter vos, loquebatur illis duodecim apostolis præsentibus, eo quòd illi calicem illum inter se diuidebant. nec est verum, quòd apostoli tunc typum omnium fidelium gesserunt. sed solum gesserunt typum sacerdotum maiorum, seu episcoporum, ut postea latius dicitur. Sed dices, veritate præsentem debet umbra cessare, sicut quando lux uenit tenebræ cedunt. ergo cum ipse Christus, qui est ueritas, fuit tunc præsens, uideatur quòd non debuit uti calice ueteri, nec agno paschali, quæ per ipsum figurabant, & per consequens per calicem non debet intelligi uetus, cuius contrarium est dictum. Respondetur, aliqui propter hoc dicunt, quòd Christus bis sanguinem consecrauit. sed hoc falsum est, ut patet ex dictis Venerabilis Bedæ. Ad rationem dicitur, quòd immolatio agni paschalis, & diuisio calicis ueteris testamenti figurabant, & significabant non Christum secundum se, sed eius passionem, quæ nondum erat præsens, sed in crastinum futura. Sed circa hoc occurrit dubium, quare Christus uoluit celebrare uetus pascha. Respondetur, quòd hoc fecit multiplici de causa. Primo, propter legis ueteris tunc adhuc duran-

tis impletionem, ne Iudæos scandalizaret. Scriptum enim Num. 9. cap. Omnis anima, quæ non fecerit phasæ peribit de populo suo. Secundo, propter legis veteris approbationem pro tempore suo contra hæreticos, qui dicturi erant ipsam legem non fuisse datam a Deo, immo aliqui hæretici dixerunt nouam legem esse datam a Deo, sed veterem a diabolo. Tertio, propter sacramentorum legalium terminationem, quia finis legis Christus. Ad Rom. 10. Et nouorum sacramentorum institutionem. Quarto, ad ostendendum amorem suum tenerrimum, quem habebat ad discipulos, cum in fine ante suam passionem illud legale pascha cum magno amore, & desiderio voluit comedere. Vnde dixit: Desiderio desideravi hoc pascha manducare vobiscum, antequam patiar. Lucæ 22. & Io. 13. Cum dilexisset suos, qui erant in mundo, vsque in finem dilexit eos.

QUARTO adducunt illud, nisi manducaueritis carnem filii hominis, & biberitis eius sanguinem non habebitis vitam in vobis. Vbi Christus manifeste videtur præcipere, & obligare quemlibet fidelem sub pœna perditionis vite æternæ ad perceptionem huius sacramenti sub duplici specie. Vbi etiam glo. interlinearis dicit, Vsq̄ue modo non fecit mentionem de comestione sacramenti altari, & si ignoretis quis sit modus dandi, vel manducandi: tamen nisi manducaueritis carnem filii hominis, & biberitis eius sanguinem

guinem, non habebitis vitam in vobis. Et super verba: Qui manducat meam carnem, &c. dicit glo. Exponunt quidam sancti de comestione altaris, & bene dicunt. hæc ille. Vbi sciendum, quod hæc auctoritas in superficie verborum, & secundum intentionem Nestorii, & Pelagii, eorumque sequacium modernorum hæreticorum in Boemia, videtur innuere necessitatem sumendi hoc venerabile sacramentum sub vtraque specie, quod tamen non innuit. Ideo pro catholica, & vera eius expositione sequendo doctores sanctos ab ecclesia approbatos, præsuppono dicta in notabili septimo, videlicet, quod tria sunt in hoc sacramento, signum tantum, res contenta, & significata, & res significata, & non contenta. Secundo, præsuppono dicta in notabili octauo, scilicet, quod triplex est manducatio, & bibitio huius sacramenti, scilicet carnalis, quæ est specierum tantum. Alia est sacramentalis, quæ est corporis Christi veri, & eius sanguinis sub speciebus panis, & vini cum intentione taliter sumendi. Tertio spiritualis, quæ est duplex. Vna est sumptio spiritualis primæ rei huius sacramenti. Secunda sumptio spiritualis secundæ rei eiusdem sacramenti, vt sufficienter ibidem est declaratum. Et de illa acceptione specialiter dicit beatus Augustinus. Omnia 26. tractans illud Ioan. 6. Panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita. Quando inquit, caperet caro, quod dixit panem, carnem, vocatur caro. hoc enim exhorruerunt. hoc enim

a se multum dixerunt esse hoc non posse fieri putauerunt. Norunt autem fideles corpus Christi. Si corpus Christi esse non negligant, fiant corpus Christi si uolunt uiuere de spiritu Christi: De spiritu enim non uiuunt, nisi fuit corpus Christi. Cuiuslibet enim hominis corpus uiuit de spiritu suo. Vis ergo & tu uiuere de spiritu Christi, esto in corpore Christi. Inde est, quod exponens nobis Apostolus hunc panem: Vnus panis, inquit, unum corpus multi sumus. O sacramentum pietatis, o signum unitatis, o uinculum charitatis, qui uult uiuere, accedat, credat, incorporetur, uiuificetur, non abhorreat compagem membrorum, nō sit putridum membrum, quod refecari mereatur, non sit distortum de quo erubescatur. Sit pulchrum, aptum, sanum, uiuat Deo, de Deo, nunc laboret in terra, ut postea regnet in cælo. Hæc ille. Quibus præmissis, dico primo, quod illa auctoritas Io. 6. non debet intelligi de manducatione carnali, seu primo modo dicta. Patet, quia corpus, & sanguis domini nostri Iesu Christi, non sumitur sub propria specie, quemadmodum Iudæi litigantes, & dicentes: Quomodo potest hic nobis dare carnem suam ad manducandum? ubi dicit Auguf. super Ioannem. Quia ergo Iudæi cibum concordie non sumperant: ideo adinuicem litigabāt. Vnde Iſaiæ. 53. dicitur: Ecce ad lites, & contentiones ieiunatis. Ex hoc autem quod litigabant, ostendebant se esse carnales, secundum illud

illud 1. ad Cor. 3. Cum enim sit inter vos zelus, & contentio, nonne carnales estis? Et ideo hæc uerba domini carnaliter intelligebant, scilicet, quod caro Christi manducaretur sicut carnalis. Vnde dixerunt: Quomodo potest nobis hic dare carnem suam ad manducandum? hæc ille. Sic etiam discipuli illi intellexerunt, qui abierunt retro, dicentes: Durus est hic sermo, ubi dicit glo. Multi ergo carnaliter sapientes, quasi particulatum esse permetteret, cōtra naturam, quod in cibum hominum humanam carnem daret, dixerūt, durus est hic sermo, idest asper, laboriosus, & anxietatem habens, secundum Chrysofomū. vel durus, idest difficile credibilis, superexcedens hominum imbecillitatem, & sapiens tumorem, & elationem: quis potest eum audire, idest ei obedire, cum sit contra naturam carnes hominis comedere? Hæc Chrysofomus: Sed corpus Christi, & eius sanguis sumitur sub specie aliena, scilicet panis, & uini. Vnde ibidem dicit: Panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi uita. & iterum. Qui manducat hunc panem, uiuet in æternum. De quo pane beatus Hieronymus super Ioannem sic dicit: Iste panis caro Christi est, quæ pro mundi uita in ara crucis immolata est, hunc autem manducat ecclesia: ideoque non moritur, sed uiuit in æternum. Panis enim, & uinum, quæ in altari ponuntur ad sacerdotis uocem cœlesti benedictione sanctificantur, & in Christi

Ioannis Hofman Tractatus,

Christi carnem, & sanguinem essentialiter commutantur, ut una eademque essentia sit, & eius carnis, quæ de Virgine nata est, & eius, quæ de pane facta est. hæc ille.

SED dubitatur primo, quare sumitur hoc sacramentum sub specie aliena. Respondetur, quod ex multiplici de causa. Primo, ut fideles haberent meritum suæ fidei, quæ proprie est de his, quæ non videntur. Ibi enim aliud cernitur, & aliud creditur, fides enim non habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum, ut dicit beatus Gregorius Omelia euangeliorum 26. Tale autem experimentum haberetur, si post consecrationem apparet caro Christi, & eius sanguis sub propriis speciebus. Concordat Christi glo. Matth. 26. dicens: Sub alia tamen specie carnem, & sanguinem suum tradidit Christus, ut fides haberet meritum, quæ de his est, quæ non videntur. hæc ibi. Secundo, propter ipsius dignitatem quantum ad malos, ne videntes Christum in propria persona, & specie percuterentur, & interficerentur, sicut Bethsaitem in visione archæ, primo Reg. 6. Tertio, propter horrorem ne oculus abhorret, quod teneret manus, sensus humanus horret carnem humanam crudam videre. Vnde Ambrosius, ut nullus horror cruoris sit, & pretium tamen operetur, redemptionis, ideo sub aliena specie sumitur. Quarto, quia non habemus in usu carnem crudam, & sanguinem crudum sumere in

Super comm. sub utraq; specie. 94

re in propria specie. Quinto, ne nobis ridiculum fiat ab infidelibus, qui specialiter possent nobis insultare, dicentes nos crudeles, & bestiales si sic ageremus. Sexto, secundum Gulielmum Parisiensem in tractatu suo de Sacramentis, cap. de sacramento. Infirmiorem, & imbecillitatem humanam, quæ corpus Christi glorificatum in propria specie, seu forma nullo modo valet intueri: non enim sine sui corruptione sustineret homo tantam gloriam cum excellens sensibile corrumpat sensum. tertio de Anima. Et id, quod ultra capacitatem alicuius, aut vires alicui infunditur, cogit capacitatem, aut vires deficere, ad quorum deficientiam sequitur mors, & corruptio eiusdem, & infra dicit, quia in forma gloriæ suæ non est hic esibilis panis vitæ, nec prægustationem villo modo congruit forma illa, necesse est, ut substantialis forma, quæ præsentis conuiuias inuitet, & attrahat, & ipsum panem vitæ pro captu paruitatis eorum ostendat apponi necesse est. hinc ille versus.

*Sumitur occulte Christus ne sit tibi stulte,
Horror, vel risus minuat fidem tibi visus.*

SECUNDO dubitatur quare hoc sacramentum potius sub illis speciebus consecratur, & sumitur, quam sub aliis. Respondetur. ex quo dominus in hoc sacramento proponitur nobis, ut cibis reficiens, & quia nutrimentum necessitatis humanæ habetur in pane, & vino præ omnibus aliis

aliis plenior, & melior refectio: igitur potius sub illis speciebus, quàm sub aliis cōsecratur, & sumitur. Secundo, quia illæ species corporis Christi veri, & mystici, & significationem magis expresse significant, & exprimunt: nam panis propter eius compactionem assimilatur corpori Christi: vinum vero, quia est liquor, sanguini. & sic de mystico: quia sicut ex multis granis vnus panis efficitur, ex multis vuis vinum confluit: sic corpus Christi mysticum ex multis fidelibus charitate vnitis congregatur. Vnde Augustinus super Ioannem, Omilia 26. sic ad propositum dicit: Commendauit autem dominus corpus, & sanguinem suum in eis rebus, quæ ad vnum aliquid rediguntur ex multis, panis namque in vnum ex multis granis conficitur: vinum vero in vnum ex multis azimis confluit, ita dominus noster Iesus Christus nos signauit, & mysterium pacis, & vnitatis nostræ in sua mensa consecrauit. hæc ille. Tertio, quia illæ species ad conuersionem propter sui sinceritatem, & lætificationem sunt decentiores. Vnde Apostolus. 1. ad Corin. 5. dicit: Epulemur in azimis sinceritatis. Et psal. 103. Et vinum lætificat cor hominis. vnde & in glos. 1. ad Cor. 11. dicitur: Sicut panis præ cæteris cibis sustentat, & lætificat charitate inebriatos, quàm alia sacramenta. Quarto, quia illæ species ad figuram veteris sacrificii Melchisedech sunt viciniores, qui Abrahæ panem, & vinum obtulit. Gen. 14. Quinto, quia illæ species ad comparisonem

rationem dominicam sunt similiores: dicens enim in euangelio nunc se viti, nunc panis, nunc grano tritici comparauit. Sexto, quia illa, scilicet panis, & vinum faciliter acquiruntur. Vnde dicit Remigius: Apte etiam fructum terræ obtulit, vt per hoc demonstraret, quia adhuc veniat, vt illam maledictionem auferret: qua maledicta est terra propter peccatum primi hominis. Congruenter etiam iussit offerri, quæ de terra nascuntur, pro quibus homines maxime laborant, vt non esset difficultas in acquirendo, & homines de labore manuum suarum sacrificium domino offerrent. Septimo, hoc fit ex ritu celebrationis, quia illæ species mundius tractantur, quàm alia, quæ in cibum, & in potum veniunt hominum. Octauo, hoc fit propter præparationem, & reputationem ipsorum. Grauiam enim in area conculcatur, panis in fornace decoquitur, & vinum in torculari exprimitur. quæ omnia Christi passionem repræsentant &c.

TERTIO dubitatur, quæ sit materia debita, ex qua corpus Christi consecratur. Respōdetur, quod solum panis ex farina cum aqua elementaliter coagulatus &c. patet ex Cōcilio Martini Papæ. & hoc de consec. dif. 2. Et ideo oportet. & cap. sequenti. Cuius ratio principalis est, quia Christus talem materiam instituit, & in signum institutionis consecrando tali materia vsus fuit, quia dicunt euangelistæ: Accepit panem

nem &c. Sed panis coagulatur ex farina, & aqua elementalī &c. Quare dicit beatus Cyprianus in epistola ad Cæcilium: Corpus domini nō potest esse farina sola, aut aqua sola, nisi vtrunq; fuerit adunatum. hæc ille. Ex quo sequitur, quod farina coagulata lacte, musto, vel alio liquore ab aqua elementalī non est debita materia, ex qua consecrari debet corpus Christi.

QUARTO dubitatur, Vtrum solus panis triticeus sit materia debita huius sacramenti. Sic quod solum ex ipso possit confici corpus Christi. Pro quo sciendum quod est communis opinio doctorum, quod solum in pane triticeo possit fieri consecratio corporis Christi, & non in pane speltæ, siliginis, ordeī, auenæ, fabæ, pisi, milii, lolii, lentis, vel alterius frumenti, vel etiam leguminis. Sic enim Christus confecit in pane triticeo, vt dicit beatus Thomas, & plures alii doctores: Ideo Christus comparauit se grano tritici. Ioan. 7. Ipse enim de se loquens dicit, nisi granum frumenti in terram cadens mortuum fuerit &c. Vbi ly frumenti sine aliqua restrictione ponitur. Ideo pro famosiori suo significato recipitur, tali autem significatione importat triticum. Et ergo in hoc verbo euangelii videtur innui, quod panis triticeus, & alius sit materia apta ad consecrandum corpus Christi. Quod etiam verbum pertractans beatus Augustinus super Ioannem Omilia cum dicit: Cum sint mul

ta grana frugum, nulli se comparauit Christus, nisi frumento. Vnde mos cœpit ecclesiæ de hoc solo pane corpus Christi conficere. Et si dicitur, quod granum speltæ est eiusdem speciei essentialis cum grano tritici, licet differant in accidentalibus. Respondet sanctus Thomas, quod non: quia nunquam ex grano speltæ seminato generatur granum tritici, vel eouerso: vnde dicit: & etiam alii multi doctores, quod si quis vteretur in consecrando pane speltæ, vel cuiuscunq; alterius, quàm de tritico, non conficeret corpus Christi, sicut nec ille conficeret sanguinem, qui tantum aquam haberet in calice: quia vtrouque deficeret debita materia. Alii autem dicunt, & specialiter Thomas de Argentina. Quâuis panis speltæ, & panis tritici differant, specie tamē non, quia spelta est species frumenti: Ideo si quis consecraret corpus Christi in pane speltæ, ille vere consecraret. Et habent pro se Isidorus 6. etymologiarum cap. 3. dicentem, frumentum in plus habet se, quàm triticum. in principio capituli dicit, frumenta sunt, quæ habent aristas, & fruges appellantur. Ideo siliginē, ordeum, & multa talia dicit esse de genere frumentorum, eo quod aristas habent. Cum igitur nec ex fide, nec ex aliquo statuto ecclesiæ possit plus haberi, nisi quod panis virtute diuina conuertendus in corpus Christi ad benedictionem sacerdotis debet esse de vero frumento, non videtur quomodo ex pane non triticeo non vere conficitur

corpus Christi, dummodo panis a sacerdote benedictus secundum debitam formam sit de uero frumento. Quid autem ueritatis sit in hoc dubium est, omnes tamen concedunt panem de tritico esse materiam aptam: tamen quia dubium est, & non sine magno periculo homo in cauto sacramento dubiose exponeret, cum certa pars, & secura sibi constare possit, consulendum est omni celebranti, & omnino securum est, ut utatur semper in consecrando pane, quo utitur communitas fidelium, & quem omnis Christianus doctor non dubitat in corpus Christi conuerti: qualis est panis triticeus, & non utatur alio pane, de quo apud doctores dubium est, an in corpus Christi conuertatur: & de quo solemnes, & magni dicunt, quod non, per hoc tamen non nego, quin in alio possit fieri consecratio. Sed in dubio certiore volo eligere partem.

QUINTO dubitatur, qualis debeat esse hostia, ex qua conficitur corpus Christi. Respondetur primo, quod debet esse alba, ad designandum Christi innocentiam. Secundo, triticea secundum sanctum Thomam, ad designandum Christi delectabilitatem suauissimam. Tertio tenuis, ad designandum Christi paupertatem magnam. Quarto non magna, ad designandum Christi humilitatem abiectissimam. Quinto rotunda, ad designandum Christi aternitatem mansuetissimam. Sexto, non fermentata, ad designandum

dum Christi benignitatem sincerissimam. Septimo, non falsa, ad designandum Christi sine cupiditate liberalitatem indeficientissimam. Sal enim comestum sitim facit, per quod designatur cupiditas, quæ est sitis bonorum temporalium. Unde versus.

*Candida, triticea, tenuis, non magna, rotunda:
Expers fermenti, non falsa sit hostia Christi.*

SEXTO dubitatur: Vtrum de amidum possit fieri panis consecrabilis in corpus Christi. Respondet sanctus Thomas, quod non debet fieri, immo secundum aliquos non potest, quia illa attritio, & purgatio, & vaporis admixtio videtur mutare speciem farinæ, & omnino ad eius corruptionem disponere. Alii dicunt, quod possit ex eo fieri panis consecrabilis, cum sit farina maxime deprauata. Istæ enim deprauationes, quæ fiunt ad amidum præparandum, non videntur alienare a specie farinæ triticeæ: quia non fiunt ibi nisi decorticationes, & purgationes, & huiusmodi, quæ non videntur alterare medullam tritici a sua specie. Sed Scotus dicit, quod certum est farinam tritici purgatam, non secundum illum specialem modum, quo amidum purgari solet, sed secundum modum purgationis communis, quo pistores solent farinam purgare, esse materiam conuenientem ad panem consecrabilem faciendum. Modo dubium est, an amidum sit huiusmodi materia, & inutilis videtur probabiliter

N quod

quod non, ideo non sine peccato quis exponit se tali dubio consecrando in amido. Illi tamen qui præparant tales hostias consecrandas, peccare videntur, quia ipsis tritum est, quod de tali materia præparant. Vtentes autem forte excusari possunt de peccato propter ignoratiam, quia supponunt talem materiam esse bene præparatam.

SEPTIMO dubitatur, an pasta triticea non cocta in fornace, sed alio modo, sit materia apta ad conficiendum corpus Christi. Respondit Scotus, quod non, licet probabile sit ipsam esse eiusdem speciei cum pane, quia per talem coctionem non fit nisi extractio humorum aquæ mixtæ cum farina, quæ separatio non mutat speciem. & dat rationem quare ex ea non possit confici: quia Christus voluit materiam consecrationis esse panem triticeum vsualem, vt sit secundum Damascenum lib. 4. cap. 6. Illud, quod conuenit communiter esse nutrimentum corporale, ipsum, vel sibi simile esse nobis sacramentaliter nutrimentum spirituale. Sed pasta, vt talis, non est panis vsualis. ergo &c.

OCTAVO dubitatur, an panis azimus tantum, vel fermentatus tantum, vel uterq; sit materia consecrabilis. Respondetur, non est de necessitate panis consecrabilis, quod sit azimus, sed etiã potest esse fermentatus. Prima pars patet, quia licet Christus confecit in azimo, tamẽ Græci

ei conficientes in fermento vere cõficiunt, quia secundum Ansel. lib. suo de fermentato, nõ differunt substantialiter panis fermentatus, & azimus. Quod autem Christus cõfecerit in azimo, patet, quia in prima die azimorum non debuit inueniri panis fermentatus in domibus Iudæorum. Exo. 12. Et illo die comedit Iesus pascha cum discipulis suis, hoc sacramentum instituit, & in pane cõfecit, videlicet Matth. 26. Mar. 14. Luc. 22. Et Ansel. in lib. vbi prius, dicit: Cæna, in qua hoc factum est, exigebat panem esse azimum, quia in ea non debebat esse panis fermentatus, secundum legem. Secunda pars patet, quia vt recitant doctores, a principio tota ecclesia cõficiebat in azimo: postea tamen tempore Leonis Papæ propter hæreticos Ebionitas, qui dicebant legalia debere seruari cum euangelio, & in azimo confici pro lege præceptum. Ecclesia instituit ad tẽpus conficiendum in fermentato. cessante vero causa, & hæresis illa extincta, ecclesia occidentalis ad ritum antiquum rediit, Græcis, & orientalibus permanentibus circa fermentatum. Ex quo sequitur, licet non sit de necessitate sacramenti conficere in azimo, est tamen de necessitate præcepti, quod ad sacerdotes Latinos: quàmuis enim sacerdos Latinus conficiens in fermentato vere conficeret, tamen ipse grauius peccaret. Secundo sequitur: Græci dicentes Latinos non consecrare, quia vtuntur pane azimo, non bene dicunt. Tertio sequitur: Græci dicendo Christum con-

Secrasse in fermentato, errant. patet, quia dicunt contra Matthæum, Marcum, & Lucam: inimo in tantum errant, quod aliqui eorum dicunt prædictos Euangelistas falsa scripſiſſe, & Ioannem eos correxiſſe. Sequitur propoſitio ſecunda.

SECUNDO dico, quod principaliter, & præceptiue hæc auctoritas non debet intelligi de manducatione ſacramentali corporis, & ſanguinis Chriſti ſub duplici ſpecie, ſcilicet panis, & vini. patet, quia nulla mentio in hac auctoritate fit de pane, & vino, & ſpeciebus eorundem: ſed ſolum de carne, & ſanguine, quæ quilibet fidelis laicus communicando recipit ſub altera illarum ſpecierum, ſcilicet panis. Et eſt bene notandum, quod quotieſcunque Chriſtus Ioan. 6. fecit mentionem de corpore, & ſanguine ſuo, tunc nunquam dicit de pane, & vino, ſeu ſpeciebus eorundem. Et etiam quotieſcunq; mentionem facit de ſpeciebus, tunc nunquam tangit vinum, nec loquitur de vino. Sed ſolum de ſpecie panis, & ſemel de carne dicens: Panis, quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita. Ex quo videtur, quod ſufficiat ſumptio ſacramenti in ſimplici, ſeu laica communione tantum ſub panis ſpecie. Secundo, ſi illa auctoritas deberet intelligi præceptiue, ſicut verba ſonant, ſequeretur, quod omnes paruuli ſtatim poſt perceptionem baptiſmi morientes, & omnes fideles, qui ſine perceptione domini ſacramenti decederent, non haberent vitam in

in ſemetiſiſ, & ſic vita, quæ vere vita eſt, æternaliter priuarentur, quod nullus ſanæ mentis dicit. Ex quibus patet, quod Chriſtus hæc verba non dixit ad literam præceptiue, & obligatiue de manducatione ſacramentali: ideo aliquibus interpoſitis, dicit: Qui manducat me, ipſe viuet propter me. hic eſt panis, qui de cœlo deſcendit. Qui manducat hunc panem, viuet in æternum. Ac ſi diceret quibuſdam ſufficit ſumere ſacramentaliter hoc ſacramentum ſub ſpeciebus panis tantum, puta laicis fidelibus, in cuius ſignum in cœna legitur hoc ſacramentum duodecim apoſtolis, ſub vtriſque ſpeciebus miniſtraſſe, & non aliis. Etiam ſi Chriſtus hæc verba ad literam dixiſſet præceptiue, & obligatiue. Tunc præcepiſſet, & obligaiſſet aliquos ad impoſſibile, quod omnino derogaret ſuæ pietati. Vnde tales excõmunicat beatus Hieronymus in quadam epistoſa, qui dicunt Deum aliquod impoſſibile præcepiſſe. patet tamen conſequentia de his, qui vinum ſumere, & deglutire non poſſunt: ſed protinus euomunt. Et ex hoc conſequenter ſequitur Chriſtum improvide ſuum corpus, & ſanguinem ſub duplici ſpecie ab omnibus ſumendum præcepiſſe, cum multi alteram illarum ſpecierum, ſcilicet vini ſumere, vel ſaltem retinere non poſſunt. Et ſic conſequenter ſequi videtur ipſum fore non omniſcientem, nec ſapientiam patris cum multorum damnationem, vt ſic non præuidiſſet, quod nullo modo eſt dicendum. Tertio, ille textus

Ioan. 6. Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in eo: non debet intelligi de manducatione, & bibitione sacramentali. Igitur nec ille, nisi manducaueritis &c. debet sic principaliter, & præceptiue intelligi. consequentia nota est, quia non videtur ratio, quare vnus debet sic intelligi, & non alius; cum in vtroq; sit mentio de manducatione, & bibitione corporis, & sanguinis Christi. Sed antecedens patet, qui si sic, tunc sensus eius, esset, qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet &c. id est in sacramento panis, & vini manet. Et ergo, id est sacramentum panis, & vini manet in eo, quod nullus sanæ mentis dixit. Quarto, baptismus fluminis ex Christi præcepto est sacramentum necessitatis sic, quod etiam paruuli sine eo regulariter non possunt salutem consequi. Igitur si prædicta auctoritas intelligeretur principaliter, & præceptiue de manducatione, aut sumptione sacramentali, ipsa sumptio sacramentalis etiam ex Christi verbo, & institutione esset de necessitate salutis, tenet consequentia, quia sicut dominus præcipiendo dixit: Nisi quis renatus fuerit &c. Ioan. 3. Ita hic præcipiendo dixit: Nisi manducaueritis carnem filii hominis, & biberitis eius sanguinem &c. Sicut ergo baptismus propter ista verba Christi est necessitatis: Ita esset sumptio sacramentalis paratione necessitatis propter similia Christi verba. consequens est manifeste falsum, videlicet in paruulis

paruulis, qui saluantur sine hac sacramentali sumptione. & si non, tunc baptismus non conferret eis gratiam, quod est contra illud Matth. vlti. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit. patet tamen consequentia, quia per aduersarios vltra hoc requiritur sumptio eucharistia: etiam ex verbis Christi, Nisi quis uenatus fuerit ex aqua, & spiritu sancto non uidebit regnum Dei. Ergo per contrarium, qui renatus fuerit &c. ceteris paribus uidebit regnum Dei. Sed multi paruuli renascuntur igitur, si sic, decedunt, uidebunt regnum Dei: & per cõsequens sacramentali sumptione huius sacramenti saluantur. Etiam in die Pentecostes, ut habetur Act. 2. Iudæi compuncti corde ex sermone beati Petri, dixerunt ad Petrum, & ad reliquos apostolos: Quid faciemus uiri fratres? Quibus Petrus, Reuertentiã inquit, agite, & baptizet unusquisq; uestrum in nomine Iesu Christi, in remissionem peccatorum uestrorum, & accipietis donum Spiritus sancti. Ex quibus patet baptismum quantum ex se conferre gratiã, & esse sacramentum necessitatis. patet etiam principale propositum ex effectu sumptionis sacramentalis, qui secundum beatum Thomã super 4. in 3. parte. Et deletio uenialium, & augmentum uirtutum, quorum neutrum est de necessitate salutis. Et ita nec sumptio sacramentalis, siue sub una specie, siue sub utraque erit de necessitate salutis, sicut exterius Christi, quamuis in adultis sit de ecclesiæ præcepto, quæ suum præceptum ita potuit instituire, &

obseruare, sicut ei videbatur congruere fidelium salutem, & facere ad reuerentiam tanti sacramenti. Ex quibus clare patet, quod prædicta Christi verba nullam imponunt necessitatem cõmunicandi sub vtraque specie, cum non sint intelligenda principaliter, & præceptiue de sacramentali manducatione, siue sub vna, siue sub duabus.

TERTIO dico, quod illa auctoritas non debet intelligi præceptiue, & principaliter de manducatione spirituali primæ rei huius sacramenti, scilicet veri corporis, & sanguinis domini nostri Iesu Christi. patet, quia paruuli baptizati innocentes non manducant, & bibunt illo modo spiritualiter carnem, & sanguinem domini nostri, & tamen habent vitam in semetipsis. ergo &c. Maior patet, quia non habent actum fidei, nec recogitare possunt quomodo vere, & realiter Christus cū suo corpore sub his speciebus cõtinetur. ergo &c. cõsequentia tenet ex notabili octauo: secundum autem notum est de fe, & minor patet, quia tales sunt in gratia gratum faciente. ergo &c. Etiam adulti carentes vsu rationis non manducant illo modo spiritualiter carnem, & sanguinem domini nostri Iesu Christi, & tamen multi ex eis habent vitam in semetipsis.

QUARTO dico, quod vniuersaliter, principaliter, præceptiue, & obligatiue hæc auctoritas

toritas debet intelligi de manducatione, & bibitione spirituali secundæ rei huius sacramenti, scilicet carnis, & sanguinis Christi mystici, patet propositio, quia sic Christus eam intellexit infra eodem cap. Spiritus, idest spiritualis intellectus est, qui viuificat, idest confert vitam. quasi dicat, Dicta de me oportet vos spiritualiter intelligere, qui enim carnaliter intelligit, nihil proficit. Ideo sequitur, caro, idest carnalis sensus nõ prodest quicquã. idest, si secundũ sensum carnalem eam intelligatis, nihil vobis proderunt, immo nec ebunt, secundum illud ad Rom 8. Si secundum carnem vixeritis moriemini. Sed verba, quæ locutus sum vobis de manducatione carnis meæ, & potatione sanguinis mei, spiritus, & vita sunt, idest spiritualia, & vitalia sũt. Spiritualiter enim intellecta viuificant, carnaliter autem intellecta mortificant. Quia secundum Apostolum ad Roman. 3. litera sine spiritu adiuuante, secundum glo. occidit: Spiritus autem viuificat. glo. quia facit implere, & intelligere spiritualiter, quod litera præcipit. Et beatus Augustinus Omilia 27. super Ioannem dicit, Si intellexisti spiritualiter verba Christi, spiritus, & vita sunt tibi: Si carnaliter, spiritus, & vita sunt, sed non tibi: diximus enim hoc demum commendasse in manducatione carnis, & potatione sanguinis sui, vt in illo maneamus, & ipse in nobis. hoc autem quid fecit nisi charitas? Charitas autem Dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum, qui datus

datus est nobis . ergo spiritus est , qui viuificat .
 hæc ille . & Chrysoftomus , circa illam literam di-
 cit , Verba , quæ locutus sum vobis , spiritus , & vi-
 ta sunt , nihil habentia carnaliter , nec consequen-
 tiam carnalem . Sed eruta sunt ab omni tali ne-
 cessitate , quæ in terra est , & a legibus , quæ hic
 positæ sunt . Et beatus Hieronymus dicit circa
 hæc literam , Verba , quæ locutus sum vobis , spi-
 ritus , & vita sunt , id est spiritualia sunt , & spiri-
 tualiter intelligenda , quæ carnaliter intellecta ge-
 nerant mortem . Si vero spiritualiter intelligan-
 tur , vitam præstant æternam . hæc ille . & beatus
 Ambrosius super psal . 4 . exponit sic , Verba , quæ
 locutus sum vobis , spiritus , & vita sunt , id est spi-
 ritualiter ea intelligenti , vita comfertur . Et sic
 etiam beatus Paulus prima ad Corinth . 10 . ex-
 ponit hunc textum spiritualiter , dicens : Nolo
 vos ignorare fratres , quoniam patres nostri om-
 nes sub nube fuerunt , & omnes in mare transie-
 runt , & omnes in Moise baptizati in nube , & in
 mari , & omnes manducauerunt eandem escam
 spiritualem , biberunt & omnes eundem potum
 spiritualem . Bibebant autem de spiritali conse-
 quente eos petra , petra autem erat Christus .
 Et ad eundem sensum exponit glo . illum textum
 Apostoli , omnes eandem escam manducaue-
 runt . Vbi dicit , omnes eandem escam mandu-
 cauerunt , quam & nos : corporalem vero alte-
 ram , id est manna , quod significat Christum ,
 & idem credentibus effecit , quare ? quia visibili-
 lem

lem cibum spiritualiter intellexerunt , esurie-
 runt , gustauerunt , vt spiritualiter facien-
 tur . & nos hodie accipimus visibilẽ cibum . Sed
 aliud est sacramentum , aliud virtus sacramen-
 ti . Sacramenta illa fuerunt , sacramenta sunt &
 nostra , & vtique eiusdem rei . Manna enim
 Christum significauit . hunc panem signifi-
 cat altare Dei , Christus enim est panis , qui de
 celo descendit . Si quis manducat ex hoc pane,
 non morietur in æternum . Sed quod perti-
 net ad virtutem sacramenti , non ad visibile sa-
 cramentum , qui manducat intus non foris ,
 qui manducat corde , non qui premit dente .
 Ideo Apostolus vigilanter non simpliciter ait ,
 manducauerunt eandem escam : Sed addit , spi-
 ritualem , quia spiritualem eandem manduca-
 uerunt , quam & nos : corporalem vero alte-
 ram , quia illi manna , nos aliud , ita & vigilan-
 ter , ait , patres nostri , & non illorum . per hoc
 tantum bonos significans , quibus nos similes
 sumus : Nam illi fuerunt , qui eandem spiritua-
 lem escam manducauerunt , quam & nos , ta-
 men aliud illi , aliud nos . Sed specie visibili
 aliud , quod tamen idem significaret virtute
 spiritali . hæc ibi . & concordat glos . in eo-
 dem capitulo , super uerbo , Vnus panis , & unum
 corpus multi sumus , quæ in notabili octauo pri-
 mæ partis prius est recitata , patet etiam propo-
 sitio per beatum Augustinum super Ioannem
 Omnia 26 . dicentem , hunc itaque cibum , &
 potum

potum vult dominus intelligi societatem corporis, & membrorum suorum, quod est sancta ecclesia in prædestinatis, vocatis, iustificatis, & glorificatis sanctis, & fidelibus eius, quorum primum iam factum est, idest prædestinatio. secundum, & tertium factum est, & fit, & fiet, scilicet vocatio, & iustificatio. Quartum vero nunc in spe est, in re autem futurum est, idest glorificatio huius rei, sacramentum, id est vnitatis corporis, & sanguinis Christi alicubi quotidie, alicubi trinis interuallis dierum in dominica mensa paratur, & in mensa dominica sumitur quibusdam ad vitam, quibusdam ad exitium. Res vero ipsa, cuius sacramentum omni homini est ad vitam, & nulli ad exitium. Et 9. de Trinitate dicit. Quoniam in eius est corporis vnitatem, idest in Christianorum cõpage membrorum, cuius corporis sacramentum fideles communicantes de altari sumere consueuerant, ipse vere dicendus est manducare corpus & bibere sanguinem Christi. Ac per hoc scismatici, & hæretici ab vnitatem corporis separati possunt idem percipere sacramentum, sed non sibi vtile, sed sibi noxium, quo iudicentur grauius, & tardius liberentur, nec illi in perditis, & damnabilibus moribus debent esse securi, qui per vitæ iniquitatem, vitæ iustitiam, quæ est Christus, deserunt, siue fornicando, siue aliquid huiusmodi faciendo. Non enim isti dicendi sunt vere manducare, quoniam nec in membris computandi sunt

sunt Christi. vt enim alia taceam, non possunt simul esse membra Christi, & membra meretricis. Et idem Augustinus dicit, prout allegat Magister in 4. distin. 9. Quid est Christum manducare? non est hoc solum in sacramento corporis eius accipere, multi enim indigne accipiunt: Sed in ipso manere, & habere ipsum in se manentem. Spiritualiter enim manducat, qui in vnitatem Christi, & ecclesiæ, quoniam sacramentum significat, manet. Et quibusdam interpositis dicit Magister Eximius August. Item quomodo manducandus est Christus, quoniam ipse dicit. Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in eo. tunc carnem meam manducat, & sanguinem meum bibit: qui vero in me non manet, nec ego in illo. Et si accipit sacramentum, acquirit magnum tormentum. patet insuper hæc propositio per beatum Hieronymum in auctoritate prius allegata in principio notabilis septimi primæ partis, cū dicit, Dupliciter intelligitur caro Christi, & sanguis, vel illa, quæ crucifixa est, & sepulta, & sanguis, qui militis lancea effusus est: vel illa spiritualis, & diuina, de qua ipse ait: Caro mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus. Et nisi manducaueritis carnem filii hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Et super Ioannem dicit, Ille reuera Christi carnem, & sanguinem manducat, & bibit, qui ita altaris participat sacramentis, vt sic Dei filio iugatur, & vnatur.

tur. Simulque cum eo vniūquodque efficiatur, quatenus iam vltcrius ab eo nequeat separari. Quid est enim manducare, nisi inseparabiliter adharere? Et ibidem dicit, Qui manducat meā carnem, & bibit meum sanguinem, sicut talem cibum, & potum manducare, & bibere conuenit, sic mihi coniungitur, sic mihi vnitur, sic totus in me transfertur, vt in me inseparabiliter maneat, & me in se manentem habeat. hæc ille. patet etiā per glosam super illo, Nisi manducaueritis &c. dicentem. Sed quæritur, quomodo in vitam æternam, cum quidam ad mortem, vnde dicit Apostolus: Si quis comedit in altari cum hac comestione, de qua hic agitur. Sed cum fide operante ex dilectione hic comedit in vitam æternam. Si quis vero aliter in mortem. glos. Vbi innuit, quod de sola spiritali manducatione, & bibitione, quæ consistit in fide ex charitate formata procedente intelligi debet vniuersaliter, & præceptiue hæc auctoritas. Et Origenes dicit: Illi solummodo dicuntur veritatem carnis Christi sumere, & vere manducare, qui spiritaliter manducant. Et beatus Ambrosius idem affirmans dicit: Qui manducant spiritaliter veritatem carnis, & sanguinis Iesu Christi, dicuntur asumere, & vere manducare in remissionem peccatorum. Et Fulgentius in quodam sermone dicit: Qui per hunc cibum spiritaliter fuerit Christo incorporatus, cum ipso in æternum permanebit. Et Innocentius in libro suo de officio Missæ

parte 4. cap. 8. super illo: Accipite, & manducate, dicit de spiritali manducatione, dominus ait, Nisi manducaueritis carnem filii hominis, &c. hoc modo corpus Christi boni comedunt. Vnde: Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in eo. Vnde quid paras ventrem, & dentem? crede, & manducaſti: Qui credit in Deum, comedit ipsum: Qui incorporatur Christo per fidem, membrum eius efficitur in vnitatem corporis eius firmus solidatur. hæc ille. Item beatus Thomas exponens prædictam auctoritatem Ioan. 6. Nisi manducaueritis &c. dicit glo. super Ioannem referendo literam ad manducationem spiritualem, sententia plana est. Iste enim spiritaliter manducat corpus, & bibit sanguinem domini, qui particeps fit vnitatis ecclesiæ, quæ sit per charitatem: Qui autem sic non manducat, est extra ecclesiam, & extra charitatem, & ideo non habet vitam. Concordat Albertus Magnus in postilla super Ioannem, vbi hanc auctoritatem exponit de manducatione spiritali, per quam Christo incorporamur, & consequenter dicit, quod paruuli sicut habent virtutes non in vsu, sed in munere: ita habent etiam Christi incorporationem. Et Hugo postillator in postilla super Ioannem, sic exponit illam auctoritatem, nisi manducaueritis, id est nisi vniti fueritis per charitatem filio Dei, qui est filius hominis, non habebitis vitam in vobis, quia membra

separata a corpore non possunt viuere. patet etiam hæc propositio expresse per doctores, super 4. dist. 9. Quod generatur, illâ auctoritatem ad sensum prædictum exponunt. Et arguitur rationibus. Primo sic, hæc auctoritas debet intelligi vniuersaliter, & principaliter de manducatione, & bibitione corporis, & sanguinis Christi, vt generaliter omnes concedunt, & non de carnali, vt patet ex prima propositione, nec de sacramentali, videlicet ex secunda, nec de qualibet spirituali, videlicet ex tertia. ergo propositio uera, consequentia tenet ex sufficienti diuisione, quia non sunt plures species māducationis. ergo &c. Secundo, illa auctoritas debet intelligi sicut sancti doctores, & catholici eam intelligunt, & intellexerunt. Illi enim Christi sensum habuerunt, secundum illud Apostoli 1. ad Cor. 2. Nos sensum Christi habemus. Sed Christi intelligunt, & intellexerunt eam modo prædicto. ergo &c. Tertio, loquens dominus de baptismo dicit Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit denuo, non potest uideri regnum Dei. & quomodo hoc intelligi, & obseruari a fidelibus uolumus, statim declarat, cū subiungit. Amen dico tibi, nisi quis renatus fuerit ex aqua, & spiritu, non potest intrare regnum Dei. Igitur a simili quando dominus Io. 6. loquebatur de manducatione carnis suæ, dicens: Nisi manducaueritis &c. quomodo hoc uoluit intelligi, statim hoc declarat, cū subiungit. Qui manducat meâ carnem, & bibit meum sanguinē &c.

Per

Per hoc exponens, quòd priora verba intelligantur de manducatione spirituali carnis suæ mysticæ, & bibitione spirituali sanguinis sui mystici. & hoc manifeste docet Augustinus, & etiam glossa super eodem. Vnde Augustinus Omilia 6. super Ioannem dicit: Denique iam exponit dominus, quomodo illud fiat, quod loquitur, & quid sit manducare carnem eius, & sanguinem bibere, dicens: Qui manducat meam carnem, & bibit &c. Subdit Augustinus, hoc est ergo manducare efcâ illam, & istum potû bibere, in Christo manere, & Christum manentem in se habere. ac per hoc qui non manet in Christo, proculdubio nec māducat eius carnem, nec bibit eius sanguinem. etiam si tantæ rei sacramentum ad iudicium sibi manducat, & bibit. Quod iterum intelligi oportet de manducatione carnis mysticæ, cuius sacramētum est, & species visibilis, & corpus Christi. Verum vt patet ex prædictis. Quarto, manducatio sacramentalis, siue spiritualis verbi carnis Christi non est de necessitate salutis ex Christi mandato, sed manducatio, de qua illa domini verba loquuntur, est de necessitate salutis, sic quòd nemo sine illa saluatur, immo nec paruuli. Igitur illa verba domini vniuersaliter, principaliter, & præceptiue non possunt intelligi de sumptione sacramentali sub vna, vel duabus speciebus, vel etiam de spirituali veræ carnis, & sanguinis. patet maior ex dictis præcedentibus propositionibus: sed minor, quia ex modo loquendi Sa

O

uatoris

uatoris, quo dicit, Nisi manducaueritis. vbi videtur loqui præceptiue. Sed de paruulis patet per beatum Augustinum ad Bonifacium, & allegat Magister in 4. dist. 9. & habetur in glo. 1. ad Corinth. 10. Quoniam vnus panis, & vnum corpus multi sumus. Quæ etiam prius in notabili octauo primæ partis post medium, est allegata, vbi dicit, Nulli, inquit Augustinus, ambigédū est, tunc quemq; corporis, sanguinisque domini participationem fieri, quando Christi membrum efficitur, nec alienari ab illius panis, calicisque consortio. Et si antequàm panem istum edat, & calicem bibat de hoc seculo in vnitatem corporis Christi constitutus abscedat, quia illius sacramenti beneficio non priuatur, quando ille habet, quod sacramentum significat, habere inuenitur. hæc ille. Quinto dico, quòd secundo minus principaliter, & quòd dammodo extranee potest hæc autoritas intelligi de manducatione sacramentali præceptiue pro loco, & tempore quo ad non significantes, ita quòd fit sensus eius: Nisi vos adulti non sacrificantes ad communicandum dispositi manducaueritis carnem domini, & pro loco, & tempore statuto ab ecclesia digne præparaueritis, & biberitis, idest ad bibendum sanguinem domini, non tamen sub proposito signo, sed sub speciebus panis digne præparaueritis, non habebitis vitam in vobis, idest hoc omittentes ex contemptu, & rationali causa mortaliter peccabitis. patet illa propositio ex statuto ecclesiæ de penitentiis

tentis, & remissionibus. Omnis vtriusq; sexus. vbi statuit Innocentius tertius, quòd quilibet fidelis semel in anno, scilicet in Pascha communicare debet. Vnde si quis tunc negligit sine causa euidenti, & rationali non est sine contemptu, & ideo peccat mortaliter. patet etiã illud Num. 9. Si quis mundus est, & in itinere non fuerit, & non fecerit phase, exterminabitur anima illa de populis suis: quia sacrificium non obtulit domino in tempore suo peccatum suum ipse portabit. vbi duo genera hominum excluduntur a comunione, scilicet infideles, qui per immundos intelliguntur, qui non sunt de ecclesia, & catechumeni, qui per istas qui sunt in itinere intelliguntur. Illi enim sunt in via ad suscipiendum sacramentum baptismi, & fidei, non tamen peccant, si non communicent, quia præceptum non extendit se ad istos, & ex hoc sumitur argumentum, quòd propter aliquam immunditiam, & etiam quando homo est in via ad tempus, potest differre communionem, ita tamen, quòd postea eã nõ omittat. Exo. 12. dicitur. Tollat vnusq; agnum per domos, & familias suas &c. includit Hebræum, idest Christianum. peccant autem qui non communicant tempore determinato ab ecclesia, propter quinque causas. Prima est, quia quãtum in ipsis est, scindunt vnitatem corporis Christi mystici, idest Ecclesiæ. vnde ad Cor. 10. Quoniam vnus panis, & vnum corpus multi sumus, quia de vno pane, & de vno calice partici-

pamus. Secunda causa est propter contemptum, quia vocati sunt ad cœnam domini, & noluit venire, & sic est ibi contemptus. Vnde Matth. 22. perdidit Rex homicidas istos, scilicet qui venire contempserunt vocati. homicidis ergo comparantur, qui se non præparant ad communicandū tempore suo. Tertia causa est, quia in hoc, quod nolunt corpus Christi recipere, faciunt ei iniuriam, quia semel in anno nolunt reddere procurationem domino, quam debent ei in hospicio suo. Vnde conqueritur Matth. 25. dicens, hospes fui, & non collegistis me. Bene enim hospes est sub speciebus illis, quasi sub veste peregrina. Quarta causa est, quia sunt violatores testamēti domini, quia nobis corpus suum tradidit fumen dum in commemorationem suæ passionis. Vnde Lucæ 22. dicitur, hoc facite in meam commemorationem. Quinta causa, quia tales a fonte plenitudinis gratiarum se diuidunt, & ideo non est mirum si arefcunt. Vnde Iob. 8. dicitur, nunquam viuere potest stirps absque humore, aut crescere carectum sine aqua. Sexto dico, quod hæc auctoritas secundario, & minus principaliter potest intelligi etiam de sacrificantibus præceptiue, vt sit sensus: Nisi vos sacrificantes manducaueritis carnem filii hominis sub specie panis, & biberitis eius sanguinem sub specie vini in sacrificii oblatione, non habebitis vitam in vobis, id est peccabitis mortaliter. patet propositio per canonem Gelasii de consecrat. dist. 2. Com-

primus

perimus. prius allegatum. patet etiā ex institutione Christi, qui pro sacrificantibus sub duplici specie instituit, & illo modo suis discipulis sacerdotum typum gerentibus ministravit. Matth. 26. Marc. 14. Lucæ 22. & patet illud beati Thomæ in hymno de corpore Christi. Dedit fragilibus corporis ferculam, Dedit & tristibus sanguinis poculū, Dicens, Accipite quod trado vasculum, Omnes ex eo bibite. Sic sacrificiū illud instituit: Cuius officium cōmitti voluit, Solis presbyteris, quibus sic congruit, Vt fumant, & dent cæteris: vbi notāter dicit: Sic sacrificium istud instituit, & non communionem laicam. Corollarium primum, quod sequitur ex prædictis, iudicant qui hanc auctoritatem de manducatione, & bibitione carnali, seu sub propria specie corporis, & sanguinis Christi intelligunt, & exponunt. patet, quia illo modo intellexerunt Iudæi, qui litigabant, dicentes: Ioā. 6. Quomodo potest hic nobis dare carnem suam ad manducandum? ergo &c. Vbi dicit Hugo postillator ex præsentitextu, patet infidelitas Iudæorum, qui credebāt, quod loqueretur de carne sua comedenda, & dentibus dilanianda: nec dicunt, quomodo potest nobis hic dare &c. quærendo, vt discant: sed desperatiue. Vnde secundum Chrysostomum, Cum huiusmodi quæstione intrauit in eos infidelitas. & Venerabilis Beda dicit: Putabāt Iudæi, quod dominus particulatim carnem suam diuideret, & eis ad manducandum daret, & ideo litigabant, .

quia non intelligebant. Et Augult. Omil. 26. super Ioannem dicit, Iudæi litigabant ad inuicem, quoniam panem concordie non intelligebant, nec sumere volebāt. Corollarium secundum. Hæreticizant, idest hæreticos imitantur, qui hanc auctoritatem de manducatione, & bibitione sacramentali corporis, & sanguinis Christi sub duplici specie, hi nisi dicat præceptum exponunt, patet, quia illo modo Nestorius, & Pelagius, & eorum sequaces intellexerunt, & exposuerunt, & non sancti nec approbati ab ecclesia doctores, ergo &c. vnde Venerab. Beda in Omil. super Matth. 26. cap. de agno paschali, dicit, Quod quidam hæretici intelligentes hanc literam præceptiue de manducatione sacramentali sub vtraque specie, non solum viuus, immo & mortuis hoc sacramentum sub vtraque specie ministrabant, vt præceptum Christi adimplerēt. Corollarium tertium. Euan gelizant, idest sensum euangelicum sequuntur, qui hanc auctoritatem ad sensum quartæ propositionis exponunt patet, quia sic Christus, & apostolus Paulus, & omnes sancti ab ecclesia approbati intellexerunt, & exposuerunt. ergo &c. Ad glosam primam allegatam dico, quod aliqui libri non habent illam particulam, vsquemodo non fecit mentionem de comestione sacramenti altaris, sed solum residuum, si ignoretis quis modus sit dandi, vel manducandi &c. & sunt verba beati Augul. Omilia 26. super Ioannem, quæ de comestione spirituali mysticæ carnis debent intelligi,

ligi, vt in glo. marginali, quæ dicit. Sed quæritur, quomodo ad vitam æternam, cum quidam ad mortem. vnde dicit Apostolus: Si quis comedit in altari cum hac comestione, de qua hic agitur, scilicet cum fide operante ex dilectione, hic comederit in vitam æternam: si vero aliter, in mortem. hæc glo. Ecce quomodo manifeste declarat glo. quod debet intelligi de manducatione, & bibitione spirituali corporis Christi mystici, quæ fit ex dilectione, & fide operante, quia vero alia particula vsque modo in certis libris non ponitur, nec scitur quis eam posuerit: Et quoniam ipsa solum facit mentionem de comestione sacramenti altaris: Et ideo videtur sonare per communicationem sub sola specie panis, quia illa est communicatio per modum comestionis, & per consequens non erit contra dicta ad secundam glo. quæ ponitur sub verbo, Qui manducat &c. quæ dicit: Exponunt quidam sancti de comestione altaris, & bene dicunt. Respondetur, quod illa glo. est pro nobis in eo, quod dicit: Quidam sancti exponunt de comestione altaris. quali dicat, quidam sancti exponunt de sumptione sacramenti per modum comestionis, &c. fit utique sub specie panis. vbi tamē homo cõicat carni, & sanguini, & secundum hanc expositionem quando dicitur: Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem &c. Per manducationem, & bibitionem, oportet nos intelligere in genere cõicationem, aut sumptionem. Et hoc etiam vult beatus Thomas in

postillis super Ioan. vbi dicit in aliquibus ecclesiis seruatur, vt solus sacerdos cōicet sanguini: reliqui vero corpori, nec tamen est contra sententiam domini, quia qui communicat corpori, communicat & sanguini, cum sub vtraq; specie totus Christus inueniatur. Quinto, adducunt illud 1. ad Cor. 11. Ego accepi a domino, quod & tradidi vobis, quoniam dominus Iesus in qua nocte tradebatur, accepit panē, & gratias agens, fregit, & dixit: Accipite, & manducate, hoc est corpus meum, quod pro vobis traderetur, hoc facite in meam commemorationem. Similiter & calicem postquam cœnauit dicens: Hic calix noui testamētum est in meo sanguine, hoc facite quotiescunque e biberitis in meam commemorationem. Vbi beatus Paulus dicit se cōmunicationē vtriusque speciei a domino recepisse, & eam Corinthiis tradidisse. Sed constitutionem Christi nulla consuetudo, seu statutum humanum potest tollere. Et ibidem dicit, Quotiescunq; manducabitis panem hunc, & calicem biberitis, mortē domini annunciabitis donec veniat. Et non solum Apostolus loquitur de sacerdotibus: sed indifferenter de omnibus, eo quod illam epistolam non solū sacerdotibus scripsit: sed omnibus Corinthiis indifferēter, videlicet in 1. cap. primæ epistolæ, vbi dicitur Paulus vocatus apostolus Iesu Christi ecclesiæ Dei, quæ est Corinthi, omnibus, qui nomē domini nostri Iesu inuocāt &c. Itē dicit Apostolus, itaq; quicūq; manducauerit panem

panem, vel biberit calicem domini indigne, reus erit corporis, & sanguinis domini. quæ particula loquitur vniuersaliter de omnibus, & nō solum de sacerdotibus. & sequitur ibidem: probet autem seipsum homo: & sic de pane illo edat, & de calice bibat. Quæ particula iterum ad omnes se extendit, eo quod quilibet homo volens hoc sacramentum percipere, tenetur se prius probare, & probatus de pane illo edere, & de calice biberere, & per consequens intentio beati Pauli fuit, quod quilibet tenetur sacramentum eucharistiæ sub duplici specie percipere. Item Apostolus in eodem capitulo dicit, hoc autem præcipio. vbi videtur loqui præceptiue de communicatione laica sub vtraque specie. Vbi dicit Lyra, sicut allegant aduersarii, hoc verbum præcipio, refertur ad sequens, scilicet ad illud, Probet seipsum homo. Itē Apostolus laudauit Corinthios in hoc, quod sub duplici specie cōmunicauerūt, sed hoc non fecisset nisi mandatum Christi, & suum impleuissent, ergo &c. maior patet in eodem capitulo post verba iam allegata, vbi dicit, laudo vos in hoc, scilicet, quod sub duplici specie communicatis, sed in hoc non laudo, quod inebriamini & scissuras facitis. Item glo. ibidē super illo verbo, cætera cum venero disponā, dicit, hoc quod dixi tenete: cætera autem de eodem, id est, quæ ad huius sacramenti ordinem pertinent, cum venero disponam: sed his carere non potestis. vbi videtur velle glo. quod cōmunicatio duplicis speciei

Ioannis Hofman Tractatus,

cici sit præcepta Corinthiis in eo, quòd dicit, sed his, scilicet communicatione sub vtraque specie carere non potestis. Pro quibus aduertendum est secundum Aymonem, & glosam. Corinthii, qui & Achaici dicti sunt, in multis fuerunt per pseudoapostolos ab obedientia mandatorum beati Pauli abducti, & seducti, & præsertim in velatione, & non velatione capitum virorum, & mulierum. Quidam enim viri velato capite, & aliquæ mulieres non velato orabant, docebant, & prophetabant ex inductione pseudo dicentium, quòd Moyses, & Samuel velato capite incessissent, orassent, & prophetassent, cuius tamè oppositum docebat Apostolus, & bene, vt declarat glo. 1. ad Corinth. 11. & est beati Augustini in libro de opere monachorum, dicentis: Quòd si quis opponat de Samuele, & prophetis veteris testamenti, qui capita sua non tegebant, cogitet quid intersit inter illud velamentum mysticum, & hanc tonsuram: illud enim velamentum, idest coma sanctorum idem significabat quod velamen positum super faciem Moysi, idest velamen lectionis veteris testamenti, hæc autem tonsura reuelationem euangelicæ gratiæ significat. coma ergo Samuelis, & prophetarum pro velamine veteris testamenti olim habita: nunc in reuelatione euangelii deponatur, de qua dicit Apostolus: Cum transieris ad Christum, auferitur velamen. & subdit glo. post pauca, & est beati Ambrosii. Coma inditium est velaminis: ideo naturaliter

Super cõm. sub vtraq; specie. 110

raliter hoc honestum est, quod velata est mulier & obediat, vt naturæ addatur voluntas, quia ad hoc habet velamen, vt ream, & subditam se cognoscat. & ideo gloria est illi, si comam naturaliter habet. Ad hoc enim naturaliter ratio consentit. & vir non naturaliter comatus est: quia nõ est veladus. & lex prohibet virum esse comatum. hæc glo. & quoniam non in hoc solum fuerunt decepti ab eis: sed etiam in auditione cœnæ dominicæ, ad quam ebrii, & post prandium sine reuerentia accedebant, vt declaratum est parte secunda in nono membro. Sic etiam secundum intentionem glosæ ex inductione pseudo apostolorum dicentium, quòd sicut Christus apostolis post cœnam, & sub duplici specie communicasset: sic & ipsi Corinthii post cœnam, & sub duplici specie necessario deberent communicare: decepti erant, & errabant. Beatus autem Paulus considerans ipsos tam varie, & multipliciter circa hoc sacramentum errare, ne ergo a memoria dominicæ passionis auerterentur, scripsit eis doctrinas, & informationes, qualiter se habere deberent circa ipsum, non tamen per hoc præcipiẽs eis sic communicare, & semper in futurum continuare, videlicet aduertenti verba sua, & primam informationem, ipsis dedit per exemplum Christi dicens: Quod accepi vobis tradidi, idest dedi, & non præcepi, immo nec Christus præcepit extra sacrificium, vt prius dictum est, & posterius adhuc dicetur. Quoniam dominus no-

ster

Ioannis Hofman Tractatus,

ster Iesus Christus, in qua nocte tradebatur, accepit panem, gratias agens &c. Ac si diceret, quæ admodum dominus discipulis tradens corpus, & sanguinem reuerenter se habuit circa dictam traditionem: sic & vos reuerenter habere debetis circa dominicam cõmunicationem. Et sicut Christus dixit, Hoc facite in meam cõmemorationem: sic & vos, quotiescunq; panem hunc, & calicem biberis, mortem domini, & eius passionem pro vobis factam annuntiabitis, idest memoramini: quod utique faciendum est, donec dominus veniet ad iudicium: quia hoc non mutabitur secundum glosam vsque ad diem iudicii, sicut sacramenta Iudæorum uariata sunt. Quam quidem mortem, & eius passionem expressius significamus, & annunciamus sub vtrâque specie sumendo, quam sub altera tantum, non tamen oportet, nec expedit propter causas superius in tertia parte dictas, quod hoc fiat a laicis, seu a nõ sacrificantibus, sed sufficit, quod fiat per sacerdotes sacrificantes, qui sciunt sacramenta caute tractare, & tenentur sub vtrâque specie conficere, & sub vtrâque specie sumere, & hoc propter talem integritatem, & perfectionem huius sacramenti, quod ad eius significationem, pro cuius maiori, & clariori intelligentia sunt memoranda verba Bonauenturæ prius in secunda parte pro probatione noni membri adducta, & ibi vide ea si placet. etiam ad completam significationem requiruntur ambæ species: ideo quia hoc
sacra-

Super cõm. sub vtrâque specie. 111

sacramentum est memoriale dominicæ passionis, prout ita fuit in corporis Christi multiplici afflictione, & in eius sanguinis copiosa effusione: ideo oportuit in ipso vtrunque eorum, scilicet corpus, & sanguinem distincte significare. Corpus quidem per speciem panis, sanguinem effusum per speciem vini, etiam, quia hoc sacramentum significat assumptionem totalis humanitatis a Christo, tam quo ad animam, quam quo ad corpus. Et significat perfectam nostram redemptionem tam in corpore, quam in anima, vt videtur velle Magister in 4. distin. 11. dicens, quod in duabus speciebus celebratur, vt animæ, & carnis sumptio in Christo, & vtriusque liberatio in nobis significetur. Hæc autem significatio non potest fieri in altera specie tantum, sed per ambas simul, vt sic per speciẽ panis significetur corpus, & per speciem vini anima, cuius sedes est in sanguine: sicut communiter dicunt Philosophi naturales, & quoniam in commemorationem mortis Christi, hoc sacramentum debet sumi, vt declaratum est: ideo Apostolus dat eis consequenter aliam doctrinam dicens, itaque quicumque manducauerit panem hunc, vel biberit calicem domini indigne, glo. Ambrosii, Indignus est, qui aliter celebrat mysteriũ eucharistiæ quam a Christo traditum est. ecce notanter dicit, celebrat, & non communicat, vel sumit, & subdit glo. Et qui non deuote accedit ad eucharistiã, vel in voluntate peccandi manet, iste talis reus erit corpo

ris, & sanguinis domini: quia beneficium in irritum ducit, vel reus est, idest pœnas mortis Christi habebit, idest ac si Christum occiderit, punietur. quod non est intelligendum secundum æqualitatem, sed secundum quandam similitudinem. maius enim peccatum est agere contra humanitatem Christi in propria specie, quam in aliena: quia hoc est contemptibilis, & horribilius. Et consequenter Apost. dat aliam doctrinam, circa communionem habendam, dicens, Probet autem, idest examinet seipsum homo, idest suam propriam conscientiam, & sic de pane illo edat &c. & tunc fructuose potest sumere hoc sacramentum. Ex quibus sequitur primò, quòd sicut dominus in vltima cœna sacramentum eucharistiæ sub vtraque specie apostolis ministravit, sic eundem modum ministrandi laicis, illud sacramentum primitiua ecclesia aliquo tempore obseruauit. patet ex verbis Apostoli, dicentis, Ego accepi a domino, quod & tradidi vobis &c. & per determinationem Concilii Constantiensis: vbi dicitur, quòd in primitiua ecclesia hoc sacramentum receptum fuit a fidelibus sub vtraque specie. Et sanctus Thomas in vno sermone de corpore Christi, Venite, & comedite, dicit, Quòd in primitiua ecclesia laici sic communicauerunt. Et Lyræ exponens illud Apostoli, Probet autem se ipsum homo, dicit, & fit autem hic mentio de duplici specie. nam in primitiua ecclesia sic dabatur fidelibus: sed pp periculù effusionis modo datur sub

sub specie panis tantum. Dicunt tñ multi probabilius, quòd licet primitiua Ecclesia aliquibus fidelibus sic sit ministratū: non tamen oibus, sed Corinth. & paucis aliis, qui ritum, & modum eorū sunt secuti, nec inuenitur, quòd sic apostoli alios communicassent, sed habetur bene Act. 2. quòd apostoli cum aliis fidelibus erant perseverantes in oratione, communicatione, & fractione panis: vbi solum mentio de communicatione sub una specie, scilicet panis. & doctores comuniter hoc exponunt de corpore Christi, & præsertim Magister in Scholastica historia exponit in communicatione, & fractione panis, idest eucharistiæ, quia in primitiua ecclesia crebro fideles conueniebant ad percipiendum eucharistiam. hæc ibi. Secundo sequitur, quòd licet Apostolus de illa communicatione utriusque speciei in auctoritatibus præmissis sit locutus, non tamen per eas præcipit in futurum semper sic fore seruandum, nec dicit dominum talem modum communicandi omnibus præcepisse. patet hoc corollarium ponderanti simplicia verba Pauli. nullibi enim cum loquitur de Eucharistia, & ipsius perceptio, sub vtraque specie utique verbo præceptum importante, nec dicit alicubi dominum hoc præcepisse: sed secundum intentionem beati Aug. ad Ianuarium dicens, hæc discipulorum, & suorum successorum dispositionem referuauit. Dicit enim beatus Augustinus: Saluator quo uehementius commendaret mysterii huius altitudinem, ultimum

mū uoluit hoc infigere cordibus, & memoriæ discipulorum, a quibus per passionem digressurus erat & ideo non præcepit, quo deinceps ordine sumeretur, ut apostolis, per quos ecclesiam dispositurus erat, & seruaret hunc locum. hæc ille. Tertio sequitur, quod ad integritatem, & perfectionem huius sacramenti quo ad eiusdem efficaciam, id est ad cauendum in eo, qui digne suscipit totalem eius effectum non requiritur utraq; species, sed sufficit altera earum. patet, quia efficaciam sacramenti, quam sic sumens habet illam, habet ex opere operato, non ratione signi visibilis, sed ratione contenti sub eo, & quia idem continetur sub utraque specie, & non plus sub ambabus, neque minus sub altera earum. ergo corollarium verum. Quarto sequitur, quod ad totalem refectionem spiritualem non requiritur utraque species, sed sufficit altera earum. patet, quia reformatio spiritualis fit ratione contenti. Sub specie autem panis continetur cibus, & potus tam uere, & realiter, sicut sub ambabus speciebus. Ibi enim continetur cibus animæ, scilicet corpus Christi, & potus, scilicet sanguinis Christi, omni modo existendi, sicut sub specie uini. Qui ergo sumit sacramentum sub specie panis, sumit cibum, & sumit potum, licet non per modum potus in ordine ad sensum, quia non sub specie potabilis: illud autem nihil uariat quo ad efficaciam refectionis totalem, saltem quo ad opus operatum, licet uariet quo ad significationem. Quinto sequitur

quo

quo ad integritatem huius sacramenti quo ad eius significationem non sufficit altera illarum specierum, sed ambæ requiruntur, patet ex dictis. Voluit tamen ecclesia hæc perfectam significationem fieri per sacrificantes in celebratione Missæ, quæ est repræsentatiua passionis Christi, quibus dedit dominus potestatem conficiendi, & aliis ministrandi hoc sacramentum. Et ideo ecclesia instituit, & inuolabiliter uult obseruari ut sacrificantes sub utraque specie conficiant, & sub utraque sumant. & hoc coram populo, ut ipse populus continue assistens diuinis consequatur fructum, quem sibi afferre potest huius sacramenti perfecta significatione, in quantum excitat homini deuoto memoriam passionis Christi, & redemptionis nostræ, a omnium bonorum quæ inde sumus consecuti. Sexto sequitur, licet in primitiua ecclesia mos communicandi sub utraque specie fuerit circa laicos aliquo tempore seruatus: tamen crescente multitudine populi Christiani prouide, & rationabiliter introducta est consuetudo ministrandi eucharistiam laicis solum sub specie panis. patet, quia, ut dictum est, laici recipiunt hoc sacramentum ad refectionem spiritualem, ut istam consequantur quantum est ex opere operato sub una specie. Cum ergo, ut dictum est in tertia parte principali, ut plura pericula possunt contingere facilliter, si laici communicarentur sub utraque specie, quæ sub una non contingunt: & cum de effectu sacramenti nihil eis

P

isto

isto modo deperat, & significatio sacramenti totalis possit quotidie coram eis fieri ad excitandam passionis Christi memoriã, sequitur, quod ecclesia istum modum communicandi eos sub sola specie panis rationabiliter induxit, quod fuit probandum. Illis præmissis responderetur ad auctoritates Pauli, & primo ad primum. Et quando dicit, ego accepi &c. ibi dico, quod sicut dominus instituendo sacramentum eucharistiæ ipsum confecit, & sub vtrâq; specie apostolis ministravit: sic ecclesia primitiua eundem modum ministrandi fidelibus sub vtrâq; specie aliquo tempore obseruauit. Et hoc vult Apostolus in illa auctoritate, scilicet, quod tunc fiebat, nec tamen per hoc præcipit in futurum sic seruare, non dicit a domino sic esse præceptum: sed quando vltius arguitur: sed consuetudinem Christi, nulla consuetudo humana, vel statutum humanum potest tollere, vel mutare &c. Ibi dico, quod constitutionem Christi quo ad substantialia illius sacramenti non potest tollere constitutio, vel quæcunq; consuetudo humana, tamen quo ad accidentalia tollere potest, & immutare, sicut de facto fecit ecclesia. Christus enim confecit post cœnam in azimo, & non ieiunus, & illo modo discipulis ministravit: ecclesia tamen per aliquod tempus in fermentato ex certis causis confecit, & iam statuit, quod solum a ieiunis in azimo conficiatur, exceptis casibus certis, & a solis ieiunis recipiatur, vt de hoc sufficienter dictum est supra

pra in solutione primæ auctoritatis. Sed quod ecclesia potuit aliqua præcepta domini, quo ad accidentalia variare, & immutare sic declaratur. Fides nostra proficitur esse vnus Deum omnipotentem, omniscientem, & incommutabilem; specie tamen secundum exigentiam, & diuersitatem temporum varias leges dedit, vt aliter homo in statu naturæ, aliter in tempore ægis, & aliter in statu gratiæ saluaretur, non quod tunc alia esset fides, quam nunc: sed vna eadem est, per quam omnes iusti ab Abel vsq; ad vltimū iustum Deo placuerunt. quia secundum Apost. ad Ephes. 4. vna fides, vnum baptisma, vnus Deus omnium. Sed mutatio non fidei, sed ceremoniarum a domino traditarum. Similiter ante quam daretur circumcisio, quibus saluator, qui per legem naturæ bene, & debite vixerat, vt Adam, Seth, Enoch, Noe, Iob, & reliqui plures. decursis autem certis temporibus statuit Deus pactum cum Abraham, & femine suo in circumcisioe. Nam vt habetur Genes. 17. Postquam Abraham esse ceperat octuaginta nouem annorum, apparuit ei dominus, & dixit ad eum: Ego dominus omnipotens ambula coram me, & esto perfectus, ponamque fœdus meum inter me, & te. Et post pauca sequitur: Statuamque pactum meum inter me, & te, & inter semen tuum post te in generationibus suis fœdere sempiterno. & infra, Tu ergo custodias pactum meum, & semen tuum post te in generationibus suis, hoc pactum est, quod obseruabitis. Circūciditur

ex vobis omne masculinum, & circumcidetis carnem præputii vestri, vt sit in signum fœderis inter me, & vos. Infans octo dierum circumcidetur in vobis omne masculinum in generationibus vestris. Atque pactum meum in carne vestra in fœdus æternum. Masculus cuius præputii caro circumcisa non fuerit, delebitur anima illa de populo suo, quia pactum meum irritum fecit. Ecce fœdus æternum inter Deum, & Abraham, & semen eius post ipsum. Moyses tamen cum educret filios Israel de Aegypto, circumcisionem tam stricte a dño præceptam per annos 40. ob causam itineris intermisit, non enim in deserto leguntur Israel circumcisi: sed postquam Iosue eos trans Iordanem in terram promissionis eduxerat, ibi in Galgalis, seu in colle præputiorû iuxta domini præceptum eos circumcidit. Iosue quinto. Ipse denique dominus noster Iesus Christus, pro nostra salute ex Virgine natus, octauo die legitur circumcissus. Luc. 2. Et quamuis omnes apostoli fuerunt carnaliter circumcisi, vt communiter creditur, tamen post spiritus sancti aduentum: ipsam circumcisionem tam stricte in veteri lege a domino præceptam per amplius obseruari non debere vnanimiter statuerunt, prout habetur Actuum 15. vbi dixit Petrus, Quid tentatis Deum imponere iugum super cervicem discipulorum, quod neque patres nostri, neque nos portare debemus? Sed per gratiã domini nostri Iesu Christi credimus saluari, quemadmodum & illi. & in-

fra

fra eodem cap. dicitur, Visum est spiritui sancto, & nobis nihil vltra vobis imponere oneris, quàm hæc necessaria. Vbi per spiritum sanctum, & per apostolos circumcisio totaliter fuit sublata. Ex quibus apostolorum verbis elicitur potestas ecclesiæ, & veritas indefectibilis in his, quæ sunt fidei, & de necessitate salutis. Et Paulus ad Colofsen. 5. dicit. Si circumcidimini, Christus vobis in nullo proderit: vbi apparet sublatio, immo annullatio circumcisionis, quæ debuit sub pœna mortis lata ab ipso domino æternaliter obseruari. Si ergo Moyses potuit præceptum circumcisionis ex causis rationalibus interrompere, & apostoli quo ad Christianos totaliter potuerunt tollere, quare ecclesia, quæ non est minoris, non possit illum modum communicandi ex causis rationalibus, & propter prædicta pericula euitanda immutare? immo & de facto immutauit. etiam Leuit. 8. habetur, quòd panes propositionis laicis non debebant exponi ad manducandum, & tamen Dauid cum pueris suis tempore necessitatis apud Abymelech sacerdotem eis vsus fuit, videlicet 1. Reg. 21. Matth. 12. & Luca. 6. Si ergo Dauid potuit illud præceptum infringere, quare ecclesia non possit hoc, quod non est Christi præceptum, vel apostolorum immutare? Ad secundam dicitur. Sicut communiter doctores catholici dicunt, quòd beatus Paulus per illa verba non præcipit Corinthiis sub vtraque specie communicare, sed pro illo tempore consuluit ipsis,

P 3 quòd

quòd passionem domini deberent memorari, quâdo sub duplici specie cõmunicarent, & idem debent facere sacerdotes in altari sub duplici specie communicantes. & similiter laici, qui modo sub vna specie communicant, memorari passionem dominicam debent. Ad terciã dicitur, quòd Apostolus loquebatur hæc omnibus Corinthis, & aliis fidelibus primitiuae ecclesiae, qui sub vtraque specie communicabant, modo autem solum extendit se ad sacrificantes. laicus autem, qui modo secũdum ecclesiae obseruationem solum sub vna specie communicat, si indigne communicat, etiam reus erit corporis, & sanguinis domini. Est tamen aduertendum, quòd hæc indignitas secundum glo. beati Ambr. & Lynam, tripliciter potest contingere. Vno modo ex ipsa celebratione, vt si quis non seruat ritum a Christo institutum, vel etiam instituta ecclesiae offerendo alium panem, vel aliud vinum. Secundo modo, ex parte fumentis, quia sumit cum voluntate peccandi mortaliter de futuro, vel quia est impenitens de præterito. Tertio modo ex defectu deuotionis, quia districte mente ex occupatione temporalium, accedit ad hoc sacramentum, habitualiter tamen retinet debitam reuerentiam, primæ duæ indignitates faciunt reum corporis, & sanguinis domini. Tertia autem non ipsa impedit tamen fructum sacramenti saltem in parte, vbi consequenter notandum est, quòd indigna sumptio huius sacramenti secundum Apostolum, & doctores sanctos:

multa

multa mala inducit. Vnde dicit Apostolus, Qui manducat indigne. glo. vt qui in crimine est, vel irreuerenter tractat iudicium. glo. idest damnationem manducat, & bibit, non diiudicans. glos. idest discernens corpus domini. glo. ab aliis cibis. Sed indiscrete, & irreuerenter sumit venerationem singulariter debitam nõ exhibens, per hoc secundum glosam Ambrosii docet deuote, & cum tremore accedendum esse ad communionem, quia dominus est, cuius caro sumitur, vt gratiam reddere videamur redemptori. & sequitur, Ideo inter vos, idest, quia indigne sumitis. ideo inter vos multi sunt infirmi. glo. longa inualitudine, & dormiunt multi. glo. idest mortui sunt. glo. morte corporali, hoc autem fit ad correptionem aliorum. hæc ibi. Vnde, indigna communiõ hominẽ peccatis illaqueat, damnationem præparat, proximum scandalizat, mentem excæcat, tentationi subiugat, Deum irritat, vitam temporalem breuiat, gratuitis, & æternis bonis spoliat. De his dicitur in psal. 68. & fiat mensa eorum coram ipsis in laqueũ. quo ad primum. Et in retributionem. quo ad secundum. Et in scandalum. quo ad terciũ. Obscurentur oculi eorum ne videant. quo ad quartum. Et dorsum eorum semper incurua. quo ad quintum. Effunde super eos iram tuam, & furor iræ tuæ comprehendat eos. quo ad sextum. Et fiat habitatio eorum deserta. quo ad septimũ. Et in tabernaculis eorum non sit, qui inhabitet. quo ad octauum. Et beatus Hilarius con-

P 4 cordat,

cordat, dicens, Qui corpus Christi indigne manducat, dominum ad vindictam excitat, vitam suam breuiat, sanctos a se fugat, & hostem suum, scilicet diabolum lætificat. hæc ille. Ad quartam dicitur, quod illa particula extendit se ad primitiuam ecclesiam, non per modum præcepti, sed cõ filii, illo modo videlicet, quod ille, qui pro tunc communicabat sub vtraq; specie debeat se prius probare, & probatus, de pane illo edere, & de calice bibere. Ecclesia autem sequens, & moderna circa hoc consilium in parte dispensat, & ipsum vniuersaliter non acceptauit, & præsertim quo ad illam partem secundam. Et de calice illo bibit, quo ad non sacrificantes propter pericula, & notamenta prius in tertia parte enumerata: sed recepit illum solum quo ad sacrificantes, cui cautiùs possunt, & sciunt periculis obuiare. Et quoniam circa communicationem sub speciebus panis, & præsertim quo ad laicos non contingunt tot pericula: ideo primam partem vniuersaliter recipit ecclesia, scilicet de pane illo edat. Sed quod ecclesia potest, & potuit contra aliqua consilia beati Pauli dispensare, patet, quia beatus Paulus 1. ad Thy. 3. consuluit, quod Episcopus, siue sacerdos debet vnus vxoris esse vir. Ecclesia autem dispensat cum bigamo. Secundo, sacerdotibus vxores abstulit per decretum Calixti Papæ. Debet ergo sic intelligi illa auctoritas secundum beatum Thomam de Aquino in tertia parte summæ. Probet autem se ipsum, homo, idest, quilibet

bet accedens ad hoc sacramentum, probet, idest præparet, examinet, & emundet se ipsum, idest cõscientiam suam. præparet per cordis veram contritionem, oris confessionem: examinet, an habeat sanctitatem in corde, veritatem in ore, perfectam conuersationem in opere. purget, seu emundet ab inani gloria intellectum a vana cupiditate affectum. & sensum a rebellionem per inobedientiam infectum. Et illo modo probatus de illo pane edat, scilicet qui secundum consuetudinem ecclesiæ sub vna specie recipit. Sacerdos autem illo modo probatus de pane illo edat, & de calice bibit. vbi dicit glos. beati Augustini, panis est salutaris non venenum mortiferum, quod edis, prius dimitte debitoribus. si non dimittis, mentiris. & ei mentiris quem fallis, mentiri eum potes. sed illum fallere non potes, intus enim inspicit, & examinat. hoc glosa. Ad quintam dicitur secundum glosam, quod hoc non est præceptum de vtraq; specie in laica communionem, sed est præceptum de velandis capitibus mulierum. vnde dicit glo. Hoc autem præceptum obseruari, quod dictum est de velandis capitibus auctoritate præcepti, vitur apostolus, vt obtemperent. Valde enim incongruum est secundum beatum Augustinum in libro de Opere monachorum, velle sibi obtemperari maioribus, quod faciunt aduersarii fidei non obtemperantes Papæ, & militanti ecclesiæ in laica cõmunionem. & subdit glosa beati Augustini. hinc etiam ostendit quædam

quædam esse, de quibus non est dispensandum, sed auctoritati præcipientis acquiescendum. vnde ait Apostolus, Hoc autem præcipio, vt scilicet non differentis solertia requiratur, sed præcipientis auctoritas attendatur. hæc glo. Sed ad literam dico, quòd ipse non dicit illud sub illa forma: sicut ipsi aduersarii allegant. sed dicit, Hoc autem præcipio, quòd sequitur non laudans &c. & sic per hoc, quòd sequitur, non debet intelligi illud, Probet autem se ipsum homo &c. idest, quòd præcipiat sub vtraque specie laicos communicare: sed præcipit secundum Liram, quòd ordinate se habeant in communicatione, & nõ cum dissensione, & in deterius conueniant, quãdo debent communicare. Vnde statim post illa verba, Hoc autem præcipio, sequitur non laudans, idest reprobens, quòd non in melius, sed in deterius conuenitis ad perceptionem eucharistiæ. & sic patet, quòd Apostolus non vitur præcepto quò ad communicationem sub vtraque specie, etiam secundum intètionem Liræ, sed vitur præcepto quòd conueniant ordinate, & sine dissensione, & contentione. Ad sextam dicitur secundum beatum Ambrosium, glosam, & Liram, quòd Apost. dicens, laudo vos, loquebatur ironice per contrariũ, idest vitupero vos, quia præcepta mea, quæ dedi vobis non seruatis. Ideo subdit, in hoc non laudo, immo vitupero, vbi minus dicendo plus significat. Ad septimam dicitur, quòd Apostolus non præcipit illam cõicationem tãquam necessariam

sariam seruare: sed mandat eis obseruare informationes, quas dedit circa cõionem. & cũ hoc glo. dicit, Sed his carere &c. debet sic intelligi, sed de his supple informationibus carere nõ potestis: ideo illas tenete, donec ad vos veniam. & plura circa dictam communionem, & ecclesiæ ædificationem vobis dicam. Ex quo patet, quòd ecclesia plura tenet ex ordinatione apostolorum, quæ tamen in sacra scriptura nõ habentur expressa, pp quod sequẽda est cõsuetudo ecclesiæ, & sic patet ad auctoritates Canonis Bibliæ, qd sit dicendũ.

Nam in tertia parte quartæ partis principalis declarandæ sunt auctoritates sanctorum, ac scholasticorum doctorum, atque incilio, & sacrorum Canonum, quas sæpius inepte, & truncate pro se trahentes aduersarii male intelligunt, & intellexerunt. Et primo, assignandæ sunt solutiones illarum auctoritatũ generales generaliter ad inuicẽ non repugnantes, per quas vero sufficienter ad omnes illas respondetur, vt in sequentibus patebit &c. Secũdo, adiungendæ sunt responsiones speciales ad quemlibet earũ sigillatim. Quò ad primum dico, quòd auctoritates doctorũ nõ plus sunt auctenticæ, nec valent ad probandum nisi in contrarium approbãtur ab ecclesia, patet, quia illæ auctoritates non sũnt supra ecclesiam, sed e contra, ecclesia supra illas auctoritates. vnde & beatus August. præfert ecclesiam euangelio, dicens, Euangelio nõ crederem, nisi me auctoritas ecclesiæ cõmoneret. Et beatus Luc. in principio sui

fui euangelii dicit, quòd multi conati sunt scribere euangelium, vbi glo. dicit, quòd quidã pseu-
do sub nomine verorum discipulorum Christi,
scilicet Thomæ, & Matthiæ scripserunt euange-
lia inserentes hæreses, & errores, vt sub nomine
discipulorum verorum Christi simplices decipe-
rent. & quanquã multi scripserunt euangelia,
tamen quia ecclesia solum quatuor recepit: igitur
solum quatuor: & non alia sunt auctentica.
Etiam beatus Paulus scripsit quindecim episto-
las, quia vnã èt ad Laodicenses, vt uidere licet ad
Colossenses quarto: in fine, vbi dicit. Et ea, quæ
Laodicensium est, vobis legatur, similiter plures
scripsit ad Ser ecam Philosphũ, magistrum Ne-
ronis Imperatoris. Sed quia solum quatuordecim
recepit ecclesia, ideo solum quatuordecim,
& non aliæ sunt auctentica. ergo quicquid non
approbat, vel approbavit ecclesia, nõ est, nec me-
retur dici auctenticum, & per consequens nihil
probat per talia. Ex quo sequitur, quòd aucto-
ritates doctorum arguere contra ecclesiam, &
eius consuetudinem approbatam, nihil concludi-
tur. patet, quia omnes tales potest ecclesia appro-
bare, vel non approbare, & recipere, vel non reci-
pere. ergo &c. Secundo dico, de cõmunionem sub vtraq;
specie, scilicet panis, & vini: nulla tamen earum,
vel paucæ, de quibus specialiter dicetur, dicit,
vel dicunt communicationem illam laicorũ esse
de necessitate salutis ex huius sacramenti institu-
tione

tione, vel ex Christi verbo, uel mandato. Et ita fe-
re nulla earum facit aliquid contra dicta. & ita
quasi omnes superflua per eos adducuntur. Ter-
tio dico, quòd auctoritates sequentes pro maio-
ri parte loquuntur de sacrificante cibos, ad quos
pertinet hoc sacramentũ conficere, & sub vtraq;
specie sumere propter perfectam significationẽ
passionis Christi, & refectionis completæ. & nõ
loquuntur de communicatione laicorum sub
utraque specie, quia illi solum ad efficaciam reci-
piunt hoc sacramentum. Quarto dico, quòd si
aliquæ auctoritates loquuntur de communica-
tione sub utraque specie, quo ad laicos debent
restringi ad illud, in quo mos seruabatur in ec-
clesia, quòd eucharistia exhibetur laicis sub utra-
que specie, qui mos a tempore doctorum vsq; in
præsens nunquam apud eos fuit communis. Et
sic tales auctoritates impertinenter allegantur
per aduersarios. Nam qualibet auctoritas docto-
ris uerba ex causa tantum cessante causa uerita-
tis eius, cessat & ueritas, & allegatio ipsius. Sed
propositiones & auctoritates doctorũ, quæ ostẽ-
dunt populum laicalem debere communicare sub
utraque specie fuerunt ueræ, & allegabiles ex cau-
sa in quantum ecclesia pro certo tempore eucha-
ristiam illo modo dispensauit, & ergo cessante
causa tali, cessare debet ueritas, & allegatio dicta-
rum auctoritatum. Simile huius est, quod quan-
doque ista fuit uera, Christus est incarnandus,
quæ tamen modo est falsa: & tamen est eadem
ueritas

veritas fidei antiquorum, & modernorum : quia vna fides, vna ecclesia catholica . Quinto dico, quòd in auctoritatibus sanctorum, & doctorum per manducationem corporis, & bibitionem sanguinis, potest in generali intelligi sumptio corporis, & sanguinis Christi, & ista fit in-communionem sub sola specie panis tam vere, & realiter, sicut sub vtraque. & etiam secundum proprietatem locutionis in calice, sola species vini bibitur, non sanguis proprie, cum non sit effusus, sed inclusus in venis, sicut sub specie panis : immo quàmuis species vini proprie bibitur, tamen videtur, quòd sanguis non bibatur magis sub specie vini proprie, quàm sub specie panis, cum omnino eundem modum habeant existendi huc, & ibi. Quàmuis ergo sancti, & doctores sapius loquantur de sumptione sacramenti sub sola specie panis, cum in dictis suis faciunt mentionem de manducatione, & bibitione, ipsi ponunt ista duo pro sumptione, & etiam ad signandum fidelibus, quòd sub sola panis specie sumunt corpus & sanguinem Christi vere, & realiter, & non aliter sub ambabus, quàm sub vna earum, nec magis efficaciter. Sexto dico, quòd auctoritates loquuntur quo ad laicos non de manducatione, & bibitione sacramentali sub vtraque specie, sed de spirituali. Quando enim sacerdotes in altari in conspectu populi conficiunt, & sumunt sub duplici specie: tunc populus assistens in deuotione sua, manducat, & bibit spiritualiter corpus,

pus, & sanguinem domini ea in sinceritate fidei per recogitationes, & meditationes bonas, masticando, & hauriendo ore cordis, & se Christo vniendo per effectum amoris. licet autem per has generales solutiones sufficienter responsum sit fere ad omnes posteras auctoritates de communicatione laicorum sub vtraque specie mentionem facientes: tamen vt error aduersariorum efficacius confutetur, ad singulas singulatim est respondendum. Primo ponendæ sunt auctoritates illæ diuisim sub ea forma, qua ab ipsis in quodam tractatu proponuntur. Et secundo, ad quamlibet sic propositam applicanda est declaratio, & solutio secundum intentionem doctorum, qui catholice in hac materia loquuntur. Et primo arguunt per auctoritatē beati Dionysii, qui tempore apostolorū legitur fuisse: quē ipsi pro se allegant in libro ecclesiasticæ hierarchiæ cap. 3. versus finem, ubi sic dicit. Sacerdos enim uelatum, & non diuisum panem reuelans, & in multam diuidens, & unionem calicis omnibus dispartiens symbolice unitatem sanctissimā multiplicat, & distribuit actionē sacrā consummans. hæc Dionysius. Ex quibus uidetur elici cōmunicationē utriusq; speciei esse necessariā quo ad oēs indifferenter. Respondetur, quòd in nulla illius auctoritatis, nec ī toto illo cap. beatus Dionys. dicit illam cōmunionem esse necessariam, uel de præcepto Christi, quod tamen illi intendunt, qui profæ eam allegant. & ergo nihil facit pro eis.

Et

Et dato, quòd beatus Dionysius uoluisset populum laicum sub utraque specie debere communi care, tunc diceretur, quòd ipse fuisset locutus secundum practicam Græcorum, quoniam & ipse Græcus fuit, & Atheniensis. Ecclesia autem occidentalis multa non obseruat ex causis rationabilibus, quæ orientalis habet in consuetudine, sicut patet de consecratione in fermentato, & pluribus aliis. unde de communicatione Græcorum sub utraque specie, dicit Petrus de Tarentasia circa 11. distin. 4. Græci bene faciunt sumendo sub utraque specie: Latini tamen melius faciunt ministrando solum sub specie panis, quia cautius obuiant periculis. Cum enim in hoc sacramento sit ratio signi, scilicet significatio pertinens ad sapientiam, & ratio causæ, seu causati pertinens ad gratiam. & quia gratia est omnibus necessaria, ideo omnibus traditur sub una specie perfecte causatiua gratiæ, sub qua cum maiori cautela, & reuerentia potest tradi. Sed sapientia non est sic omnibus necessaria: ideo a solis maioribus, id est presbyteris, uel ministris altaris sumitur sub utraque specie, quia maiorem cautela, & reuerentiam seruare sciunt. hæc ille. Quòd autem dicit de ministris altaris in paucis locis est consuetum, & æstimo, quòd sic faciunt Cistercienses: Vidi enim, quòd sacerdos post sumptionem, & ministrorum communicationem uini ex eis calicem non ablutum porrexit, qui reliquias sanguinis accipiens ipsum altari tradidit ministro abluen-

abluendum, vel dicitur, sic dicit beatus Thomas in tertia parte, sacerdos offert vnum calicem pro omni populo. & ideo calix populo non datur. sic etiam sacerdos significans vnionem calicis omnibus dispartit, seu diuidit, & distribuit quando in persona omnium in sacrificio vnum offert calicem, cuius oblationis omnes fideles efficiuntur participes, & hoc per peccatorum remissionem. Et sic in his sacerdos sacramenta consumit actionum. Item Origenes super librum Num. in Omilia 16. tractans illud Num. 23. Ecce populus vt læna consurget, & quasi leo erigetur, non acubabit leo donec deuoret prædam, & occisorum sanguinem bibat, dicit. Dicat ergo nobis, quis est ille populus, qui in vsu habet sanguinem bibere, non erant hii, qui in euangelio dominum sequebantur scandalizati dicentes: Quis potest carnem manducare, & sanguinem bibere? sed populus Christianus fidelis audit, & hæc amplectitur, & sequitur eum, qui dicit, Nisi manducaueritis carnem filii hominis &c. Respondetur, quòd illa auctoritas nihil facit pro communione laicorum sub vtraq; specie, nisi verba Christi: Nisi manducaueritis &c. Illa autem debent intelligi principaliter de manducatione spirituali, vt prius sufficienter dictum est. etiam quia nulla mentio in auctoritate Origenis, & Io. 6. fit de specie panis, seu vini. & quoniam sumens sacramentum sub vna specie sumit corpus, & sanguinem domini, eo, quòd sumit corpus vnum, quod non est sine

Q sanguis

sanguine. igitur sic sumens facit hoc quod Christus docet, & Origenes. Tertio, potest dici, quod Origenes fuit vnus de doctoribus antiquissimis, cuius temporibus fortè adhuc aliqui sub duplici specie communicabant, & de illis dicit populus Christianus fidelis audit &c. nullà de præcepto, & necessitate sumptionis facit mentionē. Ipse enim in multis secundum August. & Hieronymum grauissimè malè sensit de filio, pessimè de spiritu sancto: hoc est. corpus meum, exposuit mysticè solum. & ergo non multum videtur facere auctoritas sua contra consuetudinem ecclesiæ &c. Item beatus Hilarius octauo de Trinitate. & habetur in Canone de consecratione distinctione 2. In quarto dicit de uoluntate carnis, & sanguinis non est relictus ambigendi locus. Nunc enim & ipsius domini professione, & fide nostra uerè caro est, uerè sanguis est, & hæc accepta, atque hausta a nobis efficiunt, ut nos in Christo, & Christus in nobis sit. hæc ille. Vbi Archidiaconus in Rosario dicit, hæc accepta quantum ad carnem, atque hausta quantum ad sanguinem sacramentaliter de altari, & de manibus sacerdotis. hæc Archidiaconus. Respondetur, quod per illam auctoritatem non probatur propositum, ex eo, quod non dicit de necessitate huius communionis: quam tamen illi intendunt probare ex ea. Et dato, quod illum modum beatus Hylarius obseruasset, quia fuit vnus de antiquissimis doctoribus, & sanctis: Ex hoc tamen

men non habetur; quod iam sit obseruandum, eo ecclesia aliter ordinauit, & statuit. Aliter potest dici, quod hæc auctoritas intelligitur de sacerdotibus tantum, quod patet per hoc, quod dicit, Et hæc accepta, atque hausta a nobis, scilicet, a me, & ab alijs sacerdotibus. Alio modo dicitur, quod illa particula, Accepta, atque hausta, debet sic exponi secundum glosam decreti, de consec. distin. 2. In Christo, accepta a Christo, atque hausta, idest a nobis sumpta. Ita quod ly hausta, sumatur generaliter per ly sumpta, & non specialiter prohibita. Huic concordat Archidiaconus ibidem, qui exponens duas expositiones illorum uerborum, in secunda sic dicit. Accepta doctrinaliter a Christo sacramentum instituente. prima ad Corinth. 11. Ego accepi a domino, quod & tradidi uobis hausta sacramentaliter de altari de manu sacerdotis. hæc Archidiaconus. Vbi ly hausta, ponitur pluraliter, & extendit se ad utrumque, scilicet ad corpus, & ad sanguinem, quia de utraque est sermo. Et cum corpus non hauiatur propriè, oportet ly hausta, ponere loco illius termini sumpta, uel consimilis. & tunc sensus est, Corpus, & sanguis hausta, idest sumpta sacramentaliter de altari, & de manu sacerdotis efficiunt, ut nos in Christo, & Christus in nobis sit, & hoc fit uerè, & realiter. Tunc quando communicamus sub una specie, qui tunc summi corpus, & sanguinem domini cum totali efficacia, licet non vtrunque illorum sub propria

figno, quando allegatur Archidiaconus. Ibi dicitur. Primo, quod beatus Hilarius cautius loquitur, quam glosator, & etiam quam Archidiaconus, quia non dicit de sumptione vtriusque speciei, sed de carne, & de sanguine sumuntur, & hauriuntur sub vna specie. nec omnes glosæ in iure sunt authenticæ, & approbatæ, nisi inquantum consonant scripturæ, & auctoritati ecclesiæ, & eius consuetudini. Secundo dico, quod ipse Archidiaconus manifeste ponit, & approbat communionem laicam sub specie panis. Nam super cap. Comperimus, prope finem, Explicite hoc docet, addendo ibidem ad glosam verba Petri de Tarentasia, quæ sunt posita in responsione ad auctoritatem beati Dionysii. & in cap. Presbyter, de conse. dist. 2. dicitur, Presbyter semper habeat eucharistiam paratam, vt quando quis infirmatus fuerit, statim eum communicet, ne sine communionem moriatur. vbi glosa dicit, Sanguinem non præcipit seruari, quia opus esset nimia cautela in seruanda. ergo propter cautelam non seruatur, ne fundatur. vbi dicit Archidiaconus, Adde præterea non est opus, quia vbi est corpus, ibi & sanguis. hæc Archidiaconus. Quia igitur sic approbat illam communionem, non est verisimile, quod tantus vir voluerit sibi ipsi contradicere. Tertio dico, quod ipse ponit duas glosas illorum verborum accepta, atque hausta vna. accepta doctrinaliter a Christo sacramentum instituentem, & hausta sacramentaliter de altari, & de manu sacer-

sacerdotis, & ad illam additur sacramentaliter de altari, & de manu sacerdotis. Aliam ponit, quæ est prima in ordine accepta, quo ad corpus, & hausta quo ad sanguinem, & huic non addit illa verba, quæ sequuntur in auctoritate per aduersarios allegata, scilicet sacramentaliter de altari, & manu sacerdotis: & quia illa glosa videtur aliquantulum inepta, eo quod loquitur de vero corpore, & sanguine domini, & sic isti termini accepta, & hausta, referuntur ad verum corpus, & sanguinem Christi. & cum pluralis numeri tunc erit sensus, hæc scilicet corpus, & sanguis domini accepta quo ad carnem. & hæc, scilicet corpus, & sanguis domini hausti quo ad sanguinem. Modo hæc locutio videtur inepta, scilicet quod corpus, & sanguis hauriatur quo ad sanguinem. & ideo Archidiaconus, dimissa illa glosa tanquam inepta, quam illi proferat cum additione extranea allegat, & dedit secundam, de qua prius dictum est. In qua etiam concordat glosa decreti prius tacta. Item beatus Ioannes Chrysostomus in suo dialogo libro 3. cap. 1. dicit, illud est mysterium, sine quo nobis nec salus, nec ea, quæ bona sunt promissa diuina. Nemo enim valebit ingredi in regnum cælorum, nisi ex aqua prius renatus fuerit, & spiritu sancto: & qui non manducat domini carnem, nec bibit eius sanguinem, non habebit vitam æternam: quæ per nullius alterius, quam sancti efficiuntur manus sacerdotis. hæc ille. Respondetur. Beatus Chrysostomus in illa auctoritate duo

videtur dicere: Primum est, sicut baptismus regulariter quo ad omnes homines est sacramentum necessitatis, sic & manducatio, & bibitio corporis, & sanguinis domini. & hoc est solum verum de manducatione, & bibitione spirituali corporis, & sanguinis Christi, idest de vnitate, & communicatione per fidem, & charitatem ad membra ecclesie cum Christo capite, quæ vnitatis est tantum res huius sacramenti, & significatur per verum corpus, & sanguinem eius. Secundo dicit Chrysostronus, quod per nullius alterius quam sancti efficiuntur manus sacerdotis: dico, quod sic debet intelligi, quæ scilicet sacramenta per nullius efficiuntur, idest consecrantur ministerialiter, nisi per manus sacerdotis, idest per sacerdotem, capiendo partem pro toto. vel efficiuntur, idest ministrantur solum per manus sacerdotis. & hoc similiter est verum. nec ex hoc sequitur, quod sub duplici specie hoc sacramentum debet ministrari, quia in illa auctoritate Chrysostronus de nulla specie facit mentionem. & dato, quod fuisset intentio sua, quod sub duplici specie deberet ministrari, diceretur, quod fuisset secundum intentionem Græcorum, quia & ipse Græcus fuit. Quia autem additur, sancti sacerdotis, ex hoc videtur, quod sacerdos malus non possit conficere. Respondetur vno modo si efficiuntur, sumitur proprie, tunc, quia solum per Christum conficitur hoc sacramentum principaliter, & auctoritative. Auctoritas habebit veritatem de

Christi.

Christo. Aliud enim sacerdos solum consecrat ministerialiter, & quodammodo dispositiue. Alio modo dicitur, quod omnis sacerdos rite consecratus est sanctus quo ad officium sine potestate consecrandi: quia illam non habet a se, sed a spiritu sancto: non autem omnis est sanctus quo ad personam, siue vitam suam, quæ requirit charitatem. Alio modo dicitur, quod intelligitur de efficientia meritoria, quo ad sacerdotem. Nullus enim meritorie consecrat, nisi sit sanctus, & quo ad potestatem, & quo ad vitam. Tamen de quidditate sanctitatis est sciendum, quod sanctitas secundum beatum Dionysium 12. cap. de diuinis nominibus, est munditia vera ab omni immunditia, & perfecta, & omnino immaculata. Vbi secundum beatum Thomam in commento eiusdem libri tres gradus munditiæ designantur, qui ad sanctitatem requiruntur. Primus est libertas ab omni immunditia, libertas enim opponitur seruituti: seruitus autem immunditiæ existit, quæ totaliter ab immunditia vincitur, & ei subiicitur. primus igitur gradus munditiæ est, vt aliquis a seruitute liberetur. Secundus gradus est, vt sit munditia perfecta: perfectum vero est, cui nihil deest vno metaphoricè. Contingit autem quandoque, quod aliquis immunditiæ peccati non subiaceat, dum in eo peccatum non regnat, deest tamen ei aliquid ad munditiam pertinens in quantum passionibus immunditiæ inquietatur, quæ cum tollitur, fit perfecta munditia. Tertius gradus mundi

Q 4 tia

tia est, ut sit omnino immaculata. maculari autem dicitur, non quod ab intrinseco, sed ab extrinseco coinquinatur. erit ergo omnino immaculata munditia, non cum solum in seipso aliquis puritatem habet: sed etiam cum nihil est exterius, quod eum ad munditiam trahere possit, & in his tribus gradibus munditiæ ratio sanctitatis videtur consistere. hæc sanctus Thomas. ex quo sequitur primo, quod nullus peccato mortali detentus est, & dicitur sanctus: patet, quia ei deficit primus gradus munditiæ, eo quod totaliter ab immunditia etiam vnus peccati mortalis vincitur. Secundo sequitur, quod illo gradu est, & dicitur sanctus incipiens, proficiens, & perfectus. patet, quia incipiens participat de sanctitate in primo gradu, quia nullus est incipiens, qui detinetur aliquo mortali peccato. proficiens vero satagit a primo gradu ascendere secundum: sed perfectus nititur ascendere a gradu secundo usque ad tertium. Tertio sequitur, quod inter incipientes, & etiam inter proficientes, similiter & inter perfectos est reperire gradus sanctitatis diuersos. patet, quia vnus quandoque melius incipit sanctè viuere, quam alius, & eodem modo est inter proficientes, & etiam inter perfectos. Quarto sequitur, quod differenter dicuntur, & sunt sancti isti iusti, qui sunt in via, & illi, qui sunt in patria. patet, quia sancti in via quandoque deficiunt in secundo, vel tertio gradu sanctitatis, sed non sic sancti in patria. Quinto sequitur, quod non sunt duo sancti

sancti reperibiles nec in via, nec in patria per omnia sibi cœquales. patet etiam ex dictis, & etiam de quolibet verè dicitur. Non est inuentus similis illi, qui conseruaret legem excelsi. Vltimo sequitur, quod sanctitas aliter competit Deo, & aliter omni sancto creato. patet, quia Deus dicitur sanctus sanctorum, non autem sic aliquis sanctus creatus. etiã Deus dicitur sanctus per essentiam. Alii autem dicuntur sancti per participatio-
nē: docet enim beatus Dionysius ubi prius, Omnis munditia quorumcunque sanctorum præexistit in vno, quod est prima causa. distribuitur munditia, & puritas ad omnes sanctos, secundum quod cuiilibet competit. hæc ille. Item arguitur auctoritatibus Cypriani martyris: quarum prima ponitur epistola. 33. ad Cecilium de sacramēto domini calicis, vbi sic dicitur. Quāquā scientia frater charissime plurimos Episcopos ecclesiis dominicis in toto mūdo diuina dignatione propositos euangelicæ veritatis, ac dominicæ traditionis tenere rationem, nec ab eo, ut Christus magister præcepit, & gessit, humana, & nouella institutione decedere: tamen quoniā quidam, vel ignoranter, vel simpliciter in calice dominico sanctificando, & plebi ministrando non hoc faciunt, quod Iesus Christus dominus noster sacrificiū huius auctor, & doctor fecit, & docuit, religiosum, ac necessarium duxi ad vos de hoc literas facere, ut si quis adhuc in isto errore tenetur, veritatis luce perspecta, ad radicem, atque originem tradi-

traditionis dominicæ reuertatur. Nec nos putet
frater charissime arram, & humana conscribere,
aut vltro ea voluntate, hæc vobis audacter assu-
mere cum mediocritatem nostram semper hu-
mili moderatione teneamus. Sed quâdo aliquid
Deo inspirante, & mandante præcipitur, necesse
est, vt domino seruus fidelis obtemperet, excusa-
tus apud hominès, quòd nihil sibi arroganter as-
sumat, qui offensam domini timere compelli-
tur, nisi faciat quòd iubetur. hæc ille. Secunda au-
toritas eiusdem de eadem epistola. Et quemad-
modum vino isto communi mens soluitur, ani-
ma relaxatur, & tristitia hominis expellitur: ita &
fangui domini, & poculo salutari exponatur
memoria veteris hominis, & fiat obliuio pri-
stinae conuersationis sæcularis. Et mæstum pe-
ctus, ac triste, quod prius peccatis augētibus pre-
mebatur, diuinæ indulgentiæ lætitia resoluitur;
quòd tunc demum potest lætificari in ecclesia bi-
bentem turbam, si quod bibitur dominicam te-
neat veritatem, & infra. Quomodo autem possu-
mus propter Christum sanguinem fundere, qui
sanguinem Christi erubescimus bibere? & infra.
& habetur de consec. dist. 2. Scriptura. Videamus
frater charissime, si quis de antecessoribus no-
stris, vel ignoranter, vel simpliciter non hoc ob-
seruauit, & tenuit, quod nos dominus facere exē-
plo, & magistro suo docuit, potest simplici eius
de indulgentia venia concedi. Nobis vero non
potest ignosci, qui nunca domino moniti, & in-

structi

structi sumus, vt calicem dominicum vino mix-
tum, secundum quod dominus obtulit offera-
mus. & de hoc quoq; ad collegas nostras literas
dirigamus, vt vbiq; lex euangelica, & traditio do-
minica seruetur, & ab eo, quòd Christus docuit,
& fecit, non recedatur. hæc ille. Tertia auctoritas
eiusdem, & habetur in epistola 37. de lapsis, vbi
dicit. Et cum adhuc fiat eucharistia, vt possit ac-
cipientibus esse tutela, quos igitur tutos esse con-
tra aduersarium, volumus munimèto, dominicæ
sacramentis armemus. Nam quomodo docemus,
aut prouocamus eos in confessione sanguinem
fundere, si eis militaturis Christi sanguinem de-
negamus, aut quomodo ad martyrii poculum
idoneos facimus, si non eos prius ad bibendum
in ecclesia domini poculum iure cõmunicatio-
nis admittimus? hæc ille. Quarta auctoritas eius-
dem, & habetur in Canone dist. 8. Si solus. vbi di-
cit, Si solus Christus audiendus est, quod non
debemus attendere quid aliqui ante nos facien-
dum putauerunt: Sed quid qui ante nos omnes
est Christus prior fecit. neque enim hominis cõ-
suetudinem sequi oportet: sed Dei veritatem, cū
per Isaiam prophetã loquatur Deus, & dicat, Si-
ne causa colunt me, mandata, & doctrinas homi-
num docentes. hæc ille. Sed Christus hoc sacra-
mētũ sub duplici specie instituit, & ministravit,
igitur & nos sic debemus ministrare. Respõdetur
vno modo ad oĩa illa dicta Cypriani, quòd eccle-
sia nõ apprehendit oĩa dicta eius, nec recepit. Ipse
enim

enim cum octuaginta Episcopis dixit hæreticos, & scismaticos non posse baptizare, & quod baptismus ab hæreticis collatus esset lauacrum diaboli: in quo tamen ipse non tenetur, eo quod ecclesia oppositum determinauit, ut habetur 32. distinc. 6. unde beatus Augustinus de eo dicit: Ego dicta Cypriani non approbo, cuius martyrium veneror, cuius ingenium laudo, quia ecclesia non approbavit, ubi male sensit. hoc enim purgatum est igne passionis, nec omnia eius opuscula recepta sunt ab ecclesia. Secundo potest dici, dato quod communicatio laicorum vtriusque speciei fuisset de intentione beati Cypriani, tunc dico, quod locutus fuit secundum consuetudinem ecclesie orientalis, quia ipse orientalis, & Græcus fuit. Tertio dicitur, quod maior est auctoritas ecclesie sub vna specie communionem laicorum obseruans, quam auctoritas Cypriani, qui non fuit vniuersalis ecclesie Episcopus, dicens, sub duabus speciebus esse communicandum. Igitur potius ecclesiam sequi debemus, quam eum. Quarto potest dici, quod in primitiua ecclesia circa ministracionem huius sacramenti multi multipliciter oberrabant. Nam aliqui hostiam in sanguinem intingentes, populo porrigebant. Alii vnas vinas apponebant, & sub specie vini presbyteri sumebant: laicis vero communicantibus vnas porrigebant, & pro infirmis in sacra reponebant. Alii vero pannum lineum musto tinctum per totum annum seruabant, & in tempore sacrificii

aqua

aqua partem eius lauabant, & sanguinem sic ministrabant. Alii lac pro sanguine dabant. de his erroribus, & quibusdam aliis patet. de consec. dist. 2. Didicimus. & cap. Cum omne crimen. Talia videns, & aduertens beatus Cyprianus, cum Christus ita non fecerit, reprehendit, & præsertim Episcopos, quorum officium est errantes corrigere, & ad viam veritatis reducere. Sed dubitatur quare non datur hostia intincta in Christi sanguinem fidelibus? Responderetur vno modo propter periculum effusionis, seu stillationis. Secundo, secundum Innocentium in sua Summa de officio Missæ lib. 4. cap. 13. quia Christus buccellam intinctam Iudæ porrexit, constitutum est ab ecclesia, ut eucharistia non detur intincta. Tertio, secundum eundem ibidem, hoc fit pro hæresi extirpanda, quæ dogmatizat Christum sub vtraque specie totum existere: sed sub vtraque simul existere totum. hæc ille. specialiter tamen potest dici ad primam auctoritatem eius. Quod ipse non reprehendit coepiscopos suos, de hoc, quod non ministrabant populo calicem domini, ut elici potest ex verbis auctoritatis, quæ dicit, In calice dominico sanctificando, & plebi ministrando non hoc faciunt, quod Christus docuit, per quod inuit eos reprehensibiles de quodam alio, quia forte errabant in aliquo, quod circa calicem posterius sanctificandum prius facere debuissent. & fortè ita fuit, quod calicem non consecrabant, quod reprehensione dignum fuit, vel fortè ut in-

nuit

nuit auctoritas sequens, illud fuit, quod in calicem aquam cum vino non miscuerint: sicut tamē celebrantes facere tenentur propter expressiorem significationem, & propter ecclesiæ præceptum, & exemplum Christi, qui creditur aquā apposuisse, vel potest dici, quod reprehēdit eos de aliquo, quod dominus mandauit, & præcepit fieri circa eucharistiam, vt patet circa finem illius primæ auctoritatis, vbi dicit: Sed quādo Deo inspirante aliqui, aut mandante &c. modo prius dictum est, & etiam posterius dicitur, quod illa communicatio nō est de præcepto diuino. ergo &c. Vel potest dici, quod multi Episcopi tempore beati Cypriani ignorabant modum non sanctificandi, sed communicandi, poterat enim esse diuersitas apud illos, videlicet, quod aliqui sanguinē porrigebant, & alii non. Vnde beatus Cyprianus volens porrectionē sanguinis prohibere plebi, dicit quosdā Episcopos non hoc facere, quod & habens Christus dominus noster huius sacrificii auctor, & doctor fecit, & docuit &c. sed quia beatus Cyprianus intellexit dominū duodecim discipulis corpus suū, & sanguinem sub duplici specie tradidisse, & non mulieribus, neque aliis extraneis: ideo reprehendens Episcopos, literas scripsit, quatenus attenda factione, doctrinaque Christi se illi quantum esset possibile, conformarent. Non autem dicit beatus Cyprianus, quod Episcopi laicis sub vtraque specie porrigant; cum in suis verbis de sacrificantibus, & non laicis

cis faciat mentionem. Ad secundam auctoritatē beati Cypriani, quæ continet duas partes, secunda ibi: videamus frater in prima, capit bibere, generaliter præsumere, & illo modo laici communicando sub sola specie panis bibūt, id est sumūt verē sanguinem domini: Vel si bibere refertur ad species vini, tunc dico, quod loquitur de turba sacerdotum: si autem de laicis loquitur, tunc debet intelligi dictum suum de tēpore illo, in quo fortē mos iste in sua ecclesia quo ad laicos seruabatur. Ad secundam partem illius auctoritatis, quæ incipit ibi: sed videamus frater, dicitur, quod non est ad propositum, quia ipsa tota vsque ad finem loquitur manifeste de his, qui in calice consecrādo non miscuerūt aquam cum vino, sicut etiam tota illa pars allegatur ad illum sensum, de consec. dist. 2. Scriptura. Et per Magistrum in 4. dist. 11. Sed quare in sacrificio aqua admiscetur vino, dicitur primo, ideo quia sic Christus creditur fecisse, & sacramentum hoc in vino, & aqua instituisse secundum morem illius terræ, vbi vina sunt multum fortia, quibus communiter admiscetur aqua: vbi habetur ex epistola Cypriani iam allegata, & ad illum sensum, sicut dixi, allegatur de consecrat. dist. 2. Scriptura. Secundo hoc fit in representatione dominicæ passionis, in qua de latere Christi exiuit sanguis, & aqua. de consecrat. distinc. 2. primo, sanguis in redemptionem, & aqua in ablutionem, de celebratione Missarum. cum Marte. Apponit ergo sacerdos aquam

quam vino, ut utrunque factum per Christi passionem nobis inueniet, in cuius memoriam facimus hæc quotiescunque facimus. Tertio, aqua vnitur vino, ut populus Christo adunetur, & ut populus in Christo, & Christus in populo maneat, ut dicit Innocentius; per aquam enim, populi designatur, iuxta illud Apoc. 17. Aquarum multarum, populi multi. & hoc rationabiliter; quia sicut aqua est fluxibilis, ita & homines debiles sunt. Sed per vinum sanguis Christi designatur, Christus enim sanguinem suum pro populo fudit, unde dixit, hic est sanguis meus noui testamenti. Sacerdos igitur aquam miscet vino, quia Christus in morte per effusionem sanguinis sui reconciliavit populum Deo. Quarto, ideo coniungunt vinum, & aquam, ut diuinitas, & humanitas in una persona esse coniuncta intelligatur. per vinum enim diuinitas; per aquam vero humanitas designatur. Qui ergo in altaris officio vinum sine aqua scienter consecrat, diuinitatem ab humanitate quantum in eo est, separat: & sic quamuis conficiat, grauius tamen peccat. Si hoc ex negligentia facit, grauius tamen ille, qui scienter, & sponte hoc facit. Maxime si formam ecclesie intendit immutare, & errorem inducere. Quinto, quia aqua fluxit de petra in deserto in signum passionis Christi, ubi dicit Archidiaconus in cap. in calicem, de consecrat. distinct. 2. Debet autem vino modica aqua admisceri, scilicet duarum, vel tres guttarum adeo parum, quod penitus absorbeat a vino, sic quod

nec

nec sint in æquali mensura, ut quo in maiori quantitate sit aqua: siue enim tantum apponeret de aqua, quod tolleret vinositatem vini, non posset de eo confici: quia tunc non esset vinum, sed aqua vinata. Vinum enim in sacrificio offerendum debet esse non artificiale, sed naturale, vinum vitis, & purum, & non speciebus conditum, vel aliis rebus confectum, non nimis debile, nec acetosum, pendulum, vel alias corruptum, & immundum. Sed de quanto preciosius, & melius, de tanto facilius transmittat aquam in suam naturam, & per consequens de tanto est magis aptum pro sacrificio. Sed dubium est circa hoc, quid fiat in illis terris, in quibus vinum non potest haberi, an ibi sine vino panis possit confici? Respondetur, quod non est aliqua terra, quin ad eam possit tantum de vino portari, quantum sufficit ad celebrandum. Ad tertiam dicitur, quod beatus Cyprianus in hac auctoritate capit bibere generaliter profumere, & loquebatur contra illos sacerdotes, qui aliquibus prius in peccata grauiora lapsi: postea tamen penitentibus adhuc communionem denegabant. Si igitur talibus denegabatur communicatio de specie panis, tunc etiam denegabatur eis in hoc sumptio corporis, & sanguinis domini: si vero diceretur, quod licet debere conferri, deberet ad speciem vini, tunc consequenter dicendum esset, quod loqueretur de sacerdotibus tantum, qui sic repellebantur a celebratione, & consequenter a communionem: si autem de laicis, tunc

R

dicere-

diceretur, quòd fuit illo tēpore, habet de more in ecclesia beati Cypriani. Sed nō oportet, nec licet istum morem sequi propter contrariam vniuersalis ecclesiæ consuetudinem, & propter causas prius in tertia parte positas. Ad quartā auctoritatē dicitur, quòd si debet intelligi, sicut verba sonant, tunc multas ecclesiasticas traditiones debemus omittere. Christus non orauit horas canonicas in Missa, nō est vsus vestibus sacerdotalibus, non fecit pulsari campanas, diem dominicum, & festa sanctorum non celebravit, & ita de multis aliis: Sic & nos non deberemus facere illa. quod tamen nullus sanæ mentis, & sine verecundia dicit. Hæc enim & alia plura reliquit Christus in ecclesia Dei per spiritum sanctum ordinanda. Ipse enim dixit apostolis, Adhuc habeo vobis multa dicere, sed non potestis portare modo. cum autem venerit ille spiritus veritatis, docebit vos veritatē: Non enim loquetur a semetipso, sed quæcunque audiet, loquetur, & quæ ventura sunt annuntiabit vobis. Ioan. 16. Etiam si solum facere debemus, quòd Christus fecit, tunc solis presbyteris deberemus dare corpus, & sanguinem domini nostri Iesu Christi, sicut ipse solus discipulis sub duplici specie sua preciosissima præbuit sacramenta, & sic laici non solum sanguine Christi sub specie vini, sed & corpore Christi sub specie panis debent priuari. Vult ergo beatus Cyprianus, si quis aliud contra Christum in consuetudinem vellet ducere, hoc non debemus sequi, sed

sed potius Christum. cōmunicare autem laicos sub sola specie panis, non est contra Christum, vt ex præcedentibus. ergo &c. Secundo potest dici, quòd beatus Cyprianus per illam auctoritatem vult. Si quis vult in consuetudinem ponere aliquid, quòd Christus non fecit, illi nō oportet nos obedire. Sed si ecclesia aliquid vsitasset, quòd non esset contra Christum, deberemus ecclesiæ consuetudinem obseruare, & sic faciunt sacerdotes dicentes cōicationem laicam non esse de necessitate salutis, & in populo cōmuni laicam cōmunicationem sub vna specie practicantes. Item arguitur auctoritate, & practica beati Donati patroni ecclesiæ Misnensis, qui populū sub vtraque cōicauit, vt de eo scribit beatus Greg. 1. Dialogorū cap. 7. Item in legenda ipsius, quæ in passionali ponitur, ita de eo scribitur, Cum autem quadam die Missa celebrata populus communicaret, & diaconus communicatus Christi sanguinem propinaret, subito Paganorum impulsu diaconus cecidit, & sanctum calicem fregit. de quo cum ipse, & omnis populus plurimum mæstus esset, Donatus fragmenta calicis colligens, oratione ipsum in formam pristinā restaurauit. hæc ibi. Respōdetur primo, quòd beatus Greg. nullā facit mētionē de sanguine in sua auctoritate, sed dicit bene, quòd beatus Nonnosus in duobus miraculis duorū patrū virtutes est imitatus in mole, scilicet saxi fracti, Gregoriū, qui mōtem mouit, in reparatione vero lampadis, virtutē Dona-

ti, qui fractum calicem pristinae incolumitati restituit. ubi nihil tangitur de effusione sanguinis. Ad secundum, scilicet de passionali, dico vno modo, quod ipsi allegant pro se legendam in passionali contentam, & tamen negant legendas beatae Catherinae, Margaritae, & aliorum, in passionali contentas: negant enim ipsas euasisse pro se venerantibus, cum tamen cantat ecclesia de sancta Catherina, Expecto pro te gladium, Iesu Rex bone, tu meum da paradiso spiritum, & fac misericordiam meam agentibus memoriam. & de sancta Margarita canit ecclesia. Ad mucronem ceruix tensa, Orat voce cum immensa, pro se venerantibus. Si igitur volunt cum ecclesia pie sanctorum legendas recipere, legendam beati Donati hac parte possunt allegare. Si autem nolunt, tunc nec illam legendam, pro se ad propositum probandum inducere possunt. Et quamuis legenda illa dicat diaconum laicis fidelibus sanguinem propinasse: historia tamen sancti Donati, quam frequentat ecclesia Misnensis in hymno, sequentia, responsoriis, & antiphonis, nullam de ministratio sanguinis Christi, & eius effusione facit mentionem, licet dicat calicem fractum, precibus beati Donati reintegratum, quasi sub dubio relinquens sanguinem, ut praemittitur, fore effusum. & consequenter beatum Donatum laicos sub specie vini communicasse. & dato, quod beatus Donatus sic ut ipsi praetendunt, communicasset, potest dici, quod hoc fecit secundum morem ecclesiae

stiae primitiuae, vel ideo, quia ille modus videbatur sibi conueniens, & consuetudo ecclesiae non contrariebatur, nec pro tunc contrarium statuerat ecclesia. Et dicunt aliqui, quod propter periculum ibi commissum, & propter alias causas prius in tertia parte assignatas, illum ritum amplius omisit, nec de caetero populum sic communicauit. Vnde propter illud periculum, & alia similia ecclesia rationabiliter morem coicadi populum sub vtraque specie mutauit, ne similis, vel alia irreuerentia fieret calici sacro. etiam non sequitur beatus Donatus sic fecit, igitur tota ecclesia sic debet facere: quia ex vno singulari facto alicuius sancti, non potest tota ecclesia obligari: sed potius econuerso, omnes debent se ecclesiae conformare, & eius consuetudinem obseruare. ipse tamen beatus Donatus creditur hoc egisse ex simplici deuotione, quod haeretici faciunt, & fecerunt ex malitia, & perversa intentione &c. Item arguitur auctoritate Ioannis lib. 4. suarum sententiarum, cap. de sanctis, & incoquinatis Dei mysteriis: ubi sic dominus noster Iesus Christus, qui de caelo descendit, debens voluntariam pro nobis suscipere mortem nocte, qua seipsum tradebat in cenaculo, nouum testamentum disposuit sanctis eius discipulis, & apostolis, & per ipsos omnibus, qui nunc in eum credunt. & infra, Panis autem, & vinum assumitur. nouit enim Deus humanam infirmitatem: Ad multa enim, quae non secundum consuetudinem frequentata sunt, auer-

tit anxiatura. Assueta igitur cum condescensione utens per assueta naturæ facit, quæ supra naturam, & quemadmodum in baptisate: quia consuetudo est hominibus aqua lauari, & oleo ungi, coniugauit oleo, & aquæ gratiam spiritus sancti, & fecit illud lauacrum regenerationis. itaque consuetudo est hominibus panem comedere, & aquam, & vinum bibere. coniugauit eis deitatem, & fecit ea corpus, & sanguinem eius, ut per assueta, & secundum naturam in his, quæ supra naturam sunt faciamus. & infra. communio autem dicitur, & est vere propria, quia communicamus nos per ipsam Christo. & quia participamus eius carne, & deitate, & quia communicamus, & vnimur ad inuicem per ipsam. quia enim ex vno pane assumimus omnes vnum corpus Christi, & vnum sanguinem, ad inuicem membra generamur concorporati Christo existentes. hæc ille. Respondetur vno modo, quod prima pars simpliciter est vera, quia dominus noster Iesus Christus discipulis suis, & successoribus eorum sacerdotibus disposuit corpus, & sanguinẽ suum conficiendum, & omnibus, qui in eum credunt, disposuit etiam sumendum corpus, & sanguinem suum, & ita etiam faciunt fideles cum communicant sub vna specie, scilicet panis: quia tunc sumunt corpus, & sanguinem domini. Ad hunc sensum loquitur in fine auctoritatis. Ad secundam partem auctoritatis dicitur, quod loquitur more Græcorum. vbi consuetudo est com-

municare

municare sub vtraque specie, & ipse orientalis, & Græcus fuit. Ad tertiam partem illius auctoritatis, dicitur, quod illa innuit communicationem sub sola specie panis, cum dicit, Quia enim ex vno pane assumimus omnes vnum corpus, & vnum sanguinem: vbi nullam de vino, vel eius specie facit mentionem: vel dicitur, quod illa tertia pars intelligitur de communicatione spirituali. quod patet per hoc, quod dicit ad inuicem generamus membra, concorporati Christo existentes. Item arguitur auctoritatibus beati Ambrosii, & primo auctoritate eiusdem in lib. 5. de mysteriis, & sacramentis, & habetur de consec. dist. 2. Si quotiescunq; effunditur sanguis Christi, in remissionem peccatorum effunditur, deo merito semper accipere, quia semper pecco semper deo accipere medicinam. hæc ille. Secunda auctoritas eiusdem habetur super illa prima ad Corinth. 6. Hæc quotiescunq; vbi sic dicit, quia in morte Christi liberati sumus huius comedendo, & bibendo carnem, & sanguinem, memores esse debemus, in hoc consequuti nouum testamentum, quod est noua lex, quæ obedientem sibi tradit cœlestibus regnis. Testamentum sanguine constitutum est, quia beneficii domini sanguis testis est. Vnde ad tuitionem corporis, & animæ percipimus, quia caro Christi pro salute corporis: sanguis vero pro anima nostra sumitur, & effusus est. Et sicut præfigurauit Moyses dicens, Caro, inquit, pro corpore vero offertur, Sanguis

R 4 vero

vero pro anima: ideoque non manducandum sanguinem lex præcepit. hæc ille. Tertia auctoritas eiusdem habetur super psal. Beati immaculati, versu, Adolescentulus sum ego. vbi sic dicit: iam mensæ cœlestis honore suscipior, epulis meis non pluuia mittatur, non terræ liberat partus, non arborum fructus, potui meo non flumina quærenda, non fontes, caro Dei cibus est mihi, & sanguis Dei potus est mihi. & infra, Accedite ad eum, & faciemini, quia panis est: potate quia fons est. hæc ille. Quarta auctoritas eiusdem ponitur in libro de sacramentis, & habetur in Canone de consecrat. distinc. 2. In calice. vbi sic dicit, Bibebant autem de spiritali consequente eos petra, petra autem erat Christus, immo immobilis erat petra, quæ populum sequebatur, & tu bibe, vt te Christus sequatur. vide mysteriū Moyses, hoc est prophetæ virga, hoc est uerbum Dei, tangit petram, & fluit aqua, & bibit populus Dei. Tangit ergo sacerdos calicem, & redundat aqua in calice, & salit in uitam æternam, & bibit populus Dei. & infra: Quotiescunque bibis remissionem accipis peccatorum, & inebriaris spiritu sancto. hæc ille. Quinta auctoritas eiusdem ponitur in libro de sacramentis, & habetur in Canone de consecra. distinc. 2. Panis. vbi dicit, Sicut enim similitudinem mortis assumpsisti, ita etiā Christi sanguinis similitudinem bibis, & nullus horror cruoris sit, & pretiū tamen operetur redemptionis. hæc ille. Sexta auctoritas eiusdem ponitur

ponitur in cantico suo. Exultet iam angelica turba cœlorum. quod cantatur in ecclesia sua, scilicet Mediolanensi. vbi sic dicit, Non solum corpore epulemur agni, sed etiā inebriemur sanguine: huius enim tantūmodo cruor non creat piaculum bibentis, sed salutem. hæc ibi. Septima auctoritas eiusdem habetur in hymno Dedicatio- nis vespertino rubricæ suæ, vbi sic dicit, Hæc domus tibi ritè dedicata noscitur, in qua populus sacramentum corpus assumit, bibitur beati sanguinis haustum. hæc ibi. ad primam illarum dicitur primo, quòd debet intelligi de sacrificantibus tatum, quòd patet ex duobus. primo, ex hoc quòd dicitur, Quotiescunque corpus Christi effunditur, in remissionem peccatorū effunditur, quòd tantum valet, quotiescunque effunditur, id est in altari offertur, semper in remissionem peccatorum effunditur, id est offertur: nam per summptionem simplicem non effunditur, id est offertur in remissionem peccatorum, sed solum prodest illi personæ, quæ recipit, & non aliis. In sacrificio autem omnibus prodest tam viuus, quàm fidelibus in purgatorio existentibus. Secūdo patet ex hoc, quòd dicitur, debeo igitur, qui semper pecco semper accipere medicinam. quod a laicis non debet intelligi, quia illi non semper debent accipere sacramentum, sicut sacrificantes faciunt in remissionem omnium peccatorum tam propriorum, quàm aliorum. Secundo potest dici, quòd beatus Ambrosius, qui Episcopus, & sacerdos

cerdos fuit, solum de ipso loquebatur, quia utrūque consecrabat, & sumebat. Tertio potest dici, quod debet intelligi de sumptione mystica, & spiritali, & non sacramentali: quia sanguis Christi amplius non effunditur, nec effundetur, quia mors illi ultra non dominabitur. Quarto potest dici, quod istam peccatorum medicinam, idest Christi verum sanguinem, ita realiter, & efficaciter sumit homo sub specie panis, sicut sub specie vini. Nam Ambrosius nō dixit, quod sub specie vini debet recipi, sed in genere dicit, quod debet recipi siue hoc fiat sub vna specie, siue sub duabus. Quinto potest dici, quod debet intelligi; deo merito semper accipere, semper secundum dispositionem ecclesiæ, scilicet sacrificans sub duplici, & non sacrificans sub vna specie, quod ipse in fine vitæ suæ practicauit. Nam in legenda sua habetur, quod beatus Honoratus Episcopus Vercellensis ei in fine vitæ sacramentum domini corporis tradidit, & ibi nulla fit mentio de sanguine sub speciebus. Ad secundam auctoritatem ipsius dicitur, quod beatus Ambrosius loquitur de sacerdotibus, sicut patet per illud, quod in fine auctoritatis additur. Caro pro corpore vestro, offertur vero sanguis pro anima: ubi mentio de oblatione. Et sic pertinet hoc ad sacrificantes, qui sumentes, & conficientes faciunt hoc ex officio ad memorandum, & perfecte significandum passionem Christi, & perfectam nostram redemptionem in corpore, & anima: licet enim per Christi

fit

fit mortem, & passionem simul liberati in anima & in corpore; tamen illa liberatio non significaret tam perfecte per consecrationem, & sumptionem sub vna specie tantum. Et ideo per sacerdotem, ad quem pertinet perfecta significatio perficitur, & sumitur sacramentum sub vtraq; specie ad hoc, ut per oblationem Christi sub specie panis significetur liberatio corporis nostri, & sub specie vini redemptio animæ nostræ. & hoc innuit Magister 4. dist. 11. ubi post prædicta verba beati Ambrosii subdit. Sed tamē sub vtraq; specie sumitur, quod ad vtrumque valet, quia sub vtraq; sumitur totus Christus. Sed si in altera tantum sumeretur ad alterius tantum, idest corporis, aut animæ nō vtriusque pariter tuitionem valere significaretur. Ecce quomodo Magister loquitur de significatione, quia non dicit ad alterius tantum tuitionem valeret: sed dicit ad alterius tantum tuitionem valere significaretur. vel dicitur, quod in eadem specie panis caro Christi pro salute corporis accipitur, & in eadem specie sanguis pro salute animæ accipitur. Ad tertiam dicitur, quod beatus Ambrosius loquitur de sacrificantibus in persona, qui sub vtraque specie conficiunt, & sumunt. Ad quartam dicitur, quod loquitur de manducatione, & bibitione spiritali: quia populus assistens celebrationi diuinorum quotidie bibit, & manducat ore cordis spiritaliter per meditationem, & recogitationem passionis Christi, & redemptionis nostræ, ac certorum beneficiorum nobis impensorum

forum . & eodem modo intelligitur illud , quod subditur in eadem auctoritate, Et quotiescunque semper bibis spiritualiter, & mystice accipis remissionem peccatorum, & inebriaris spiritu sancto. Ad quintam dicitur simpliciter, quod loquitur de sacrificantibus, qui sub speciebus vini hoc sacramentum recipiunt. Sicut enim illi similitudinem mortis assumunt, idest in officio diuino Christi passionem, & mortem repræsentant: ita etiam & Christi sanguinem bibunt sub similitudine, idest specie vini propter Christi mortis, & passionis representationem. Vel dicitur, quod intelligitur de bibitione spirituali sanguinis Christi: illa enim vniuersaliter operatur redemptionis precium, non autem bibitio sacramentalis, quia multi ad iudicium manducant, & bibunt. Ad sextam dicitur vno modo, quod loquitur solum de sacrificantibus, qui sub vtraque specie sumunt. Secundo dicitur, quod accipit bibentibus generaliter pro fumentibus, & sic laici sumunt ad salutem sanguinem Christi sub speciebus panis. Tertio dicitur, quod loquitur de manducatione, & bibitione spiritualibus, ad quas omnes fideles hortatur, & inuitat. Ad septimam dicitur, quod loquitur de manducatione spirituali populi præsentis in celebratione officii diuini. Vel dicitur ad omnes illas auctoritates beati Ambrosii, quæ non sunt ad propositum, eo quod nullam faciunt mentionem de necessitate communionis laicalis sub duplici specie. Ad quod probandum ipsi ad-

ducun-

ducuntur. Item arguitur auctoritatibus beati Hieronymi, & primo auctoritate eiusdem in Sophonia, & habetur in Canon. 1. q. 1. Sacerdotes. vbi dicit, Sacerdotes, qui eucharistiæ seruiunt, & sanguinem populis diuidunt, impie agunt in legem Christi, putantes eucharistiam imprecantis facere verba nõ vitam, & necessariam esse tantum solemnem omniũ, & nõ sacerdotum merita, de quibus dicitur, Sacerdos in quacunque fuerit macula, non accedat offerre oblationes domino. hæc ille. Secunda auctoritas eiusdem habetur super Mar. 14. vbi dicit, Bibere autem dicimur sanguinem Christi, non solum sacramentorum ritum, sed cum sermones eius recipimus, in quibus vita consistit, sicut & ipse dicit, Verba, quæ locutus sum, spiritus, & vita sunt. Tertia auctoritas eiusdem ponitur in epistola ad Hebrideam virginem quasi secunda. Sic enim allegant aduersarij. vbi dicit, Ascendamus cum domino cœnaculum magnum stratum, atque mundatum, & accipiamus ab eo sursum calicem noui testamenti. Ibiq; cum eo pascha celebrantes inebriamur ab eo vino sublimitatis. & infra. Nec Moyse dedit vobis panem verum; sed dominus Iesus ipse conuiuatur conuiuium, ipse comedens, & qui comeditur, illius bibimus sanguinem, & sine ipso potare non possumus, quotidie in sacrificiis eius de genimine vitis veræ vineæ Zoreth, quæ in tempore excepta rubescente musca calamos, & nouum ex his vinum bibimus. hæc ille. Respondetur ad primam

primam auctoritatem, quòd illa plus est pro nobis, quàm contra. In hoc, quòd dicit, sacerdotes, qui populis sanguinem diuidunt, idest ministrat sub specie vini, impie agunt, quia contra statuta, & contra consuetudinem ecclesiæ faciunt, quæ a Christo ecclesiæ sponso, & capite procedunt. Secundo dicitur, quòd auctoritas illa nullam facit mentionem de cõmunicatione populi sub vtraque specie, nec de ipsius necessitate. & ergo non est ad propositum, neq; pro eis. Sacerdotes tamẽ communicantes populum sub sola specie panis vere diuidunt, idest ministrant eis sanguinẽ Christi, quamuis non sub proprio signo, & per consequens non impie agunt in legem Christi. quod tamen volunt aduersarii arguere. Tertio dicitur, quòd debet sic intelligi, Sacerdotes, qui eucharistiæ seruiunt, & sanguinem domini, idest sacramentum eucharistiæ sub vna, vel sub pluribus speciebus secundum ritum Græcorum, & ecclesiæ primitiua diuidunt, idest porrigunt populis, impie agunt in legem Christi, non in eo quòd ministrant, sed ideo, quòd putant eucharistiam imprecantis, idest inuocantis per preces facere verba, & non vitam necessariam, quo ad digne conficiendum, illi errant. Vnde dicit Archidiaconus. Quidam sunt, qui assidua, & crebra oblatione sacrificii iustificare se arbitrantur absque vitæ sanctitate, sed decipiuntur, cum potius grauentur tanquàm præsumptiua temeritate sacrificii. vnde Apostolus, Qui indigne manducat, iudicium sibi mandu-

mãducat &c. Contra tales loquitur beatus Hier. hæc ille. Ad secundam auctoritatem beati Hieronymi dicitur primo, quòd loquitur solum de sacerdotibus. Secundo dicitur, quòd capit bibere pro sumere generaliter, quod etiã fit sub speciebus panis. Tertio dicitur, quòd non loquitur de præsumptione sacramentali, sed potius de spirituali, sicut patet ex verbis auctoritatis: sed & cū sermones eius receperimus, & sic plus facit pro nobis, quàm pro eis, immo directe est cõtra eos. Ad tertiam auctoritatem eiusdem dicitur, quòd loquitur de solis sacerdotibus per hoc, quòd dicit, & quotidie in sacrificiis &c. Sacerdotum autem est sacrificare, & non aliorum. Secundo dicitur, quòd si debet etiam intelligi de cõmunicatione laicali, tunc quo ad illos debet intelligi spiritualiter: ipsi enim laici spiritualiter bibunt, quãdo officiis diuinis, & sacrificantibus deuote assistunt. Item arguitur auctoritatibus beati Augustini, & primo auctoritate eiusdem in libro sententiarum Prosperi, & habetur de consec. dist. 2. Dum frangitur. vbi dicitur, Dũ frangitur hostia, dum sanguis de calice in ora fidelium funditur, quid aliud quàm dominici corporis in cruce immolatio, eiusq; sanguinis de latere effusio designatur? hæc ille. Secunda auctoritas eiusdem habetur in lib. de Trinit. & ponitur in Canone de consec. dist. 2. Quia morte. vbi sic dicit. Quia morte domini liberati sumus, huius rei memores in edẽdo, & potando carnem, & sanguinem, quæ pro nobis

nobis oblata sunt, significamus. hæc ille. Tertia auctoritas eiusdem habetur in quodam sermone, & ponitur in Canone de consec. dist. 2. Quia passus: vbi sic dicit, Et vos post illa ieiunia, post labores, post humilitatem, & contritionem: Iam in nomine Christi tanquam ad calicem venistis, & ibi vos estis in mensa, & in calice nobiscum: vos estis, simul enim nos sumus, simul bibimus, quia simul viuimus. hæc ille. Quarta auctoritas eiusdem habetur in primo libro de Symbolo. vbi sic dicitur, Quicquid vis feceris, nunquam Christum occidisti, non est isto peccato aliud peius, quia Christo nihil est melius. quantum nephas est occidere Christum: Iudæi tamen occiderunt, & multi postea in eum crediderunt, & eius biberunt sanguinem, & dimissum est illis peccatum, quod commiserunt. hæc ille. Quinta auctoritas eius habetur super psal. 22. in glosa ordinaria, vbi sic dicit: Qui calicem, idest sanguinem Christi per se ponit, quasi aliam gratiam a mensa, idest a carne Christi ponit: cū tamē nec caro sine sanguine, nec sanguis sine carne possit esse, vel sumi, nec ibi duo sunt sacramenta, sed vnum: sed nec caro est sanguis, nec sanguis est caro, & panis in carnem conuertitur, & vinum in sanguinē, & non econuerso. & sub diuersis speciebus vtrūque sumitur: Ideo mensam, & calicem hic distinguit, vel dicit diuersas gratias. hæc ille. Sexta auctoritas eiusdem habetur in libro de vtilitate agendæ pœnitentiæ, & allegatur in Canone de consec.

erat. dist. 2. Tunc eis. vbi sic dicit, Tunc eis Petrus annunciauit eum colendum, quem crucifixerūt, & eius sanguinem biberunt credentes, quem fuderunt sæuientes. hæc ille. Septima auctoritas eiusdem habetur Omil. 23. super Ioannē, circa illud verbum, Nisi manducaueritis &c. vbi sic dicit Huius rei sacramentum, idest veritas corporis, & sanguinis Christi alicubi quotidie, alicubi certis interuallis dierum in dominica mensa præparatur, & in mensa dominica sumitur quibusdam ad vitam, & quibusdam ad exitium. & infra, ne istam vitam intelligentes, & de hac litigarent, securus adiunxit, Qui māducat meam carnē &c. habet vitam æternam. hanc non habet, qui istum panem non manducat, nec istum sanguinem sic bibit, hæc ille. Octaua auctoritas eiusdem habetur in Canone de consec. dist. 2. Accesserunt vbi dicitur, Accesserunt Iudæi ad Iesum, vt crucifigerent, nos accedamus, vt sanguinem, & corpus eius accipiamus. Item vere magnus est Deus, & magna misericordia eius, qui dedit nobis manducare corpus suum, in quo tanta perpeffus, & sanguinem suum bibere. in psal. 23. Omil. 2. Itē in psal. 28. Ad Iudæos. Iam securi bibite sanguinem, quem effudistis. hæc ille. Nona auctoritas eiusdem habetur in sermone, qui incipit, Circulo cōsecrato, anno reuoluto. vbi sic dicit, Et quia istam mensam parauit, seruit seruis, & ancillis in cōspectu earum, vt quotidie in similitudine corporis, & sanguinis Christi panem, & vinū secun-

dum ordinem Melchisedech, ostendendo nos cibaret in sacramento. hæc ille. ex quibus dictis beati Augustini, aduersarii fidei nituntur concludere necessitatem communicationis laicalis sub duplici specie: Ad primam dicitur, quod tota illa auctoritas intelligitur de sacrificantibus. quod patet per hoc, quod dicit. Quid aliud fractio significat, quam corporis dominici in cruce immolationem, & sanguinis de latere eius effusionem? In sacrificio enim hostia frangitur, & a sacerdotibus sub vtraque specie sumitur, & ita in ora fidelium sacerdotum funditur. Secundo dicitur, quod illa auctoritas loquitur de ista fractione, & de ista sumptione sacramenti, per quas passio Christi complete designatur, videlicet verba auctoritatis debita ponderati. A solo autem sacerdote celebrante, & qui habet sumere sacramentum, non solum ad refectionem, sed etiam ad perfectam significationem fit huiusmodi fractio hostiæ in tres partes. quæ fractio significat passionem. & vulnerationem veri corporis Christi, sicut tres partes fractæ significant partes corporis Christi mystici secundum triplicem earum differentiam, videlicet per Magistrum. 4. dist. 12. & sicut per fractionem, & sumptionem specierum panis significatur passio corporis Christi: Sic per species vini, & earum de calice in os sacerdotis fusionem expresse significatur effusio sanguinis Christi in cruce pro nostra ad Deum reconciliatione. & sic patet, quod de solis sacerdotibus debet in-

telligi.

telligi. Tertio potest dici, dato, quod deberent intelligi de omnibus fidelibus indifferenter. adhuc verum esset, quod sanguis in ora fidelium fundetur sub speciebus panis, eo quod sub speciebus vini sanguis, ita bene est inclusus in veris, sicut sub speciebus panis, & non alio modo bibitur, seu funditur sub vna specie, quam sub alia: quamuis sub speciebus vini plus habeat rationem bibitionis, quam sub speciebus panis. Sed dubitatur quid frangitur per sacerdotes in altari. Respondetur, quod hostia tantum, & non corpus Christi. Sed quare hostia frangitur? Respondetur ad imitandum Christum, de quo legitur, quod frangit, & dedit discipulis suis; dicens, Accipite, hoc est corpus meum. Secundo, secundum Innocentium in sua Summa de officio Missæ lib. 6. cap. 2. ut in fractione dominum cognoscamus, sicut illi duo discipuli in fractione panis cognouerunt Christum in Emaus, frangitur in tres partes, ad designandum tres partes corporis Christi mystici, scilicet ecclesiam triumphantem, ecclesiam militantem, & congregationem poenarum purgatorii sustentem. vel vna pars significat gratiarum actionem pro sanctis, alia orationem pro viuis, & tertia propitiationem, quæ est pro defunctis. Secundo, secundum Innocentium ubi supra, capitulo tertio, vna pars per ipsum caput ecclesiæ, scilicet Christum: secunda pars illos, quorum corpora requiescunt in tumultis, & animæ cum Christo, significat.

Et sunt illæ partes, quæ extra calicem referuntur, quia Christus iam est impassibilis, & animæ sanctorum sunt in loco, ubi nec est luctus, timor, nec dolor. Tertia pars, quæ in calice ponitur, significat eos, qui adhuc in passione consistunt, ut ab hac vita migrantes ad caput suum transeant, ubi non moriantur amplius, nec nullatenus patiantur. Secundum alios autem pars immersa significat beatos, qui inebriantur ab ubertate domus Dei. Alii dicunt, quod illæ tres significant trinitatem personarum in vna essentia, sicut hic sunt tres partes, & vnus Christus. Alii dicunt, quod significant tres status Christi, quibus fuit mortalis mortuus, & immortalis. Alii dicunt, quod hoc fit propter tres substantias Christi, scilicet licet diuinitas animæ, & corporis. Ad secundam dicitur, quod intelligitur de sacerdotibus celebrantibus solum. Nos enim sacerdotes celebrantes per consecrationem, & sumptionem sacramenti, & per ritus Missæ expresse significamus passionem Christi, mortem eius, & sanguinis ipsius effusionem pro nobis, & multis aliis factam. Ad tertiam dicitur vno modo, quod nihil loquitur de necessitate sumendi sub vtraque specie, quod tamen probare debent, & ergo non est ad propositum. Et eodem modo potest dici ad auctoritates duas præcedentes. Secundo, potest dici, quod loquitur de bibitione, & sumptione mystica, quod patet per hoc quod in fine dicitur, simul hoc sumimus, simul hoc bibimus, quia simul viuimus

uiuimus semper vniti in charitate Dei, qua fideles efficiuntur vna vita in Christo: & quod ad illud sensum debet intelligi, patet in Canone de consec. dist. 2. quia passus. ubi post illa verba allegatur alia auctoritas eiusdem in sermone de infantibus. & habetur eadem auctoritas etiam in epistola ad Bonifacium, ubi dicit, nulli ambigendum est, tunc quemque fidelium corporis, & sanguinis dominici tunc esse participem, quando in baptisate membrum Christi efficitur: nec alienari ab illius panis, calicisque consortio, etiam si antequam panem illum comedat, calicemque bibat, de hoc sæculo migraverit in vnitatem corporis Christi constitutus, sacramenti quippe illius participatione, ac beneficio non priuatur, quando in se, quod illud sacramentum significat, inuenitur habere. hæc ille. ubi manifeste innuit summptionem mysticam esse necessariam, & non sacramentalem. Et per consequens auctoritas ad propositum, eo quod nullam facit mentionem de communicatione laicorum sub vtraque specie. quod patet auctoritatem intuerti. Est tamen aduertendum in psal. 22. David enumerat decem dona Dei, quæ glo. ordinaria vocat decem gratias, & post nonam gratiam ponit auctoritatem iam allegatam. quam tamen non incipit sicut hic. sed sicut dicit glo. Nota, quod calicem, idest sanguinem Christi semper psalmista per se ponit quasi aliam gratiam a mensa, idest a corpore Christi, cum tamen caro sine sanguine &c. sicut ponitur

nitur in auctoritate, in qua auctoritate glo. impli-
cite soluit talem quaestionem. Cur Psalmista in
enumerando praedicta dona Dei, seu gratias, me-
sam, idest corpus Christi, calicem, idest sangui-
nem distinguit, velut duas gratias, idest dona
Dei? Cum tamen species panis, & species vini
sint vnum sacramentum totale, & non duo, &
caro Christi non possit de lege communi esse,
aut sumi sine sanguine, & econuerso, eo quod
totus Christus est sub vtraque specie. Et respon-
dendo, reddit illius tres causas. prima est distin-
ctio essentialis corporis Christi, & sanguinis
eius. & hanc tangit cum dicit, sed quia nec ca-
ro est sanguis, & sanguis non est caro. Secun-
da causa est diuersitas conuersionis, & illam in-
nuit, cum subiungit, & panis in carnem conuer-
titur, & vinum in sanguinem, & non econuer-
so. Tertia est distinctio specierum panis, & vi-
ni, & istam dat intelligere cum addit, & sub di-
uersis speciebus sumitur. Ex quibus manife-
stum est, quod glosa in illa auctoritate nihil lo-
quitur de communicatione sub vtraque specie,
nisi quantum tangit circa finem auctoritatis,
cum dicit, & sub diuersis speciebus vtrunque su-
mitur. quod intelligitur quo ad sacrificantes, seu
sacerdotes, ad quorum officium pertinet confic-
cere sub vtraque specie, & etiam illo modo su-
mere propter perfectam sacramenti significatio-
nem. Ad sextam dicitur, quod intelligitur de pri-
mis fidelibus per beatum Petrum ad fidem con-
uersis,

uersis, quibus pro tunc ministrabatur sub vtra-
que specie. Ad septimam dico, quod debet in-
telligi sicut illa auctoritas Christi, Nisi mandu-
caueritis carnem filii hominis &c. de qua supra
dictum est. Tamen applicando ad propositum il-
lam solutionem, est aduertendum, quod beatus
Augustinus non ponit auctoritatem illam in
Omilia 23. prout ipsi allegant, sed in 26. nec
in illo ordine verborum, sicut ipsam allegant.
Sed prius ponit secundam partem dicens, Vn-
de ne istam vitam intelligentes, & de hac re li-
tigarent, securus adiunxit, Qui manducat
meam carnem, & bibit &c. habet vitam aeter-
nam. hanc ergo non habet, qui istum panem
non manducat, nec istum sanguinem bibit. &
quibusdam interpositis exponendo quid domi-
nus intelligat in hoc loco per manducationem
carnis suae, & bibitionem sanguinis sui, di-
cit. Hunc itaque cibum, & potum societatem
vult intelligi corporis, & membrorum suo-
rum, quod est facta ecclesia in praedestinis
vocatur iustificatis, & glorificatis sanctis, &
fidelibus eius, quorum primum iam factum,
idest praedestinatio. secundum autem, & ter-
tium factum est, & fit, & fiet, idest vocatio, &
iustificatio. quartum vero nunc in spe est. In
re autem futurum est, idest glorificatio. Ex qui-
bus patet, quod illa verba Christi, Nisi mandu-
caueritis &c. Et, qui manducat meam carnem &c.
intelligi debent de mystica manducatione cor-

poris Christi ad sensum, in prima parte quartæ partis principalis prius dictum. Quare autem ad uersarii ista tacuerunt ipsi sciunt, melius tamen facerent, quod scripturas fideliter, & ad mentionem sanctorum allegarent, consideratis passibus in præcedentibus, & sequentibus, quâ quod corrupte, & solum verbaliter allegant, aliâs sunt manifesti imitatores diaboli, quæ scripturas allegat, ubi videbatur facere, & sonare pro eo autem ubi contra se erant, tacuit. De hoc Bernardus super Qui habitat. in principio dicit, propterea nolo vos ignorare patres, quoniam manifesti sunt imitatores inimici quæcunque de scripturis sanctis aliquid non sancte usurpant, & detinent veritatem in mendatio, sicut solent nonnulli. Cauete hoc dilectissimi, quia prorsus diabolicum est, & de parte eius esse se probant, qui id faciunt in suam ipsorum perniciem, salutaria scripta peruertere molientes. hæc ille. & fiunt etiam tales rei omnium, quos sic decipiunt: sicut scribæ, & pharisæi facti sunt rei de morte innocentum, quia scripturas non plene Herodi allegauerunt. De hoc Chrysostomus in opere imperfecto. & habetur in continua glo. sancti Thomæ, ubi sic dicitur, Sed adhuc ipsam prophetiam præscindentes interficiendorum paruulorum facti sunt rei. Sic enim scriptum erat. Ex te exiet Rex, qui pascat populum meum Israel, & dies eius a diebus sæculi: si ergo integram prophetiam protulissent, sicut fuerat dicta. considerans Herodes, quia dies nasci-

nascituri Regis illius a diebus sæculi erant, & intelligens antiquitatem honoris eius, quia nõ erat Rex terrenus, cuius dies a diebus sæculi erant, in tantum furorem non exarsisset. hæc Chrysostomus. Post prædicta autem verba, statim beatus Augustinus omilia 26. subiungit primam partem huius auctoritatis, dicens, Huius rei sacramentum, id est veritatis corporis, & sanguinis &c. ubi sciendum, sicut iam dictum est, statim ante hæc verba beatus Augustinus ostendit, quod in his verbis Christi, Nisi manducaueritis &c. Et qui manducat meam carnem. per carnem, & sanguinem eius debet intelligi vnitas ecclesiastica, id est coniunctio membrorum ecclesiæ adinuicem, & cum capite Christo. Huius autem vnitatis ecclesiasticæ ut in prima parte dictum est, verum corpus Christi, & verus sanguis Christi est sacramentum. & ipsa vnitas ecclesiastica, & huius sacramenti res. de illo ergo sacramento carnis Christi mystici loquitur beatus Augustinus in prima parte istius auctoritatis, ut sit sensus, verum corpus Christi, & verus sanguis eius, & sacramentum huius rei, scilicet mystici corporis, & sanguinis Christi, id est vnitatis ecclesiasticæ: & illud alicubi quotidie, alicubi certis interuallis in dominicâ mensa præparatur semper a sacerdotibus, & de mensa dominica sumitur quibusdam ad vitam, quibusdam ad exitium. A sacerdotibus enim præparatur, & sumitur sub duplici specie: a laicis autem sumitur tantum sub speciebus panis. Ad ceteram dicitur

dicitur, quod prima pars est simpliciter vera, quia sub specie panis sumimus, & accipimus corpus, & sanguinem domini. In secunda parte per bibere debet intelligi a sacerdotibus, vel intelligitur de manducatione, & bibitione spirituali veri corporis, & sanguinis domini. Sed tertia pars illa loquitur de primitiuis conuersis ad fidem Christi, quibus dabatur sub duplici specie. Ad nonam dicitur, quod loquitur de sumptione mystica, quod patet in hoc, quod dicit. In conspectu eorum. sacerdotes enim quotidie in similitudine corporis, & sanguinis Christi panem, & vinum secū dum ordinem Melchisedech offerunt in conspectu fidelium, qui cibantur mystice. Sacerdotes autem sacramentaliter, & mystice simul. Secūdo potest dici, quod omnes illæ auctoritates nihil loquuntur de necessitate communionis laicalis sub vtraq; specie. & ergo impertinenter ad propositum allegantur. Et nihil per eas probatur. Item arguitur auctoritate beati Leonis, qui in sermone quadragesimali, qui incipit Prædicaturus. sic dicit, Huius aduersarii diaboli dolos nō solum in illecebris gulæ, sed etiam in proposito abstinentiæ caueamus. Qui enim mortem humano generi inferre per cibum nouit, & per ipsum nocere ieiunium, & ad contraria fraudem famulis utendo Manichæis, sicut impulit interdicta præsumi, ita suadet concessa vitari. Cumq; ad tegendam in fidelitatem suam nostris audent interesse conuentibus, ita sacramentorum communionem se tempe-

rant,

rant, vt interdum ne penitus latere non possint, ore indigno corpus Christi accipiant: sanguinis autem nostræ redemptionis calicem haurire declinant. Quod ideo vestræ notum facimus sanctitati, vt vobis huiusmodi homines etiam in suis manifestentur iudiciis, & quorum deprehensa fuerit sacrilega simulatio a societate sanctorum, sacrilegi auctoritate pellantur. de talibus enim beatus apostolus Paulus ecclesiam Dei prouide moner, dicens: Rogo autē vos fratres, vt obseruetis eos, qui dissensiones, & offencula præter doctrinam, quam didicistis faciunt, & declinate ab hiis. hæc ille. Ex qua auctoritate eliciunt aduersarii, quod Christiani non præcipientes, sacramentum sub vtraque specie, sunt de secta Manichæorum, qui sanguinem sub speciebus vini non sument. Respondetur, quod vidi duo originalia, in quibus solum habebatur prima pars auctoritatis vsque ibi. & infra. Cumque ad tegendam. & ibi, nihil dicitur de communicatione sub vna, vel pluribus speciebus. Sed quia forte illa originalia erant incompleta, potest dici respiciendo aduerbia auctoritatis, quod ipsa nihil dicit de necessitate huius communicationis, quo ad laicos sub vtraque specie. & ergo non est ad propositū. Secundo potest dici, quod si Manichæi, de quibus loquitur, fuerunt sacerdotes non sumentes sanguinem, quando celebrabant, sicut illi, de quibus loquitur Canon Gelasii, Comperimus: tunc vtrique errabant, & debe-

& debebant reprehendi, & puniri. Si autem fuerunt laici, & fuit tunc consuetudo ecclesie ministrare hoc sacramentum sub duplici specie, tunc reprehensibiles fuerunt in hoc, quod ex errore, & hæresi volebant sacramenta contra consuetudinem ecclesie capere, & propria temeritate contra mandata superiorum excedere, & nouum morem introducere. non ergo reprehendit eos tanquam facientes contra Christi præcepta communicando sub sola specie panis: sed tanquam singulares, & dissensionem, & diuisionem in ecclesia facientes, propter quam dissensionem iubet eos secundum præceptum apostoli à communione fidelium repelli. Aliter dicunt quidam, quod Leo hæc scripsit contra Manichæos negantes Christum resurrexisse a mortuis, & percõsequens nec celebrare volebãt diem dominicum: Sed illo die ieiunauerunt in contemptum resurrectionis dominicæ, & ecclesie Dei. & de illis dicit, quod ad regendam summam fidelitatem immiscebant se conuentibus Christianorum, & interdum quando amplius latere non poterãt indigno ore corpus Christi receperunt: sanguinem autem Christi de calice haurire omnino declinabant, æstimantes Christum nõ resurrexisse, sed ipsum adhuc mortuum esse. ideo corpus eius sine sanguine existere, & sic propter illam infidelitatem sanguinem recipere noluerunt. Christiani autem omitentes sanguinem sub specie vini, non faciunt ex infidelitate, sed propter ecclesie consuetudinem

& sta.

& statutum. Itẽ arguitur auctoritate Fulgentii, quæ habetur in lib. de diuinis officiis, cuius prologus sic incipit, Ea quæ per anni circulum &c. vbi dicit Fulgentius verbum patris carni, & sanguini, quæ de vtero virginis assumpserat, & panis, & vino quod in altari sumitur medium interueniens vinum sacrificium efficit. quod cum in ora fidelium sacerdos distribuit panis, & vinum absumitur, & transit, partus autem virginis cũ unito sibi verbo patris, & in cælo, & in hominibus integer permanet, & incõsumptus. Sed in illum, in quo fides non est præter visibiles species panis, & vini, nihil de sacrificio peruenit que madmodum asinus ad lyram, cum irrationabiles aures erigit, sonum quemdam audit, sed modũ cantilenæ non percipit. hæc ille. Respondetur, quod auctoritas illa loquitur illo, in quo in aliquibus ecclesiis adhuc fuit de more populum laicalem sub vtraq; specie communicare. Et licet hoc tũ fuerat licitum, non tamen erat de necessitate salutis, sicut nec dicit illa auctoritas. & ergo non est ad propositum. Item arguitur auctoritatibus beati Gregorii. Et primo, auctoritate eiusdem in Omelia paschali. & habetur de consecrat. dist. 2. Quid sit, vbi dicitur, Quid sit sanguis agni non iam audiendo, sed bibendo bene dicitis, qui sanguis super vtrumq; postem ponitur, quando non solũ ore corporis, sed ore cordis hauritur. vtroq; enim poste sanguis agni est positus cum ore ad redemptionem sumitur ad imitationẽ, quod in-

tenta

tenta mente cogitatur. & infra. In hoc mysterio moritur eius quoque vniuersaliter corpus, sumitur eius caro, in populi salutē partitur, eius sanguis iam non in manus infidelium, sed in fidelium ora funditur. hæc ille. Secunda auctoritas eiusdem quarto dialogorum cap. 58. ponitur. ubi sic dicitur, Eius quippe ibi corpus sumitur, eius caro in populi salutem partitur eius sanguis non iam in manus infidelium, sed in ora fidelium funditur. hæc ibi. Tertia auctoritas eiusdem, quæ habetur. 13. Moralium, quæ sic dicit, Unde factum est vt redemptoris nostri sanguinem, quem persecutores sæuientes fuderunt, post modum credentes biberunt, cumque esse Dei filium prædicarent, de quo videlicet sanguine, apte subiungitur. Terra ne operies sanguinem meum, neque inueniat inte locum: hæc ille. Ad primam, & ad secundam dicitur, quod intelligitur de sacrificantibus tantum. quod patet per hoc, quod in Canone post illam auctoritatem additur. hinc pensemus quale sit sacrificium. ubi loquitur de sacrificio, quod ad solos pertinet sacerdotes. & in quarto dialogorum beatus Gregorius in medietate ante illa verba, dicit. Quilibet surgens a mortuis iam non moritur, mors illi ultra non dominabitur: tamen in seipso immortaliter, atque incorruptibiliter veniens pro nobis iterum in hoc mysterio immolatur. Et subdit, eius quippe corpus ibi sumitur, eius caro in populi salutem partitur, & diuiditur, quod pertinet

net ad sacrificans. Et subditur, eius sanguis iam non in manus infidelium, sed in ora fidelium semper sacerdotum funditur. Aliter potest dici, quod debet intelligi de bibitione spirituali. Tertio dicitur, quod si intelliguntur de sacramentali bibitione, tunc isti termini hauritur, & funditur, debent sumi pro illis sumendo, & accipiendo illo modo. Et fideles accipiunt sub specie panis. non enim semper auctoritates intelligi debent ad sensum, quem verba prætendunt, quia secundum Hylarium secundo de Trinitate intelligentia dictorum ex causis est assumenda, dicentis. Et si sic, tunc in proposito sacerdos nunquam sanguinem de calice biberet, cum sanguis non sit ibi effusus de corpore, sed inclusus in venis. Quarto dicitur, quod illæ auctoritates non sunt ad propositum, quia nullam faciunt de necessitate sic sumendi mentionem. Ad tertiam dicitur, quod sic patet ex verbis eius, tunc loquitur de crucifixoribus Christi, pro quibus dominus tempore suæ passionis orauit ad patrem, dicens: Pater dimitte illis, quia non sciunt quid faciunt. qui postea conuersi biberunt sanguinem Christi, vel spiritualiter tantum, vel etiam sacramentaliter, eo quod erant de primis fidelibus, quibus sub vtraq; specie ministrabatur. Item arguitur auctoritatibus Venerabilis Bedæ, quarum prima habetur Ioã. 1. super illo textu, Vidit Iesum venientem ad se. ubi dicit, non solum autem lauit nos a peccatis nostris in sanguine suo, quando sanguinem suum effudit

effudit in cruce pro nobis: vel quādo vnusquisq; nostrum mysterio sacrosanctæ passionis eius baptismo aquæ ablutus est, verum etiam quotidie tollit peccata mundi, lauatque nos a peccatis nostris quotidie in sanguine suo, cum eiusdem beatæ passionis ad altare memoria replicatur, cum panis, & vini creatura in sacramētum carnis, & sanguinis eius ineffabili spiritus sanctificatione transfertur, sicque corpus, & sanguis illius, non nisi infidelium manibus ad punitionem eorum funditur, & occiditur, sed fidelium ore sumitur in salutem. Secunda auctoritas eiusdem habetur in Omilia infra octauam Ascensionis domini super euangelio, Cum venerit, vbi dicit perfectæ vitæ magisteriū est ecclesiæ primitiæ actus mutari, vbi videtur velle, quod debeamus mutare actus, & ritus ecclesiæ primitiæ. & ideo sicut in primitiua ecclesia populis ministrabatur eucharistia sub duplici specie, sic hodie facere debemus. Ad primam, respondetur, quod auctoritas simpliciter est vera, quia fideles sumendo hoc sacramētū sub specie panis, sumunt etiam sanguinem domini absolute, vt dictum est prius. Vel dicitur auctoritas illa nullam facit mentionem de necessitate huius sumptionis. & ergo non est ad propositum. Ad secundam dicitur, quod illa auctoritas Venerabilis Bedæ potest vniuersaliter intelligi. Si enim omnis ritus, & actus ecclesiæ primitiæ obseruabamus, non orabimus horas canonicas, nos sacerdotes non pulsabimus

cam-

campanas, non cantabimus Missas, nec legemus eo modo, quo nunc facimus. Post prandium autem cœnam communicabimus, & non nisi in bona feria quinta, quæ domini cœna nūcupatur, sic. n. Christus fecit ipsa duntaxat die, & nunquam legimus Christum hoc alio tempore ante, vel post fecisse. etiam apostoli in primitiua ecclesia baptizant in nomine Christi, videlicet in Actibus apostolorum in pluribus locis: nunc autem sic baptizare non solum non debemus, immo nec licet, quia prohibitum. Et primitus ecclesia conficiebat in azimo, & posteriores patres ab isto ritu primitiuorum ad tempus cessauerunt propter errorem de legalium obseruatione, vt prius dictum est, & in ecclesia primitiua constitutis in ordinibus sacris licitum fuit vt matrimonio: ad quod tamen posterius omnes in sacris sunt illegitimati. sic in proposito dico, Si in primitiua ministrabatur sacramentum eucharistiæ fidelibus populis sub vtraque specie, non oportet nunc hoc fieri, immo non licet propter contrariam vniuersalis ecclesiæ consuetudinem in rationalibus causis, vt in tertia parte dictum est, rationaliter fundatam. Item arguitur auctoritate Paschasii in libro suo de sacramentis, dicētis, Quia quotidie la bimur, quotidie pro nobis Christus mystice immolatur, & passio Christi in ministerio traditur, vt qui semel moriendo mortem vicerat, quotidie recidiua delictorū, per hæc sacramēta corporis, & sanguinis peccata relaxamus. Et infra ite-

T ratur

ratur hoc mysterium ob commemorationem passionis, sicut ipse ait. hæc quotiescunque agitis, in meam commemorationem facietis. Quotiescunque ergo hunc panem sumitis, & bibitis hunc calicem, mortem domini annunciabitis, donec veniat. hæc ille. Respondetur. prima pars simpliciter est vera. Christus enim quotidie præter diem veneris magnam in sacrificio, in ministerio immolatur pro peccatis omnium fidelium, qui quotidie recidunt, & labuntur minime in venialia peccata. Secunda pars etiam est vera, quia quotidie iteratur hoc ministerium per sacerdotes ob commemorationem passionis Christi. Tertia pars, scilicet quotiescunque, prius est exposita in auctoritate apostoli. & ergo tota auctoritas non est contradicta. Item arguitur auctoritate Alain in libro de dulcedine animæ, dicentis: Quicumque digne carnem Christi sumpserit, & sanguinem biberit, infinitam in se dulcedinem Dei æternaliter degustabit. hæc ille. Respondetur, quod auctoritas est vera, quicumque enim sumpserit hoc sacramentum digne, ille meretur gloriam duratiue, & si sacerdos sumit sub duplici specie, & laicus sub vna tantum: Ipse laicus cæteris paribus meretur tantum gradum æternæ gloriæ, quantum sacerdos ratione sumptionis sub vtraque specie: quia sumit idem contentum, quia eundem cibum corporis domini, & eundem potum sanguinis domini, licet non per modum potus

tus, id est non sub specie potabili. Efficacia autem, quæ est ex opere operato, est ratione contenti tantum, & non continentis, quæ sub specie panis totaliter sumitur, ut prius dictum est pluries. Item arguitur auctoritate Remigii in Omilia super illo Ioannis 6. Nisi manducaueritis carnem filii hominis &c. vbi sic dicit ad hanc spirituales alimoniam, ad hunc mysticum, & diuinum cibum, dominus nos inuitauit, tantamque necessitatem sumendi huius alimonie nobis inducit, ut aliter in nobis uitam habere non possimus, nisi carnem eius manducauerimus, & sanguinem biberimus. & infra. Sed mysterium sui corporis, & sanguinis, quotidie a fidelibus per sacerdotum ministerium fieri mandauit rationabili sacramento. hæc ille. Respondetur, quod prima pars illius auctoritatis intelligi debet sicut illa propositio, Ioan. 6. Nisi manducaueritis &c. Illa autem est exposita supra de manducatione spirituali, & mystica, ut patuit. Quod autem illa sit intentio Remigii, patet quod dicit ad hanc mysticam alimoniam, & diuinum cibum. Et in fine illius Omilie dicit, Cibus iste spiritualis est, & potus, facitque sumentes, ut nesciant iterum esurire, & sitire. ubi manifeste docet, quod spiritualiter hoc dictum sit intelligendum. Secunda pars illius auctoritatis est vera, sicut ponitur, quia illud sacramentum quotidie fit, & conficitur per ministerium sacerdotum pro fidelium salute, quod

quidem est sacramentū, & signū corporis Christi mystici, vt prius pluries dictum est. Item arguitur auctoritatibus beati Bernardi in epistola, vbi primo sic dicit, Benignissime Iesu nobile satis sponsæ tuæ dotalitium indullisti, vt sic, vel teneret columba tua dulcissimum memoriale dilecti sui. Christus enim pridie quàm pateretur, discipulis suis hanc sacramenti formam præscripsit, efficaciam explicuit. Idem fieri præcepit formæ præscriptæ in pane, & vino, notate ordinem, cum adhuc cœnaret, a mensa surrexit, discipulorum pedes dominus vniuersitatis lauit. De hinc ad mensam regressus, ordinauit sacrificium corporis, & sanguinis, seorsum panem, seorsum tradens & vinum. de pane ita dicens: Accipite, & comedite, hoc est corpus meum. de vino similiter; Bibite ex hoc omnes, hic calix noui testamenti. hæc ille. Et in eadem epistola dicit, proponitur igitur species panis, & vini, vt doceamur plenam, & perfectam refectionem esse in sumptione corporis, & sanguinis Iesu Christi. hæc ille. Respondetur ad primam, quòd dominus Iesus Christus hoc dotalitium, scilicet corpus, & sanguinem suum, dedit suæ scilicet ecclesiæ sub sacramento in sui memoriam, & ita ecclesia quoti die frequentat. Sed cum addit beatus Bernardus, idem fieri præcepit, loquitur de hoc præcepto domini, quo dixit, hoc facite in meam commemorationem: vbi præcepit confectionem in pane, & vino. Et ideo sacerdotibus loquebatur, nõ

laicis:

laicis: alias laici haberent conficere. quod omnino est erroneum. loquebatur ergo sacerdotibus, qui habent in pane seorsum conficere, similiter in vino. Ad secundam auctoritatem dicitur, quòd Christus prout est sub illo sacramento, perfecte reficit manducantes se, & ad istam perfectionem refectionis sacrificandam hoc sacramentum sub duplici specie est institutū, & hoc intelligit beatus Bernardus, dicens in principio auctoritatis. Proponitur igitur species panis, & vini, vt doceamur, scilicet intelligere, & tunc nobis significetur, quòd hoc sacramentum significat Christum, vt nutrimentum perfecte reficiens fideles corpore, & sanguine suo, & hoc valde perfecte significatur in duplici specie panis, & vini, & ideo dicitur, proponitur species panis, & vini, vt doceamur intelligere, & vt nobis perfecte significetur plena, & perfecta refectione esse in sumptione corporis, & sanguinis Iesu Christi. hæc autem significatio pertinet ad conficientes, & ergo ad illos pertinet in altari proponere panem, & vinum, vt doceamur semper intelligere plenam, & perfectam refectionem esse in sumptione corporis, & sanguinis Iesu Christi. Et est bene ponderandum, quòd beatus Bernardus nõ dicit, vt doceamur plenam, & perfectam refectionem esse in sumptione Iesu Christi. Quia ista sumptio vtriusque fit tam perfecte, & efficaciter sub specie panis, sicut sub vtraq; vt prius pluries est tactum. Item arguitur auctoritatis us domini

Alberti Magni Episcopi Ratisbonensis. & primo auctoritate eiusdem in sua Summa de officio Missæ, tractatu de sanguine Christi, ubi sic dicit. Vnde Levit. 11. dicitur, Animal, quod non ruminat, immundum erit. hinc est, quod de duobus, quæ sunt in hoc sacramento materia cibi, & potus dicitur Osee. 7. Super triticum, & vinum ruminabunt. hæc enim duo ab omnium fidelium orationum frequentata memoria sunt in sacramento, quia hoc est maximum fidelium bonum. Zachariæ. 11. Quid enim bonum eius est, & quid pulchrum eius, nisi frumentum electorum, & vinum germinans virgines, hoc est virgineas mentes? & infra patet, quod pro certo peccant, qui magnum ad corporis sui, & parvum, vel nullum ad dominici sanguinis poculum, exhibent studium, quia Christi sanguis incorporat nos sibi; & ideo dilectio, quæ fit in cibo, & potu corporalibus, quando incorporantur corpori debent fieri in nobis incorporatione ad corpus, & sanguinem Christi, quibus nos incorporamur. Omnis autem homo potest advertere quam purus, quam saporosus, quam electus esse debeat, qui sanguini Christi, quia per omnia corporis eius membra fluere debet, est & corporandus. hæc ille. Secunda auctoritas eiusdem habetur in eodem libro, ubi dicit, Omnis sanctus scit, quod sine corpore, & sanguine Christi non est vita gratiæ, & iocunditatis æternæ. & infra. Si igitur corpus dominicum, corpus in forma panis per se, & san-

guis

guis dominicus in specie vini, in usu istius gratiæ sunt sumenda. & infra. ex omnibus istis accipitur, quod Christus sub vna specie panis corpus suum tradidit, & sub altera specie vini tradidit sanguinem, & sic servandum instituit, & cum Christi actio nostra sit instructio, pro certo hæc duo nobis servanda esse præcepit. & ideo sub vna specie corpus, & sub altera credimus sanguinem. hæc ille. Tertia auctoritas eiusdem habetur ibidem, cum dicit, Cum igitur alimentum ad naturæ perfectionem non possit perfecte significari, nisi in edulio cibi, & potus, oportet, quod elementum cibi, & potus sit in sacramento: nutrimentum tamen spirituale non perficitur sine potus significatione, sic & nutrimentum corporale non perficitur sine potu: & sicut post nutrimentum corporale sumitur potus ad perfectionem nutrimenti: ita & in nutrimento spirituali datus est potus spiritualis ad perfectionem nutrimenti spiritualis, quia a nutrimento habet divinam operationem in satisfactione sitis, & latitudo nutrimenti. hæc ille. Quarta auctoritas eiusdem ibidem. cū ergo Deus sic ordinaverit, & multiplicaverit sacramenta, quod omnes gratias sacrales habeamus in sacramentis, & alia gratia sit redemptionis per sanguinem, quam cõmunionis per corporis Christi sumptionem: non sufficit in sacramento habere elementum significans redemptionem. Et sic Christus hac ratione instituit utrumque. Quod ergo dicitur, quod alterum videtur esse superfluum, cū sanguis

T 4 habea-

habeatur in corpore, & corpus in sanguine, dicendum, quod hoc non est verum. Verum quidem est, quod sanguis habetur in corpore, sed non ex virtute sacramentali, sed potius sanguis habetur in corpore ex vnione naturali, qua humores vnuntur cum corpore, cuius sunt humores. Anima autem habetur per vnionem potentiae ad actum, deitas autem habetur cum istis per vnionem gratiae: tamē nihil horum, nisi corpus habetur ex virtute sacramēti. Oportet autem propter effectum spiritualem, vt sanguis ibi habeatur ex virtute sacramenti ad nutriendum pertinēte, & ideo oportuit vt esset ibi confectio ex elemento potus, sicut fuit ibi confectio ex elemento cibi: quia aliter sacramentum in virtute, & ratione sacramentali esset imperfectum: quia non significaret perfectum elementum, quia nullum alimentum hominis perficitur sine potu. hęc ille. Respondetur ad omnes illas auctoritates in genere, quod tempore Alberti fuit iste modus communicandi sub sola specie panis, & ipse nullibi redarguit eum, quod tamen fecisset si eum reputasset illicitum: immo ipse putat ecclesiam non posse solum laicis ministrare sub vna specie: sed etiam putauit, quod posset ordinare, quod sacerdotes conficerent licite sub sola specie panis. propter hoc in tractatu suo de Missa, prope finem, dicit, propter intollerabile damnum, quod incurrunt habitantes in terris, vbi non habetur vinum, expediret, quod dispensaretur, vt corpus Christi sine calice

confi-

confici posset. & reddit illius causam cum subdit, Corpus enim non est sine sanguine, & anima & deitate: quamuis non sit ibi sanguis vi consecrationis. Non ergo credendum est, quod per auctoritates hic allegatas voluerit in eodem libro contrariū istius asserere, & sibi cōtradicere. Sed ad primam auctoritatem in speciali dico, quod duas habet partes. secunda ibi patet, quod pro certo peccant. In prima parte vult, quod materia ex qua sola hoc sacramentum confici potest, est frumentum, & vinum. quod patet ex hoc, quia in principio istius tractatus de sanguine domini dicit: Sicut confici non potest, nisi de frumēto corpus domini: ita & dicimus, quod sanguis domini non potest nisi de vino cōsecrari: quia Christus se vino comparari fecit, & viti se ipsum comparauit. & hoc ipse probat per longum processum, & prope finem primi paragraphi ponit istam primam partem præsentis auctoritatis, & post illam concludit. sic ergo patet, quod ex comparatione sanguinis Christi ad vinum, non deberet in sacramentali cibo esse nisi vinum. Ex quibus patet, quod solum in hac parte ex intentione ostendit, quod sanguis Christi non potest confici nisi ex vino. & ideo illa pars auctoritatis non est ad propositum, neque contra dicta. Ad secundam partem illius primæ auctoritatis dico, quod ipse in paragrapho, in quo ista auctoritas ponitur, loquitur de confectioe, & ponit ibi duo. primum est, quod propter reuerentiam sacramenti, bonū

vinum

vinum, & electum debet esse in sacrificio. & probat illud pluribus auctoritatibus scripturæ, post quas allegat illud Malach. 1. Maledictus, qui habet in grege suo masculum, id est perfectum, & offert domino debile. Ex quo concludit, quod multo magis maledictus est, qui ad mensam suam facit afferri vinum bonum, & electum, & in sacrificium sanguinis domini assumit valde debile. Secundum, quod ponit ibi, est, quod vinum ad hoc sacrificium offerendum debet poni in vasis mundis. vnde dicit, merito maledictus est, qui vinum electum in vasis mundis, & preciosis bibit in mensa propria, & in vasis foetidis, & ampullis corruptis vinum infici permittit, & sic foetidum in calice offert in sacrificium domini. & post illa subiungit istam secundam partem primæ auctoritatis, dicens. Ex præmissis patet, quod pro certo peccant, qui magnū ad corpus sui, & parū, vel nullum ad dominici sanguinis poculum adhibent studium, reprehendens eos in hoc, qui vinum bonum, & in vasis mundis adhibent vsui, & nutrimento corporis sui, & vinum valde debile, aut corruptum, vel in vasis immundis, & foetidis offerunt ad sacrificium sanguinis domini. Et statim post hoc declarat, quod sicut volumus mundum, & purum esse cibum, & potum nobis incorporandos, & ponimus ad vasa munda, & pura: ita multo a fortiori debet in nobis fieri respectu corporis & sanguinis Christi, scilicet, vt nos simus puri, & mundi, qui volumus tanquam

quam vasa nos sumere corpus, & sanguinem domini. Et qui per istam sumptionem veri corporis, & sanguinis domini volumus incorporari corpori, & sanguini Christi mystico. & illud consequenter innuit in verbis istius auctoritatis, quæ sequuntur, vt patet examinanti. Ad secundam auctoritatem dicitur, quod habet tres. secunda pars ibi, sic igitur corpus. tertia ibi, ex omnibus istis accipitur. Prima pars illius auctoritatis ponitur in eodem paragrapho cum præcedenti. & si intelligitur de sumptione veri corporis, & sanguinis domini, non est contra nos, vt notum est. & ista magis loqui videtur, eo quod ipse statim post prædicta verba, subdit. vnde Ioan. 6. Nisi manducaueritis &c. quæ verba non possunt intelligi vniuersaliter nisi de sumptione spirituali, vt supra dictum est. & ipsemet sic exponit in postilla super Ioannem, vt etiam supra allegatum est. Secunda pars auctoritatis vult, quod quicumque sumit totale sacramentum, iste debet sumere seorsum corpus sub specie panis, & seorsum sanguinem sub specie vini, & nõ coniunctim, sic quod panis sit intinctus sanguini. & ponitur illa pars cum sequenti in alio paragrapho, in quo ex intentione ostendit, quod nullus debet immediate de manu sacerdotis sumere sacramentum sub specie panis intinctum in sanguine, siue etiam in vinum. & hoc propter periculū distillationis in terrā. Si corpus dominicū intingeretur in sanguinē, aut etiā si intingeretur

in vi-

in vinum: quia vt ipse dicit, illud vinum omni reuerentia dignum efficeretur ex ipsa intinctione, & non esset cautū illud porrigere, de manu: quia vix, aut nunquam posset cauēri, quin aliquid a manu porrigentis stillaret, aut manibus adhereret. Tertia pars auctoritatis loquitur de celebratione sacramēti sub vtraq; propter perfectionē sacramentalē. & quod hoc sit verum, declaratur, non stando nudis verbis illius auctoritatis: sed secundum glosam theologiam, quæ in omnibus talibus seruanda est. videamus præcedentem, & sequentem passus, vt intinctionem auctoris ex hoc intelligamus, qui prope principium paragraphi dicit, Postquam Christus exhibuit corpus suum sub specie panis, tunc etiam postea sanguinem sub specie vini. Et vtrunque sacramentaliter esse præcepit, & per statuta apostolica ecclesia confirmauit, & ideo instructa actione Christi vtrunque celebrat diuifim, conficiendo sanguinem ex specie vini, & hoc probat postea ex dictis, & factis Christi in vltima cœna. Et tunc consequenter subdit verba hic allegata, ex omnibus istis arguitur &c. Per hoc non intendens, nisi quod Christus confecit in duplici specie, & discipulis illo modo tradidit, & sic celebrandum instituit, & hoc celebrantes seruant conficiendo, & unūdo sub vtraque specie propter perfectionem significationis, quæ ad sacerdotem pertinet. & quod de hac confectione loquatur, iterum declarat, cum infra eodem paragrapho ad propositum sic concludit.

cludit. oportuit ergo, vt ibi esset confectio ex elemento potus, sicut fuit ibi confectio ex elemento cibi: quia aliàs sacramentum in virtute, & ratione sacramentali esset imperfectum: quia nō significaret perfectum elementum. Ecce quomodo loquitur de confectione, & perfectione significationis, & non de ministratore, quo ad laicos sub vtraque specie. Et si quis contendat de vltimis verbis auctoritatis, scilicet de istis: & ideo sub vna specie corpus, & sub altera tradimus sanguinem: dico, quod vult quando alicui non celebranti, tradimus plenum sacramentum, vt in pluribus ecclesiis fit de ministrantibus ad altare in vestibus sacris, tunc tradimus eisdem corpus sub specie panis, & sanguinem sub specie vini. Sed non habetur, quod omnibus sit ita tradendum, & minime habetur, quod sic tradere, de necessitate salutis. quod tamen aduersarii deberent probare: vel potest applicari ad illam vltimam particulam. Solutio prima generalis supra in secunda parte minus principalis posita: verba enim singularis doctoris ius non faciunt, nec ritum ecclesiæ immutare possunt. Ad tertiam, & quartam simul dico, quod ponuntur in eodē paragrapho, cum auctoritate præcedenti: & sicut ostenduntur verba eorum, & etiam passus præcedentes, & sequentes, & etiam verba prius allegata: tunc ambæ loquuntur de celebratione, & confectione sacramenti, quæ fit sub vtraque specie. propter sacramentalitatem sacramēti, & perfectionem significationis

nis eius, & ista fit per sacrificantes, ad quos hoc pertinet, & non ad laicos, qui sumunt sacramentum, ad refectionem, & efficaciam. totalis autem efficacia, & perfecta relectio fit in sumptione sub vna specie, licet non perfecta sacramenti significatio, vt prius pluries dictum est. quæ tamē nihil tollit laicis de fructu quem haberēt ex opere operato, vt etiam dictum est. Item arguitur auctoritatibus beati Thomæ, & primo auctoritate eius in 3. part. suæ Summæ. q. 76. artic. 2. in solut. primæ rationis. vbi sic dicit. *Quamuis totus Christus sit sub vtraq. specie, nō tamen frustra. Nam primo hoc valet ad representandum passionem Christi, in qua seorsum fuit separatus sanguis a corpore. vnde & in forma consecrationis sanguinis, fit mētio de eius effusione. Secundo, hoc est conueniens vsui huius sacramenti, vt seorsum exhibeatur fidelibus corpus Christi in cibum, & sanguis Christi in potum. Tertio, quātum ad effectum, conueniens est dare sub diuersis speciebus ipsis fidelibus. eo quōd corpus Christi exhibetur pro salute corporis, & sanguis pro salute animæ. hæc ille. Secunda auctoritas eiusdem in eadem Summa. q. 82. art. 3. vbi sic dicit, Sanguis Christi dispensatur populis per diaconos. vbi & beatus Laurentius dixit beato Sixto, Experire vtrū idoneum ministrum elegeris, cui commisisti dominici corporis dispensationem. & infra. quia diaconi sunt inter sacerdotes, & populū, magis conuenit diaconibus dispensatio sanguinis, quā dī*

spenli-

spensatio corporis. Idem dicit Augustinus in sermone nono de sancto Laurentio. Quam gloriosa, & quarta virtutum multitudine quasi florum varietate distincta Laurentii sit corona, vniuersa testis est Romana Ecclesia. In ipsa enim ecclesia sicut soletis audire, diaconi gerebat officium, ibi sacrum Christi sanguinem ministravit, ibi Christi nomine sanguinem suum fudit. hæc ille. Tertia auctoritas eiusdem habetur in hymno, Verbum supernum &c. qui est de corpore Christi, vbi sic dicit, Quibus sub bina specie totum cibaret hominem. hæc ille. Quarta auctoritas eiusdem habetur in hymno, Sacris solemniis. vbi sic dicit, Dedit fragilibus corporis ferculum: Dedit & tristibus sanguinis poculum: Dicens, Accipite quod trado vasculum, Omnes ex eo bibite. Sic sacrificiū istud instituit, Cuius officium committi voluit, Solis presbyteris, quibus sic congruit, Vt sumant, & dent cæteris. hæc ille. Notandum sicut patuit supra in secunda parte principali, tunc beatus Thomas ex intentione ponit, & determinat, vt licite populū laicalis sub vna specie communicat. Et in tertia parte dictum est, quod assignat causas, propter quas rationabiliter introducta est, quōd nunc non signifiantes sub sola specie panis sumūt sacramentū eucharistiæ. In illa quarta parte dictum est, quōd beatus Thomas exponit textum Io. 6. Nisi manducaueritis &c. de manducatione spiritali, &

mystica

myſtica. vellem itaque, quòd eum, quem ſic pro ſe allegant etiã in alijs ſuis dominis ſuſtinerent, quòd ſi facerent vtiq; non dicerent hanc communicationem laicalẽ de ſua intentione, & præſertim neceſſitatem eiufdem. non enim eſt putandum, quòd voluit per has auctoritates contrarium determinare, & aſſerere, & ita ſibiipſi contradicere. Dico ergo ad primam illarum, quòd ipſe aſſignaret cauſas, quare vna ſpecies non ſit fruſtra, quando ſacramentum conficitur, & ſumitur ſub vtraque ſpecie: cū tamen idem continetur vtrobiq;. & de hoc aſſignat tres cauſas, quarum prima eſt propter expreſſiorem ſignificationem paſſionis Chriſti, quæ fuit in corporis afflictione, & in ſanguinis effuſione. Secunda eſt, propter expreſſiorem ſignificationem completæ reſectionis ſpiritualis, quia licet ſub ſpeciebus panis ſumatur etiam ſanguis, tamen ibi non ſumitur per modum potus, & licet ſub ſpeciebus vini ſumatur ibi corpus, non tamen per modum cibi, & ergo vt ibi ſumeretur corpus per modum cibi, & ſanguis per modum potus, ſumitur ſub duplici ſpecie, vt ſic ſignificetur perfecta reſectio ſpiritualis, quæ fit per hoc ſacramentum a ſacerdotibus, & in aliquibus eccleſiis etiam a leuita, & ſubdiacono miniſtrantibus in ſacris veſtibus, vt dicit in poſtilla ſuper Ioãnem. Tertia eſt propter diſtinctos effectus ſacramenti, non quidem ad cauſandum diſtinctos effectus, ſed ad expreſſius eos ſignificandum: licet enim ſub ſola ſpecie
noſtri

panis offeratur caro Chriſti pro ſalute corporis noſtri, & ſanguis pro ſalute animæ noſtræ, & ſic ſuo modo de ſola ſpecie vini: tamen huius oblationis pro anima, & corpore noſtro non fit tam expreſſa ſignificatio, cum ſumitur ſub vna ſpecie tantum, ſicut cum ſumitur ſub vtraque, & illa eſt intentio glo. 1. ad Cor. 11. & Magiſtri diſtinctio. 11. quarti, vbi dicit, Ideo in duabus ſpeciebus celebratur, vt animæ, & carnis ſuſceptio a Chriſto vtriuſq; liberatio in nobis ſignificetur, Talis autẽ perfecta, & completa ſignificatio principaliter pertinet ad ſacerdotes coram populo celebrantes, vt prius sæpe dictum eſt. & ergo tota auctoritas de ſacrificantibus debet intelligi. Secundo dicitur, quòd ſecunda pars illius auctoritatis debet ſic intelligi. Conueniens & vſui, id eſt vſus, & conſuetudo cõueniens eſt, quòd hoc ſacramentum exhibeatur, id eſt offeratur ſeorſum in altari, id eſt diuiſim ſub duplici ſpecie: pro fidelibus, id eſt pro peccatis omniũ fidelium, corpus Chriſti in cibum ſpiritualem, & ſanguis impotum ſpiritualem. Ad ſecundam dicitur, quòd illa verba dixit beatus Thomas arguendo, & hæc non multum faciunt ad propoſitum, niſi quantum in ipſis fit mentio de beato Laurentio, de quo conceditur, quòd miniſtrauit ſanguinem domini populis: ſed tempore ſuo mos in illa eccleſia, cui deſeruiuit populum ſub vtraq; ſpecie cõmunicare. Secundo dicitur, quòd plures libri nõ habent, populis. Sed ſic ſanguis Chriſti diſpenſatur

tur per diaconos, & hoc est verū quo ad aliquas ecclesias, in quibus diaconus distribuit sibi, & sub diacono sanguinem de calice. Sed modo non distribuit populis, quia est contra consuetudinem, & constitutionem ecclesiæ vniuersalis, quamuis ex officio posset, si consuetudo, & statutum ecclesiæ, & rationabiles causæ non obstarēt: & hoc vult beatus Thomas in secunda parte auctoritatis, dicens, Et quia diaconi &c. & tunc ad auctoritatem beati Augustini dicitur, quod loquitur de consuetudine antiqua Romanæ Ecclesiæ.

Ad tertiam respondetur, qui sumit hoc sacramentum sub specie panis, sumit corpus, & sanguinem quo ad efficaciam. Ideo cibatur secundum corpus, & animam. Ergo quod hic dicitur, debet intelligi de significatione, ut sit sensus, quibus semper discipulis Christus dedit sub bina specie carnem, per hoc significetur cibus hominis secundum duplicem substantiam, scilicet secundum corpus, & secundum animam quantum ad effectus bonos, quos in eo qui digne sumit, operatur quo ad vtrumque, scilicet corpus, & animam, quos habebit in resurrectione, & anima quo ad aliquid nunc, & perfecte in gloria. ponuntur autem communiter duodecim utilitates, seu fructus spirituales eucharistiæ, quæ habentur in his metris.

*Inflamat, memorat, sustentat, roborat, aug et:
Hostia spem purgat, reficit, uitam dat, & unit:
Confirmat fidem, munit, foritemque remittit.*

Habet

Habet enim quosdam effectus in ipso mandū cante absolute, quosdā in corporatione ad Christum. Primo modo dupliciter, quosdam respectu boni, & hoc quo ad esse, & sic vitam dat. vel quo ad sentire, & sic reficit. vel quo ad operari, & sic ad bonum roborat. Quosdam vero habet effectus respectu mali, quia sustentat contra casum ex propria infirmitate, munit contra impulsū dæmonis, remittit ardorem concupiscentiæ carnalis, & purgat peccatum veniale. Alios effectus habet in comparatione ad Christum, quia passionem eius significat, & illam ad memoriam reducit, & hinc confirmat fidem, auget spem, inflammat charitatem, & perficit vniōnē. Ad quartam dicitur, quod loquitur de sacrificantibus. vnde notanter dicit, Sic sacrificium illud instituit. & non dicit laicam communicationem, sic instituit. debet ergo sic intelligi, Christus dominus noster dedit fragilibus, scilicet apostolis ipsum negaturis, & ab eo per fugam recessuris. corporis ferculū, id est pro salute corporis oblaturū. vel corpus suū dedit & tristibus, id est de morte Christi dolentibus, seu tristitiā habentibus. sanguinis poculū, id est sanguinē suū per modū potus, seu sub specie potabili, dicens, Accipite vos mei apostoli mecum collecti, & omnes ex eo bibite. & sic sacrificiū ipse dñs noster instituit sub duplici specie, cuius officiū, scilicet conficere, sacrificare, & offerre, solis presbyteris committi voluit. & primo apostolis primis sacerdotib. postea eorū succes-

foribus sacerdotale officium in offerendo, & sacrificando, exercendum, quibus sic congruit, vt fumant sub duplici specie, & dent cæteris non sacrificantibus. aptis tamen ad communionem suo modo, non iam sub bina specie, sed sub vna, sicut obseruat, & facit Ecclesia Romana.

Sed occurrit dubium, quibus debet dari sacramentum eucharistiæ, & quot conditiones requiruntur ad ipsum rite, & apte suscipiendum. Respondetur, quod Paulus de Perusio ponit vndecim conditiones, quas quilibet volens communicare, debet in se habere, & cõmuniter doctores consentiunt in hoc. Prima est, quod si homo, quia solus homo potest hoc sacramentum spiritualiter, & sacramentaliter recipere, & fructum eius suscipere, & per illam excluditur brutum. & angelus tã bonus, quàm malus. Secunda, quod sit viator. Vnde hoc sacramentum viaticum dicitur, quia in via hominem reficiens, vsque ad patriam deducit. Est igitur hoc sacramentum viatoris, & non comprehensorum, quia comprehensor sumit pleno ore, & reuelata facie: viator verò sub sacramentali specie. vnde si appareret sacerdoti mater eius prius defuncta, vel pater, vel aliter quicumque, non deberet ei eucharistiam ministrare. Tertia, quod sit fidelis, quia non debet ministrari nisi baptizatis, qui iam sunt de familia Christi, & propter hoc cathecumenis ministrari non debet, quantumcunque etiam fidem habeat, quia nondum sunt de familia Christi.

Quarta

Quarta, quod sit adultus, quia pueri non sumunt vt signum sacræ rei, sed vt alium cibum. Ipsi enim propter carentiam discretiõis, non noscunt se percipere corpus Christi, quæ tamen requiritur secundum illud Apostoli 1. ad Cor. 11. Non diiudicans corpus domini, ex quo habetur, quod solum debet dari diiudicanti actu, vel habitu hunc cibum ab aliis. Sed dubitatur ad quod tum annum debent pueri prohiberi. Petrus Aureoli dicit, quod non est tempus determinatum, sed quando in eis apparent signa discretiõis, quæ quidam habent citius, quidam vero tardius, tunc possunt communicari, & hoc iudicio boni viri est committendum. sanctus Thomas dicit, quod debent esse decem, vel duodecim annorũ, & tunc si signa discretiõis apparent, possunt communicari, alias nõ. Sed Petrus de Palude dicit, quod si habent aliquam deuotionem circa nonum, vel decimum annum, possunt communicari, quia in nocentia recompensat ignorantiam. Sed Paulus de Perusio dicit, quod quãdo sunt doli capaces, tunc ad communicandum sunt habiles. Quinta, quod sit mente præditus, & habeat vsum rationis, vnde non debet dari dæmoniacis, amëtibus, furiosis, mentecaptis, aut freneticis. de amentibus tamẽ notandũ. quidam dicuntur large amëtus, qui debiliter mentem, & rationem habent. & tamen sunt dociles eorum, quæ ad fidem, & deuotionem sacramenti pertinent: & talibus nõ est negandum. Quidam autem omnino carent iudi

cio rationis, & si tales a natiuitate fuerint, non debet eis dari, quia non possunt ad deuotionem induci. Sic etiam dicitur furioso si aliquis talis est a natiuitate, habet tamen aliquando lucida interualla, in quibus confitetur, & apparent in eo signa deuotionis, potest sibi dari eucharistia, si non timetur de periculo vomitus, vel conspuitionis, vel alterius irreuerentiæ. Et si non est furiosus a natiuitate, nec habet lucida interualla, & præsumitur esse in peccato mortali, non est danda eucharistia, quotiescunque confiteatur. extra de baptismo, & eius effectu. Sexta, quod sit ieiunus ieiunio naturæ, & de illa conditione prius sufficienter dictum est. Septima, quod sit deuotus, quia sicut non potens digerere cibum naturalem ex defectu caloris naturalis, nõ est aptus ad capiendum cibum corporalem, sic carens deuotionis ardore, nõ est aptus ad sumēdū cibū sacramentalē. & habetur de consec. dif. 2. Timorē.

Sed circa hoc dubitatur, vtrum extraneis, de quorum conscientia non constat, sit sacra communio deneganda. Respondetur, quod sic, vt de consecrat. distinct. 2. Tribus gradibus, vbi dicit Clemens Papa, Præcipimus, quod nunquam extraneo clerico, vel laico de fragmentis oblationum domini quidquam ad mensam proponatur. Vnde scis tu, qui passim sanctuorii poras indignis impendis? Vnde nosti si a mulieribus munda sunt? hinc etiam David ab Abymelech sacerdote interrogatus, cum panes sibi ad comedendum

dum posceret, & cum se mundum ante triduum profiteretur, panes propositionis manducauit.

Secundo dubitatur, an eucharistia pro purgatione furti sit danda, puta quando in monasterio calices sunt furtiue ablati. Respondetur, quod vnum decretum. 2. q. 7. cap. Sæpe dicere, videtur quod sic: dicit enim quod eucharistia est danda, in hæc verba: corpus domini sit tibi ad probationem hodie. Sed hoc fieri non debet, quia hoc esset tentare Deum. & ergo Canon ille abrogatus est per contraria documenta, & statuta Pontificum Romanorum. dicunt tamē aliqui, quod intentio decreti non fuit, vt fiat purgatio, sed vt propter timorem talis purgationis a furtis abstinere. sed non est licitum sic simulare, vt in simili probat beatus Aug. in libro contra mendaciū, non licet aliquem simulare se hæreticum, vt hæreticos apprehendat. Tertio dubitatur, an sit.

Quarto dubitatur, an debeat dari euntibus ad bellum, & tormenta. dicunt doctores, quod nõ, cum talia sint prohibita.

Quinto dubitatur, si deuotus homo pro defensione iustitiæ, vel innocentia vadit ad duellum, an debeat sibi dari eucharistia? dicit Petrus Aureoli si talis petit, & requirit duellum, non debet ei dari. Si vero tantum sit requisitus, sic quod si non intraret, perderet personam, & bona secundum leges patriæ illius, credit, quod non debeat ei denegari. Decima, quod sit mundus. vbi dubitatur primo, an mulieribus.

tempore menstrui, vel in puerperio, sit dandum hoc sacramentum. Respondetur, quod sic. si tamen abstinerent, laudandæ essent: si vero recipiunt, non sunt de hoc iudicandæ. Secundo dubitatur, an leprosis sit dandum hoc sacramentum. Respondetur, quod sic, & etiam in publico. Sacerdos tamen leprosus prohibetur a celebratione. extra de clerico ægotante. Tua nos. & hoc in publico propter horrorem, potest tamen in secreto celebrare, si sine periculo poterit officium adimplere. Tertio dubitatur, an propter nocturnam pollutionem quis debeat a sumptione huius sacramenti abstinere. Respondetur, si pollutio proueniat ex crapula mortali, & homo hoc sciat, vel probabiliter dubitat, debet necessario abstinere a celebratione, & perceptione. Si autem proueniat ex crapula veniali sine turpi imaginatione, non impedit a perceptione: sed prohibet de congruo a celebratione, nisi necessitas imminet. Si autem solum proueniat ex superfluitate naturæ sine tali crapula præuia, vel cogitatione turpi, non impedit a celebratione, vel perceptione, si necessitas imminet, vel deuotio exposcat. habet tamen immunditiam corporalem, & potest hebetudinem mentis introducere. ergo si quis propter reuerentiã abstineat, est laudandus, potissime si sentit ad iniquationem illam multum animum inclinasse siue in somniis, siue in vigilia. Si autem sentit naturam magis expeditam esse, & vlietius deuotio trahat, vel solemnitas

vel

vel aliquid aliud, quod multum recompensat, arbitrandum est ipsum sine remorsu accedere. Si autem pollutio proueniat ex turpi cogitatione mortali prohibetur de necessitate a celebratione & perceptione. Si autem prouenerit ex turpi cogitatione veniali prohibet de congruo, nisi appareat. Si autem proueniat ex mera illusione diaboli, de congruo impedit, quia videtur, quod propter aliquam culpam nostram diabolus permittatur aliqua fœda procurare, & prouocare in nobis. Si autem probabiliter appareret, quod in nobis fructum spiritualem impedire vellet per huiusmodi pollutiones, quas prouocaret sine nostra culpa, sicut frequenter accidit, & præcipue in diebus, quibus quis communicare debet, non est abstinendum: Vnde in tali casu consultum fuit cuidam monacho, vt in collationibus patrum legitur, & sic videns diabolus se non posse, ab illusionem cessauit. ordinaliter tamen, quæ causa, ex qua contingit, non potest ita de facili percipi, tutius est semper abstinere, nisi necessitas incumbat. & vt dicitur communiter talis debet abstinere ad vigintiquatuor horas, quia in tanto tempore natura, quæ per corporalem immunditiam, & mentis hebetudinem deordinata fuit, reordinabitur. dicit tamen sanctus Thomas, quod si immunditia corporis perpetua sit, tunc non impedit sumptionem huius sacramenti, sicut in leprosis, vel patientibus stixum sanguinis, vel feminis. Si autem sit temporalis, & de facili purgabilis, tunc si

sit

fit bene dispositus mente sumere non prohibetur, quàmuis possit ad tempus laudabiliter abstinere propter reuerentiam sacramenti. Dubitatur quarto, an actus matrimonialis impediatur a communione. Respondetur secundum sanctum Thomam in tertia parte Sûmæ quæst. 80. quòd si coitus coniugalis sit sine peccato, puta causa generandæ prolis, vel causa reddendi debitum, nõ aliter impedit, nisi propter immunditiam corporalem, vel mentis hebetudinem, vel distractionem, vt dictum est de pollutione nocturna, quæ fit sine peccato. In tali ergo casu, vt dicit beatus Gregorius, suo sunt iudicio relinquendi, sed qui voluprate dominante coniugi misceretur, prohiberi debet ab hoc sacramento 33. quæst. 4. Vir cum propria etiam post factam communicationem, nõ licet ista die debitum exigere, nec etiam exactum reddere, nisi cum difficultate. Sed tamen contrariũ non putat mortale. & nota, quòd decens est, quòd volens communicare abstinere ab actu coniugali per tres, vel quatuor, vel quinque, vel septem dies, vt habetur de consec. dist. 2. cap. Omnis homo, illud est consilium, & non præceptum, nec intelligitur de reddendo debitum, sed petendo. Quia si alter coniugum petat, alter reddere tenetur:posito etiam, quòd debeat communicare, alias peccaret mortaliter, vel dicit Landolphus quia exponeret illam periculo fornicationis. Dubitatur quinto, an somnum homicidii impediatur a sumptione sacramenti. Respondetur

detur secundum sanctum Thomam, quòd illud, non inducit immunditiã corporis, nec facit tantam distractionem mentis, sicut somnium fornicationis propter intensiõnem delectationis, & sic de per se, non impedit, si tamen proueniat ex causa, quæ est peccatum mortale, impedit ratione suæ causæ a sacramenti perceptione. Conditiõ undecima, quòd habeat rectam intentiõnem: nõ enim debet sumi, nisi ad illum finem, ad quẽ Christus ipsum instituit, & non ad maleficium exercendum, sicut quandoq; repertum est ab incantatoribus, & sortilegia exercentibus, consulentibus, quòd si quis corpus Christi recipiat, facit cum mulieribus indecentias iuxta libitum suum &c. Item arguitur auctoritate Innocentii in lib. 4. de sacramento eucharistiæ cap. 21. sic dicentis, Simili modo licet sub vtraque specie sumatur vtrunq; idest corpus, & sanguis, vtraque tamen species consecratur, & neutra superfluit, vt ostendatur, quòd Christus naturã humanã totã assumpsit, vt totam redimeret, panis enim ad corpus refertur, & vinum ad animã, quia vinum sanguinem operatur, in quo sedes est animæ, vt legitur in Leuitic. Anima carnis in sanguine est; Moyses quippe testatur, quòd caro pro corpore, sanguis autem offeratur pro anima, quo circa panis, & vinum in sacrificium offeruntur. quòd valet ad tuitiõnem carnis, & animæ, ne si sub altera tantum specie sumeretur, ad alterius tantum putaretur pertinere salutẽ. Et quãuis sub specie panis

panis sanguis sumatur cum corpore, & sub specie vini corpus sumatur cum sanguine: tamē nec sanguis sub specie panis, nec corpus sub specie vini bibitur, aut comeditur, nec corpus bibitur, aut neutrum sub specie panis bibitur, aut sub specie vini manducatur: & si cōcessibile videatur, quōd corpus bibendo, & sanguis comedēdo sumatur. Est ergo modus sumendi carnem, & sanguinem, quo neutrum manducatur, & bibitur. Ex qua auctoritate colligunt aduersarii, ex quo sanguis sub vna specie, scilicet panis, non potest bibi: tunc necessario requiritur ad species, scilicet vini, & sic sub vtraque populus debet communicari. Respondetur, dato quod intelligi deberet de omnibus indifferenter, tam sacerdotibus, quā laicis, quod tamen non credo esse verum: tunc auctoritas non est ad propositum, quia nullam facit mentionem de necessitate sic sumendi, quod tamen debent aduersarii probare. etiam ipse Innocentius in illo libro, vt doctor, & non vt vniuersalis ecclesiæ Episcopus: verba autem doctoris cōmunicantiam ius non faciunt, vt prius dictum est: go &c. Secundo dico, quōd auctoritas non loquitur de laicis, eo quōd de eis nullam facit mentionem, sed solum de sacerdotibus, qui sumunt, & cōficiunt sub vtraque specie propter perfectam significationem: quod patet ex hoc, quia mentionem facit de oblatione, & sacrificio. & rubrica eiusdem capituli dicit, cur eucharistia sub duplici specie consecratur. & quod dicit de sum-

ptione

ptione etiam intelligi debet in sacrificio. Si enim in sacrificio tantum sub vna specie sumeretur, tunc solum ad alterius, scilicet corporis, vel animæ salutem putaretur pertinere. sed sub vtraque specie sumitur o sacerdotibus propter perfectam significationem, vt dictum. & quod vltius dicit quōd nec sanguis sub specie panis, nec corpus sub specie vini bibitur, & comeditur &c. debet intelligi sub proprio signo, seu eucharistia danda excommunicatis. Respondetur, quōd nō, immo sacerdos dans eis deponeretur. 1. 2. q. 2. Qui diuinis, & humanis. Nisi forte sacerdos probaret se ignorasse illum fuisse excommunicatum. Quarto dubitatur, vtrum sacerdos parochialis debet credere subdito dicenti se esse confessum alteri, vt sic det ei eucharistiam. Respondetur secundum Thomam de quolibet in quodam, quōd in foro iudiciali creditur homini contra se, non pro se, in foro autem pœnitentia creditur pro se, & contra se si ergo sit impedimētum tale, quōd ad forum iudiciale pertinet, vt excommunicatio, non credere tenetur sacerdos subito, quem excommunicatum nouit, nisi ei de absolutione cōstat. Si autem sit impedimentum, quōd pertinet ad forum pœnitentiæ, scilicet peccatum, tenetur credere, & iniuste agi, si eucharistiam denegat. Octaua, quōd sit sine conscientia peccati mortalis post habitam diligentem discussionem conscientiæ suæ &c.

Circa illam dubitatur, an sacerdos peccet dās
hoc

hoc sacramentum ei, quem scit esse in peccato mortali. Respondetur per illam propositionem. Sicut sacerdos grauiter peccat, si negat peccatori notorio publice petenti eucharistiã, sic peccat mortaliter, si dat in occulto hoc sacramentũ per sonã, quam scit esse criminiosam. Prima pars probatur, quia inferens pœnam publicam pro peccato occulto, est reuelator confessionis, vel proditor criminis. Sed sacerdos negans hoc sacramentum peccatori tali, est huiusmodi &c. Item nulli sine peccato potest negari ius suũ, nisi possit proponi contra eum legitima exceptio. sed subditus fidelis ius habet petendi communionem sacramentorum a sacerdote, nec iste habet exceptionem cum peccatum sit occultum, vnde & beatus August & habetur de consec. dist. 2. Non prohibeat dispensator pingues terrã, id est peccatores, ad mensam domini manducare. sed exactorem in secreto moneat timere Deum, vt scilicet timore Dei desistat. potest etiã sacerdos in tali casu in generali monere, & prohibere, ne aliquis ad mensam domini accedat, ante quam pœniteat, & ecclesiã reconcilietur. Secunda pars patet per illud Matth. 7. Nolite sanctum dare canibus. Et ibidem Matth. 15. Non est bonum sumere panem filiorum, & dare canibus ad manducandum. & scandalum potest faciliter caueri, ex quo in occulto petit, & crimen suum nõ est manifestum. Si autẽ in publico peteret, esset sibi dandum sacramentũ. & auctoritates Matth. allegatã

allegatã debent intelligi de peccatoribus publicis. ille autem est occultus, ex quibus sequitur primo, quòd sacerdos parochianum, cuius peccatũ est occultum, debet arguere in priuato, & non in publico nominatim, quãuis possit in genere. exẽplo Christi, qui dixit in generali, vnus ex vobis me tradet. Secundo sequitur, quòd si peccatũ est manifestũ, debet ei negari eucharistia, siue petat in manifesto, siue in occulto. Tertio sequitur, quòd sacerdos in prædicto casu non est particeps peccati, quod indigne sumens cõmittit. patet, quia nõ dat sibi sponte, sed exactus, vt ipse non incurrat peccatũ proditoris, vel scãdali. & hoc potius debet vitare in seipso, quã quòd vitet peccatum in alio. s. in ipso sumente. Secundo dubitatur, an in aliquo casu sacerdos licite possit dare hostiã non cõsecratam loco consecratã. Respondetur, quòd nõ. huius oppositũ tamen dicit Altissio dorensis, & male. ponit. n. aliquos casus, vbi licet. sed cõtra, si accederet aliquis, quem sacerdos adhuc sciret in peccato, tunc expediret ad reuerentiam facti, quòd sibi non daret factũ. sed daret sibi hostiam non consecratã loco cõsecratã, ad vitandũ scandalũ populi, quòd oriretur, quòd publice cõpelleret. Respondetur, quòd non debet sibi dare non consecratã loco cõsecratã: nihilominus. n. peccaret recipiẽs credẽs eẽ cõsecratũ, & peccaret sacerdos simulando. Sed diceret, petat iste pctõr panẽ nõ cõsecratũ dari sibi loco cõsecratũ, vt vitare ifamiã, & corporis Christi irreuerentiã. Rõdet, quòd

quòd in tali casu non debet dari , quia in sacramento veritatis nulla debet esse fictio ; etiam sacerdos simulando hostiam nō consecratam esse consecratam, esset causa idolatrando populo . & dato quòd notabilis vtilitas inde sequeretur , scilicet conuersio peccatoris, adhuc fieri non debet, quia non sunt facienda mala, vt eueniant bona, vt dicit Apostolus ad Ro. 3. cap. Narrat enim Thomas de Argentina , quòd in diocesi Coloniensi, fuerit quidam secrete exercens vsuram, nō curans monita sui sacerdotis: sed semper cū aliis accessit circa festum Paschæ ad communionem, Sacerdos volens igitur illum terrere, abscondit grossum Thuronensem in medio duarum hostiarum non consecrarum, porrigens hoc illi peccatori, qui cum sensisset grossum in ore suo, valde perterritus, finita Missa, anxietatem sui cordis exposuit sacerdoti . qui cum extraxisset grossum de ore illius , ille credidit, quòd propter peccatum suum Deus miraculose corpus Christi in grossum mutauit, tandem compunctus est tanta poenitentia, quòd omnē vsuram restituit . Quāuis igitur effectus bonus sequebatur, grauius tamen sacerdos ille peccabat sic faciēdo. Nona cōditio , quòd non sit in conuersione de crimine notatus : sed sit honestæ vitæ . Vnde communiter dicunt doctores , & pro regula generali, quòd non debet eucharistia dari alicui de infamix crimine notato, sicut histrionibus vagis, publicis peccatoribus , suspensoribus , lictoribus,

aposta-

apostatis, & similibus, quod debet intelligi, quādiu sani sunt, & impenitentes.

Sed circa illam conditionem dubitatur, an histrionibus debet dari eucharistia. Respondetur, quòd decretum cap. pro dilectione de consecra. dist. 2. videtur dicere, quòd non. dicit enim, puto nec maiestati diuinæ, nec euangelicæ disciplinæ congruere , vt pudor , & honor ecclesiæ tanturpi , & infami contagione scēdetur . vbi dicit glo. super verbo, pudor. loquitur de notorio , & manifesto infami, cui non est danda eucharistia. Idem est dicendum de quolibet existenti immortali, & notorio crimine. Si tamen, vt dicitur ibidem in cap. sequenti, tales reuertātur ad Deum, reconciliatio eis, & gratia non negatur; Non tamen hoc sic est intelligendum , quòd statim eis debeat dari eucharistia, quia propter reuerentiā sacramenti , & vt probetur eorum conuersio nō est ficta, non debet eis dari vsque post peractam primam , & præsertim raptoribus ecclesiæ , nisi aliqs articulus necessitatis, vel pietatis aliter fieri suaderet. dicunt tamē aliqui, quòd illud decretum, pro dilectione loquitur de histrione vago, cuius ars est mortalis . sed vbi ars histrionum sine mortali exercetur, nō videtur, quòd communicatio eis debet negari. vnde sanctus Thomas secūda secundæ quæst. 168. art. 3. in solutione eiusdē dicit: Tale officium histrionum, quod ordinatur ad solatium hominibus exhibendum, non esse illicitum secundum se, dummodo non vtātur ali-

X quibus

quibus verbis, vel factis illicitis, & non adhibeant ludum negotiis, & temporibus indebitis. Vnde & illi, qui moderate eis subueniunt, non peccant, sed iuste agunt mercedem eis tribuendo. qui vero superflue sua in talibus consumunt, vel largiuntur illis qui illicitis ludis vtuntur, peccant, quasi eos in peccatis fouentes. Omnibus tamen praedictis in morte positis verè poenitentibus, & confessis, non est eucharistia deneganda.

Secundo dubitatur de mulieribus publicis: Respondetur, quòd Petrus de Palude dicit, quòd post poenitentiam priuatam possunt admitti ad eucharistiam secreto, non autem in publico, nisi per publicam poenitentiam, vel nisi sacerdos publicauerit, quòd sint verè poenitentes propter scandalum aliorum: nam manifesta delicta non sunt occulte corrigenda, sed scandalizata de culpa debent edificari de poenitentia.

Tertio dubitatur de vsurario. Respondetur si publicus est, non debet ei dari, nisi cautione praestita, non dein ceps scenerandi, id est pro posse satisfaciendi. si vero est occultus, & petat in publico, nõ debet ei denegari, ne fiat perditio peccati.

Quarto dubitatur, an iudicatus ad mortem, puta ad suspendium, vel ad decollationem, debeat dari hoc sacramentum. Respondetur, si pure confitentur, & desiderant, debet eis dari, & secundum Hostiensem, Non est talibus deneganda sepultura, si permittunt iudices.

Quinto dubitatur, vtum hoc sacramentum debeat

debeat dari agentibus publicam poenitentiam? Respondetur secundum Petrum Aureoli, quòd non, ante peractam poenitentiam sub modo potabili quo ad species panis, vel sub modo comestionis sub specie vini, quamuis vtraque suo modo concomitatur sub vtraque specie, bibatur, & comedatur. Et si vti que quis proprie vellet hoc intelligere, tunc nec in calice, & sub speciebus vini sanguis, ita proprie biberetur: quia non est ibi extra venas corporis, sed in ipsis inclusus. Et si esset extra venas, quòd dicere esset falsum, & haereticum, tunc proprie non diceretur sanguis, sed potius cruor. Item arguitur auctoritatibus Guilielmi de monte Lauduno in suo sacramentali tractatu de corpore Christi, qui incipit. Cum in arte. vbi primo sic dicit. In hoc sacramento Christus fuit sacerdos, in eo, quòd confecit. Item sacrificium eo, quòd corpus suum sacrificauit. Item minister in eo, quòd illud apostolis ministravit. Apostoli vero primo fuerunt laici in laicali persona communionem recipiendo. Item Christus fuit ibi episcopus in eo quòd apostolos ordinauit in sacerdotes, cum dixit, Hoc facite in meam commemorationem. Secunda auctoritas eiusdem in eodem, vbi sic dicit, Recipièdo corpus, totam veritatem recipit, non totum sacramentum. Ideo in multis locis cõicatur cum pane, & vino, id est cum toto sacramento. Respondetur ad primam, quòd illa auctoritas nõ est ad propositu. quãuis enim Christus

duodecim apostolis secundum aduersariorū intentionem, adhuc non sacerdotibus ministravit sub vtraq; specie: non tamen præcepit omnibus sic fore ministrandum. quod patet per simile: quia apostolis ibidem dedit Christus auctoritatem conficiendi sacramentum eucharistiæ, videlicet ex fine illius auctoritatis, & tamen illam in hoc non dedit omnibus non sacerdotibus, vt de se est manifestum, nec aliquam mentionem facit de necessitate sumptionis illius sacramenti sub duplici specie. Sed quod vterius dicit, apostolos in persona laicali comunicatos per Christum in vltima cœna, nescio si hoc est verum, quia doctores nostri contrarium tenent, vt patebit infra parte quinta, corollario septimo. Ad secundam dicitur, quod prima eius pars est pro nobis. si enim recipiendo corpus, totam veritatem recipiunt, tunc etiam totam efficaciam recipit. & hoc sufficit laico. Sacerdos vero significans debet sumere totum sacramentum, id est totum exterius signum propter perfectionem significationis, quæ pertinet ad eum, vt superius dictum est. Ad secundam partem, quæ dicit, Ideo in multis locis &c. dico, quod hoc vno modo est verum de Græcis. Secundo dico, ad Latinos, hoc est verum quo ad ministros altaris in aliquibus ecclesiis. Quidam tamen doctor notabilis, dicit se Constantiæ a pluribus de longinquis regionibus quæsiuisse de hoc. qui omnes, vt ipse dicit, affirmabāt, vt fieret apud eos, vt apud nos, solis demptis

dēptis Cisterciensibus, apud quos ministri altaris, scilicet diaconus, & subdiaconus, reliquias calicis sumunt. Tertio dico, quod ipse Guilielmus innuit per hoc, quod tempore suo communicabāt populi in multis locis sub sola specie panis, & illum modum non redarguit, imo approbat, & ponit eum. Dicit enim immediate ante auctoritatem allegatam. Sexto quæro, quare non comunicatur cum sanguine, dic quod propter periculum effusionis, & tunc sequitur auctoritas illa secunda. & quia recipiendo corpus &c. ex quo patet, quod non reputauit illum modum illicitum, nec alium esse ad salutem necessariū. Quarto dato, quod fuisset de intentione sua populum sic esse comunicandum, tunc dico, quod verba ipsius ritum ecclesiæ non immutant, quia verba doctoris ius non faciunt, nec probari potest quicquam per dicta eorum, quando sunt contra ecclesiam, vt patuit supra in prima solutione generali. etiam idem Guilielmus per se in prologo eiusdem sacramentalis protestatur se nolle quicquam ponere, quod sit contra ecclesiam Romanam, intra cuius viscera se dicit nauium. & si aliquid horum fecerit, habet pro non dicto. Et addit, licet propter imbecillitatem ingenii errare valeam, hæreticus tamen nunquam ero. q. d. Et si in dicendis errare me contingeret, nunquam tamen pertinaciter his volo adherere: sed semper determinationi ecclesiæ me submittere. vnde glo. & est beati Augustini super illo ad Cor. 10.

Tentatio vos non apprehendat nisi humana. dicit, humana tentatio est aliter sapere, quam res se habet, & cum bono animo, nimis autem amando sententiam suam, vel inuidendo melioribus vsquequo ad præcedendæ communionis, & condendi scismatis, vel hæresis sacrilegium peruenire, diabolica præsumptio est. In nullo autem aliter sapere quam res se habet, angelica perfectio est. si non est in vobis perfectio angelica, ideo sit præsumptio diaboli. hæc ibi, velle, quod hæc perpenderent aduersarii, qui dicunt se esse fideles regni Boemix, & illum doctorem, quem pro suo errore sic allegant, etiam in sua professione imitarentur, ut sit cum eo & si habuissent tentationem humanam, saltem non incurrerent diabolicam præsumptionem. Item arguitur auctoritatibus Lyræ, & primo auctoritate eiusdem super illo proverbio. um 9. Verite, comedite panem meum, & bibite vinum quod miscui vobis. vbi dicitur, Bibite vinum quod miscui vobis, idest sanguinem meum sub specie vini, in quo admiscetur aqua. in vtraque enim specie communicabant antiquitus fideles. Secunda auctoritas eiusdem habetur super illo. 1. ad Cor. 11. Probet autem se ipsum homo. vbi sic dicit, Probet seipsum homo propriam conscientiam diligenter examinando, & emundando, & sic de pane illo edat, & tunc potest fructuose hoc sacramentum sumere. sit autem mentio hic de duplici specie. Nam in primitiua ecclesia sic dabatur,

quia

quia vtrunque est de perfectione sacramenti, scilicet forma panis, & forma vini. Cum quia per vtrunque exprimitur simul perfecta passio Christi, Cum quia per vtrunque significat perfectam perfectionem. vbi aduertendum, quod aduersarii allegant pro se illum textum Prouerb. 9. volentes ex eo arguere, quod fidelibus sanguis sub speciebus vini debet ministrari, & consequenter expositionem Lyræ super verba eadem, ut iam dictum est. sed ex illo textu hoc non habetur quoad laicos, quia ibi loquitur Sapiens ad intellectum spiritualem, & mysticum. Sed in sensu literalis fuit figura sacrificii, in quo sacerdos comedit panem, idest corpus Christi sub speciebus panis, & bibit vinum mixtum cum aqua, idest sanguinem sub speciebus vini mixti. & tunc ad primam auctoritatem Lyræ dicitur, quod sicut patet ex verbis suis, tunc mos communicandi laicos sub sola specie panis fuit in usu tempore suo, quia dicit, in vtraque specie antiquitus communicabant fideles: & non dicit, quod iam sic communicarent, nec modum istum reprobat, nec reprehendit. quod vti que fecisset si fuisset illicitus, & modus vtriusque speciei de necessitate salutis: immo super illo Ioan. 6. Nisi manducaueritis &c. sicut & prius in secunda parte est allegatum, dicit, non est per hoc intelligendum, quod hoc sacramentum sub vtraque specie sit fidelibus ministrandum, sed tantum hoc modo a sacerdote est sumendum. licet enim in primitiua ec-

clesia populus sub vtraque specie communica-
ret:tamen postea prouide ordinatum est,vt non
communicent sub specie vini propter periculū
effusionis . Ad secundam dicitur,quòd illa idem
vult,quòd in præcedenti. Et cum vltius dicit,
quòd tam forma panis , quàm vini est de perfe-
ctione sacramenti: non intelligit de perfectio-
ne quo ad efficaciam , sed quo ad significatio-
nem,vt expresse dicunt verba sequentia.& ista si-
gnificatio pertinet ad sacerdotes conficientes,vt
prius sæpius dictum est. Item arguitur auctõrita-
te Gelasii Papæ,qui pater sanctus, vt habetur in
Canone de consec. dist.2. Comperimus. vbi sic
dicit.Comperimus autem &c. Quòd quidã sum-
pta tatummodo corporis sacramenti portione,
a calice sacramenti cruoris abstineant, qui pro-
cul dubio , quoniam nescio , qua superstitione
docemur astricti, aut integra sacramenta perci-
piãt,aut ab integris arceantur,quia diuisio vnus
eiusdemque mysterii sine grandi sacrilegio non
potest prouenire.hæc scribit Gelasius Papa Ma-
iorato , & Ioanni Episcopis, secundum Gratia-
num . ex qua auctoritate aduersarii in quodam
tractatu suo de communicatione sub vtraq; spe-
cie,cuius initium est,Pius Iesus diligens suos fi-
deles caritate perpetua:inferunt quædam corol-
laria sub his verbis. Ex cuius Papæ decreto patet
primo,quòd integrum,ac perfectum sacramen-
tum est totum simul secundum duplicem for-
mam,scilicet panis,& vini a Christo institutum.
est

est,& illud totum sic decretum, vocat mysteriū,
forma autem sola sacramentalis panis est pars in
completa mysterii,vel sacramenti. Secundo di-
cit Papa, quòd diuisio vnus cuiusq; mysterii, id
est sacramenti, sine grandi sacrilegio esse nõ po-
test.patet tertio ex præmissis, quod non sufficit
sumere sub vna specie sacramentaliter , licet sub
vtraque specie integer est Christus. quia qui hoc
fecit,cæteris paribus , puta quòd sumit sub vna
specie tantum , & non curat sumere sub secunda
corporis , & sanguinis, crimen sacrilegii incur-
rit.Idem est magnum crimẽ. Idem est iudicium
de illo , qui aliquando ministrat sub vna specie
corpus , & sanguinem Christi , & non sub alia :
committit enim crimen sacrilegii, quia non mi-
nistrat integrum sacramentum . hæc omnia po-
nunt quasi vera . quorum tamen cõtraria quo ad
aliqua saltem patebunt in dicendis , & apparet
aliqua saltem mirabile , quòd ipsi iam aduersarii in
hac materia recurrunt ad Decreta Romanorum
Pontificum , allegantes capitula , & decreta eo-
rum , cum tamen recolo me ab ipsis audiuisse,
quid decretum humana traditio,quid decretales
epistolæ verius cõpertia Papæ . Nonne ante
aliquot annos bullas Papæ combusserunt in Præ-
sentur ciuitate?nunquid non hodie in multis aduer-
santur constitutionibus ecclesiæ,si quid est, vel
esse videtur pro eis in sacro Canone allegant,&
recipiunt?Si quid autem ibi contra ipsos fuerit,
abiciunt,respũnt, & cõtemnunt . Nunquid la-
tet

tet eos doctrina Ioannis Vuicleff damnata doctoris verius seductoris eorum, & per antiphrasim doctoris euāgelici, de quo seductore scribit vniuersitas Vxonien. in quadam epistola, in hæc verba. hic utique non veritatis doctor, sed fallitatis, & mendaciorum fabricator, & hæreticæ prauitatis exquisitus auctor, patenter, & potenter fuit sine pari. Numquid non sciunt ipsum dixisse, & in scriptis reliquisse hanc erroneam, scandalosam, & hæreticam assertionem, Decretales epistolæ sunt Apocriphæ, id est a fide Christi seductiæ, & clerici studentes eis stulti sunt? Nunquid non peruersius habens in hoc, & in aliis articulis tāquam filius ipsius perditionis sibi adhæsit, cum inter cætera peruersa dogmata scripsit, condemnatio quatuor articulorum Vuicleff per doctores facta est irrationabilis, in qua ficta, & malefacta, inter quos ille articulus de epistolis decretalibus ponitur, & in ordine est tricesimus octauus? Quomodo ergo per decreta nituntur probare suas phantasias, quibus tamen non credunt, eo quod ab erroribus, & hæresibus ab ecclesia damnatis non recedunt? Allegant itaque decretum. vtinam ecclesiasticum tenerent decretum. Et allegant Papam Gelasium, quem appellant patrem sanctum, cuius tamen nolunt esse filii obedientes, eo quod damnant ipsum, & omnes post Syluestrum apostolicos, quos more Vuicleff appellant clericos Cæsareos. allegant Canonem, Comperimus, & præcedentem immediate

mediate, scilicet Canonem, Relatum, omittunt, vt puto, callide, qui manifeste de sacerdotibus loquitur, sicut & sequens per omnes communiter exponitur. Dicit enim Canon, Relatum, tantum ex effectu, quidam presbyteri plures missas in die vno celebrabant, & in qualibet corpus, & sanguinem Christi consecrabant. Sed tantum in vltima illud sumebant. hanc peruersam consuetudinem Concilium redarguit, statuens, quod presbyter totiens sumat corpus Christi, & eius sanguinem, quotiens illud conficit. & qui contrarium fecerit, per vnum annum remoueri debet a communione. Et post illum Canonem, statim Gratianus ponit cap. Cōperimus. de quod iam est sermo, quod debet similiter sicut præcedens de sacerdotibus intelligi. vnde Gelasius scribit hæc sacerdotibus, & Episcopis, & per hoc volēs inuere ipsum de sacerdotibus intelligi debere. & illud vult glosator super verbo, Aut integra percipiant, sic dicens, quod de conficientibus debet intelligi, qui hoc mysteriū habent conficere, sumere, & aliis ministrare. Et p hoc, quod in fine illius Cano. dicitur, diuisio vnus eiusdēq; mysterii &c. manifeste patet, quod loquitur de sacerdotibus. & de celebratione, in qua hoc mysteriū perficitur. Et quod de sacerdotibus debet intelligi, dicunt doctores Concilii Constantien. in suis conclusionibus a Concilio approbatis, allegantes ad hoc Alexand. de Halis glos. in decretis, & S. Thomā, qui in 3. part. suæ Sum. dicit, quod perfectio huius sacra-

sacramenti non est in vsu fidelium, sed in consecratione materiae, & in existētia corporis, & sanguinis Christi sub vtraq; specie. & ideo nihil derogat perfectioni, & totalitati huius sacramenti, si populus sumat sub specie panis tantū, dummodo sacerdos consecrans sumat sub vtraq; specie. Sacerdos igitur conficiens, & celebrans, sicut tenetur totum conficere, sic etiam tenetur totum consumere. Qui autem aliter faceret, sacrilegii crimen incurreret, & grauiter erraret. Tunc ad corollaria. Ad primum dicitur ex dictis Bonauenturae, quod sacramentum vno modo dicitur integrum, & perfectum, quo ad efficaciam, & illo modo sub vna specie est integrum sacramentum. Alio modo quo ad significationem, & sic ad sacramenti integritatem vtraq; species requiritur. & illo modo Christus instituit pro sacrificantibus, qui sub vtraque specie conficere, & sumere debent, vt prius dictum est. & quando dicitur vltcrius in corollario, forma autem sola panis sacramentalis est pars incompleta mysterii, vel sacramenti: dicitur, quod hoc est verum, quo ad significationem, sed non quo ad efficaciam, quia rationalis efficacia aequae perfecta est sub vna specie, sicut sub altera. Secundum corollarium, & tertium vera sunt, quo ad sacerdotes, vt glo. patet ex cap. relatum. & etiam ex cap. Comparimus. & glo. eorundem. Qui enim in sacrificio sub vna specie, & non sub altera, hoc sacramentum sumeret, grauiter peccaret, & crimen sacrilegii

crilegii committeret: quando tamen extra sacrificium faciens nō committit, & quando dicitur, Idem est iudiciū de illo &c. Dico, quod hoc non est verum, nec sic faciens sacrilegium committit: quia hoc facit, quod facit ecclesia. & quando dicitur eo, quod ministratur sacramētū integrū, quo ad efficaciam, & hoc sufficit pro laicis, quāuis non ministrat integrum, quo ad significationem, nec hoc est necessitatis, vt patet ex sapius dictis. item arguitur auctoritate Concilii Carthaginen. & habetur in Canone 26. q. 6. is qui. Vbi sic dicit, Concilium is qui in infirmitate poenitentiam petit, si casu dum ad eum inuitatus sacerdos venit oppressus infirmitate obmutuerit, vel in frenesim conuersus fuerit, dent testimonium: qui cum audierit, & accipiat poenitentia, & si continuo creditur moriturus, reconcilietur per manus impositionem, & infundatur ori eius eucharistia. hęc Concilium. Respondetur, quod glo. super verbo ori infundatur, dicit. Sed qualiter recipiat eucharistiam, qui ita infirmatur? Si enim tincta impono datur ei, hoc prohibetur de consec. dist. 2. Cum omne. nec alio modo videtur danda, quia punitur infirmus, qui euomit eucharistiam, vt dicitur de consec. distin. 2. Si quis per ebrietatem. hęc glo. q. d. Ille Canon est abrogatus per statuta alia Romanorum Pontificum. Vel dicitur, quod glo. per illam particulam, nec alio modo videtur danda, quāuis sicut dat, & obseruat ecclesia. Tertio dicitur, quod debet intelligi

ligi illa particula ori eius infundatur, idest immittatur non sub specie vini, quia non hoc dicit Canon, sed sub specie panis. Sæpius enim sacramentum sub sola specie panis eucharistia nuncupatur, ut patet in communi modo loquendi, quo dicimus ille, vel infirmus sacerdos hodie recepit eucharistiam, idest corpus Christi sub specie panis. & per hoc patet, quod Concilium non mandat eucharistia laicis sub duplici specie ministrari. Quarto potest dici, quod ille Canon intelligi debet de consuetudine, & more ecclesie primitiue: nunc autem ecclesia aliter facit propter causas prius in tertia parte positas. Item arguitur auctoritate Gregorii Papæ, cuius auctoritas ponitur in Canone. i. q. i. Multi ubi sic dicit, Multi sæcularium hominum, cum plus sacerdotum vitam quam suam discutiunt, in magnū contemptionis diuinorum sacramentorum crimen incurrunt. & infra: Vnde fit, ut non solum ab eis dicta respuant, sed, quod est deterius, diuina etiā mysteria contemnant, ut nec corporis communionem, aut sanguinē domini nostri Iesu Christi eorum ministerio confecta assumant, putantes hanc communionem minus esse sanctificatam, si illorum fiat officio, quorum vita eorum oculis videtur ignobilis. & infra. sunt autem illa sacramēta baptismus, chrisma, corpus Christi, & sanguis, quæ ob illud sacramēta domino, quia sub tegumēto corporalium rerum diuina virtus cretius salutem eorūdem sacramentorum operatur.

ratur. Vnde a secretis virtutibus, vel sacris sacramenta dicuntur, quæ ideo fructuose penes ecclesiam fiunt, quia sanctus in ea manēs spiritus, eundem sacramentorum latenter operatur effectum. cuius panis, & calicis sacramētum Græce eucharistia dicitur, Latine bona gratia interpretatur. & quid melius corpore, & sanguine Christi? Siue ergo per bonos, siue per malos ministros intra ecclesiam dispensetur, sacramentum tamen est. & infra. Polluimus itaq; panē, idest corpus Christi, quando indigne accedimus ad altare, & sordidi, mundū sanguinē bibimus. hæc ille. Respōdetur, quod auctoritas non est ad propositum. vnde in hoc cap. Gregorius Papa loquitur de malis sacerdotibus sacramenta ministrantibus, tollerandis. Malitia enim ministri non vitiat, nec polluit sacramenta ecclesiastica. & in prima parte secundum glo. reprehēduntur quidam laici, qui vitam sacerdotum reprehendendo diuina sacramenta ab eis collata contemnebant, gerētes trabem in oculis suis, & festucam volentes euellere de oculis aliorum. In secunda parte vult, quod sacerdos quantumcunq; sit malus sacramenta eius vera sunt, nec magis sanctificatur a bono, quam malo sacerdote, eo quod efficaciam habet a potestate diuina, quæ pollui non potest, & non ab humana. Ex quibus patet, quod hæc auctoritas non est ad propositum. qui enim iam cōtemnit communicare sub specie sola, etiam contemnit communicare a corpore, & sanguine, eo quod vtrūq; illorum

illorum est sub specie panis, & vtrunque sub specie panis polluitur, vt ex fine auctoritatis. Vbi dicit, Polluimus itaq; panem, idest corpus Christi, quando indigne accedimus ad altare, & fordi di mundum sanguinem bibimus. vbi solum de vna specie, scilicet panis facit mentionem. Sed mouet Archidiaconus dubium, ex quo sacramenta per malos ministrata, ita bene sunt sacramenta, sicut ministrata per bonos, quomodo dicuntur pollui per malos. & respondet, quod pluribus modis sacramentum dicitur pollui. Primo modo, quantum in ipsis offerentibus, vel suscipientibus. Secundo modo, quia mali, & polluti tractant, conficiunt, & ministrant ipsum Tertio modo per effectum, quia efficiunt ipsum ministrum, vel suscipientem malum non ex se, sed occasionaliter, quia abusus, & temeritas, qua quis temere, & indigne accedit ad illa tractanda, vel suscipienda, hoc facit. Quarto modo, quo ad effectum, & rem sacramenti, quia effectum non habet in ministrante, vel suscipiente. Item arguitur auctoritate Clementis quinti, & habetur clementina vnica de reliquiis, & veneratione sanctorum. Si dominum. vbi sic dicit Clemens Papa, Transiurus de mundo ad patrem saluator dominus noster Iesus Christus, dum tempus suae passionis instaret, sumpta coena in memoriam mortis suae, instituit summum, & magnificum sui corporis, & sanguinis sacramentum, corpus in cibum, & sanguinem in poculum tribuendo. Na quotiens hunc

hunc panem manducamus, & sanguinem bibimus, mortem domini annunciamus? Respondetur, quod illa auctoritas, sicut ponitur, est vera. Qui enim sumit sacramentum sub specie panis, sumit corpus in cibum, & sanguinem in potum, licet non sub specie potabili, nec etiam facit aliquam mentionem ibi Papa de specie, nec quod sumptio sub vtraque specie sit de salutis necessitate. Item arguitur auctoritatibus Urbani quarti, & primo auctoritate eiusdem, quae ponitur in legenda ipso die corporis Christi, vbi sic dicit, Vnigenitus si quidem Dei filius suae diuinitatis volens nos esse participes naturam nostram assumpsit, vt homines Deos faceret, factus est homo, & hoc insuper quod de nostro sumpsit, totum nobis contulit ad salutem. corpus namque suum pro nostra reconciliatione in ara crucis hostiam obtulit Deo patri sanguinem suum, fudit in precium simul & lauacrum, vt redempti a miserabili seruitute, a peccatis omnibus mundaremur, & vt tanti beneficii iugis in nobis memoria remaneret, corpus suum in cibum, & sanguinem suum in potum sub specie panis, & vini sumendum fidelibus dereliquit. Secundo, in legenda per octauam de corpore Christi sic dicit, Ego qui vitam aeternam habere desidero, carnem eius veraciter comedo, & sanguinem eius veraciter bibo, illam carnem, quam traxit de Virgine, illum sanguinem, quem fudit in cruce. Et infra. Sicut enim vidua Sareptana quotidie comedeat, nunquam dimi-

nuebat farinam de ydria, & oleum de lechito, sic vniversalis ecclesia quotidie recipit, & nūquam cōsumit carnem, & sanguinem Iesu Christi, sub diuersa specie sacramenti. Tertio, in legenda dominicali infra octauam illam sic dicit, & quamuis separatim corpus, separatim sanguinem, non tamen bis, sed semel Christum accipere fatemur. Sed iste mos ita separatim accipiendi inoleuit, quia Christus in cœna discipulis separatim dedit, vt per hoc intelligerent se animæ, & corpori Christi debere confirmari. Ad primam mirabile videtur, quòd allegant iam illam legendam, quam tamen ante annos quatuordecim constantissime negabant, & præsertim in illa parte, quæ sequitur post pauca verba illius primæ auctoritatis, vbi dicit legenda. Accidentia etiã in eodem sine subiecto subsistunt, vt fides locum habeat: Si igitur in vna parte negant hanc legendam, videtur, quòd per reliquam nihil possunt probare. Si autem fatentur nūc cum ecclesia accidentia in sacramento esse sine subiecto, tunc secure possunt hanc legendam allegare. Dico igitur, quòd hæc prima auctoritas, sicut ponitur, est vera, quia sacerdotes sumunt sacramentaliter sub duplici specie in officio missæ: populus autem assistens spiritualiter, & mystice. vel dicitur, quòd per fideles intelliguntur sacerdotes, quo ad sumptionem sacramentalem. Tertio potest dici, si de omnibus debet intelligi, quòd restringi debet ad fideles ecclesiæ primitiuæ: illi enim sumebant sub duplici

duplici specie. Ad secundam, quòd in prima parte loquitur de seipso, & est simpliciter vera. Sed secunda pars loquitur de sacrificantibus, qui in persona totius ecclesiæ afferendo conficiunt, & sumunt. Ad tertiam dicitur, quòd loquitur de ecclesia primitiua, ubi iste mos inoleuit, post tamẽ hoc rationabiliter ecclesia immutauit. Secũdo dicitur, quòd loquitur solum de sacerdotibus sacrificantibus, quo ad illos enim mos separatim sumendo hucusque inoleuit, quia quo ad sacrificantes ecclesia hucusque continuauit. Tertio dicitur, quòd modus communicandi laicos sub una specie communis fuit tempore Urbani quarti. Et quia ipse fuit vniversalis pastor ecclesiæ, & illum per constitutionem cōtrariam, uel alias in scriptis suis non immutauit, nec etiam in his auctoritatibus aliquam mentionem de necessitate illius cōmunicationis fecit. videtur igitur, quòd sic laicos cōicere non sit contra ipsum. Item adducant antiqua missalia, in quibus per modũ notæ, & rubricæ scribitur, quòd sacerdos cōicando populum in ministracione corporis, & sanguinis Christi sub specie panis, debet sic dicere: pceptio corporis dñi nostri Iesu Christi pro fit aĩæ tuæ, & corpori mo in vitã æternã. pax tecũ, & cũ spiritu tuo. Deinde ministrãs calicẽ, debet sic dicere, Sãguis dñi nostri Iesu Christi pro fit tibi in remissionẽ oĩum peccatorũ tuorũ, & ad uitã æternã, amen. hæc ibi. Respondetur, uno modo, cõcedendo, quòd in ecclesia primitiua sic fit factum,

Ioannis Hofman Tractatus,

ecclesia tamen moderna ex causis rationabilibus post assignatis, hunc ritum communicandi quo ad laicos immutauit. Secundo dicitur, quod ex illa nota non concluditur necessitas communio- nis laicalis, sub duplici specie sacramentali, quia nulli dicitur, quod sic fieri debeat ex necessitate. Sed antiquissima rubrica de officio diei parasce- ues sententiat, & ponit, quod illo die corpus, & sanguis Christi non consecrantur, sed hostia a præcedenti die reseruata sumitur a sacerdote sub sola specie panis. Et si hoc sufficit Papæ, & om- nibus Episcopis, ac presbyteris ipso die parasce- ues officium tenentibus, quare etiam non suffi- ceret sub sola panis specie omnibus laicis com- municare? ex prædictis auctoritatibus præsum- ptores præfati, & ecclesiæ Romanæ aduersarii, in quodam suo tractatu ubi sunt, vere omnes præ- dictas ponunt auctoritates, quoddam inferunt corollarium falsum, & erroneum, sub hac forma verborum. Ex præmissis sacræ scripturæ sancto- rumque doctorum auctoritatibus sacrorum Ca- nonum, ac ecclesiæ vniuersalis institutis, ac de- cretis, patet luce clarius, quod communicatio vene- rabilis sacramenti corporis, & sanguinis domini nostri Iesu Christi sub vtraque specie panis, & vi- ni cunctis Christi fidelibus ministranda est. ve- rum & lex veritas, & institutio, ac euangelium domini nostri Iesu Christi praxis apostolorum, & ecclesiæ primitiua, quæ per nullam ecclesiæ Romanæ consuetudinem quantumcunque veru-
stam

Super cōm. sub vtraq; specie. 171

stam, vel cuiuscumq; Romani Pontificis, seu Cō- cili, & Synodi constitutionem, sententiam, vel decretum potest infringi, tolli, vel quouis modo cassari, aut annullari, vt cōstat ex fide catholica, & ex auctoritatibus infrascriptis. hæc ibi. Vbi aduertendum, quod illud corollarium aduersa- riorum tria continet. Primum, quod communi- catio laica venerabilis sacramēti sub duplici spe- cie, scilicet panis, & vini, sit de necessitate salutis veritas euangelica, lex diuina indispensabilis, & præceptum Christi. Sed illud est falsum, & erro- neum, videlicet ex antedictis, & posterius pate- bit clarius in corollariis. Secundum quod conti- net illud corollarium est. Nihil quod est de veri- tate sacræ scripturæ de lege diuina indispenfabi- li, & de præcepto Christi, potest tolli per eccle- siæ consuetudinem, aut per statuta Papæ, vel cu- iuscumq; Concilii partialis, vel generalis. Quod quidem verum est, sicut sufficienter probant au- ctoritates, quas ipsi allegant post corollariū præ- scriptum, quæ omnes ad illum sensum concedun- tur. Tertium ritum communicandi sub vtraque specie non potuit, nec poterit, nec poterit, quo ad laicos tollere, aut annullare, seu cassare consti- tutio summi Pontificis, aut decretum Concilii generalis, vel consuetudo ecclesiæ vniuersalis. Et quanquam dictum hoc tertium sit omnino fal- sum, & erroneum: ipsi tamen nituntur illud pro- bare multis auctoritatibus sacræ scripturæ sacro- rum Canonum, atq; sanctorum doctorum, quæ

omnes in præallegato tractatu post prædictum corollarum ponuntur hoc ordine, & sub illa forma. Vnde Iſaia 40. cap. dicitur uox domini dicentis, Clama, & dixi, quid clamabo: Omnis caro fœnum, & omnis gloria eius quasi flos agri, exſiccatum eſt fœnum, & cecidit flos, quia ſpiritus domini ſuſſauit in eo. uere fœnum eſt populus. exſiccatum eſt fœnum, & cecidit flos, uerbum autem domini ſtabit in æternũ. & Eccleſiaſt. 4. cap. dicitur, Non cõtradicas uerbo ueritatis ullo modo, & de mendacio ineruditionis tuæ confunde re. & pſal. 11. 8. dicitur. In æternũ domine uerbũ tuum permanet in cœlo. Et iterũ, Pax multa diligentibus legem tuã, & non illis eſt ſcandalũ. Et Matth. 5. cap. Amen quippe dico uobis, donec tranſeat cœlum, & terra, iota unũ, aut unus apex non præteribit a lege, donec omnia fiãt. Et Luc. 16. Facilius eſt cœlum, & terrã præterire, quàm de lege unum apicem cadere. Et 30. Heſdræ. 3. dicitur, Omnis terra ueritatem inuocat, cœlum etiam ipſam benedicit. & omnia opera mouëtur & tremunt eam, & non eſt cum ea, quicquam iniquum, uinum iniquũ, iniquus rex, iniqua mulieres, & iniqui omnes filii hominum, & iniqua omnium illorum opera, & non eſt in ipſis ueritas, & in ſua iniquitate peribunt. Veritas autem manet, & inualeſcit in æternũ, & uiuit, & obtinet in ſæcula ſæculorũ. nec eſt apud eam accipere perſonas, neque differentias: Sed quæ iuſta ſunt facit omnibus, iniuſtis, ac malis, & omnes benignantur

tur in operibus eius, & non eſt in iudicio eius iniquum, ſed fortitudo, & regnum, & poteſtas, & maieſtas omnium æuorum. & Urbanus Papa dicit, Sunt quidam dicentes Romano Pontifici: Semper licuiſſe cõdere nouas leges. quod & nos non ſolum negamus, ſed etiam contrarium ualde affirmamus. Sciendum uero ſummopere eſt, quia nouas leges inde poteſt condere, unde euan-geliſtæ aliquid nequaquam dixerunt: ubi uero aperte dominus, uel eius apoſtoli eos ſequentes ſancti patres ſententialiter aliquid diffinierunt, ibi non nouam legem Romanus Pontifex dare, ſed potius quod prædicatum eſt, uſq; ad animã, & ſanguinem cõfirmare debet. Si enim quod docuerũt apoſtoli, & prophetæ deſtruerent, quod ab ſit, niteretur, non ſententiam dare, ſed magis errare cõuinceretur, & ponitur. 2. 5. q. 1. Sũt quidã. Et Symmachus in ſexta ſynodo dicit: Non licet Imperatori, uel cuiquam pietatem euſtodienti aliquid contra diuina mandata præſumere, nec quicquam, quod euãgelicis, propheticis, aut apoſtolicis regulis obuiat agere. & ponitur diſt. 10. non licet. & Auguſtinus 3. Confefſionum dicit, Quæ contra mores hominum ſunt flagitia promorum diuerſitate ſunt uitãda ut pactum inter ſe gentis, aut ciuitatis conſuetudine, aut lege firmatum, nulla ciuis, aut perregni libidine uioletur: turpis eſt enim omnis pars uniuerſo ſuo nõ congruens. Cum autem Deus cõtra morem, aut pactum quorũlibet iubet, & ſi nunquam ibi factũ

est, tamen mox faciendum est: & si omissum est, instaurandum est: & si statutum non erat, statuendum est. & infra. Generale quippe pactum est societatis humanæ obtemperare regibus suis, quanto magis Deo regnatori vniuersæ creaturæ ad ea, quæ iussit, sine dubitatione seruiendum est? Sicut enim in potestatibus societatis humanæ maior potestas minori ad obediendum præponitur: ita Deus omnibus. hæc ille. & habetur 8. dist. Quæ contra mores. & idem Augustinus in libro de baptismo paruulorum, dicit: Qui contempta veritate præsumit consuetudinem sequi, aut circa fratres inuidus est, & maleuolus, quibus veritas reuelatur, aut circa Deum ingratus est, in inspiratione cuius ecclesia eius instruitur. Nam dominus in euangelio, Ego sum, inquit, veritas, nõ dixit consuetudo, itaque veritate manifesta cedat consuetudo veritati. Reuelatione ergo facta cedat consuetudo veritati, quia & Petrus qui circumcidebat, cessit Paulo veritatem prædicanti. igitur cum Christus veritas sit, magis veritatem, quàm consuetudinem sequi debemus: quia consuetudinẽ ratio, & veritas semper excludit. hæc ille. & ponitur 8. distin. Qui contempta. Et idem Augustinus libr. 4. de baptismo, Et frustra, inquit, qui oratione vincuntur consuetudinem nobis obiciunt, quasi consuetudo maior sit veritate, aut non sit sequenda in spiritualibus. quod melius a spiritu sancto reuelatum, hoc plane verum est, quia ratio, & veritas suffragatur, nihil

opor-

oportet firmiter retinere. hæc ille. & ponitur. 8. dist. Frustra. & Gregorius 8. dicit, Si consuetudinem fortassis opponas, aduertendum est, quod dominus dicit, Ego sum veritas, & vita, non dixit, Ego sum consuetudo: sed veritas. & recte, vt beati Cypriani sententia vtiatur, quælibet consuetudo quantum vis vetusta, quantum vis vulgata veritati omnino est postponenda, & vsus qui veritati est contrarius, est abolendus. & ponitur 8. dist. Si consuetudine. & Isidorus dicit, Si is, qui præest fecerit, aut cuiquam quod a domino prohibitum est facere iussit, vel quod præceptum est præterierit, aut præterire mandauerit, sancti Apostoli sententia ingerenda est ei, dicent is, Etiam, si nos, aut angelus de cælo euangelizauerit vobis, præterquam, quod vobis euangelizamus, anathema sit. & habetur 1. 1. q. 3. Si is qui, & idẽ Isidorus dicit, Si quis prohibeat vobis, quod a domino præceptum est, vel rursus imperat fieri, quod dominus fieri prohibeat, execrabilis sit omnibus, qui diligit Deum. & infra, Is qui præest si præter voluntatem Dei, vel præter quod in sanctis scripturis euidenter præcipitur, vel dicit aliquid, vel imperat, tanquam fallus testis Dei, & sacrilegus habeatur. & ponitur. 1. 1. q. 3. Si quis. & Gregorius .9. dicit, Cum tanto sint grauiora peccata, quanto diutius infelicem animam detinent alligatam: nemo sanæ mentis dubitat naturali iuri, & diuino, cuius transgressio periculum salutis inducit quacunque consuetudine, quæ dicenda

cenda est in hac parte varius corruptela posse aliquatenus derogari: licet enim longæz consuetudinis non sit leuis auctoritas, non tamē est vsque adeo valitura, vt vel iuri pōtificio debeat præiudicium generare. Et habetur extra. consuetudine. cap. vltimo. Et beatus Augustinus lib. 2. de vnico baptismo dicit: Quis nesciat sanctam scripturam canonicam tam veteris quam noui testamenti, certis terminis suis contineri, eamq; posteris omnibus Episcoporum literis ita præponi, vt de illa omnino dubitari & discrepari non possit, vtrum verum vel rectum sit quicquā in ea scriptum confiterit esse. Episcoporum autem literas, quæ post confirmatum canonē, vel scriptæ sunt, vel scribuntur, & per sermonē forte sapientiozem cuiuslibet in ea reperieris, & per aliorum Episcoporum grauiorem auctoritatem doctiozemq; prudentiam, etiam per Concilia licere comprehendere. Si quid in eis forte a veritate deuiatum est. Et habetur. 9. distinctio. Quis nesciat. Et idem Augustinus in prologo tertii libri de Trinitate dicit: Noli meis literis. q. Canonice scripturis inferuire. Nam in illis literis & noui Testamenti libris, quæ non credebas cum inueneris incunctanter crede. In istis autem quod certum habebas nisi certum intellexeris, noli firmum tenere. Et ponitur. 9. distinctio. Noli meis. Et beatus Ciprianus dicit, Cōsuetudo, quæ apud quosdā irrepserat impedire nō debet quominus veritas præualeat & vincat. Nā consuetudo sine

veritate

veritate vetustas erroris est, ppter qd̄ relicto errore sequamur veritatē. Et infra ignosci potest simplr̄ erranti, sicut de seipso dicit beatus Paulus: Qui primus fuit blasphematus persecutor, & iniuriosus, sed misericordiā merui, quia ignorans feci: post inspirationem erro, & reuelationem factam, qui in eo quod errauerat, perseuerat prudens & sciens, iam non in uenia ignorantia peccat: præsumptione enim & obstinatione quadam nititur, cum ratione superetur. Et infra. Si solus Christus audiendus est, non debemus attendere, quid aliquis ante nos faciendum putauerit. Sed quid qui ante nos omnes est Christus fecit, neq; enim hominis consuetudinem sequi oportet, sed Dei veritatem cum per Isaiam prophetam loquatur Deus, & dicat, Sine causa colunt me, mandata & doctrinas hominum docentes, & sequentes. Et ponitur. 8. distinctio, Consuetudo. & Nicolaus Papa dicit, Mala consuetudo non minus quam pernicioza corruptela vitanda est, quæ nisi citius radicitus euellatur in priuilegiorum ius ab impiis assumitur, & incipiūt præuaricationes, & variæ præsumptiones celerrime non compressæ pro legibus venerari, & priuilegiorum more perpetuo celebrari. Et ponitur 8. distinctio. Malac. Et Innocentius in generali dicit, Quoniam omne quod non est ex fide peccatum est, sinodali iudicio diffinimus, vt nulla valeat absque bona fide præscriptio, tam Canonica, quam ciuilis,

CUDA

eum generaliter sit omni constitutioni, atque cōstitutioni derogatum, quæ absque mortali peccato non potest obseruari. Et habetur extra de præscriptionibus. Quoniam & Gratianus dicit, Cōstitutiones, & consuetudines quæcunque, vel ecclesiasticæ, vel sæculares si diuino iuri contrariæ probantur, penitus sunt excludendæ. Et ponitur paragrapho vltimo 9. dist. pro solutione illarum auctoritatum, eo quod plures ex eis mentionem faciunt de consuetudine, est notandum, quod secundum Isidorum in libro de summo bono, Cogitatio parit delectationem, delectatio consensus, consensus actionem, actio consuetudinem, consuetudo necessitatem. Est autem duplex consuetudo, quædam quæ diuinis legibus contrariatur, & eis præiudicat, & illa potius corruptela, quàm consuetudo est dicenda, cum ipsa nullus sit valoris, & vigoris, vt dicitur extra de consuetudine. Ad nostram. Consuetudo, quæ Canonice obuiat institutis, nullius est roboris, & momenti, talis simpliciter est exterminanda. Alia est consuetudo bona, & laudabilis, quæ diuinis legibus in nullo contrariatur, sed eas declarat, & interpretatur. de qua dicitur extra de consuetudine, Cum dilectus. Cōsuetudo est optima legum interpret: illa enim originatur ab Epicheia, quæ secundum Philosophum 5. Ethicorum, est virtus directiua iusti legalis: ipsa enim dirigit, & interpretatur leges, & iura in particularibus casibus. Nam iustitia legalis mandat depositum esse reddendum

dendum. Sed consuetudo quam docet epicheia, mandat furioso offendiculum depositum non esse reddendum. Ita suo modo mater sancta ecclesia, quæ epicheiæ practicæ, nec aliis virtutibus expers credenda est, ad diuinæ voluntatis, & legis interpretationem, diuersas pro tempore, & loco nouit introducere consuetudines, quæ nec diuino præcepto, nec humanæ præiudicant saluti, dicenti Canone, Scit sancta, ex verbis Nicolai Pape. 12. dist. Scit sancta Romana ecclesia, quod nil obsunt saluti credentium diuersæ pro loco, & tempore consuetudines, si illis canonica non obstat auctoritas. Quibus præmissis, dicitur, quam grata, & acceptabilis fuit domino Deo, consuetudo ecclesiæ primitiua, in sacramentorum dispensatione: tam grata, & acceptabilis est domino Deo in eorundem sacramentorum dispensatione cōsuetudo ecclesiæ modernæ. patet, quia vtraque ecclesia est vna, & eadem a spiritu sancto reeta, eiusdem instinctu dispensans ecclesiastica sacramenta, vt clare deducitur ex corollariis in fine primæ partis positis, & ex probatione quarti membri secundæ partis principalis. ex qua sequitur, quod illa consequentia non valet, Prælati primitiua ecclesiæ, vt communiter fuerunt scientiores, & doctiores Prælati modernæ. ergo consuetudo eorum dispensandi sacramenta, fuit Deo gratior, & acceptabilior, quàm consuetudo Prælatorum ecclesiæ modernæ. patet, quia ambæ cōsuetudines sunt æque gratæ, & acceptæ, eo quod

ex di-

ex directione & instinctu spūs sancti originātur. Tunc ad auctoritates pro veritate correlarii adductas pōt vno modo dici, quòd oēs nihil aliud intendūt, nisi quòd contra veritatem sacræ scripturæ contra legem Diuinam, & contra Christi pceptum, nō potest introduci aliqua cōsuetudo, nec poni aliqua cōstitutio per cuiuscūq; Papæ, vel Cōciliū statutū, vel determinationem. & hoc est prout oēs auctoritates manifeste declarant, nec aliqua consuetudo, vel ecclesiæ constitutio est contra illa, & præsertim communicatio laica vnius speciei, vt ex prioribus satis patet. & ergo oēs illæ auctoritates superflue ad ppositum pbā dum adducuntur. potest etiam specialiter respōderi ad singulas auctoritates prædictas, & primo ad primā. s. Isaia, & ad tertiam. s. psalmistæ, quæ sonāt ad hoc, quòd verbū Domini stabit, & manet in æternū. Illæ. n. ambæ simpliciter veræ sunt de verbo increato, secundū Ioā. 1. 0. In principio erat verbū: sed de verbo creato p pphetas dīctō, veræ sunt in pphetis pdestinationis. Tale. n. verbum in his pphetiis infallibiliter impletur. Sed in pphetiis cōicationis, non oportet ut patet de subuersione Niniuitarum, quæ prædixit Dominus comminatiue ex ore Ionæ pphetæ, quæ ad litteram impleta non fuit, nec per prohibitionē communionis laicæ sub duplici specie aliquid fit contra Christi verbū. Iohā. 6. Nisi māducaueritis &c. Nec alibi vt prius dictum est sufficienter ad scdām auctoritatē ecclesia. 4. dī quòd per communica-

cōicationem laicā vnius speciei non contradicē euāgelicæ veritati. Ad 4. ex psal. 118. Pax multa diligētibus, &c. Dī, quòd cōicatio laica sacramē talis duplicis speciei, nō est de lege Chrī, & ergo auctoritas non est contra dicta. Sed ad 5. & ad 6. s. Mat. 5. & Luc. 16. dī, quòd facilius est cœlū pterire, quā de lege cadere unum apicem. Scilicet ab effectu impletionis, q. diceret Christus facilius est maxima mūdī elemēta cadere, & in nihil transire, quā minima legis pcepta. Modo cōmunicatio illa, de qua dicunt aduersarii, non est de pcepto Christi, ergo &c. Sic suo modo illa Mat. 5. Amen. i. vere & fideliter dico uobis, donec cœlum & terra transeant. i. anteq̄ elementa mutantur, in renouatione iota unum. i. minima litera inter alias, quia uno ductu fit, aut apex unus positus in sūmitate literæ causa ornatus, uel distinctionis non pteribit a lege. i. minimū pceptum, uel minima particula pcepti pteribit, donec oīa fiāt. i. impleātur eo modo, quo sūt pcepta. Cōicatio autem laica duplicis speciei non est contra pceptum Christi ad 7. S. ad auctoritatē Hesdræ dicitur, quòd ipsa loq̄tur principaliter de ueritate increata, quæ secundum Venerabilem Anselmum in lib. de ueritate, non potest incipere, nec desinere, & ad cuius comparationē oēs aliæ mensurantur quam cœlum & terra, & omnia quæ in eis sunt tremunt & benedicunt, in qua nulla est iniquitas, nec acceptio personarum in æternum manens & uiuens in secula seculorum. Et ita auctoritas

auctoritas illa pro communicatione sub vtraq; specie non est ad propositum. Sed diceres illa veritas increata est, vbiq; ergo est in hominibus malis, & iniquis. cuius oppositum dicit Hefdras in auctoritate, Iniquus rex, iniquæ mulieres, iniqui omnes filii hominum, & iniqua omniū illorum opera, & non est in ipsis veritas. Respondetur, quòd veritas dicitur in malis non esse, quia eis non est veritas, sicut cæcus dicitur non habere lucem præsentem, quia non videt eam. Et beatus Augustinus in libro de speculo dicit, Deus est vbiq; tamen ab iniquorum cordibus longè est. Tandem dicit, Si non est ibi per gratiam, tamen est ibi per uindictam. Sic per prophetam dicitur veritas in hominibus non esse, quando non facit homines ueraces, sic etiam dicebatur dominus esse in populo, quando per dominum populus fuit adiutus, & quando non fuit adiutus populus, dicebatur in populo nõ esse. sic etiã Deus dicitur nobiscum quandoq; ambulare, & quandoque non, secundum beatũ Bernardum in suis meditationibus, Et fidelis socius Deus in uia neminem deserit, nisi ipse prius deseratur. Ad octauam auctoritatem, quæ præten dit, quòd Romanus Pontifex, non potest condere leges, id est canones contra hoc, quod dominus, & apostoli, & sequentes sancti patres diffinierunt ibi, dicitur secundum glosam, & Archidiaconum super uerbo apostoli, quòd hoc est uerum in his, quæ sunt præcepti, & de per se pertinentia ad articulos fidei,

dei, & quorum contraria sunt prohibita. Sed in hiis, quæ sunt consilii, & quorum contraria non sunt prohibita, sæpius dispensat Papa, & interpretatur Diuinam scripturam. & quia communicatio laica duplicis speciei non est præceptum nec articulus fidei, quia sic esset de necessitate salutis, cuius oppositum prius clare est probatum. Igitur hæc auctoritas non est contra dicta. Ad ipsam dicitur, quòd ipsa etiam non est ad propositũ, eo quòd communicatio laica simplicis speciei non est contra diuina mandata, nec obuiat regulis Apostolicis Euãgelicis aut propheticis, vt ex dictis, & dicẽdis ad decimam dicitur, quòd illa directè est contra eos, & p̄sertim in illa parte. Turpis est omnis pars uniuerso suo non congruens. Ipsi enim sunt pars Romanæ ecclesiæ, & ab illa quantum in eis est, se diuidunt, & separãt dogmatizando & practicando contrariũ ei quod prædicat, docet, & practicat Romana ecclesia, de laicorum sub una specie tantum communicatione. Heu, quã graue & intollerabile malum, imo Iudæis & gentibus scandalum ex ista præsumpta ac temeraria practica contra ecclesiã, sic vt præmittitur attemptata confurgit, dicere possunt Iudæi, nostra fides potior est, nõ habens aliquas nouitates: illa uero multas habet varietates, ac si des Christianorũ, iam sic, iam aliter immutatur. ipsimet Christiani nesciũt quid credere debent, id ipsum gentes infideliter uiuentes de nobis possunt enũciare. Sed vñ illis per quos hoc scãdalum

dulum venit, si videbantur per hanc praxim mo-
 riu fortia, aut forsitan insolubilia, cur hanc cau-
 sam tam ardua soli temerarie diffiniunt, cur su-
 per ea consilium ecclesie non requirunt, cur co-
 ram patribus ante paucos annos conciliariter co-
 gregatis non institerunt, ut ipsorum sententia per
 rotam ecclesiam, vel saltem in regno Boemie &
 Marchianatu Morauie pro valido statuto con-
 signaretur? ut sic ipsi qui esse volunt pars eccle-
 sie, tam turpiter a suo vniuerso seipfos non con-
 gregarent. Sed quid temeritas eorum, & singu-
 laritas tam rem arduam sine consilio aliorum ma-
 turo attemptare hoc exigebat? Ad undecimam di-
 citur, quod sacerdotes laicum populum sub vna spe-
 cie concicantes, secundum morem & consuetudinem
 ecclesie Romanae non contemnunt per hanc veri-
 tatem, nec sequuntur consuetudinem legi diuinæ
 contrariam, quia sic concicare laicos, non est contra-
 rium veritati, nec diuinæ legi. Ad duodecimam
 dicitur concedendo, quod ratio & veritas præponenda est
 consuetudini, cui veritas non suffragatur, imo secun-
 dum Archidiaconum, si consuetudo non inniti-
 tur veritati, & rationi abolenda est. Consuetudo
 autem communicandi laicos sub vna specie tantum,
 innitur veritati & rationi, ut ex prædictis clare de-
 ductum est. Igitur ipsa firmiter est retinenda. Eodem
 modo dicitur ad tredecimam. Quod consuetudo quan-
 tumuis vulgata & antiqua, veritati contraria post
 ponenda, & abolenda est. Sed usus & consuetudo
 concicandi laicos sub vna specie non est contra ve-
 ritatem,

ritatem, imo per sanctos plurimos est multis te-
 poribus practicata. Ad 14. & ad 15. simul dicitur, quod
 concicatio laica vnius speciei nullibi prohibita est a
 domino, nec ab apostolo & aliis suis, nec est concicatio
 laica sub duplici specie est præcepta. & ergo illæ
 auctoritates nihil faciunt ad propositum. Ad 16.
 dicitur, quod illa etiam non est ad propositum, quia
 concicatio laica sub vna specie, non est contra ius
 naturale, aut diuinum, nec periculum salutis in-
 ducit, nec etiam est contra ius posituum, quod
 tamen aduersarii per ipsam probare intendunt.
 & ergo praxis ipsius non est corruptela dicenda:
 sed potius consuetudo nullimode valitura. Ad
 17. dicitur, quod illa in nulla sui parte est con-
 tra dicta, eo quod communicatio laica vnius spe-
 ciei non est contra vetus, nec nouum testamen-
 tum in aliqua parte, sed potius necessitas comu-
 nicationis laicæ vtriusque speciei, est contra scri-
 pturam testamenti vtriusque, ut ex dictis supra in
 secunda parte principali satis apparet. Ad 18. dicitur,
 quod scripturis beati Augustini, & aliorum doctorum
 non est insistendum. vbi contradicunt dictis veteris
 & noui testamenti. Modo sancti docentes & in
 dictis suis ponentes communicationem laicam
 vnius speciei esse licitam, & non contra Christi
 præceptum, non dicunt contra scripturam canonicam. Et
 ergo illa auctoritas per eos suffragatur ad propositum
 probandum allegatur. Ad 19. dicitur quod illa habet
 duas partes, secunda ibi. Si solus Christi. & illa
 prius est expedita in quarta parte beati Cipriani.

Sed ad primam partem patet ex dictis, quod consuetudo comunicandi laicos sub vna specie, non est erronea, nec veritati contraria, nec rectæ rationi obuia. & ergo nõ est tanquã erronea relinquenda. Ad vicissimam dicitur, quod illa auctoritas, sicut ponitur, est uera. Sed communicatio laica sub una specie nõ est mala consuetudo, sed bona, ab ecclesia quæ sãcto spiritu duce regitur introducta & approbata. & ergo non est vitanda tanquam perniciofa corruptela. & per consequens, nec radicitus euellenda. Ad vicissimam primam, scilicet ad auctoritatem Innocentii, dicitur, quod communicatio laica sub una specie, potest rationabiliter bona fide & sine peccato mortali obseruari: quare præparatio in ea locum habet. & ergo constitutioni & consuetudini ipsius nõ est per canonicas sanctificationes derogatum, & sic auctoritas non est ad propositum. Ad vicissimam secundam, & vltimam, dicitur, quod consuetudo, & constitutio ecclesiastica communicationis laicalis vnus speciei, nõ est contraria iuri naturali, nec diuino, vt ex superioribus patet. & ergo nõ est a Christi fidelibus penitus extirpanda & excludenda, sed licite & vtiliter practicanda. Ex quibus patet, quod omnes illæ auctoritates tam bibliæ, sacrorum canonum, sanctorum doctorum, quàm etiam scolasticorũ per aduersarios ad propositũ ipsorũ allegatæ, nihil faciũt contra consuetudinem ecclesiæ. & tantum de tritici parte min⁹ principali quartæ partis principalis.

Restat

Restat consequenter in vltima parte quartæ partis principalis rñdere ad rones aduersariorũ sophisticas, quibus fideles simplices, & minus intelligentes, multipliciter decipiunt, & decipiunt. Et primo ad primam, vbi sic arguunt. Mat. 24. dicitur, Cœlum & terra transibunt, uerba autem mea non trãsbunt: Sed hæc uerba, nisi manducaueritis, sunt uerba Christi de vtraq; specie ad populum, non habeant. Respondetur quod illa auctoritas Christi, quam ponit Matthæus, in toto est impertinens ad cõicationem utriusque speciei, quia Christus in ea nihil loquebatur de illa communicatione, sed solum de signis præcedentibus nouissimum diem, & de incertitudine illius diei, imo potius cœlum & terra transirẽt, idest perirent, quam quod Christi uerba de nouissimo die non essent uera, neque ad effectum deducibilia. Etiam non est verum, quod Christus loquebatur illa uerba, Nisi manducaueritis &c. vniuersaliter & præceptiue de communicatione laica sacramentali vtriusq; speciei, vt patet ex prius dictis. Secũdo arguunt sic, Mat. vltimo, dicit Christus discipulis suis, Euntes docete omnes gentes, baptizãtes eos omnes in nomine patris & filii & spiritus sancti, docetes eos seruare omnia quæcunq; mandauimus vobis. Et ecce ego vobiscum sum vsq; ad consummationem seculi, & quia mandatum, & præceptum Christi est populum communem sub vtraque specie communicare, vt ex euangelio Iohannis. 6. Nisi

manducaueritis &c. Igitur tale præceptum ab omnibus vsque ad consummationem seculi est obseruandum. Respondetur, quòd hæc verba Euangelica beati Matthæi sunt vera, quare dicit Venerabilis Beda; Qui ante passionem suam dixerat, In via gentium ne abieritis, Surgens a mortuis dicit, docete omnes gentes. Quapropter confundatur Iudæi, qui dicunt Christum tantummodo ad salutem suam esse venturum. Erubescant & Donatistæ, qui localiter Christum concludere cupientes, dixerunt, cum tantummodo in Africa esse, & non in aliis regionibus. Et beatus Hieronymus dicit, primum ergo docent omnes gentes, doctas intingunt aqua, non enim potest fieri, vt corpus baptismi recipiat sacramentum, nisi ante omnia susceperit fidei veritatem, baptizantes eos in nomine patris, & filii, & spiritus sancti, vt quorum est vna diuinitas sit vna largitio, nomenque æternitatis, quod Deus est. Consideratur autem hic ordo præcipuus in eo, quòd iussit, Apostolos, vt primo docerent vniuersas gentes, deinde fidei tingerent sacramento, & post fidem ac baptismum, quæ essent obseruanda præciperet. Ideo sequitur, docentes eos seruare quæcunq; mandauit vobis. Vbi dicit Rabanus, Sicut corpus sine spiritu mortuum est: Ita & fides sine operibus. quia vero eis magna iniunxerat, & ideo secundum Crisogonum in Omelia, exigens eorum sensus dicit, Et ecce ego vobiscum sum &c. quasi diceret, ne

ret, ne difficile sit vobis iniunctum officium. Ego vobiscum sum, qui omnia facio leuia; non autem cum illis solum se dicit esse futurum, sed cum omnibus, qui per illos credunt. Non enim vsque ad consummationem seculi Apostoli erant mansuri, sed vno corpori fidelibus loquitur. Ex hoc autem secundum Rabanum, intelligitur quòd vsque in finem seculi; non sunt defuturi in mundo, qui diuina inhabitatione, & mansione sunt digni. Ex quibus patet, quòd in illa auctoritate Christus loquitur de præceptis, & mandatis ipsius promulgandis. Sed quoniam communicatio laica duplicis speciei non est de præcepto Christi, & mandato, nec perceptio sacramentalis Eucharistiæ de necessitate salutis, sicut baptismus, quia alias de ipsa ita bene fecisset mentionem, sicut de baptismo: Et ergo auctoritas non est ad propositum. Tertio arguunt sic. Marci 13. dicitur, quòd vobis dico, omnibus dico. Sed vobis Apostolis meis dico, quòd sacramentum Eucharistiæ deberetis recipere sub vtraque specie, vt pauit supra in prima auctoritate, scilicet Matthæi. Cœnantibus illis accepit &c. Igitur illud omnibus fidelibus tam præsentibus, quam futuris dico. Respondetur, quòd vno modo retorquendo ad perceptionem Eucharistiæ hæc verba, tunc illa auctoritas sic intelligitur. Quod vobis, supple Apostolis, dico, hoc vobis omnibus dico & vestris successoribus

sacrificantibus, & hæc sacra mysteria celebrantibus dico, & non simpliciter omnibus fidelibus, seu communicantibus, pro quolibet tēpore futuro præceptiue. Aliter potest dici, quòd hæc verba sunt omnino impertinentia ad communionem vtriusque speciei, sed debent referri ad illa præcedentia in eodem euangelio. s. vigilate & orate. Cum. n. Christus multa dixisset de nouissimo die & signis præcedentibus ipsum, & de incertitudine eiusdem, subiunxit, Videte, vigilate, & orate; nescitis enim quando tempus sit. Et quod vobis dico. s. Vigilate & orate omnibus dico. s. quòd orent & vigilent propter incertitudinem illius diei. Quarto arguunt sic, hoc sacramentum debet sumi in memoriam Dominicæ passionis. Mat. 26. Hoc quotiescunq; feceritis, in mei memoriam facietis. Sed sub duplici specie fit distinctior memoria passionis, quam sub vna specie tantū. ergo &c. minor patet, quia sub specie panis fit memoria oblationis corporis Christi in cruce, & sub specie vini fit memoria effusionis sanguinis Christi. ergo &c. Respondet negando minorem, quia communicans sub specie panis tantum potest distincte habere memoriam Domini nostri Iesu Christi, eo quòd potest cogitare, quòd ibi est verum corpus Christi pro nobis oblatum in cruce, & etiā, quòd ibi est verus sanguis Christi, qui pro nobis de latere læcati Domini profluit, imo omni tempore & hora hæc possunt a quolibet fidei memorari distincte, etiam

etiam extra communionem. Quinto arguunt sic aduersarii, non sequitur ecclesia primitiua baptizauit in nomine Christi, & hunc modum moderna immutauit, quia baptizat in nomine patris, & filii, & spiritus sancti. Igitur sicut illum modū baptizandi immutauit, sic etiam ecclesiæ communicationem laicam sub duplici specie moderna in vnam potest, & potuit commutare, eo quòd non est simile de baptismo, & de cōmunicatione, quia siue baptismus fiat in nomine Christi, siue in nomine trium personarum, tunc semper baptizati non ponentes obicem, consequerentur, & consequuntur totum sacramentum baptismatis & gratiam ipsius. Sed in cōmunicatione sub specie panis tantum, vel sub specie vini tantum, non consequuntur sumentes totum sacramentū, & omnem gratiā, sicut sub ambabus simul. quod patet auctoritate, & ratione. primo auctoritate Villhelmi de Monte Lauduno in suo sacramentali, dicentis: Ambæ species repræsentant vnum sacramentum. & Innocentius in sua Summa de officio missæ, loquens de hoc sacramento ca. 9. dicit, quod eucharistia augmentum dat gratiæ. Ideo dixerunt aliqui, quòd paruulis esset danda eucharistia in forma liquida sanguinis dominici, vel in forma panis cōminuta & contrita in aqua, quasi eis aliquid subtraheretur de gratia, aut quid diminueretur. & ita minus haberent præmium in cælo. Vnde peccaret qui eis eucharistiā subtraheret. hæc ille, prout ipsi aduersarii a llegant. &

& arguitur ratione ipsorum, laico fideli capaci in acceptatione primæ speciei gratia datur secundum certam mensuram limitatam donationis, & in acceptatione secundæ speciei datur alius modus certæ gratiæ secundum aliam certam mensuram donationis, & prima mensura donationis gratiæ, quia est ad certum gradum, non sufficit per se sola homini fideli laico, nisi adsit alia certa mensura donationis ad alium certum gradum, dum potest haberi commode tempore & loco opportunis. Et illi duo gradus donationis sunt coniuncti & colligati, in cuius rei signum Christus coniunxit illas duas species simul, scilicet formam panis & formam vini, & unam sine reliqua non dedit. Et sicut in dando primam formam discipulis in hoc etiam dedit & laicis futuris & constituit dandum: Sic & secundam formam, scilicet vini, dando discipulis ordinavit eam dandam illis quibus, & primam, quia dixit, Bibite ex hoc omnes, Matthæ. 16. Et quod vobis dico, omnibus dico, Matthæ. 13. ergo &c. Respondetur, quod bene sequitur, & est par ratio de utraque, ut ex præcedentibus. Et quando ulterius arguunt non est simile de baptismo, & de communicatione negatur hoc, quia utrobique recipientes consequuntur totum sacramentum. Communicantes enim sub una specie, recipiunt verum corpus Christi, & verum eius sanguinem, omnes effectus gratias & virtutes. Ita plene & totaliter, sicut sub ambabus,

bus, & non minus, nec defamiosius, eo quod Christus, qui est indivisus Deus, & homo: Ita perfecte continetur sub una specie cum omnibus effectibus, & gratiis, sicut sub duabus. Ad auctoritatem Vilhelmi dicentis, Ambæ species repræsentant unum sacramentum: Ibi dico, quod sacramentum eucharistiæ dupliciter accipitur, vno modo pro signo &c. vno modo collectiue &c. Ambæ species dicuntur unum sacramentum non unitate indivisibiliter, quia sunt diversæ res specificè distinctæ, sed unitate integritatis, quia significant ultimate unam & eandem rem sub ambabus contineri speciebus, scilicet verum corpus Christi, & eius sanguinem. Alio modo capitur divisiue, & sic quælibet illarum specierum seorsum dicitur unum sacramentum, & sic species panis dicitur unum sacramentum. Alio modo capitur sacramentum eucharistiæ pro signato, scilicet pro re ultimate signata per species sacramentales. Qua distinctione præmissa dico, quod Vilhelmus capit in sua auctoritate sacramentum pro signo, & collectiue. Illo. n. modo ambæ species repræsentant unum sacramentum, scilicet signatum, cum hoc stat, quod quælibet illarum specierum continet realiter verum corpus divisiue dicatur sacramentum, & seorsum repræsentat unum sacramentum, scilicet signatum, & quælibet illarum specierum continet realiter verum corpus & sanguinem Domini nostri Iesu Christi. Ad auct. Innoc. Rõdetur, quod nullibi in libro suo de officio missæ ponit illam auctoritatē in valore,

lore, vel in propria forma, videlicet diligenter perlegenti, & examinanti librum ante dictum. & ergo false, & vt puto callide pro suo palliando errore, dictum auctorem famosum allegant. Et dato, quod hæc verba in illo, vel alio eius tractatu ponerentur, tunc diceretur, quod poneret ea non assertiue, sed solum narratiue opinionem falsam & hereticam Pelagianorū recitando. nec oportet, quod si eucharistia dat augmentum gratiæ, quod ergo pueri in forma liquida sanguinis Domini, vel in forma panis comminuta debeāt communicari, eo quod cognitione, discretione, & vsu rationis carent, quæ secundum intentionem Apostoli, probet autem seipsum homo, ad dignam huius sacramenti perceptionem requiruntur. Et quæritur quam gratiam augmentat in pueris baptizatis prima perceptio eucharistiæ, & non potest dici, quod aliā quam baptismalem. & si illam, tunc utiq; baptismus confert eis gratiam, & per consequens per illam solum possunt saluari. Igitur non est necesse, quod pro salutis adeptione communicentur. Cuius oppositum dicunt Pragenfes moderni hæretici Pelagianorum imitatores, & Romanæ ecclesiæ aduersarii. Ad responſionem quando arguitur laico fidei capaci &c. conceditur prima pars, & quando vltius arguitur, & in acceptione secundæ speciæ datur alius modus certæ gratiæ secundum aliam certam mensuram donationis, negatur illa, quia Christus omnes modos donationis, quos

habet

habet sub vna specie. s. sub secūda, etiam hēt sub prima, & cōuerſo. Et quia, quæ est ex opere operato, est solum ratione contenti, & non ratione speciæ continentium: Igitur quo ad efficaciam, nō datur alius modus gratiæ sub vna specie, quam sub alia. Vnde ceteris paribus, laico sub vna specie datur tanta gratia, sicut sacerdoti sub duabus, eo quod vterq; præcise illud contentum sumit. Et quando vltius arguitur. Et prima mensura donationis gratiæ, quia est ad certū gradum, non sufficit per se sola homini fidei, nisi aslit alia certa mēſura donationis ad alium certum gradum, dum potest haberi commode tempore & loco opportunis. Respondetur negando hoc, imo prima sufficit eo, quod quo ad efficaciam & ratione opis operati idem sumitur præcise & simpliciter. Et, quamuis Christus vnā sine reliqua non dedit in cœna: Non tamen ex hoc sequitur, quod laicis semper in futurum ambæ species sint ministrandæ, quia Christus hoc nullibi præcepit, quo ad communicationē extra sacrificium. Ad auctoritates patet ex superius dictis. Et, si obicitur, sicut etiam obiciūt aduersarii, licet sub specie panis Christus degustetur sub certo gradu: tamen si etiam degustatur sub specie vini, tunc vigorosius degustatur quam sub prima. Igitur secunda est conueniens & vtilis fidelibus laicis. Respondetur, quod sub neutra vigorosius degustatur, sed æquē vigorose sub ambabus, quia alias imperfectio attribueretur Christo,

Christo, uidelicet quod diminue sub vna specie degustaretur, quod est error. Species enim & accidentia nihil faciunt ad efficaciam contenti, eo quod æque efficax est, & æque efficaciter se habet sub vna specie, sicut sub alia.

Sexto arguunt sic, Christus dixit discipulis suis in cœna, Accipite comedite & bibite ex hoc omnes. Vel igitur discipuli debebant in hoc Domino obedire, & sub duplici specie communicare, uel non. Non secundū, quia si sic, tunc Apostoli licite fecissent contra Christi uoluntatem & mandatum, quod nullo modo est dicendum, nec primum, quia ipsi fuerunt pro tunc laici, & gerebant uicem futuræ communitatis laicalis. Si igitur sic debebant facere, uidetur quod omnes posteri quorum tipum & figuram gesserunt, de necessitate præcepti sub duplici specie deberent communicare, quod erat probandum. Respondetur, quod Apostoli debebant Christo in Christo obedire, & sub duplici specie communicare. Ad improbationem illius quando dicitur ipsi discipuli pro tunc fuerunt laici, & gerebant uicem futuræ communitatis laicalis. Respondetur, probatur, negando hoc, scilicet, quod pro tunc erant laici, & econtra, quod pro tunc gerebant tipum futuræ communitatis laicalis, quod ad communicationem sub duplici specie. & de hoc infra ser. in Corrolario 7. quintæ partis latius dicitur. Sed diceret, discipuli in cœna sumes utranque speciem habebant, se per modum

gregis

gregis spiritualis, & non per modum pastorum. Igitur habebat se per modum plebis communis, & per consequens plebis cõis tipum gesserunt. Respondetur cõcedendo hoc, probatur, quod habebant se per modum gregis spūalis in eo, quod sumebant utranq; spēm, quia tunc non sacrificabant, & hodie Ep̄i & sacerdotes non sacrificantes sub vna specie sumunt, ut sic per modum gregis spiritualis uideātur se habere. Et quoniam ex hoc infertur. Ideo habebant se per modū plebis cõis seu laicalis, negatur consequentia, quia per hoc quod sacerdos, uel Episcopus extra sacrificium sub vna specie cõicat non reponitur ad statum laicalem, seu plebis cõis, sic et uidetur fuisse de apostolis. Et si dicitur tñ Christus instituens cœnā utriusq; speciei instituit eam pro oībus communicantibus fidelīū, quod non fecisset si nō oēs sub duplici spe deberent cõicare. Rādetur quod illa propositio Ch̄s instituens cœnā utriusque sp̄ei &c. dupliciter itelligitur. Primo modo simplr, sicut verba sonant, & sic ipsa simplr est vera, quia omni die hoc Venerabile sacrificiū imolatur in altari pro oībus fidelibus tam uiuis, quā defunctis sub duplici sp̄e. Alio modo sic, quod Christus instituens hanc cœnā utriusq; speciei instituit eā pro oībus fidelibus cõicandis sub utraque sp̄e. Sed scdm quod Apostoli per Christum sunt cõicati, ita quod cõmunicatio Discipulorū fuisset figura & exēplar futurorum laicorum sub duplici specie communicandorū, & sic illa propositio simpliciter est falsa.

Septimo

Septimo arguunt sic, Consuetudo non præiudicat legi aut veritati. extra de re iudicata. cū causa. sed cōmunicare sub vtraq; specie est veritas, & lex euangelica secundū illud Iohannis. 6. Nisi manducaueritis &c. Respondetur negando minorem. Ad probationem dicitur, quod auctoritas Iohan. 6. intelligitur ad sensum prius dictum. Octauo arguunt sic. Nihil potest immutari de præceptis Christi, & Apostolorum, quia cœlum & terra transibunt, verba autem mea non transibunt, Matt. 6. Sed communicare laicos sub duplici specie, est præceptum Christi. Iohan. 6. Nisi manducaueritis &c. Et Apostoli primo ad Cor. 11. Hoc autem præcipio. ergo &c. Respondetur quod maior est vera, quo ad essentialia, & substantia lia; præceptorum. Sed quo ad accidentalialia, videlicet quo ad modum adimplendi & exequendi ea nõ oportet, quia quo ad hoc sæpius variantur. Sed ad auctoritatem Matt. dictum est supra. Ad minorem dicitur, quod ipsa est falsa. Sed ad auctoritates, dictum est superius sufficienter. Nono arguunt sic, Si laici non essent communicandi vino maxime propter periculum effusionis, seu distillationis sanguinis domini nostri Iesu Christi, Sed propter hoc periculum talis communicatio non debet omitti. ergo &c. maior patet si sic sequeretur a simili, quod non deberemus habere manus propter periculum tactus impudici, vel ignem in domo propter periculum combustionis domus, vel ferramenta domestica, vel etiam

agrestia,

agrestia, ne quis seipsum, vel alium occidat, imo videtur ex eodem fundamento, quod non essent tollerandi artifices, qui talia faciunt, quia multorum peccatorum causa sunt, & occasio, quia alias nõ fierent. consequens tamē est manifeste falsum, & contra beatum Augustinū in epistola ad Publicolam. & habetur 25. q. 5. de occidendis, vbi dicitur. Absit, vt quæ propter bonum, ac licitum facimus, aut habemus, si quid propter hoc præter nostram voluntatem, cuiquam mali acciderit, nobis imputetur. Alioquin nec ferramenta domestica, vel agrestia sunt habenda, ne quis ex his, seipsum vel alterum interimat: nec arbores plantandæ, nequis ex eis se inde suspendat: nec fenestra faciendæ, ne per hanc se quisquam præcipitet. Sed quid plura commemorem? quid est in vsu hominū bono ac licito, vnde non possit pernicies generari? Respondetur negando similitudinem, quia manibus, ferramentis, vtensilibus domus, vestibis pretiosis, & ita de similibus homines bene & male vti possent. Sed effusione, seu distillatione sacramenti eucharistiæ nullus bene vti potest, imo quilibet sic fundens grauem meretur punitionē, vt in canone, Si per negligentiam, de conse. dist. 2. Et quando dicitur ex eodem fundamento, sequitur quod non essent tollerandi artifices, qui talia faciunt &c. Ibi dico primo, quod si esset aliqua ars ad faciendum opera, quibus homines vt cōmuniter non possent bene vtī, & absque peccato, vt ars fabri-

A a candi

eandi idola, vel confimile ad cultum idololatricæ, seu superstitionis pertinens, artifices talium artium non deberent tollerari in communitate fidelium Christianorum. Secundo dico, quod operibus artium quibus homines possunt vt communiter bene & male vt, vt gladiorum cultellorum sagittarum &c. artes horum, facturæ, & artifices licite permittuntur, & tollerantur in communitate Christianorum, & hoc vult auctoritas beati Augustini. Tertio, si in operibus alicuius artis homines, vt plurimum male vtuntur, vel vt consueuerunt, vt taxillis, & huiusmodi, quamuis illæ artes non sunt in se illicitæ, tamen per officium præfidentium tales artes & operarii eorum à communitate sunt repellendi. patet per beatum Augustinum, secundo de Ciuitate Dei, qui ad hoc allegat Platonem, dicentem poetas cum suis figmentis & ludibriis pellendos esse de ciuitatibus, & si ita est de poetis, a fortiori ita esse debet de his artibus, & artificibus, ergo &c. Quarto dico, ex quo secundum intentionem Doctorum sanctorum mulieres licite possunt se ornare, vel vt conseruent decentiam sui status, vel etiam in casu aliquid super addere, vt placeant suis viris, tunc artifices talium ornamentorum non peccant in vsu talis artis, nisi forte aliqua superflua, aut nimis curiosa inueniendo. Vnde dicit Crisostomus super Mattheum, q̄ in arte sutorum, & sartorum multa

abscindere

abscindere oportet, quæ pure ad pompam & vanitatem sunt, & incitant homines leues, & curiosos, qui nouitatibus corporalium habituum gaudent, ad malas affectiones, & ostentationes. Quinto dico, quod contingit artifices mechanicos in suis operationibus, & artificiis in quatuor peccare. Primo nimis innitendo nouis & curiosis adinventionibus circa sua opera, vt alliciant, vel vt se ostentent. Secundo sua opera sophisticando in materia, vel in forma. Tertio eadem irrationabiliter apreciando, & ultra iustum precium ea uendendo. Quarto solum ratione lucri, & intentione acquisitionis diuitiarum laborando. Contra illud Prouerb. vigesimo tertio. Noli laborare, ut diteris, quasi dicat, intentio principalis laboratoris esse debet, ut adiuuetur humana indigentia, & imbecillitas, ut eo melius possit vti opera pro gloria Dei, & ut ipse operans acquirat necessitatem uitæ suæ, & suorum ad eundem finem. Et si labor mechanicorum artificum ex tali procedat intentione, ipse non solum acquisitiuus bonorum est fortunæ: sed meritorius uitæ æternæ. Ex quibus patet, quomodo & qualiter artes & artifices debent, & possunt tollerari in fidelium communitate. Decimo argunt sic, ex eodem fundamento. Si laici non essent sub specie vini communicandi propter periculum effusionis, seu distillationis sacramenti, sequeretur, quod totum

illud sacramentum deponi deberet propter periculum damnationis multorum sacerdotum, concubinariorum, simoniacorum & scismaticorum, qui indigne ad hoc sacramentum accedunt, & secundum Apostoli sententiam prima ad Corinth. 11. periculum damnationis incurrunt, eo quod iudicium sibi manducant & bibunt. Illo tamen periculo non obstante, sacramentum eucharistiae in ecclesia Dei tolleratur. Igitur suo modo concicatio laica sub duplici specie, videtur esse tolleranda periculo effusionis, seu distillationis non obstante. Respondetur, quod non est simile, quia periculum damnationis est evitabile, eo quod damnandus non necessario, sed contingenter damnatur, sed periculum effusionis, seu distillationis in tali concicatio, esset quasi inevitabile, propter naturalem specierum fluxibilitatem, & propter communicantium multitudinem. Saepius namque ad communicandum accedunt iuvenes & senes, tremuli & barbati, satis impetuose, ubi periculum effusionis quasi inevitabiliter contingeret, si sub utraque specie deberent communicari. Etiam Christus instituendo hoc sacramentum dedit illud Iudae quem sciuit esse peccatorem mortalem, & suum traditorem, & Iudas illud recepit ad suam damnationem. Illo tamen non obstante, Christus aequae bene hoc instituit sacramentum, & ipsum, scilicet Iudam cum aliis in sacerdotes & Episcopos ordinavit. & ergo non oportet, quod propter periculum damnationis, quod est evitabile, totum

illum sacramentum eucharistiae deberet deponi. Ad auctoritatem Apostoli, superius est responsum. Undecimo arguunt aduersarii. Si eucharistia non deberet laicis sub duplici ministrari, maxime propter periculum infidelitatis, ne credant Christum totum non esse sub qualibet specie, & si sic eadem ratione calix non esset levandus in missa. Si enim sub duplici specie non deberent sumere, tunc etiam non debent sub duplici specie videre, eo quod non videtur esse ratio diversitatis, cum propter duplicis speciei offensionem periculum infidelitatis, ita bene locum habet, sicut et propter utriusque speciei sumptionem. Respondetur, quod non est simile, quia alia ratione eucharistia ostenditur laicis ad videndum, & alia dispensatur ipsis ad sumendum. dispensando. nam hoc sacramentum ecclesia vult fideles devote allicere ad meditandum efficaciam huius sacramenti; quae tanta est sub una specie, quanta sub utraque. Sed ostendendo hoc sacramentum, intendit videntes incitare ad deuotam significationem harum specierum sacramentalium, ut videlicet, videndo panem sacramentalem meditentur Christum pro nobis crucifixum, imolatum & mortuum, & videndo calicem in quo Christi sanguis continetur, meditentur devote sanguinem Christi esse pro nobis effusum, quam effusionem calix iste significat, dicente Dominus, hic est calix sanguinis mei, qui pro vobis effundetur in remissionem peccatorum. Sunt

adhuc aliæ rationes, & causæ quare sacerdos in Missa populo ostendit Eucharistiam eleuando ipsam. Prima, ideo ostenditur, & eleuatur corpus Christi a sacerdote, sicut Christus filius Dei patris existens in sacramento post consecrationem ab omnibus circumstantibus, tanquam Deus & filius noster adoretur. Tertio, ut populus non præueniat tempus consecrationis hostiam non consecratam adorando: sed ex nunc cognoscat ipsam esse factam, & Christum verum Deum & hominem super altare uenisse. Ex quo patet incaute facere illos sacerdotes, qui ante consecrationem immediate, dum hostiam consecrandam ad manus recipiunt, ipsam alte tenent, ita quod a multis circumstantibus videtur. quorum aliqui, qui sunt illitterati, & minus intelligentes credunt, peractam esse consecrationem, & sic hostiam non consecratam pro consecrata adorant: ita & populo rudi & grosso tales sacerdotes quantum in eis est, sunt occasio & causa idolatriam committendi, quod sine grandi & magno peccato fieri non potest. De quo tamen nunquam, vel raro confitentur, & sibi conscientiam faciunt. Secunda ratio, ut ipse sacerdos reuocet populo ad memoriam Christi eleuationem in cruce, quasi diceret, Videte Deum & hominem, qui pro nobis contemptibiliter uidentibus omnibus suis inimicis pependit in ligno crucis, ut illi exhibeatis reuerentiam, qui pro nobis saturatus

tus est contumeliis, & obprobriis, cuius eleuationis figura præcessit in serpente æneo, quem erexit Moyses in deserto. Numeri vigesimo primo. Vnde Ioan. tertio scribitur: Sicut Moyses exaltauit serpentem in deserto, ita exaltari oportet filium hominis. Ille enim serpens figura fuit passionis, & exaltationis in cruce: quia habuit similitudinem ueneni, in quantum dicebatur serpens, tamen fuit sine ueneno, quia fuit æneus. Ita Christus habuit similitudinem peccati ex carne passibili, fuit tamen omnino sine peccato. Et ideo si aspectus illius serpentis ænei, sic eleuati, saluauit homines a corporali morte, multo fortius Christus crucifixus, per manus sacerdotis in altari eleuatus saluat a morte spirituali, & restituit hominem uitæ æternæ. Quarto, ut homines uidentes sacram hostiam sibi illud saluberrimum sacramentum proficiat ad salutem, quod pro salute fidelium est institutum in ara crucis extensum, & imolatum pro omnibus, quo ad sufficientiam, quamuis non quo ad efficientiam. De salubertate illius sacramenti dicit Urbanus quartus in Epistola, Nullum sacrificium est isto salubrius, quo purgantur peccata, virtutes augentur, & mens omnium spiritualium charismatum abundantia impinguatur. In ipso enim, ut dicitur in Clementina de reliquiis, & ueneratione sanctorum, Si a malo retrahimur, & in bono confortamur,

mur, & ad virtutum & gratiarum proficimus incrementum. propter hoc dicit Gregor. Eucharistia dicitur oblatio benedicta, per quam benedicimur: ascripta, per quam in cœlo ascribimur: rata, per quam Christi visceribus adheremus: rationabilis, per quã a bestiali sensu exuimur: & acceptabilis, per quam Deo acceptabiles efficimur, si digne ipsa a nobis percipitur & sumitur. Quinto ad ostendendum, quod hoc sacrificium superexaltatum sit omnibus aliis sacrificiis & oblationibus. Vnde Alexander primus & quintus Papa post beatũ Petrum, dicit: Nihil in sacrificiis maius potest esse, quam corpus & sanguis Christi, nec aliqua est hac oblatione potior: sed omnes præcellit, quæ pura conscientia Deo offerenda & pura mente sumenda. Si optas scire quid sit pura conscientia, audi Hugonem in libro de bono conscientia dicentem; Hæc conscientia pura est, quæ de præterito non habet iustam accusationem, nec in præsentia iniustam delectationem, nec de futuro malam voluntatem. hæc ille. Sexto, vt ostendatur magna Dei potentia, qui de puro & modico pane & vino potest facere corpus & sanguinem filii sui, paucorum verborum probatione. Ostendit ergo hoc sacramentũ populo ipse sacerdos, quasi vellet diceret, O peccator, hæc hostia, quam vides, prius fuit panis purus, & vinum purum: Sed modo est corpus & sanguis Domini nostri Iesu Christi, quia qui hanc tran-

sub-

substantiationem, & mutationem potuit facere, idem potest & te mutare de culpa in gratiam, de gratia in gloriam. Septimo calix alte eleuatur, in quibusdam ecclesiis. Ideo quia de latere Christi eleuati in cruce effluxit sanguis & aqua, Ioannis. 19. & quia ille sanguis a populo est adorandus, eo modo, quo corpus Christi adoratur, quidam sacerdotes eleuant calicem coopertum, ad designandum, quod illud sacramentum est difficilimum ad intelligendum, uel ideo, quia quando hoc sacramentum instituit Christus, tunc sanguis in venis latuit, & in propria specie non videbatur, sicut & nunc illo modo non videtur. Vel secundum Villhelmum, ad designandum: quod sepulto Domino clausum fuerit monumentum, Matth. 27. Alii autem leuant calicem discoopertũ, ideo quia tempore passionis Christi fuit visibilis, & visibiliter in cruce effundebatur, &c.

Circa prædicta dubitatur an hostia cõsecrata in eleuatione, vel etiã post, debeat simpliciter, & sine aliqua cõditione a fidelibus adorari. Respondetur, quod debet adorari sub cõditione habituali: videlicet, Si cõsecratio rite, & secundum morem ecclesiæ sit peracta, hoc est a sacerdote in materia consueta, secundum formam verborum, ad hoc institutorum, & debita intentione concurrente, non autem oportet, vt dixerunt Vuichleffistæ, quod illa cõditio

sub-

actu recogitur, sed sufficit ad periculum idolatriæ euitandum in habitu illam habere, scilicet non intendere adorare, nisi hostiam debite & rite consecratam. Sed diceres in adoratione Angeli Sathanz transfigurati in Angelum lucis non sufficit habitualis conditio, imo requiritur actualis talis. Si tu es Christus, vel Deus, adoro te, & non aliter, vt communiter dicunt Doctores, eo quòd tam vox, quam electio, & etiam intentio, est ad Deum & seclusiua Sathanz, nec talis adorat, illud quod apparet, sed solum Christum, in quem fertur intentio, & expressio intentionis. Igitur in adoratione hostiæ etiam requiritur conditio actualis. Consequentia tenet, quia non videtur ratio diuersitatis, quare ibi talis conditio requiritur, & non hic. Respondetur negando consequentiam. Et ratio diuersitatis est, quia illa apparitio in transfiguratione, est insolita, & inconsumta, ideo ad eam præcipitanter sequi adoratio, nisi primitiua oratione, & maturitate. Notitas enim rei insolitæ considerationem, & attentionem requirit, sicut de Virgine Maria, Luca primo: Quæ cum audisset turbata est in sermone Angeli, & cogitabat qualis esset ista salutatio. Sed consecratio hostiæ est solita, & consueta, & generaliter in Ecclesia Dei instituta: Ideo si præbyter non consecraret hostiam, populus adorans non actuali, sed habituali condictione non peccaret. ergo &c. Duodecimo

decimo arguunt. Si Ecclesia suo statuto immutasset laicorum sub duplici specie communicationem propter pericula præarrata, sequeretur a simili, quòd etiam suo statuto præcipere deberet, ne aliquis deinceps ad sacros ordines promoueretur. patet consequentia, quia ordo sacerdotalis est periculosissimus. Vt dicit beatus Augustinus in epistola ad Valerianum, & habetur in Canone 40. distictio. Ante omnia, vbi sic dicitur. Ante omnia peto, vt cogitet religiosa prudentia tua, nihil esse in hac vita, & maxime in hoc tempore facilius & leuius, & hominibus acceptabilius. Episcopi autem præbyteri aut diaconi officiosi, perfunctorie, idest negligenter secundum glosam; vel secundum Archidiaconum transitorie, idest obscure atque adulatorie, idest palpatore, seu semiplene, vel superficite nus res, idest officium diaconi præbyteri, vel Epì agatur. Sed nihil apud Deum miserabilius, & tristius, & damnabilius. Item nihil est in hac vita, & maxime in hoc tempore difficilius & laboriosius, & periculosius Episcopi & præbyteri aut diaconi officio. Sed apud Deum nil beatius si eo modo militetur, quo nisi Imperator iubet. hæc ibi. Et idem Aug. lib. Omeliarum Omel. 7. dicit, Si pro se vnusquisq; vix poterit in die iudicii rationem reddere, quid fiet a sacerdotibus & platis, a quibus sunt animæ cuius requirendæ? Et ideo considerantes periculũ nrm, orate pro nobis, vt commissis nobis gregibus, ita spiritualia pascula studeamus

studeamus ingiter providere, vt pro eis bonam rationem mereamur. hæc ille. Respondetur, quòd non est simile de periculo sacerdotis ratione officii, & periculo sacramenti. Nam periculum ex parte sacramēti, est in modo sumendi exteriori, & ex parte grossifici fidei sumentium. Sed in sacerdotio periculum est ex modo viuendi regulari. Est enim vita sacerdotum liber & exemplar laicorum. In quo laici legere ibidem debent, quid faciendum, & quid dimittendum, vel fugiendum sit. Illud enim, quod laici de clericis vident, ad hoc facilius inclinantur, propter quòd sacerdotes, & plati tot mortibus digni sunt, quòd eorum malis exemplis cadunt subditi, vt dicit beatus Gregorius, & habetur in canone. 11. quæst. præcipua. Et Isidorus lib. 3. dicit. Qui bene docet, & male viuit, veluti cereus est, qui cum aliis lucem præstat seipsum consumit, & extinguit. Ita secundum beatum Augustinum super psal. 36. sermone. 20. Talem oportet esse vitam sacerdotis, vt quod populus nõ valet obtinere, ipse pro populo mereatur, & possit impetrare. quia scriptum est, Si peccauerit populus, orabit pro eo sacerdos. Sed si negligens fuerit sacerdos, negligetur & deficiet populus, sicut plane deducit beatus Crisostomus super Matth. in opere imperfecto, Omelia. 31. Vbi comparat sacerdotium radici in arbore, & cordi, & stomacho in homine, dicens. Si stomachus sanus fuerit, totum corpus sanum, & validum est: Si autē

dissipatus

dissipatus fuerit, totum corpus infirmum est. Et ita si sacerdotium integrum fuerit, tota ecclesia floret: si autem corruptum fuerit, & omnium fides marcida est. Cor autem & stomachus sacerdotes intelliguntur: quia in rebus spiritualibus, per eos totus populus gubernatur. Et sicut sapientiæ locus cor est: ita sacerdotes receptacula sunt sapientiæ spiritualis. Et sicut stomacho sumministrante vnumquodq; membrum nutrimentum suscipit, & conuertit in se: ita sacerdotibus in ecclesia ministrantibus, & loquentibus verbum Dei omnes suscipiunt, & vnusquisque conuertit ad illud suum proprium cor. In cordibus rectis, procedit ad vitam, & dilectionem. In cordibus autem peruersis, suscitatur iracundum, & odium, quasi flegma nocuum ad expuendum. Videte ergo vos sacerdotes, quomodo vos componatis in opere, & verbo. Quoniam sicut in corpore, si aliquid fuerit infirmatum membrum, non omnino languet, & stomachus: Si autem stomachus langueret, omnia membra inueniuntur infirma: Sic si sacerdotes fuerint in peccatis, totus populus conuertitur ad peccandum. Ideo vnusquisque Christianorum pro suis peccatis dabit rationem. Sacerdotes autem non tantum pro suis, sed & omnium peccatis daturi sunt rationem. & subdit Crisostomus, Et, quemadmodum cum videris arborem pallentibus foliis marcidam, intelligis, quia aliquam culpam habet circa radicem: Ita cum videris

populum

populum indisciplinatum, & irreligiosum, sine dubio cognosce, quia sacerdotium non est sanum. hæc ille. Ex quibus patet difficultas, & periculum in sacerdotio. Quoniam autem opposita nata sunt fieri circa illud: Ideo sicut officium sacerdotale est periculosum: Ita etiam ex opposito est valde beatum, & multo honore dignum, si exercetur eo modo quo est institutum. Vnde beatus Aug. ad Valerianum in auctoritate per aduersarios allegata, versus finem, dicit, Nihil, que beatius, si eo modo ministeretur, quam iubet celestis Imperator. Sed quod sacerdos illo modo militet & debite, ac idonee suum officium exerceat, plura requiruntur. Primo, munditia uitæ, secundum illud Exod. decimo nono. Sacerdotes, qui accedunt ad me, mihi, scilicet ministrando, & in seruitio meo militando, sanctificentur. Secundo, requiritur notitia scripturæ. Malachia secundo. Tabia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirunt ex ore eius. Tertio, requiritur diligentia curæ. Matthæ. 16. Infirmos curate. Et quarto, instantia orationis deuotæ, secundum illud 1. Machabæ. primo, Orationem faciebant sacerdotes, dum offerrent sacrificium. De primo loquitur beatus Ambrosius in quadam epistola, dicens, Sobriam a turbis grauitatem, serenam uitam, singulare pondus, dignitas sibi uendicat sacerdotalis. De secundo dicit beatus Hieronymus super Aggeum, Considera sacerdotum esse officium de lege interrogatos respondere.

respondere. Si sacerdos est, sciat legem Domini: si ignorat legem Domini, ipse se arguit non esse sacerdotem Domini. Sacerdotis enim est scire legem Domini, & ad interrogationem respondere de lege. hæc ille. De tertio, scribit beatus Chrysostomus libro tertio, de dignitate sacerdotali sic. Sapientissimum esse oportet, & perspicacem in omnibus sacerdotem, & ut dicitur ex omni parte oculos habentem, ut non solum sibi, sed etiam populo uiuat. De quarto eloquitur beatus Prosper libro primo de uita contemplatiua, dicens, Sacerdotes si consolantur afflictos, si pascunt egenos, si uestiunt nudos, si redimunt captiuos, si suscipiunt peregrinos, si desperatis spem uenæ consequendæ pronunciant, quis sic erit alienus a fide, ut dubitet tales uitæ contemplatiuæ esse participes, quorum exemplo, simul ac uerbo plures fiunt Regnorum cælestium cohæredes? Ita sunt ministri uerbi, adiutores Dei, Oraculum spiritus sancti, per tales Deus placatur in populo, & populus instruitur de uoluntate Dei. hæc ille. Talibus sacerdotibus, sic ut præmittitur militantibus, & officium suum digne exercentibus, duplex debetur honor, secundum illud Apostoli prima ad Thimotheum quinto. Qui præsentunt præbyteri uita, & doctrina, perficiendo deuote officia diuina, & administrando debite, secundum morem Ecclesiæ Romanæ subditis ecclesiastica sacramenta, digni habeantur a suis subditis duplici

duplici honore, scilicet, spirituali & temporali. Spirituali, vt subditi eis obediant, & reuerentiam exhibeant. Temporali autem, vt eis necessaria ministrent. Vnde sicut beatus Ambrosius, & habetur in glosa, Boni dispensatores, & fideles nō solum honore sublimi, sed & terreno præteniri debent, vt non contristentur indigentia sumptuum: Sed & gaudeant de obedientia spiritualium. Instantior enim fit si non humilietur inopia, & crescit in illo auctoritas, cum vide se etiam in præsentis laboris sui fructum percipere, non vt abundet, sed vt non deficiat. Tanta enim merces debet esse euangelizanti verbum Dei, vt non contristetur, nec extolletur. Vnde beatus Augustinus, & habetur in glosa, Necessitatis est accipere vnde viuatur, charitatis est præbere, nō tamen venale est Euangelium, vt pro hiis prædicetur. Si enim sic venditur, magnam rem pro uili uendunt. Accipiunt ergo sustentationem necessitatis a populo, mercedem dispensationis à Deo: nō enim a populo redditur quasi merces illis, qui sibi in charitate euangelii seruiunt: Sed tanquam stipendium datur, quo possint laborare, pascantur. hæc ille. Nec solum tales prælati & sacerdotes in præsentis duplici venerantur honore, scilicet spirituali & temporali, sed etiam in futuro honorabūtur aurea & aureola. Aurea, in qua consistit præmium essentiale, propter uitæ sanctitatem: & aureola, quæ datur propter opera quædam excellentia, ut pro doctrina, qua

populum

populum verbo, & exemplo docuerunt. Tredecimo arguunt tantum, vel maius periculum infidelitatis cōsurgit grosities fidei ex hoc, quòd eucharistia non datur sub duplici specie fidelibus, quale vel quantum veniret ex hoc, quòd daretur eis sub duplici specie. Igitur solutio principalis præcedentis argumenti, non potest subsistere. Assumptum patet, quia fideles simplices audientes in prædicationibus de manducatione & bibitione huius venerabilis sacramenti, dum accedunt ad calicem non consecratum, credunt se fumere sanguinem Christi, & pro tali venerantur: cum tamen non sit ibi nisi purum vinū. ergo &c. Respondetur, quòd prouidi prælati, & boni prædicatores in prædicationibus suis tenentur, & debent populum de hoc informare, scilicet, quòd sacramentum eis non ministratur in vino, seu sub speciebus vini, sed sub speciebus panis tantum, sub quibus eis ministratur totus Christus viuus, cum suo vero corpore, anima, & sanguine, & deitate, quo facto statim cessat replicatio de tali infidelitatis periculo. Decimoquarto arguunt sic aduersarii, Christus præsciens omnium futurorum periculorum circa sumptionē huius venerabilis sacramenti, non deposuit modum communicandi laicos sub vtraque specie, nec ipsum phibuit, nec Ecclesia primitiua, ergo videtur, quòd nec Ecclesia moderna hoc debuit facere propter pericula prædicta. Respondetur, quòd Christus nullibi legitur instituisse hoc sa-

B b

cramentum

sacramentum sub vtraq; specie fore a laicis sumendum, vt postea dicetur in Corollario 3. quintæ partis. Quamuis instituerit, q; sub vtraq; specie fit conficiendum, & sumendum, quod obseruat Ecclesia Romana, quæ in sacrificio hoc sacramentum sub vtraq; specie conficit, & sumit, & laicis tantum sub vna specie verum corpus Christi, & eius sanguinem ministrat. & sic totū eis dat sacramentum, quo ad efficaciam, quamuis non ad significationem, vt sapius prius dictū est. Sed de Ecclesia primitiua dicitur, q; illa plura habuit in cōsuetudine & vsu, quæ moderna rationabiliter immutauit, videlicet de vxoribus p̄sbyterorū, de contractu matrimonii prohibito vsque ad septimum gradum, de baptismo in vigilia Paschæ, & pentecostes, tantum fidelibus adultis ministrato, & de pluribus aliis. Et sicut Ecclesia moderna rationabiliter illa immutauit, ita & communicationem vtriusq; speciei, & plura alia, cuius immutationis non est semper inuestiganda ratio ab inferioribus, & subditis. Sed illis sufficere debet auctoritas, & voluntas Ecclesiæ vniuersalis, quæ ab inferioribus non curiose est discutienda. Quintodecimo arguūt sacerdotes quotidie in diuisione hostiæ, quando tertiam eius partem mittunt in calicem, dicunt, hæc sacrosancta cōmixtio corporis, & sanguinis Domini nostri Iesu Christi fiat mihi, & omnibus sumentibus salus mentis & corporis, & ad vitam æternam capeffendam præparatio salutaris. Vbi

nulla

nulla mentio fit de astantibus, uel uidentibus, sed sumentibus. Per hoc uidetur innui, quod omnes sumentes hoc sacramentum, debent ipsum sub duplici specie sumere. Respondetur, quod hoc sacramentum quotidie in ecclesia debet offerri. Ideo, quia fructu Dominicæ passionis quotidie indigemus, propter quotidianos nostros defectus. Hæc autem oblatio fit per sacerdotes, qui sub vtraque specie ipsam conficiunt, & sumunt: laici autem quando communicant sacramentaliter sub vna specie tunc sumunt corpus, & sanguinem Domini nostri Iesu Christi, ita efficaciter, sicut sacerdotes sub vtraque: & quia illa oratio non facit mentionem de specie. & ergo non est contra practicam ecclesiæ Romanæ. Vel potest dici, quod illa oratio, quo ad laicos debet intelligi de sumptione spiritali & mystica. Hostia enim per sacerdotem sacramentaliter sumpta prodest non solum sibi, sed etiam fidelibus capacibus non solum viuus, sed etiam in purgatorio existentibus, ad salutem, vt prius dictum est. Decimosexto arguunt sic, Christus dixit præceptiue, Ioannis tertio. Amen amen dico vobis, nisi quis renatus fuerit ex aqua, & spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei. Igitur non sufficit baptismus in aqua solum, nec in spiritu solum opportunitate se offerente, ergo a simili, cum Christus dixit, Ioannis sexto. Amen dico vobis, nisi māducaueritis, &c. Non sufficit man-

B b 2 curare

ducare hoc sacramentum sub altera specie tantum oportunitate, sub vtraque specie communicandi, se offerente. Respondetur negando consequentiam, quia baptismus non est in aqua tantum, nec in spiritu tantum, nec in forma baptismini tantum, sed in omnibus simul si adest oportunitas. Vnde dicit quædam glossa. Ioan. 3. Si necessitas impedit, voluntas sufficit vt in martiribus. Quicquid vis, & non potes, Deus factum reputat, quasi dicat glossa. Ad hoc ut aliquis intret regnum Dei, oportet quod asit baptismus aquæ, vel in re. Sic in omnibus baptizatis baptismus fluminis, vel in voto, sicut in multis martiribus. Et addunt aliqui, vel in figura, sicut fuit in antiquis patribus. Vnde Apostolus primo ad Corinth. 10. Nolo autem vos ignorare fratres, quoniam omnes patres nostri sub nube fuerunt, & omnes mare transierunt, & omnes in Moise baptizati sunt in nube, & in mari. Eucharistia autem tota est sub altera specie, & tota sub vtraque. & ergo similitudo non est ad propositum.

Sed dubitatur primo circa solutionem istius argumenti, an aliquis homo possit saluari sine baptismo. Respondetur secundum sanctum Thomam, Quod sacramentum baptismi dupliciter potest alicui deesse, uno modo re, & voto, quod contingit illis, qui nec baptizantur, nec baptizari uolunt, quod manifeste ad contemptum sacramenti pertinet, quo ad illos, qui usum habent

liberi arbitrii, & tales non saluantur, iuxta dictum Christi Ioannis tertio, in argumento per aduersarios allegato, Nisi quis renatus fuerit, &c. Alio modo sacramentum potest alicui deesse re, sed non voto. Sicut cum aliquis baptizari desiderat, & præuenitur morte antequam baptismum suscipiat, talis sine baptismo actuali salutem consequi potest propter desiderium baptismi, quod procedit ex fide operante per dilectionem, per quam Deus interiori hominem sanctificat: cuius potentia non alligatur sacramentis uisibilibus. Et hoc patet per beatum Ambrosium, qui dixit de Valentiniano, qui cathecumenus mortuus fuit, quem regeneraturus eram amisi. Veruntamen ille gratiam, quam poposcit non amisit. Sed diceres tamen, beatus Augustinus in libro de ecclesiasticis dogmatibus dicit: Nullum cathecumenum quamuis in bonis operibus defunctum æternam vitam habere credimus excepto mysterio. Respondetur, quod addit ibidem. In quo scilicet mysterio omnia facta baptismi complentur, scilicet quantum ad plenam liberationem a culpa, & a pœna. Et ergo vult, Nullus, qui commisit peccatum actuale decedens sine baptismo, & martirio statim peruenit ad vitam æternam. Sed patietur ad tempus pœnam, & sic saluus erit quasi per ignem, vt dicitur primo ad Cor. 3.

Secundo dubitatur an Christus per illa verba Ioannis 3. Nisi quis renatus fuerit, &c.

baptismum instituerit. Respondit Hugo postulator, quod baptismus materialiter fuit institutus, quando Christus fuit baptizatus, & formaliter vero cum Christus resurgens ex mortuis dedit discipulis suis formam & modum baptizandi, dicens, Mat. 28. Euntes docete omnes gentes baptizantes eos in nomine patris & filii, & spiritus sancti. Effectiue autem in passione Christi, ex qua virtutem habuit: quia de latere Christi lanceati effluxit sanguis & aqua. Ioan. 19. Sed finaliter Ioan. 3. fuit institutus, cum dixit, Nisi quis renatus fuerit, &c. Vbi eius necessitas, & utilitas finalis ostenditur, & per hoc patet responsio ad dubium.

Tertio dubitatur an baptismus sit differentius. Respondetur secundum sanctum Thomam, Si baptizandus est puer, tunc non est differentius, quia non expectatur in eis maior instructio, aut plenior conuersio in breui fienda. Secundo propter periculum mortis, quia non potest ei alio remedio subueniri nisi per sacramentum baptismi. Ex quo patet, quod parentes differentes baptismum suorum paruulorum propter paternos longe distantes, & propter pompam quam exercent, non caute agunt: Sed seipsum & paruulos ad periculum ponunt. Si autem baptizandus est adultus: tunc baptismus est differentius, quia ei potest subueniri, ut in primo dubio est dictum, & illa dilatio debet fieri ad certum tempus. Primo propter cautelam ecclesie ne decipiatur. Sed illud

illud prima Io. quare. Nolite spiritum credere, sed probate spiritus si ex Deo sunt. quare probatio fit examinando eos, per aliquod tempus in fide & moribus. Secundo propter utilitatem ipsius baptizandi, qui aliquo tempore indiget, ut plene instruat in fide & exercitetur in his, quae pertinent ad vitam christianam. Tertio propter reuerentiam sacramenti, quia dum in solemnibus praecipuis, s. Paschae, & pentecostes homines ad baptismum admittuntur, deuotius sacramentum recipiunt.

Quarto dubitatur an cum quolibet adulto talis dilatio sit facienda. Respondetur quod non, quia quando ille perfecte est instructus in fide, & ad baptismum est idoneus, debet statim baptizari, sicut Philippus baptizauit Eunuchum. Act. 8. & Petrus Cornelium. Act. 10. Secundo propter periculum mortis incubens ex igne obsidione persecutione naufragio & aliis non debet differri baptismus cum quolibet adulto &c. Quinto dubitatur an peccatores sine baptizandi. Respondetur secundum S. Thomam. quod dupliciter dicitur aliquis peccator, vno modo per maculam & reatum, & tunc peccator est baptizandus, quia ad hoc specialiter institutus est baptismus, ut per ipsum peccatorum sordes mudentur, secundum illud Apostoli ad Ephes. 5. Mundans eam, scilicet ecclesiam lacuacro aquae in verbo vitae. & de hoc dicitur Zach. 14. In illa die erit fons patens Domui David, & habitantibus Hierusalem, in abluitionem peccatorum. Alio modo aliquis dicitur peccator ex voluntate peccandi, & proposito per-

attendi in peccato, & talis non debet baptizari. Si hoc est meritum primo, quia per baptismum Christo homines incorporantur, secundum illud ad Gal. tertio. Quicumque in Christo baptizati estis, Christum induistis. Quamdiu autem aliquis habet voluntatem peccandi, non est coniunctus Christo, secundum illud. 2. ad Corinthios sexto. Quæ participatio iustitiæ cum iniquitate? Unde beatus Augustinus in libro de penitentia dicit, Nullus suæ voluntatis arbiter constitutus nouam inchoare potest, nisi eum veteris vitæ peniteat. Secundo quia in operibus Christi, & Ecclesiæ, nil debet fieri frustra, & frustra autem est quod non pertingit ad finem, in quod est ordinatum: nullus autem habes voluntatē peccandi mundatur a peccato, quæ mundatio est finis baptismi. ergo &c. Tertio quia in sacramentalibus signis non debet esse falsitas. Ex hoc autem, quod aliquis præbet se ad baptizandum significatur, quod disponat se ad interiorē mundationem, quod non facit habens propositum persistendi in peccato. Sexto dubitatur an pueri sunt baptizandi. Respondetur, quod sic, nam diuini nostri duces, scilicet Apostoli, probauerunt infantes recipi ad baptismū, vt dicit beatus Dionysius vltimo capitulo cœlestis Hierarchiæ. Sed dices, prima Petri 3. homines saluos fecit baptisina, non carnis depositio sordium, sed conscientiæ bonæ interrogatio. Sed pueri non habent conscientiam cum non habeant vsum

rationis

rationis, igitur &c. Respondetur, quod puer cum baptizatur non per se, sed per alios interrogatur, & illi consentitur fidei Ecclesiæ in persona pueri. Sed conscientiam bonam consequitur puer in seipso, non actu, sed habitu, per gratiam iustificantem, &c.

Septimo dubitatur an patrinus suscipiens aliquem de sacro fonte, obligetur ad eius instructionē. Respondetur, quod sic. Si necessitas, sicut eo tempore & loco, quo baptizati inter infideles nutriuntur. Sed vbi baptizati nutriuntur inter Christianos, potest ab hac cura patrinus excusari, præsumendo quod a suis parentibus diligenter instruantur. Si tamen quocumque modo sentiret contrarium, tenentur secundum suum modum impendere curam salutis spiritualium filiorum. Unde beatus August. in quodam sermone pascali dicit, Vos ante omnia tam viros quam mulieres, qui filios in baptismate suscipitis moneo, vt vos cognoscatis fidei iussos apud Deum extitisse pro illis, quos de sacro fonte suscepistis.

Octauo dubitatur an per baptismum homo liberetur a peccato, & a reatu penę peccati. Respondetur secundum sanctum Thomam, quod per baptismum aliquis incorporatur passioni & morti Christi, secundum illud ad Rom. 6. Si mortui sumus cum Christo, credimus, quia etiā simul

viuimus

Ioannis Hofman Tractatus,

viuemus cum Christo. Ex quo patet, quòd homini baptizato communicatur passio Christi ad remedium, ac si ipse passus & mortuus esset: passio autem Christi est sufficiens satisfactio pro omnibus peccatis hominũ, iuxta illud Rom. 6. Quicumque baptizati sumus. Vbi concludit postea. Ita æstimate vos mortuos esse peccato, uiuentes autem Deo in Christo Iesu Domino nostro. Et ideo ille, qui baptizauit liberatur a peccato, & reatu omnis pœnæ sibi debite pro peccatis. Vnde Ezech. 36. dicitur, Effundã super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris.

Nono dubitatur, an per baptismum aufertur debeant pœnalitates præsens vitæ. Respondetur, quòd baptismus habet virtutem auferendi pœnalitates præsens vitæ, non tamen eadẽ aufert in præsenti vita, sed eius virtute auferetur a iustis in resurrectione, quãdo mortale hoc induerit immortalitatem. primo ad Corin. 15. Sed diceret, baptismus aufert culpã originalem & actuaalem: sed sic aufert culpã actuaalem, quòd liberat omni reatu pœnæ: consequenter eam etiam, ergo liberant a pœnalitatibus præsens vitæ, quæ sunt pœna peccati originalis. Respondetur secundum qd dicit glos. ad Rom. 7. qd duplex est pœna peccati gehennalis, & temporalis. primam deleuit Christus, vt eam nõ sentiant baptizati, & vere, ac perfecte pœnitentes.

Secundam

Super comm. sub vtraq; specie. 198

Secundam vero nondũ pœnitentia tulit, manet fames, sitis, & mors. Sed regnum eius, & dominiũ deiecit, vt hoc homo non timeat, & tandẽ illam pœnam in nouissimo pœnitentia exterminabit.

DVbitatur decimo, quare in baptismo non tollitur omnis pœnalitas, quæ venit ex peccato. Respondetur secundum beatum Augustinum in libro de baptismo. Si homines omnino a pœna per baptismum liberarentur, ipsi crederent talem liberationem esse finale precium baptismi, & sic non quærerent aliam vitam, scilicet æternam. Manet ergo pœnalitas in vita tẽporali vt studiosis quæratur æterna, & vt sit materia certandi, & occasio vincendi homini fideli, qui non vinceret si non purgaret, nec pugnaret, si fieret in baptismo immortalis.

DVbitatur vndecimo, an per baptismũ homini gratia & virtutes conferantur. Respõdetur secundum beatũ August. in lib. de baptismo paruulorũ. Ad hoc valet baptismus vt baptizati Christo incorporentur, & mēbra eius. A capite aut̃ Christo in omnia mēbra eius gr̃a & virtutis plenitudo deriuatur, secundũ illud Ioan. 1. De plenitudine eius, oēs accipimus, &c. Vnde patet per baptismũ aliq̃s cõsequetur gratiã & virtutẽ. Etiam ad Titũ. 30. dicit Apõst. Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis sp̃s sancti, qd effudit in nos abunde. i. ad remissionẽ peccatorum,

& c.

Ioannis Hofman Tractatus,

& ad copiam virtutum, vt exponit glofa. & tantum de materia quartæ partis principalis.

IN quinta parte principali & vltima ex prædictis infero Corollarium quorum primum est hoc. Sacramentum Eucharistiæ non est sacramentum necessitatis, quo ad sacramentalẽ sumptionem, patet hoc Corollarium ex antedictis, & cõmuniter per omnes doctores, & specialiter per sanctum Thomam, circa 4. distinct. 13. dicentem: Quod solus sacerdos est dispensator proprius Eucharistiæ: Vnde laicus non debet etiam in necessitate, & in absentia sacerdotis aliquem communicare, quia hoc non est sacramentũ necessitatis. Et declaratur sic, Multi saluantur, & saluari sunt sine Eucharistiæ perceptione, vt de pueris ante vsum rationis decedentibus. Et etiam patet de adultis, quia multi martires postquam ad fidem peruenierunt, martirio coronati sunt sine huius sacramenti perceptione. & patet per beatum Augustinum scribentem ad Bonifacium. Et allegat in quar. distin. 19. & habetur in glof. 1. ad Corin. 10. super verbo: Quoniã vnus panis, & vnum corpus multi sumus. vbi dicitur: Nulli ambigẽdũ est, &c. vt sup. in nota. 8. primæ partis. Et pbatur rõne. Si sic baptismus non conferret gratiam, qd' est contra illud Mar. vlt. Qui crediderit & baptizatus fuerit saluus erit. patet tamen consequentia, quia vltra hoc per aduersariũ requiritur sumptio eucharistiæ sacramentalis.

Corollarium

Super cõm. sub vtraq; specie. 199

COrollarium secundum, nõ sequitur, hoc sacramentum non est necessitatis. igitur quilibet licite quolibet tempore potest ab illo abstinerere. patet, quia quilibet semel in anno ceteris partibus sub pœna peccati mortalis tenetur sacramentaliter communicare, vt habetur in ca. Omnis vtriusq; sexus, de pœnit. & rem.

COrollarium tertium, quod quidam ponunt, probatur. Christus Dominus noster instituit laycam sacramentalem communicationem, nec sub vna nec sub duabus speciebus a fidelibus vsque ad finem seculi practicandam. patet, quia Christus in vltima cœna instituit Eucharistiæ sacramentum. Sed communicatio layca sacramentalis sub vna, vel duabus speciebus nõ est Eucharistiæ sacramentum, igitur Corollarium verum. maior patet, Matth. 26. Mar. 14. & Luc. 22. Vbi habetur, qd' Dominus Iesus in vltima cœna, accepit panem, & benedixit, ac fregit, deditq; Discipulis suis, & ait: Accipite & comedite, hoc est corpus meum, &c. Vbi dicit Venerabilis Beda, Finitis Pasce veteris solemnii trãsit ad nouum, vt scilicet pro carne agni & sanguine sui corporis sanguinisq; sacramentũ substitueret. hæc ille. Sed minor patet, quia communicatio layca sacramentalis non est aliud nisi operatio oris layci, & sumptio eucharistiæ. Modo talis oris operatio & sacramenti sumptio non est sacramentũ: Sed illa operatione recipitur sacramentũ: Etiam sacramenta

sacramenta dicuntur quasi res sacræ ex eo, quia de sacro Christi corpore, & de ipsius vulneribus originantur & manant, vt dicunt Doctores. Sed sacramentalis laycorum communicatio, vt sic non est res sacra, cum sæpius fiat cum peccato, & æterna damnatione communicantis, igitur Corollarium. 8. &c.

Corollarium quartum addunt, dicentes Christum in vltima cœna laicam communicationem, vtriusque speciei ad nouissimum diem esse practicandam instituisse, non bene, secundum eos dicit, patet quia Christus in vltima cœna nõ instituit laicam communionem, vt dicit Corollarium præcedens, ergo verum, &c.

Corollarium quintum, Christus vniuersale vtriusque speciei sacramentum in vltima cœna instituit pro sacrificio, patet ex præcedentibus, & specialiter est de intẽtione beati Crisost. in quodã sermone de passione Domini, sic inquit, pura sit mens recipientis eucharistiã, puraq; cogitatio, quia & sacrificium purum est. Et in Omelia quadam tractans illud Matth. 26. Accipiens calicem gratias egit, &c. dicit, Si figura huius sacrificii, scilicet imolatio agni pascalis liberauit populum ab Aegyptiaca seruitute, multo magis veritas liberabit orbem terrarum. Concordat beatus Hieronymus super illo, Matt. 14. Iam non bibam de hoc genimine vitis, vsque ad diem

diem illum cum bibam illud nouum in regno Dei, dicens. Considerandum autem q̄ Dominus hic mutat sacrificium, sed non mutat tempus, vt nos nunquam cœnam Domini ante Lunam. 14. faciamus. hæc ille. Et Remigius tractans illud, Mat. 16. Cœnantibus illis accepit Iesus panem, dicit, Congruenter etiam iussit offerri, quæ de terra nascuntur, ut homines de labore manuum suarum, sacrificium Domino offerrent. Et beatus Augustinus in vno sermone de Parasceues, dicit, Nouum est altaris sacrificium, quoniam & imolatio noua, & admirabilis. Ipse enim erat hostia & sacerdos hostiã offerens: ipse erat hostia, secundum carnem: sacerdos, secundum spiritum. Idem erat, qui offerebat. Idem Augustinus in quarto de Ciuitate Dei, dicit, Verus ille mediator accipiens formam serui, sacerdos est offerens ipse, & oblatio, cui rei sacramentum quotidianum sacrificium ecclesia est. Idem in de natiuitate Beatæ Virginis, dicit. Redemptor noster seipsum obtulit pro nobis Patri offerens, factus est sacerdos sacrificiũ & precium. Item beatus Greg. in Omelia pascale, dicit. Calix quem sacerdos sacrificat non est alius ab eo, quem Christus Apostolis tradidit. Item Innocentius 3. in officio missæ, in prohemio dicit, Hoc aut officium missæ Christus instituit, in quo ecclesiam consecrauit. Cœnantibus autem illis accepit panem, & fregit, deditque Discipulis suis, dicens, Accipite, & comedite, &c.

Hac institutione formati cœperunt sacrosanctū frequentare misterium secundum eam formam, quā Christus expresserat in sua cœna. Et sic Discipuli ritum huius sacrificii a Domino didicerunt. Et beatus August. in lib. de fide ad Petrum, parte. 2. ca. 16. dicit, Sacrificium panis & vini in fide & charitate, sancta & catholica ecclesia, per vniuersum orbem terrarum offerre non cessat pro remissione peccatorum. Et beatus Bernardus in Epistola ad Petrum, dicit, Dominus sponsæ suæ dotulitium indulgit, vt teneret memoriale dilecti filii sui, & sic ordinauit hoc sacrificium corporis & sanguinis, formamq; expressit, & idē fieri præcepit. hæc ille. Et Villhelmus in sacramentali super Canonem dicit, Hanc igitur institutionem celebramus per misterium, quæ semel celebratur in precium. Christus enim corpus & sanguinem tradidit, vt hoc sacrificiū memorix commendaret. hæc ille. Et S. Thom. super 4. sententiarum distin. 8. in illa q. vtrum eucharistia sit sacramentum, dicit, Quātum ad originem respiciendo, hoc sacramentum vocatur sacrificium: sed quantum ad significatum, & non contētum, quod est corpus Christi mysticum, dicitur communio. Et in hymno de corpore Christi dicitur, Sic sacrificium istud instituit, Cuius officiū committi voluit, Solis presbyteris, quibus sic cōgruit, vt sumant & dent ceteris.

Corrolariū 6. nō sic Christus hoc sacrificiū sub duplici specie populo ministrari pcepit, sicut

sicut in altari offerri instituit, sed modo ecclesiæ, & Apostolis reliquit. prima pars, quia si Christus sic sub vtraq; specie populo ministrari præcepisset, sicut in altari offertur, indubitāter ecclesia in hodiernum diem hoc obseruasset, cum nō est de more ipsius ecclesiæ præcepta Christi violare, nec ipsa intantum est destituta, q̄ præcepta Christi violaret: qualiter enim tunc spiritu sancto dūce regeretur? Ex quo igitur ecclesia sub vtraq; specie laicis hoc sacramentum nō ministrat, signum certum & euidens est, q̄ Christus sic fieri non præcepit. Sed quemadmodum dicit secunda pars Corollarii, modū Apostolis & sequacibus ipsorum, & ecclesiæ sanctæ reliquit. Vnde dicit Innocent. in sua Summa de officio missæ libro. 4. post quam cœnatum est. quo autem ordine deinceps hoc sacramentū sumeretur Saluator disponendum Apostolis reliquit & reseruauit. Et beatus Augustinus ad Ianuariū dicit, Saluator namq; quo vehementius cōmendarer mysteriū huius altitudinem, vltimū voluit hoc infigere cordibus Discipulorum, a quibus per passionem digressurus erat, & ideo non præcepit, quo deinceps ordine sumeretur, vt Apostolis, per quos ecclesiam dispositurus erat, seruaui hunc locum. hæc ille. Et prædictæ duæ auctoritates non solum de ordine, sed de modo communicationis quomodo fieri habeat, an sub vna vel duabus speciebus intelligantur, sic pbantur. Quicq; d Christus nō pcepit, nec sacra scriptura

determinauit, hoc dispositioni Apostolorum, & sequentibus sanctis patribus, & ecclesiae sanctae relictum est. Sed sic est de modo sacramentali cōicandi laicos, ergo relictus est ecclesiae, & per cōsequens, sic ipsa ecclesia hūc modo practicat & obseruat: Ita ēt a quolibet fidei ceteris paribus talis modus est practicādus, & obseruandus.

Corollarium septimum, probabile est Apostolos in cœna Domini figurā gessisse Episcoporum, & non laicorum sub vtraque specie communicandorum. patet Corollarium auctoritate Venerabilis Bedæ super illo Lucæ. 10. Post hæc designauit Dominus Iesus, & alios 72. Discipulos. Sicut. 12. Apostolos formā Episcoporum p̄mōstrare nemo est, qui dubitat, sic & hos 72. figuram sacerdotū inferioris ordinis gessisse sciēdum est. hæc Beda. Sicut. n. Doctores dicūt, quādo Christus. 12. discipulos ante suā passionem ad Apostolatū vocauit, statim eos, in Episcopos elegit, & sic virtualiter Episcopi fuerūt ipso figuram gerentes. Vnde Mat. 10. dicitur. Et conuocatis. 12. discipulis suis dedit eis potestatem spirituum immundorum. & post pauca subditur ibidem. Euntes prædicate dicentes, quia appropinquabit regnum cœlorū. In quibus verbis tangitur auctoritas Episcopalis, videlicet p̄dicare, & potestatem super spiritus immundos habere. Et Innoc. sua summa de officio missæ lib. 1. ca. 6. dicit. Verum in nouo testamento Christus maiores,

maiores, & minores sacerdotes instituit. f. 12. Apostolos, & 72. Discipulos, quos præmittebat binos in omnem ciuitatem, & locum, quo erat ipse venturus. Et infra Christus Apostolis suis Discipulos addit, quibus illi suis p̄dicationibus totum orbem impleuerunt. Apostolorum itaq; vices maiores obtinent sacerdotes. i. Episcopi: minores vero. i. præsbiteri discipulorū, hæc ille. Et Scotus super. 4. sent. distin. 8. in illa. q. Vtrum illa sit præcise consecratio eucharistiæ, quæ ponitur in Canone missæ dicit, quod Dominus noster per ista verba, Accipite hoc est corpus meū, & hoc facite in meam commemorationem, cōtulit Discipulis potestatem consecrandi, & ordinauit eos sacerdotes simul cum prolatione istorum verborum: deinde dedit eis hoc sacramentum. Et hodie Episcopi in assignatione ordinis sacerdotalis prius dant sacramentum ordinis, & postea eos communicant, qualiter etiam Christus videtur fecisse. Ex quibus patet, quod Apostoli prius facti sunt sacerdotes, & Episcopi, & post sacramentū eucharistiæ susceperunt, & per consequens non laicorum, sed Episcoporum, & sacerdotum figurā gesserunt, cum prius Christus p̄tulit verba consecrationis, quam eos communicauit, & simul cū p̄latione eos in sacerdotes ordinauit, & postea cibauit. Sic & hodie sacerdos prius omnia verba cōsecrationis p̄fert, & deinde sacramentum sumit. Consimiliter loquitur Petrus de Palude in tractatu suo de immediata causa

ecclesiasticæ potestatis, dicens, Accipite. s. potestatem celebrandi, & hoc facite. i. potestatem consecrâdi accipite, & statim Apostoli potestatem sanctificandi acceperunt. hæc ille. Et probatur Corollarium ratione. Si Apostoli in vltima cœna gessissent figuram laicorum, tunc Christus in ea instituisset laicam cômunionem, & non commisisset eam Apostolis disponendam, cuius falsitas patet ex Corollario præcedenti, & cõfirmatur, taliter se Apostoli in cœna Domini habuerunt, qualiter ante passionem electi fuerint. Sed ante passionem fuerunt electi Episcopi, ergo in cœna se taliter habuerunt. & per consequens tipum sacerdotum & non laicorum gesserunt. maior nota est, sed minor patet, quia Christus ante passionem dixit, Matt. 16. Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam. Et ibidẽ. Tibi dabo claves regni cœlorum, &c. Vbi Christus mentionem facit de clauibus regni cœlorum, quæ sunt potestas sacerdotalis, seu Episcopalis.

Corollarium octauum ritus communicandi laicos sacramentaliter sub vtraq; specie nõ est de præcepto Christi. patet quia Christus nulli in Euangelio ritum præcipit. Igitur Corollarium verum assumptum patet, quia si alicubi præciperet, maxime Ioan. 6. In illa litera, nisi manducaueritis, &c. Cuius falsitas patet, ex dictis in secunda parte principali. Et arguitur ratione. Si ille

ille ritus communicâdi laicos esset de præcepto Christi, tunc esset de necessitate salutis. Cuius falsitas patet, ex dictis in secunda parte principali, vbi multipliciter est ostensum nõ esse de necessitate salutis illum communicandi ritũ. patet tamen consequentia, quia omne præceptũ Christi est de necessitate salutis, eo q̄ violatio eius inducit peccatum mortale, propter quod homo damnatur. Etiam quia Christus nihil præcepit, quod non esset de necessitate salutis.

Corollarium nonum habẽdo respectum ad præcisam in auctoritate Christi Ioannis. 6. Nisi manducaueritis, &c. terminorum significationem, manifeste patet q̄ expositio de sacramẽtalibus speciebus, & omnino impertinẽs, & extranea, prout ly, nisi, dicit, præceptum patet, ex Corollario præcedenti. Et si per aduersarium Christus in illa auctoritate præcepisset sacramẽtalem sub duplici specie laicorũ communionẽ, sequeretur q̄ omnes laici iam a longissimis temporibus essent damnati, eo quod sacramentum illo modo nõ receperunt, nec sibi sic ministrari petiuerunt, sicut tamẽ ex lege & Christi p̄cepto tenebantur, nec de hoc pœnituerunt, quia nullã conscientiam de hoc habuerunt, cum credebant se bene facere & non male, nec excusat eos ignorantia cum sic communicare per aduersarios sit lex diuina & Christi præceptum in sacra scriptura explicite positũ, contra quod non licet facere

Cc 3 aliquo

aliquo modo. Si enim aliquis ignorans fornicationem esse contra præceptum Christi fornicatur, non per hoc excusatur a mortali, & si Prælati docet subditos hæresim aliquam, vel manifestum errorē, & populus sic credat, per hoc tamen non excusatur, per illud Matt. 15. Si cæcus cæco ducatur præbet, ambo in foueā cadunt: ita etiam in proposito non excusatur populus, & non in communicando, aut non petendo communionem sub vtraq; specie, sicut non excusatur adultus, qui ex ignorantia non baptizatur, nec petit baptizari, alias infideles excusa rētūr, aut qui fornicarentur ex ignorantia, & alias hoc nephas nō facturi. Item sequeretur, ex eodem fundamēto, & omnes sacerdotes, qui ab initio huius consuetudinis, vsq; nunc, curam animarum habuerunt, essent damnati. & falsitas patet, quia multi ex eis mortui sunt sancti, prout euidētibus signis, & miraculis eorum sanctitas est ostensa, & declarata. patet tamen consequentia, quia secundum aduersarios omnes illi obligabātur ex Christi præcepto ministrare Christi fidelibus hoc sacramentum sub duplici specie, & hoc facere neglexerūt, imo nec facere voluerunt, & ita populum priuauerunt iure suo, quod habuit in huius sacramenti perceptione, impediētes ipsum in augmento salutis suæ, aut certe in totali salute. Sed sic impedire, & priuare populum esset immane, & grande peccatum. Si enim aliquem spoliare honore, rebus, aut iure, quod habet in aliqua possessione magnum

magnum esset peccatum, quanto magis spoliare aliquem iure, quod haberet in perceptione tantæ rei graue esset peccatum? Item huiusmodi sacerdotes non solum non ministrant, & ministrauerunt populo hoc sacramentum sub duplici specie, sed etiam docent, & docuerunt, quod duplex species non esset necessaria, nec eis ministranda, sed quod vna sufficeret. Et in hoc iterum secundum aduersarios peccarent, & peccassent grauisime docendo errorem contra præceptum Diuinum, & faciendo gregem sibi commissum, in tam magnis & altis errare, sicut magnum esset peccatum, si prælati doceret subditos idolatrare. Sic autem damnare totum populum Christianum, vel eius partem maiorem, & sanio rem, tam in clero, quam in vulgo, ex paruis argutiunculis, propriis phantasiis, & sine euidētissimis, & luce clarioribus motiuis, est nimis temerarium, fatuum, præsumptuosum atque dignum derisioe.

Corollarium decimum, nō sequitur quidam non auctentici, & modicæ auctoritatis dicunt, & asserunt ex propriis phantasiis euāgeliū Ioannis de communiōne sacramentali, vtriusq; speciei debere præceptiue intelligi. Igitur præceptum Christi laicos sub duplici specie communicare, patet, quia anteccedens est verum, & consequens est falsum, quia contra prædicta. Etiam quia propter meum affirmare, vel negare nihil sequitur. primo periermenias.

Corollarium vndecimū. Non est præceptum Apostoli, quòd communis populus debeat generaliter sub vtraq; specie communicari. patet quia attentis omnibus scriptis ipsius, & habèdo respectum ad significationes terminorum, non reperitur, quòd alicubi illam præciperet, & si esset de ipsius præcepto, vtiq; expositores aliquã de illo in suis expositionibus, & glosis tetigissēt, quòd tamē nusquam inuenitur. Etiam si sic ipse aliis fidelibus quibus scripsit epistolas de illo præcepto, sic ad salutem necessario fecisset mentionem, & specialiter Romanis, qui ceteris potentiores, & caput mūdi, pro tunc existebant, & Hebræis, qui illo tempore in lege fuerūt eruditiores, quibus ipse tamē de hoc nihil scripsit, & videtur si illa communicatio fuisset de præcepto, quòd alii Apostoli cōmunitatibus quibus præfuerunt de ea in scriptis suis, vel praxim aliquã reliquissent, quòd tamen non inuenitur factum, vt patet in epistolis Iacobi, & Petri, Ioannis, & Iudæ, & in tredecim epistolis beati Pauli. Et beatus Lucas de sola communicatione, & fractione panis fecit mentionem, vt patet Act. 2. Item si Christus Dominus noster non præcepit laicis sub duplici specie communicare, tunc nec Paulus hoc præcepit. Sed Christus non præcepit laicis, sic communicare, ergo &c. Consequētia nota est. Sed maior patet, quia Paulus suam traditionē a Christo recepit, vt per se fatetur, prima ad Cor. 11. dicens Ego accepi a Domino, quòd & tradidi

& tradidi vobis, &c. Sed minor patet ex præcedētibus. Item si Paulus præcepisset illam communicationem, vel igitur præcepto generali, vel speciali. si secundum, tunc solum Corin. obligasset, quibus hanc scripsit epistolam, & sic tota ecclesia ad illius præcepti obseruantiam non obligaretur. Si autē generali, hoc non, quia nullus Episcopus simplex, & inferior pōt imponere onus seu statutum vniuersali ecclesiæ, sine superioris, vel superiorū auctoritate, & approbatione. Sed beatus Paulus fuit inferior dicto Petro in auctoritate eo, quòd Petrus fuit vniuersalis ecclesiæ Pontifex, & pastor. Paulus vero, quo ad hoc sub eo, nec videtur, quòd Petrus illam communicationem auctorizauerit, & acceptauerit, tāquam præceptoriam pro omnibus futuris fidelibus, quia tunc vtiq; ecclesia ipsam in vsu, & praxim haberet eo, quòd præcepta Apostolica non cōsuevit immutare, ergo &c.

Corollarium duodecimum: Si non peccat sacerdos in bona sexta feria sub vna specie communicans: Sic nec laicus eucharistiam sub sola specie panis recipiens. patet, quia non videtur ratio quare vnus peccaret, & non alius. Sed quòd sacerdos sic communicando non peccet, patet ex statuto ecclesiæ in cap. Sabbatū. de cōse. dist. 3. vbi dicit eximius Innoc. vt traditio ecclesiæ habet, isto biduo sacramenta pœnitus non celebrantur. Et loquitur canon de magna sexta feria

feria, & sabbato sequenti. Et si dicitur tamen in primo sabbato missa celebratur, vt ex vsu, & cōsuetudine quasi omnium ecclesiarum. Respondetur, quod illa missa ad noctem sequentem dicitur pertinere, vt patet ex collecta, dicēte, Deus qui hanc sacratissimam noctem gloria Domini resurrexerit illustras, &c. Sed manifestum Christum in sabbato non resurrexisse, ergo, &c.

Corollarium tredecimum, errant qui dicunt sacerdotes, ideo esse sacrilegos, & peccare mortaliter, quia sexta feria sacramētum sub vna specie recipiunt, & illo modo laicis ministrant. patet ex dictis, nec tamen sacerdotes contra canonem Gelasii Papæ, qui incipit Comperimus, faciunt, quia ille solum de sacerdotibus sacrificantibus, vt sæpius dictum est, debet intelligi, sed illo die sacerdotes non sacrificant, neque consecrant, vt ex Corollario præcedenti, ergo &c.

Corollarium quartum decimū, grauitur peccant, qui in eadem sexta feria sacramētum eucharistiæ consecrāt, & sub utraque specie ipsū sumunt. patet, quia tales contra statuta, & consuetudinē ecclesiæ Romanæ faciūt, quæ capit est. & rector omnium aliarum. a cuius regulis nullatenus decet deuiare, vt dicit Canon. 12. distinctione, non decet.

Corollarium

Corollarium decimum octauū, ritus cōmuni laicos sub duplici specie sacramentali, non est articulus fidei, dicitur illud ad quod credendum arctat nos fides, sicut Deum esse trinum, & vnum, & similia. Modo sic non arctamur ad credendum illam cōmunicationem sacramentalem laicam sub duplici specie esse necessariam. ergo &c. Etiā si oppositū Corollarii esset verū, & ipsum falsum, sequeretur, quod quicumque non teneret & præstaret, non tenuisset, & præstasset illum articulum hæreticus esset. cuius falsitas patet, quia sic multi sancti iam ab ecclesia canonizati hæresi essent maculati, & hodie maior & sanior pars christianitas esset hæretica, & hæresi maculata, eo quod illum articulum non habet in praxim, nec ipsum obseruat, & tenet. Hoc autem dicere est fatuum, & irrationabile, omni carens fundamento, ut ex prædictis patet. ergo &c. Et confirmatur. Cum hæresis, seu propositio hæreticalis, sit proprie assensus repugnans alicui veritati assertiuæ in sacra scriptura positæ, tunc omnes adulti, tam clerici, quam laici, iam a longissimo tempore errassent in fide, & tenuissent hæresim, eo quod tenuissent, & credidissent assertionem contrariam Diuinæ legi, ac articulo fidei, quia Prælati, Doctores simplices, clerici, seculares, & religiosi crediderunt, ac defenderunt, credunt ac defendere persistunt, docent & docuerunt verbo & praxi, quod laici non tenentur sub vtraque

vtraque specie communicare. Et quòd sic còmu-
nicare non sit articulus fidei, imò quòd licitum
est eis, nunquam sic communicare, neq; illo mo-
do communionem desiderare, & quòd possunt
saluari nunquam re vel voto, manducando cor-
pus Christi sub specie panis, & bibendo san-
guinem Christi sacramentaliter sub specie vini.
Et omnis populus idem firmiter credit, taliter
edoctus a clero, verbo, & practica per multos an-
nos irrefragabiliter còtinuata. dicere aut omnes
tales errare, & per multos annos errasse, videtur
esse contra articulum, vnam sanctam ecclesiam.
Quomodo. n. esset vna, quæ nò esset vinculo fi-
dei colligata, aut quomodo esset sancta, cum &
tanto tẽpore fuisset, quo ad omnes adultos, hæ-
resi maculata? Insuper nunquam a tẽpore Apo-
stolorum vsque nunc aliqua hæresis quantacun-
que violentia, aut astutia sit in vniuersalem eccle-
siam introduci potuit, vt ab omnibus crederet-
ur, & teneretur. Sed omnis talis habuit aliquos
ei contradicentes, aduersantes, & resistentes, igitur
a simili. Si communicatio laica sub sola spe-
cie panis fuisset, aut esset error, & contra fidem
Christi, nunquam fuisset sic generaliter in eccle-
siam introducta ab omnibus credita, obseruata,
& per tam longa tempora practicata còtra illud
verbum Christi, Mat. 16. Et portæ inferi nò præ-
ualebunt aduersus eam. Si enim in decem tribu-
bus populi Israelis ad idola còuersis, Dominus
reseruauit septem milia virorum, qui non incur-
uauerunt

uauerunt genua sua ante Baal, 3. reg. 19. Et ad
Rom. 11. quomodo Christus suam dereliquisset
ecclesiam, & ipsam sic habuisset exosam, vt in ea
omnes adultos, ac hæresi tanto tempore permi-
sisset maculari? absit hoc cogitare longe a fide-
lium cordibus christianorum, propter tria, nun-
quam inoleuit in ecclesia còsuetudo aliqua scrupulum
habens, quin aliqui ista impugnaverint,
eius scrupulum, aut periculum, quòd possit in ea
detegendo, vt faciliter possit exemplificari de
multis. Sed còsuetudinem de qua sermo, iam ló-
gisimo tempore nullus maximorum Doctorum,
& optimorum virorum reprehendit. Sed omnes
de ea scribentes ipsam laudant, omnes laici ip-
sam tenent, & practicant, quod non facerent, si
illa praxis esset mala, & còtra fidem Christi. Mul-
ti autem reperiuntur Doctores, tam sancti, quam
scholastici, qui reprehendunt, & prohibent lai-
cam sub duplici specie communicationem, vt
S. Tho. Alexander de Hal. Bonaventura, Petrus
de Tarentasia, Richardus de Mediauilla, Lyra,
Thomas de Argentina, & omnes Doctores Cò-
cilii Còstãntiensis, similiter & determinatio ei-
dem, vt ex superius dictis manifeste patet, quod
nullo modo facerent si illa communicatio esset
articulus fidei, & Corollarium verum.

Corollarium decimum septimum. Non se-
quitur, populus in primitiua ecclesia sume-
bat eucharistiã sub vtraq; specie, igitur in mo-
derna,

derna, sic debet communicare, quia in simili datur instantia. In primitiua Ecclesia baptismus fiebat sub hac forma, Ego baptizo te in nomine Domini nostri Iesu Christi. Igitur in moderna Ecclesia baptismus debet fieri sub eadem forma. antecedens est verum. vt patet, Act. 2. 8. & 10. & consequens est falsum, quia contra illud, Matth. 3. 3. Euntes ergo docete omnes gentes baptizantes eos, In nomine patris, & filii, & spiritus sancti. & contra consuetudinem Ecclesie vniuersalis. Sic etiam non sequitur, in primitiua Ecclesia sacerdotes licite habebant uxores, ergo in moderna, & praeferunt in occidentali licite habent, & habere possunt eas. patet, quia antecedens est verum dicente Apostolo ad Thi. 3. oportet Episcopum irreprehensibilem esse, vnus vxoris virum. Et ad Tit. 1. Reliqui te Cretae, vt ea quae defunt corrigas, & constituas per ciuitates presbyteros, sicut & ego disposui tibi. Siquis sine crimine est vnus vxoris vir, filios habens fideles, &c. Et tamen consequens est falsum, quia contra statutum sancti Calixti Papae, quod Ecclesia occidentalis & Latina approbavit & ratificauit, nec etiam sequitur in primitiua Ecclesia multo tempore eucharistia conficiebatur in fermentato; igitur hodie sic fieri debet & confici. antecedens est verum, vt ex praedictis.

Corollarium. 17. non sequitur. In primitiua Ecclesia coeatio laica duplicis speciei fuit meritoria & licita, igitur in moderna Ecclesia practica

practica eiusdem, & sine peccato, & salutifera. patet, quia antecedens est verum, & consequens est falsum. vt patet ex praedictis.

Corollarium 18. Aduersarii fidei dicentes, quod ritum coicandi sub vtraq; specie quo ad laicos non potuit, nec potest, nec poterit tollere, aut annullare, seu cassare constitutionem summi Pontificis, aut decretum Concilii generalis, aut consuetudo quaecunq; Ecclesiae vniuersalis, errant, & falsum dicunt. patet Corollarium ex dictis. Et probatur ratione. Si ecclesia non posset, aut potuisset hunc ritum quo ad laicos immutare maxime, & praesertim ex illa, tam quia ritus coicandi est de Christi praeepto, & de lege Diuina, & articulus fidei vt dicunt aduersarii, qui solum hoc habent pro ratione. Sed ex iam dictis constat, quod ille ritus non est de praeepto Christi, nec articulus fidei, igitur euidenter patet, quod ecclesia potest, & potuit mutare & tollere dictum ritum, & ita fecit rationabilibus ex causis in tertia parte positis, & a longissimo tempore continuatis, & firmata consuetudine ad sui obseruantiam obligante, quia vt dicitur 1. 1. dist. Consuetudinem laudamus, consuetudinem tamen qua contra fidem catholicam nil usurpare dinoscitur. Et idem c. Cu vero, dicitur. Cu vero, nec sacris canonibus, nec humanis legibus consuetudo obuiare monstratur, inconcussa seruanda est. Et distinct. decima septima. c. Id dicit canon ex verbis beati Hieronymi ad Lucianum. Illud breuiter te admonendum puto, traditiones ecclesiasticas,

Ioannis Hofman Tractatus,

ecclesiasticas, præsertim quæ fidei non officiant, idest, noceant, ita obseruandas, vt a maioribus traditæ sunt, nec maiorum consuetudinem aliquorum contrario more subuerti. hæc ibi.

Vltimo sequitur ex dictis Corollariis, quod prædicti præsumptores, & aduersarii expositione sua friuola in plura incidunt inconuenientia merito a fidelibus detestanda. Primo, quod ipsi vehementer præiudicant sacre scripturæ in eo, quod dicunt aliquod esse de Christi præcepto & de diuina lege, quod tamen non est tale, & sic quantum in eis est, verbis diuinis, & veritatibus catholicis aliquid addunt, tanquam veritatem catholicam, & tanquam de necessitate credendum, & tenendum, quod non est tale facientis in hoc contra illud Prouer. 30. Omnis sermo Dei ignitus clypeus est omnibus sperantibus in se, ne addas quicquam verbis illius, & arguaris inueniarisq; mendax. & quia contrarium faciunt, merito incidunt in plagas contra eos, & eis similes in lib. Apoc. fulminatas. Vnde ibid. cap. vlt. dicitur. Si quis apposuerit ad hæc apponat Deus super illum plagas in hoc lib. descriptas. Secundo, quod inducunt simplices laicos & clericos in errorem, quod aliquid credant esse de præcepto Christi, de necessitate salutis, quod non est, nec unquam fuit tale. Tertio, quod omnes, & fideles catholicos a principio huius praxis, vsq; in præsens, dicunt esse in statu damnationis, sicq; suos progenitores,

Super comm. sub vtraq; specie. 209

nitores atq; sanctos ipsorum patronos damnant ore polluto. Quarto in cordibus fidelium extinguunt fidem & deuotionem ad hoc saluberrimum sacramentum cum ipsis simplicibus, & indoctis, quibus fides simpliciter esset proponenda noua, & prius inaudita ingerunt, quibus ab omnibus fidelibus tam doctis, quam indoctis vbiq; contradicitur. Sic autem simplicium fidem & deuotionem eius turbare, & sine maxima causa non contingit sine grandi & magno peccato. Quinto, quod populum faciunt peccare in hoc, quod faciunt eum transgredi laudabilem & approbatam vniuersalis ecclesiæ consuetudinem, quæ inconcussa seruanda est. Sexto, quod ipsi inhonorant & contemnunt vniuersalem ecclesiam & Apostolicam sedem, & quantum in eis est vtriusq; imminuunt auctoritatem, cum in arduis diffiniunt & propria voluntate mutant consuetudinem approbatam vniuersalis ecclesiæ inconsulta ecclesia & Apostolica sede, ad quam tamen omnia ardua referenda sunt, secundum quod dicitur in canone præceptis. 12. distin. Nulli dubium est, quod non solum pontificalis causatio, sed omnis religionis sanctæ relatio ad sedem Apostolicam, quasi ad caput ecclesiarum debet referri, & maxime ea quæ fidem concernunt iuxta canonem Innoc. Quotiens. 24. q. 1. vbi dicitur. Quotiens fidei ratio ventilatur arbitror omnes fratres & coepiscopos nostros nonnullis ad Petrum. i. sui meriti & honoris auctoritatem referri debere, hoc

etiam figuram est in Moise, Exod. 18. ad quem grauiora omnia referebantur. Similiter & Deuteronomio 16. idem figuratū est, cum dicitur, Si difficile, & ambiguum apud te iudicium esse perspexeris inter sanguinem & sanguinem, &c. Surge & ascēde ad locū quem elegerit dominus Deus tuus, veniesq; ad sacerdotes leuitici generis, & ad iudices qui fuerint in illo tēpore, quærasq; ab eis qui iudicabunt tibi iudicij veritatē, & facias quæcunq; dixerint. Sic etiā gloriosus & doctissimus Hieronymus auctoritatem Apostolicæ sedis recognoscens, librum quem de expositione fidei catholicæ fecit discussioni & correctioni sedis Apostolicæ humiliter subiecit. ita summo scribens Pontifici. hæc est fides, Papa beatissime, quā in ecclesia catholica didicimus, quamq; semper tenuimus: In qua si minus perire aut parum caute forte aliquod propositum est, emundari cupimus a te, qui Petri sedē tenes & fidē. Si autē hæc nostra confessio Apostolatus, cui iudicio comprobatur quicunq; culpam me voluerit, se imperitum, seu maliuolum, vel etiam non catholicum, sed hæreticum comprobabit. hæc ille. Et habetur 24. q. 1. Hæc est fides. Septimo, q̄ exponunt fidem catholicam quantū in eis est, derisioni infidelium, Iudæorum & Gentilium, qui videntes hanc inter Ecclesiā Romanam, & ipsos diuersitatem, dicere possunt fides Christianorum variabilis & mutabilis est, firmo carēs fundamēto, ipsimet Ch̄iani, qd̄ credere debeant,

debeant nesciūt, cum aliqui vnū, alii vero aliud prioris contradictorium esse dicunt de necessitate salutis. Octauo & vltimo pluribus aliis dimissis, videtur q̄ ex tali pertinaci practica labitur in hæresim, & sententias ex cōmunicationis, vt ex determinatione patet Cōcilii Constantiē. Sicq; per hūc lapsum a semetipsis elidunt, & in se extinguunt fraternam, qua alios & se inuicem deberent diligere charitatē, contra Christi præceptum, & mādatur. Ioan. 13. Mandatum nouū do vobis, vt diligitis inuicem, nō dilectione carnali, & damnabili, sed sicut dilexi vos. s. dilectione spiritali & meritoria, dicente Beato Augustino super Ioan. Omel. 45. vt a culpabili & carnali distingueret dilectione addidit Christus, sicut dilexi vos. s. dilectione spiritali. Nam diligunt inuicem mariti & vxores parentes & filii, & quæcūq; alia necessitudo habenda inter se homines cōiunxerit, vt taceamus de dilectione culpabili atque damnabili, quia inuicem diligunt adulteri, & meretrices, & scortatores hæretici, & eorum fautores, & quoscunq; alios non humana necessitudo, sed humanæ vitæ noxia turpitudine coniungit. Nos vero dilectissimi omnibus erroribus, ac vanitatibus abiectis, diligamus inuicē dilectione vera & salutifera cordis, quæ est in affectu. Ad quas hortatur nos beatus Petrus in sua. 1. Canonica. c. 4. Ante omnia mutuanam in vobismetipsis charitatem continuam habētes, quia charitas operit multitudinē pec-

catorum, & hoc quantum ad dilectionē cordis. Et subdit, hospitales inuicem sine murmuratione, quantum ad dilectionem, quæ est in effectu operis. Et subiungit, Si quis loquitur quasi sermones Dei, quantum ad dilectionem in affatu sermonis, diligamus ergo inuicem gratuito, nõ propter aliquã retributionem tēporalem, quẽ admodum diligunt inuicem, qui seipfos corrumpunt: nec sicut se diligunt homines, quã homines sunt, sed sicut scripsit beatus August. in Omel. super Ioã. Qua, supple, homines se diligunt, quoniam dii sunt, & filii Altissimi omnes, vt sint filio eius vnico fratres ea dilectione inuicem diligentes, qua ipse dilexit nos p̄ducturus eos ad illum finem, qui sufficiat eis, nec facietur in bonis desiderium eorum. Tũc. n. nihil desiderio deerit, quando omnia in omnibus Deus erit, talis finis non habet finem. Nemo ibi moritur, quo nemo peruenit, nisi huic seculo moriatur, nõ morte omnium, qua corpus ab anima deseritur, sed morte electorum, qua etiam in mortali carne ad huc manet, de qua morte dicit Apost. Mortui estis, & vita vestra abscondita est, cum Ch̄so in Deo. hinc fortasse dictũ est, valida est mors, sicut dilectio. Cant. 8. Hac. n. dilectione fit vt misto corruptibili corpore ad hoc constituti moriamur huic seculo, & nostra vita abscondatur cum Christo in Deo, ideo ipsa dilectio est mors nostra seculo, & vita cum Deo. Si. n. mors est, quando de corpore anima exit, quomodo

non

non est mors, quando de mundo amor noster exit? Valida est ergo, sicut mors dilectio, quã ea validius, qua vincitur mundus. hoc beatus Augustinus. Cum igitur tantæ utilitatis & validitatis sit ipsi mutua dilectio, rationabiliter beatus Ioã. in præmissõ themate hortatur ad ipsam præceptiue. d. Debemus inuicem diligere. quæ fuerunt verba in exordio sermonis proposita, &c. In quibus quidem verbis minus vtiliter introductis, nos omnes & singuli pastores videlicet, & plati, sacerdotes, & curati ad tria inducimur, primo ad obligationem generalem, qua tenemur subditos sustinere. Secundo ad accusationẽ reciprocalem, qua obligamur proximos suscipere. Tertio ad affectionem exemplarem, qua constringimur alterutrum amare. primum tangitur, cum in themate præmittitur. Debemus. concordat scriptura, debemus nos firmiores imbecillitates infirmorum sustinere. ad Rom. 15. Secundum innuitur cum in themate subiungitur. Inuicem. concordat scriptura. Suscipite inuicẽ, sicut suscipit vos Christus. Ad Rom. 15. Tertium vero habetur, cum in themate cõcluditur diligere, concordat scriptura, Charissimi, sicut, id est, quia Christus dilexit nos, & nos debemus alterutrum diligere. Vbi thema primum respicit modum conuenientissimum, quia debemus, quod debuimus facere, fecimus. Lucæ. 17. Secundum obiectum decentissimum, quia diligamus nos inuicem, quia charitas ex Deo est.

Vbi

Ioannis Hofman Tractatus,

Vbi thema, Tertium actum iocundissimum, quia diligere, translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres, prima Ioan. 3. Per modum conuenientissimum possunt excessus reformari, & gratuita obseruari: Ideo nos debemus agere gratias Deo semper pro vobis fratres dilecti. 2. ad Thessalon. Secundo per obiectum decentissimum possunt debiles curari, & causis in eis inflammari. Ideo si diligamus inuicem, Deus in nobis manet, & charitas eius in nobis perfecta est. Vbi thema per actum iocundissimum possunt discordes adunari, & vita æterna possideri. Vnde iocunditas cordis, hæc vita hominis. Ecclesiast. 30. De qua vita æterna & iocunda, beatus Bernardus, sic ait, O beata regio Paradisi, & beata vita deliciarum, ad quam suspiro de Valle lachrimarum, vbi sapientia sine ignorantia, vbi memoria sine obliuione, vbi intellectus sine errore, vbi ratio sine obscuritate, & dilectio sine odio fulgebat. Beati habitant, & diligunt in secula seculorum. Ad quam vitam, & dilectionem nos increata vita, & dilectio perducatur, quæ sine fine viuunt, & regnant. Amen.

F I N I S.

VENETIIS,
Apud Dominicum Nicolinum. 1571.